

STERIE DIAMANDI

EROII
REVOLUȚIEI RUSE

LENIN
TROTSKI
STALIN

EDITURA „CUGETAREA“
P. C. GEORGESCU - DELAFRAS
BUCUREȘTI, IV. Str. Popa Nan, 21

DE ACELAȘI AUTOR:

Galeria Oamenilor Politici, vol. I
(Edit. „Cugetarea“)

Mătușelor mele,

ELENA și VUȘA GHICA,
cele două ființe care m'au iubit
și-au îngrijit de mine, închin
cartea de față.

LENIN

Era în perioada refugiului ; vremuri de grea cumpănă pentru țară și pentru însăși existența neamului nostru.

Sub vraja idealului național, poporul român se asvârlise cu tot elanul în văltoarea luptei, nesocotind obstacolele și primejdia. După beția primelor victorii, a urmat desamăgirea și amărăciunea cea mai cumplită.

Infrângerea catastrofală de pe front, retragerea efectuată în condițiunile cele mai tragice, cotropirea de către vrăjmași a două treimi din pământul țării, creaseră în rândurile armatei și ale populației o stare de spirit din cele mai surescitate.

Una din pricinile de seamă ale acestei situații disperate în care se găsea România, era atribuită, pe bună dreptate, Rusiei, aliata care nu-și ținușe angajamentele. Se vorbea pe față de trădarea rusească. Atitudinea trupelor de pe front ca și aceea din dosul frontului, unde rușii se comportau ca o armată de ocupație, contribuise să sporească nemulțumirea românilor împotriva aliatului neloial.

Soldatul român, flămând, gol și rău înarmat, nu putea înțelege cum o oaste bine hrănită, frumos echipată și îndestul de înarmată, cu rezerve de oameni fără șir, se lasă bătută și nu înaintază ?

Cu mijloacele de care dispune armata rusă, soldatul român se crede în stare să biruiască pe nemți.

Pentru foarte multe persoane nu exista decât o singură explicație: trădarea și regimul. De aceea, vestea revoluției din Februarie 1917, stărnește la noi în țară, bucurie și entuziasm.

Cu moartea lui Rasputin, îndepărtarea vechilor demnitari, abdicarea țarului și instalarea noului regim, se credea că s'a pus capăt trădărilor, indolenței, intrigei și ticăloșilor care rod eau Rusia.

Cu toți aveau impresia că începe o nouă eră pentru Rusia.

În primul rând, se aștepta ca revoluția să imprime războiului un ritm mai viu și mai accelerat.

După exemplul revoluției franceze, se credea că trupele rusești, însuflețite de elanul revoluționar, vor face minuni de vitejie, ducând războiul până la capăt.

La un moment dat, ofensiva lui Kornilof părea că vine să îndreptățească aceste prevederi. Dar n'a fost decât o iluzie, după care a urmat cea mai amarnică desamăgire.

Românii au avut nenorocul să simtă cei dintâi efectele imediate ale defecțiunii. Din cauza acestei defecțiuni, armata noastră n'a putut să recolteze roadele strălucitei ofensive dela Mărăști.

Fără prezența de spirit a generalului Cristescu și eroismul ostașului român, din pricina unităților rusești care părăseau frontul, era cât p'aci ca Mărășeștii să fie mormântul armatelor noastre, iar Moldova cotropită de dușman. Cu atât mai mare era ciuda, cu cât armata română, după refacere, era pregătită și dornică de luptă.

Ardea de nerăbdare să răzbune umilințele îndurate, să desrobească căminul ocupat de vrăjmași. Defecțiunea rusă însă, îi retează avântul și îi paralizează voința de acțiune.

Lumea dela noi nu putea să înțeleagă nimic din ceea ce se petrecea în Rusia. Nu putea să pri-

ceapă de pildă, cum poate să existe o grupare politică care să propovăduiască defetismul, așa cum se auzea că fac bolșevicii.

Ideologia socialistă în numele căreia vorbeau bolșevicii, nu era de natură să îndreptățească o astfel de atitudine.

Ea contrasta în chip izbitor cu atitudinea patriotice adoptată de partidele socialiste din occident.

În Belgia, Vandervelde, șeful socialiștilor, figura în guvernul uniunii naționale și devenise unul din cei mai de seamă animatori ai rezistenței.

La fel se întâmplă în Franța cu sectarul Guesde.

Socialistul Albert Thomas ia conducerea ministerului armamentului și a munițiilor. Bissolatti participă în numele socialiștilor italieni în guvernul uniunii naționale. Ideile socialiste nu-l împiedică deloc pe Cezar Battisti să lupte în primele rânduri. Socialiștii Vandervelde și Albert Thomas vin ca soli ai Antantei să îmbărbăteze poporul român și pe cel rus. Acești doi fruntași ai socialismului occidental, cutreieră Rusia și România, indemnând armata și populația la luptă și rezistență.

Și chiar în Rusia, socialiști cu reputație mondială ca Plekhanov erau partizanii războiului până la capăt. Elementele de stânga erau incredințate că biruința Puterilor Centrale ar însemna de fapt înfrângerea democrației.

De aceea, socoteau ca o datorie imperioasă, lupta cea mai îndârjită pentru doborîrea cezarismului german și a pajurei habsburgice.

În asemenea condiții, atitudinea bolșevicilor părea stranie.

În lipsă de alte explicații mai plauzibile, găsea din ce în ce mai multă crezare, versiunea potrivit căreia bolșevicii erau prezenți ca niște agenți în

solda nemților. Se afirma, fără posibilitate de tăgadă că Lenin dimpreună cu tovarășii lui, au venit din Elveția, din îndemnul și sub ocrotirea Marelui Cartier german. Se vorbea în gura mare de trenul plumbuit cu care au traversat Germania, de fondurile enorme puse lor la dispoziție. Intensa propagandă desfășurată de bolșevici pe toate căile, necesitând sume importante de bani, era de natură să legitimeze orice fel de presupunere și să confirme svonorile care circulă.

În ziarul „Patria“, Grigore Alexinski și Pankratof aduc bolșevicilor învinuiri precise, publicând detalii de natură să spulbere orice îndoială.

Se dă chiar numărul conturilor curente deschise la băncile germane din Suedia și Norvegia, pe numele lui Lenin, Zinoviev, Kamenev, Trotski, Sumenson, Koslovski, Kolontai, Sievers, Merkalin.

Era indicat viramentul cu numărul 2754.

La începutul lui August, parchetul deschide acțiune publică împotriva lui : „Vladimir Ulianov (Lenin), Ozvei Gernșa Aronov, Afelbaum (Zinoviev), Alexandra Colontai, Meceslas Koslovski, Eugen Sumenson, Helfandt (Parvus), Iacob Turstenberg (Ganetski), ofițerul de marină Ilyn (Raskolnikov, și sublocotenentii Semașco, Sakahrov și Roșal, învinuți pentru crima de înaltă trădare „în folosul unor țări cu care Rusia se găsește în momentul de față în stare de războiu“.

Opinia publică freamătă de indignare împotriva bolșevicilor care se făcuseră inovatori de astfel de nelegiuiri. Regimente întregi care se pronunțaseră pentru Lenin declară că sunt gata să meargă împotriva „trădătorilor“. Cartierul general al bolșevicilor e luat cu asalt, fără multă rezistență, iar soldații însăși arestează pe câțiva dintre șefii mișcării.

Spre surprinderea generală însă, iată că într'o

bună zi, bolșevicii pun mâna pe putere, iar trădătorul Lenin devine președintele Republicii Sovietelor, titulară cu totul necunoscută în istoria popoarelor.

Aproape nimeni nu-i dispus să ia în serios noua ocârmuire și pe noii stăpâni ai Rusiei. Chiar membrii guvernului se îndoiesc de viabilitatea regimului.

Părerea generală este că bolșevismul nu e decât un simplu episod în marea frescă a revoluției ruse, de care istoria nu va pomeni decât din spirit de curiozitate. Din zi în zi, se așteaptă lichidarea ei; i se prevede un sfârșit lamentabil. Decretul de demobilizare, tratativele și pacea rușinoasă dela Brest-Litowsk, revoltă nu numai pe patrioții ruși, dar chiar și pe o bună parte dintre bolșevici. Se produc demisii răsunătoare din guvern și din comitetul central al partidului.

Lumea nedumerită, stă și se întreabă: Cum se poate ca un șef de stat să accepte fără murmur, ciopârțirea patriei sale? Ce fel de doctrină politică și socială este aceea care îngăduie astfel de monstruoziități morale?

De asemenea, lumea nu putea să înțeleagă cum se întâmplă că Trotski, cu toată originea lui judaică, e gata să apere cu ultima îndârjire onoarea și hotarele Rusiei, în timp ce băstinașul Lenin se îndărătnicește să inchine străinului steagul și țara sa?

Pentru cei mulți, nu exista decât o singură explicație.

Întâmplarea adusese în fruntea Rusiei, pe un agent al Puterilor Centrale.

Nu se poate, gândeau patrioții ruși, ca un popor de 160 milioane să tolereze multă vreme o asemenea rușine și sfidare.

Așteptau din clipă în clipă, să se producă reacțiunea maselor.

Erau siguri că nu-i departe ziua, când gunoiul va fi măturat dela cârma Statului, iar Lenin va trebui să plătească cu capul îndrăzneala fără-de-legilor sale.

Nu-l cruțau pe Lenin, nici foștii lui tovarăși de luptă. Astfel, Gorki, fost partizan și prieten personal al lui Lenin, îi denumește pe bolșevici „fanatici, orbi, aventurieri fără conștiință”, iar bolșevismul îl consideră ca o pacoste națională“. El denunță deșertăciunea făgăduielilor lui Lenin, nebunia lui fără margini, anarhismul său a la Netchaev și Bakunin, iar guvernul său ca o „autocrație de sălbateci“. Un alt fost bolșevic și colaborator al lui Gorki, anume Bazarov, spune despre Lenin că „este un maniac fără leac care scrie decrete în calitate de șef al guvernului rus, în loc să urmeze un tratament hidroterapic, sub supravegherea unui alienist experimentat“.

Opinia lui Bazarov nu era o părere izolată, foarte multă lume era de acord ca să considere pe Lenin ca maniac fără leac.

Numai în acest chip, publicul cult își explica încercarea lui Lenin de a înscăuna regimul socialist în țara cea mai înapoată din Europa și unde țărănimea formează majoritatea strivitoare a populației.

Și cei mai zeloși partizani ai revoluției socialiste, potrivit doctrinei marxiste, se așteptau ca ea să izbucnească în țările înaintate, unde capitalismul a ajuns la apogeu, iar proletariatul formează masa cea mare a populației și dispune de o puternică organizație, având dezvoltată conștiința de clasă.

Noua ordine socială presupune cultură, civilizație, industrie dezvoltată, capitalism ajuns la supra-saturație și un proletariat conștient și temeinic organizat. Socialismul apare astfel ca o

eflorescență a democrației și nicidecum ca punctul de plecare al evoluției istorice.

După exegeții materialismului istoric, Rusia, cu o țărănime compactă și bigotă, cu așezăminte feudale și proletariat în formație, era țara cea mai improprie pentru instalarea unui regim socialist.

De aceea, toți oamenii chibzuiți și doritori de progres, găseau de cuviință ca Rusia să înceapă cu revoluția burgheză, urmând să parcurgă cu timpul, toate celelalte faze ale evoluției.

Spre surprinderea generală însă, Lenin se încumetă, să nesocotească toate aceste adevăruri axiomatice. Încearcă să construiască împotriva tuturor regulilor stabilite de arhitectii marxismului.

El face impresia nu a unui eretic, ci a unui lunatic.

De această părere sunt chiar colaboratorii și prietenii intimi ai lui Lenin.

„Vrei să știi ce este? — îi spune Krassin lui Solomon care venise de curând din străinătate. E socialismul aplicat fără regim de tranziție și dus până la ultimile limite ale absurdității. Sunt cu toții niște nebuni, în frunte cu Lenin. Îl vei vedea; a devenit cu totul iresponsabil. Totul nu este decât un vast coșmar“.

Același lucru îl spune lui Solomon și comisarul Elisarof, cumnatul și prietenul cel mai intim al lui Lenin.

„Dracul în persoană și el ar fi degustat, spune Elisarof. Sunt ministru al căilor de comunicații, sau, dacă vrei, comisar al căilor de comunicații. Dar dracul să ia tot guvernul nostru, acest coșmar al Revoluției Mondiale! Într'adevăr, cu toții sunt buni de legat, în frunte cu Volodia (Lenin). E peste putință să poți discuta cu dânsul. Cu toată sinceritatea (dar aceasta rămâne

intre noi, nu-i așa ?) — îmi pare câte odată că nu-i normal. De altfel, toată lumea își dă seama că ne vom găsi în curând în fața falimentului total și eu aștept catastrofa dela o zi la alta“.

Chiar cei mai optimiști nu îndrăzneau să se gândească la izbânda proletariatului și trănicia regimului.

În decursul veacurilor, în diferite timpuri și în diferite țări, desmoșteniții soartei au avut prilejul să puie mâna pe putere; dar stăpânirea lor n'a durat decât o clipită. Așa s'a întâmplat cu Spartakus și Comuna din Paris, ca și cu toate celelalte răscoale care s'au produs în Egipt, Grecia, Sicilia, Roma, Franța sau Germania.

Ele au rămas ca o amintire dureroasă menită să stânjenască orice avânt de eliberare, să paralizeze orice inițiativă de acțiune.

Parcă era o sentință a destinului care osândește plebea la veșnică asuprire.

Era oare cu putință să abată cineva cursul istoriei și să răstoarne orânduiele omenești, statornicite de milenii ?

O astfel de încercare nu se aseamăna oare cu munca lui Sisiph ?

Un om care întreprinde o asemenea operă, era un aventurier care căuta prin acțiuni temerare să-și satisfacă vanitatea și setea de senzațional sau un maniac incorijibil ?

În cazul din urmă, Bazarof avea dreptate. Locul lui Lenin nu era în fruntea unui stat, ci la un sanatoriu și sub „supravegherea unui alienist experimentat“.

În ciuda tuturor profețiilor însă, a primejdliilor și a piedicilor de tot felul, Lenin se îndărătnicește să guverneze.

Falimentul care se anunță cu surle și tobe,

așteptându-se să se producă dela o zi la alta, suferă amânări și desmințiri.

Ziarele și posturile de radio care se grăbiseră să vestească ocuparea Petrogradului și lichidarea regimului, sunt nevoite să desmintă știrile transmise cu atâta siguranță, câteva zile înainte.

Contrar tuturor așteptărilor, Lenin izbutește să se menție la putere, biruind toate obstacolele care i se pun în cale.

Sabotajul din partea aparatului administrativ, opoziția din propriul său partid, contra-revoluția și războiul civil, foametea și blocada, coaliția întregii lumi capitaliste, nimic nu reușește să-l abată din drum, să-i clatine poziția curată.

Ca prin minune, scapă teafăr din toate aceste încurcături grele, iar regimul pe zi ce merge, se consolidează.

Obsedat de ideea lui fixă, nu se uită la sacrificiile enorme pe care trebuie să le facă populația și nici la nenumăratele victime omenești ce le necesită experiența socială.

Neînduplecat, își urmărește ținta cu tenacitate și perseverență ce nu cunosc zăgazuri.

Nepăsarea cu care privește sângele ce curge în valuri nefârșite ca și calmul cu care asistă la deslănțuirea celei mai grozave terori, au făcut pe unii să creadă că se găsesc în fața unui monstru.

A fost o vreme, când era denumit „bestia roșie“.

Alții, mai binevoitori, au văzut într'însul un experimentator maniac care a transformat Rusia într'un vast laborator, înlocuind cobaii cu milioanele de oameni.

Cu timpul, omul care la început nu inspira niciun fel de încredere, a devenit obiectul atenției generale.

Blestemat de unii, idolatrizat de alții, Lenin s'a impus pe primul plan al scenei politice mondiale. Apologeți și detractori se ocupă deopotrivă de viața și opera lui.

* * *

Cu toate că pe tronul vastului imperiu, se perindaseră un șir de țări cu idei înaintate și bine intenționați, totuși Rusia rămăsese țara cea mai înapoiată din Europa.

Petru cel Mare ca și Ecaterina II-a, cele mai impunătoare și strălucite figuri din galeria țărilor, au fost în același timp reprezentanții cei mai de seamă ai spiritului european în Rusia.

În timpul congresului dela Viena, împăratul Alexandru I se manifestă ca cel mai liberal dintre toți delegații. Din inițiativa țarului rus are loc prima conferință internațională pentru apianarea pe cale pașnică a conflictelor dintre state.

Țarul Alexandru al II-lea, spirit luminat și în-suflețit de idelle liberale, e autorul desrobirii serbilor.

Pentru modernizarea Rusiei, Petru cel Mare e nevoit ca să recurgă la violență. Cu cnutul, el impune moșicilor să-și radă barba, să se spele și să-și taie unghiile. Sub amenințarea „că nu vor avea voie să se căsătorească înainte de a fi învățat carte“, marele împărat silește pe copiii nobililor să se instruiască.

Dar Petru cel Mare, care silea pe supuși să se europenizeze, a simțit în același timp nevoia să dea societății o bază solidă. Iși dădea seama că fără acest lucru, vecinii l-ar fi nimiciti.

Vastul imperiu rusesc conținea toate fazele civilizației. În pădurile de nord, trăieau oameni sălbateci care se hrăneau cu vânat și pește crud; cei din stepe adorau pietrele, iar în oraș oa-

menii se foloseau de ultimele născociri ale tehnicei.

Ca un asemenea colos să nu se sfarme în bucăți, era nevoie de o putere centralizatoare care să unească toate aceste diverse piese.

În vederea acestui scop, Petru cel Mare puse bazele absolutismului.

Cu dânsul începe dictatura monarhului. De aci înainte, timp de două veacuri, țarul Rusiei va dispune de puteri discreționare. După 200 de ani însă, puterea va trece din mâinile sdravăne ale lui Petru cel Mare, în acelea ale desfrânatului Rasputin. E primejdia care pândeste regi-murile lipsite de control.

În tot acest interval, țarismul ca să-și poată menține supremația, e nevoit să se sprijine pe forță și să recurgă la teroare. Domnea aceeași mentalitate ca pe vremea lui Ivan cel Groaznic.

La întrebarea ambasadorului Olandei de ce suveranul unui puternic imperiu se poartă așa de crud, Ioan cel Groaznic răcnește la talmaciul său: „Spune acestui străin nătâng că el nu cunoaște Rusia, pe câtă vreme eu o cunosc destul de bine; dacă n'aș spânzura pe supușii mei, atunci m'ar spânzura ei pe mine“.

Potrivit acestui sistem, tribunalele condamnă iar călăii execută.

Citirea unei cărți e interzisă; cel mai inofensiv gest devine delict, iar opiniile politice sunt socotite ca o crimă. Inchisorile din tot cuprinsul Rusiei ca și satele din Siberia sunt pline de deținuți politici.

O statistică care a circulat în timpul congresului dela Stockholm, e de natură să oglindească într'o oarecare măsură starea de lucruri.

Ea arată cum „Congresul luat în totalitatea lui, în persoana celor 140 de membri, petrecuse o sută treizeci și opt de ani și trei luni și jumătate

în închisoare. De asemenea, congresul petrecuse o sută patruzeci și opt ani și șase luni și jumătate în exil. 18 din membrii congresului evadaseră o singură dată, iar 4 de două ori; 23 din membri văzuseră exilul o singură dată, 5 din ei de două ori, iar unul de trei ori.

De unde urmează că timpul petrecut de un social-democrat în închisoare și exil echivalează cu aproape o trelme din activitatea sa. Congresul din Stockholm petrecuse mai bine de 50.000 de zile și nopți, în dosul obloanelor de fier". (Trotski.)

Dar teroarea naște la rândul ei teroare.

În cursul veacului al XIX-lea, Rusia devine țara clasică a terorismului.

Erau omoriți nu numai marii-duci, miniștrii, guvernatorii, generalii și înalții funcționari, ci și simplii agenți de poliție, brigadierii sau bieții preoți de țară. Cade victimă bombelor, până și țarul Alexandru al II-lea, unul din cei mai buni suverani pe care i-a avut Rusia.

„Cartea durerii rusești”, apărută în 14 volume cuprinde numele acestor nenumărate victime.

Pentru stârpirea terorismului și menținerea ordinii, țarismul a înființat faimoasa Ockhrană.

Această teribilă instituție își avea oamenii ei pân'n cele mai înalte cercuri revoluționare. Chiar și omul de încredere al lui Lenin, șeful fracțiunii bolșevice din Dumă, anume Malinovski, era în solda Ockhranei.

Era o vreme, când o jumătate din Rusia spiona pe cealaltă jumătate. Până și membrii familiei se suspectau între dânsii. Nu erai sigur nici de cel mai bun prieten.

Ockhrana însă, oricât de bine ar fi fost organizată, nu putea să servească drept poligon de susținere al regimului.

Clasa celor 130.000 de nobili care forța su-

portul principal al țarismului, intrase în dizoluție. Din rândurile ei se recruta o bună parte din elementele revoluționare. Decemvriștii au fost cu toții vlăstare ale celei mai înalte aristocrații.

Intreaga „intelligență” rusă era imbibată de idei revoluționare.

Burghezimea era și ea ostilă țarismului. Masa cea mare a țărănimii n'avea niciun motiv să fie mulțumită. Asuprită și abrutizată, ea era mai mult indiferentă. Vutca, mahorca și nenumăratele secte religioase, care mișunau în tot cuprinsul împărăției, erau refugiul unde-și găsea alinare moșicul rus.

Stolypin a încercat să creeze o clasă țărănească înstărită care să fie pentru țarism, un punct de reazăm, dar a murit asasinat, fără să-și vadă opera implinită.

Un contrast cât se poate de izbitor era între aristocrație și masa poporului. Sus, belșug, cultură superioară și rafinament; jos, cea mai neagră mizerie morală și materială. Între cele două clase, abisul.

Burghezimea care trebuia să formeze puntea de legătură, era plăpândă și becisnică.

Colosul stătea pe picioare de lut. Totuși, face impresia că nimic nu-l poate sdruncina.

Regimentele de cazaci, Ockhrana și indolența populației par chezașii indestulătoare care să-i asigure trăinicia.

Cu prilejul războiului ruso-japonez însă, se arată toată șubrezenia colosului. El sguduie din țâțâni imperiul și regimul. Țarismul e amenințat să se prăbușească. Il salvează dela naufragiu banii Franței, trupele de pe front și cancelarul Witte.

Dar revoluția dela 1905 a arătat că s'a produs o schimbare în structura socială a Rusiei. Un

nou factor își face apariția în viața politică a marelui imperiu: muncitorimea.

Tânărul proletariat care se formase în Rusia, în ultimile decenii, constituie avangarda revoluției și înțelege să moară eroic pe baricade. El deslănțue cea mai uriașă grevă cunoscută până atunci și înfruntă cu bărbăție asaltul Cazacilor și tunurile generalului Dubasov.

Conducătorii de asemenea sunt la înălțime; oameni vrednici și pricepuți.

Printre cei care ani de zile s'au consacrat pregătirii proletariatului și au luat parte la mișcarea insurecțională, Lenin stă în frunte.

Dacă țarismul a putut supraviețui războiului ruso-japonez, în schimb, n'a fost în stare să suporte războiul mondial.

Sforțările depuse ca să facă față unui asemenea războiu de proporții necunoscute până atunci, l-au sleit cu desăvârșire.

S'a prăbușit, fără să încerce nici cea mai slabă împotrăvire.

La apelul disperat al țarului, nu s'a găsit nici măcar un regiment care să salveze onoarea armatei și a regimului.

Odată cu decretul de abdicare, țarul e silit să noteze în jurnalul său intim: „Nu văd în jurul meu decât minciună, lașitate și trădare“.

Omul acesta de treabă nu face decât să cleagă roadele unui regim nefast.

Totul s'a petrecut pe negândite și la repezeală. Chiar în dimineața zilei când a izbucnit revoluția, Kerenski declarase sentențios că nici pomeneală nu poate fi pentru moment de o revoluție.

Aristocrația liberală în frunte cu prințul Lvov dimpreună cu burghezimea în frunte cu Rudzianko, Miliubov și Gutchkov se așteptau ca,

odată cu îndepărtarea țarului, treburile statului să-și urmeze cursul lor normal.

Ba ceva mai mult: scontau o renaștere națională.

Șeful naționaliștilor liberali spunea ambasadorului Franței: „Răscoala va însemna o uriașă desrobire, o trezire măreață a întregii energii naționale. După câteva zile de turburări inevitabile, Rusia se va ridica la o grandoare nebănuită“.

Dar dacă inițiatorii pot să știe cum începe o revoluție, niciodată ei nu pot să știe cum evoluează și sfârșește.

Odată deslănțuită, ea depășește orice prevederi, urmându-și cursul după capriciile și dispozițiile ei, nebănuite de cei care au ridicat stăvilarele. Evenimentele se precipită în chip vertiginos. Guvernul provizoriu, expresia coaliției formată din cadeți, socialiști-revoluționari și menșevici, este incapabil să facă față situației. Lipsit de experiență și sub presiunea evenimentelor, el lasă să-i scape cârma din mână. În asemenea condiții, carul statului o ia rasna. Isteria verbală a becisnicului Kerenski sfarmă ultimele stăvilare și desorganizează cu totul viața de stat.

Încercarea generalului Kornilof de a restabili ordinea, dând greș, haosul sporește.

Odată cu prăbușirea țarismului și neputința burgezimii de a întrona o nouă ordine, dispărând autoritatea și orice fel de disciplină, poporul rus cade pradă celei mai grozave anarhii. Obișnuit să fie condus cu cnutul, el nu știe ce să facă cu libertatea acordată. Se folosește de ea pentru propria lui nimicire. Odată zăgăzurile rupte, el se lasă în voia instinctelor lui primitive. Trăiește sub imperiul desmățului.

La un moment dat, Rusia face impresia unei case de nebuni turbulenți.

Cuprinși de furie, dâșii sunt gata să se sfârșie între ei și să dea foc clădirii.

Incendiul amenință să pustiească vastul și falnicul imperiu, iar poporul rus să piară 'n flăcări ca șoarecii.

Oare se va găsi omul care să îndrăznească să le smulgă torța din mână și să le puie cămașa de forță?

Lenin își asumă această sarcină.

El încearcă să puie ordine în haosul rusesc și să smulgă din ghiarele anarhiei, un popor de 160 de milioane de oameni.

Mai are pretenția ca pe ruinele țarismului să clădească o lume nouă, așa cum au visat-o vizionarii.

Cine este acest om care îndrăznește să întreprindă o astfel de operă? E un aventurier sau un lunatic?

Evenimentele se vor însărcina să dea răspunsul.

* * *

În liniștea unui orașel de provincie, așezat pe Volga, la o depărtare de 50 de kilometri, la sud de Kazan, își duce o existență tihnită și îndestulată, familia directorului de școală primară I. N. Ulianov.

Ilia Nicolaevici Ulianov, fiul unor mici burghezi din Astrakan, el însuși originar din Nijni-Novgorod, fusese trimis la Simbirsk, în calitate de inspector școlar primar.

Inspectorul Ilia Nicolaevici Ulianov era o persoană cultivată, cu studii universitare făcute la Kazan. El era tipul funcționarului liberal de pe acea vreme, descris de scriitorul satiric Chtedrin, omul care șovăia între o tartină de icre de somon și regimul parlamentar. Ca toți cei de o seamă

cu dânsul, ofta și el după o ordine nouă, în care să domnească mai multă dreptate și omenie.

Nemulțumit de prezent, se refugia în citirea cărților străine și scrierile lui Visarion Grigorievici Belinski.

„Am oroare, scrie el, să mă acomodez cu realitatea ordinară“.

Soția lui, Maria Alexandrovna, fiica unui doctor de obârșie ovreiască, însurat cu o nemțoaică, era o femeie mărunță și uscățivă. Excelentă gospodină și mamă grijulie, se vedea la dânsa educația germană, temeinică și puritană pe care o primise în familie.

Niciun nor nu întunecă căsnicia acestor oameni de treabă.

Prin situația socială pe care o ocupa consilierul de stat Ilia Nicolaevici Ulianov, purtător al crucii Sfântul-Vladimir, el face parte din protipendada târgului. Ca atare, se bucură de toată stima și considerația concetățenilor săi. Casa lui e locul de întâlnire al intelectualilor din oraș.

Un an după instalarea lor la Simbirsk, un al treilea copil vine să sporească familia lui Ilia Nicolaevici Ulianov; e băiatul cu numele de Vladimir, viitorul dictator al Rusiei.

Alte trei ploduri vor urma la rând. Cu toții sunt copii sănătoși, cuminți și cu tragere de inimă la învățătură. În special, doi dintre ei, Sașa (Alexandru) și Volodia (Vladimir) se disting în chip deosebit. Amândoi sunt elevi eminenți. Volodia e primul din clasă. Aproape la toate materiile, obține media 5, nota cea mai mare; numai la logică are nota 4.

Vladimir Ulianov e un „elev foarte bine înzestat și exact, muncește cu sârguință și succes și are o conduită exemplară“, scrie în certificatul lui din clasa a VIII-a. La fel de elogios e notat și fratele său, Sașa.

Iliia Nicolaevici e un tată fericit. Copiii îi procură numai bucurie. Nu-i dau ocazia să le reproșeze nici cea mai mică abatere.

Nu se fac vinovați nici măcar de nevinovate sburdălnicii copilărești.

Pe de altă parte, obținerea gradului de consilier de stat ca și marele Cordon al Sf. Stanislas, îi completează mulțumirea. Cu timpul, situația îi îngăduie să se mute din modestul apartament pe care-l ocupa cu chirie în ulița Streletzkaia, în locuința lui proprie. Își cumpăraseră în strada Moscova, o casuță frumoasă.

Într'un cuvânt, avea toate motivele să fie satisfăcut.

În accepciunea obișnuită a cuvântului, familia Ulianov era o familie ideală.

Într'un asemenea mediu familiar prin excelență burghez, departe de sgomotul și tentațiile unui oraș mare, în liniștea unui târg cu viața patriarhală, crește și se dezvoltă viitorul dictator al Rusiei.

Odraslă de oameni înstăriți, el nu cunoaște ce-i nevoia.

E din categoria celor care au parte de o copilărie fericită și o educație aleasă. Deasupra lui, veghează ochiul unei mame vrednice și iubitoare. Scutit de lipsuri și de griji, el se consacră cu trup și suflet studiului. El ca și fratele său Sașa, nu cunosc alte plăceri decât acelea ale cărții. Jocuri, petreceri sau legături de dragoste sunt străine de preocupările lor. Studiul e singura lor pasiune. Ca să se poată consacra pe de-a întregul studiului, Volodia renunță bucurios la cele mai nevinovate plăceri.

„Când eram școlar, mărturiseste dânsul, îmi plăcea foarte mult, patinajul; aveam o adevărată patimă. Dar acest lucru mă obosea foarte mult, încât eram silit ca mai pe urmă să dorm. În in-

teresul studiului care suferea, am fost nevoit să mă lipsesc de acest sport“. De asemenea îi plăcea șahul și era un bun jucător; dar, ca să nu-l stingherească în lucrările lui, nu juca decât rar.

„Îmi amintesc, scrie soră-sa, că în timpul cât am stat la țară, în fiecare dimineață după ceaiu, Vladimir Ilici se încuia într'un pavilion, cu cărțile și caietele sale. El își petrecea acolo aproape ziua întreagă, studiind. Vladimir Ilici știa nu numai cum trebuie să fie citită o carte, dar știa de asemenea s'o analizeze și s'o rezume. Aveam obiceiul, pe vremea aceea, să mă duc în acel colț de grădină să 'nvăț împreună cu el limbile străine. Nu eram decât un copil, dar mă impresiona îndărătnicia și punctualitatea cu care Vladimir ducea totdeauna până la capăt, lucrul început. Exemplul pe care-l dădea avea o astfel de înrâurire, încât fără alt îndemn, mă simțeam gata să fac tot ce e omeneste cu putință pentru a-l mulțumi și pentru a merita aprecierea lui. Rămânea zile întregi cu nasul infundat în cărți“.

Gustul pentru precizie și detaliu îi îngăduie lui Vladimir Ilici Ulianov să termine liceul la vârsta de 17 ani, cu cele mai bune note, la toate materiile. Directorul și tutorele său, — tatăl viitorului președinte Kerenski — certifică în scris că „e cât se poate de bine înzestrat, deosebit de sărguitor și punctual“.

Nimic în firea și apucăturile lui Volodia care să trădeze pe viitorul revoluționar.

Atât dânsul cât și fratele său, Sașa, ocolesc cu grijă reuniunile colegilor de școală unde se discută politică și se propovăduiesc idei revoluționare. Își văd liniștiți de carte. Volodia nu râvnește coroana de martir, ci aceea de premiant.

Total, origine, educație, conduită și apucături,

il indicau pentru o viață ordonată și o strălucită carieră în erarhia socială.

Situația lui de elev eminent era o cheazășie pentru succesele sale viitoare.

Cine știe, dacă Vladimir Ilci Ulianov n'ar fi devenit cu timpul, unul din stâlpii regimului?

O întâmplare însă vine să abată cursul vieții sale.

E moartea prin spânzurătoare a fratelui său mai mare, Sașa.

Conducătorul complotului neizbutit pentru asasinarea țarului Alexandru al III-lea, ispășea prin ștreang vina gândurilor sale îndrăznețe.

Fiul mai mare al Consilierului de Stat Ulianov, urmărise, prin fapta lui eroică, să reinvie vremurile de glorie ale terorismului și să învieze mișcarea revoluționară care în ultimul timp lăncezea.

Pentru acest motiv, atentatul împotriva Suvranului, trebuia să aibă loc în ziua aniversării asasinării lui Alexandru al II-lea, în același loc și'n aceeași vreme, în clipa când noul Țar urma să'ngenunchieze pe țarina stropită cu sângele părintelui său.

La rugămintile și intervențiile mamei îndurate pe lângă puternicii zilei ca să obție dela înalta stăpânire îndurare pentru nenorocitul ei fiu, i se răspunde că împăratul în nesfârșita lui bunătate e gata să ierte pe marele vinovat, numai cu condiția să făgăduiască că va renunța pe viitor la orice acțiune revoluționară.

Sașa însă refuză să-și renege ideile. A jucat, a pierdut, înțelege să sufere urmările.

Și astfel, în zorii zilei de 8 Martie, 1887, moare spânzurat, în floarea vârstei, tânărul Alexandru Ulianov.

După încetarea din viață a lui Ilia Nicolae-vici care se întâmplase prin anul 1886, lăsând moștenire o pensie anuală de 1200 ruble și

6 copii : Alexandru, Ana, *Vladimir*, Olga, Demetrius și Maria, Sașa (Alexandru) era socotit capul familiei.

Mândru de feciorul ei, Maria Alexandrovna privea cu încredere viitorul odraslei. Realitatea însă vine să-i spulbere iluziile și să-i cernească inima.

*

Generalul Șebekov care condusese instrucția complotului, în raportul amănunțit pe care-l face Suvranului, stăruie asupra însemnătății descoperirii sale și găsește cu cale să închee referatul, făcând profeții asupra viitorului.

După părerea sa, teroriștii ne mai având nici un fel de organizații și cum cei din urmă dintre ei, hotărâți să săvârșească o fără-de-lege au dat pe de-a'ntregul greș cu încercarea lui Alexandru Ulianov, socoate că foarte curând, Rusia va fi singura țară din Europa în care socialismul nu va putea să prindă rădăcini și că Revoluția n'are niciun sorț de izbândă.

Timpul s'a însărcinat să dovedească falsitatea proorocirilor generalului Șebekov. Cu totul altele au fost urmările morții lui Alexandru Ulianov. Cu dânsul se încheie epoca revoluționarilor romantici ca să 'nceapă una nouă, aceea a revoluționarilor de profesie.

Un alt membru al familiei Ulianov, Vladimir, va inaugura această eră și va asigura izbânda revoluției.

Sfârșitul tragic al lui Sașa va smulge pe fratele lui, Volodia, din pasivitate ca să-l imbrâncească în vâltoarea luptei revoluționare.

Moartea lui Sașa maturizează pe Volodia politicește, dă o directivă gândurilor sale, contribuie la stabilirea unei ținte în viață.

În sufletul lui rece și închis, se aprinde o ură de moarte împotriva regimului care i-a trimis pe fratele său la spânzurătoare.

Are pentru Sașa, afecțiune și stimă. Îi aprecia inteligența, sânguința, cultura, tenacitatea și eroismul. Fratele mai mare a fost mentorul lui politic. Deși narodnic, Sașa i-a pus în mână pe Karl Marx.

Cununa de martir îi sporește afecțiunea și admirația.

Amintirea lui Sașa va fi pentru Volodia îndemn de luptă și îndreptar în viață.

Drept omagiu pentru memoria fratelui dispărut și ca o sacră moștenire, Volodia împrumută pseudonimul politic al lui Sașa.

De acum înainte, Vladimir Ilici Ulianov se va numi Lenin. Cu acest nume va deveni celebru și va fi cunoscut în Istorie.

Împrumutându-i numele, Volodia n'a înțeles să împrumute și mijloacele de luptă ale fratelui său.

Niciodată Lenin în viața lui n'a mânuit bombe și revolverul pentru atentate individuale. Imediat după gestul lui Alexandru, dânsul spune surorii sale, Ana : „Nu, nu-i acesta drumul pe care trebuie să apucăm; nu-i un drum bun“.

Da! Sașa a avut sarcina să-i arată pe unde nu trebuie să meargă. Meritul celălalt îi revine lui Karl Marx. Autorul „Capitalului“ îi călăuzește pașii pe calea cea bună. Și'n această privință, Volodia e recunoscător lui Sașa. Din îndemnul fratelui său, s'a apucat să citească și să aprofundeze „Capitalul“.

Studiul acestei opere a fost pentru dânsul o revelație. „Capitalul“ va deveni cartea lui de căpătâiu și Evanghelia vieții sale.

Karl Marx venea la vreme ca să 'nlocuiască lipsa lui de credință.

Cu puțin timp înainte, smulsese dela gât cruciulița pe care-o purtau, în Rusia, toți credincioșii ca să scuipe pe dânsa și s'o izbească de pământ.

Iconoclastul deveni un fanatic adept al materialismului istoric.

În religie, nu vede expresia cea mai înaltă a năzuințelor sufletului omenesc, ci un fel de opium care amorțește conștiința norodului ca astfel să înlesnească oprimarea lui de către clasa dominantă.

Dialectica marxistă îl împiedică să-și dea seama că fără voie devine profetul unei noi religii și slujitorul unui nou cult.

În acest chip ironic înțelege soarta să-și răsbune împotriva acelor care îndrăznesc s'o 'nfrunte cu spiritul lor de frondă.

*

Intr'un orașel de provincie cum era Simbirsk, gestul lui Alexandru atrage după sine discreditul familiei Ulianov. Mulți dintre cunoscuți găsiră cu cale să rupă legăturile de prietenie cu dânsii. Casa fostului consilier de stat e ocolită ca și cum ar fi vorba de o locuință contaminată de o boală molipsitoare. Autoritățile sunt cât se poate de bănuitoare; e o familie deochiată care nu poate să inspire decât neîncredere. În jurul acestei familii care altădată se bucura de stima și considerația târgului, acum plutește o atmosferă înăbușitoare. Ea 'nveninează sufletul lui Volodia, într'o vreme, când el abia împlinise vârsta de 17 ani. Firea lui închisă și tăcută se înăsprește sub loviturile soartei. Și cu atât mai mare îi este ciuda cu cât simte zădărnicia succeselor lui școlare.

Deși la terminarea liceului, obține medalia de

aur, suprema distincție care prin ea însăși constituie recomandăția cea mai bună pentru studiile superioare, totuși, el vede barat drumul Universității.

E fratele lui Alexandru Ulianov.

Cu mare greutate și datorită referințelor excelente date de Kerenski (tatăl viitorului președinte al guvernului provizoriu pe care-l va răsturna Lenin în Octombrie 1917), directorul liceului din Simbirsk, care avea o slăbiciune deosebită pentru elevul său favorit, Vladimir Ulianov izbuti ca să se înscrie la Universitatea din Kazan. Mama lui era bucuroasă. După pățania fratelui său, se aștepta ca Volodia să-și vadă liniștit de treabă. Cel puțin dânsul s'o scutească de neplăceri.

Ba ceva mai mult, știindu-l băiat tare vrednic, îi plăcea să puie într'însul toată nădejdea familiei.

Dar n'apucase bine biata femeie să se liniștească o leacă, când sosește vestea care-i turbură toate socotelile.

Din cauza participării la o manifestație studențească, care luase un caracter politic, Volodia e îndepărtat din Universitate și expulzat din oraș.

„De ce te răsvrățești tinere? il întreabă intrigat inspectorul de poliție, izbit de frăgezimea vrâstei și de îndârjirea cu care studentul Vladimir Ulianov manifestează în fruntea convoiului. Nu vezi că te izbești cu capul de perete?”

Un perete! Se prea poate, dar un perete putred care se va prăbuși la prima lovitură“, răspunde cu promptitudine și hotărîre tânărul Ulianov.

Agentul de poliție se mulțumi să dea compătimitor din cap, în timp ce Vladimir Ulianov lua drumul exilului.

Exact după 30 de ani, se împlinește proorocirea tânărului student.

La cea dintâi lovitură mai sdravănă, peretele putred se prăbușește.

* * *

În liniștea dela țară, unde e nevoit să-și petreacă surghiunul, Lenin are răgazul și tihna trebuitoare ca să se consacre studiului.

„Capitalul“ lui Karl Marx îl pasionează. Citește și aprofundează cartea cu tot avântul celor 19 ani. Desigur, vârsta nu-i îngăduie încă să cunoască în chip temeinic și 'n toate subtilitățile ei teoria filosofului german; totuși, a prins destul de bine spiritul acestei formidabile concepții. Tânărul cititor găsea în „Capitalul“ expresia cea mai potrivită a gândurilor sale confuze care 'n ultimul timp îi hărțuiau sufletul și mintea.

Vede tălmăcite în cifre, statistici, raționamente subtile și talmudice, prăbușirea unei lumi și a unei societăți. Baza societății nu o alcătuia morală cu ideea de justiție și a Binelui Obștesc, ci Majestatea Sa Pântecele.

Câtă deosebire între acest sistem și frazele sonore ale revoluționarilor ruși!

De acum înainte, nimic nu există pentru el care să nu se poată cântări, măsura, analiza. Mila, conștiința, muștrarea de cuget, simpatia și toate celelalte de felul acesta, se vând la cântar, se pot analiza la lentila microscopului?

Lenin nu vede în socialism, ca Durkheim, „un strigăt de durere și câteodată de mânie“, „o pasiune care se afirmă“, ci un sistem științific.

Nici până la urmă, Lenin nu și-a dat osteneala să înțeleagă că tocmai ceea ce neglijase în teorie, rolul pasiunii și al factorului ideologic, a contribuit foarte mult la obținerea victoriei.

Imbrățișând marxismul, Lenin nu face decât să urmeze curentul timpului. În preajma anului 1880, narodnicii erau în declin în fața lor se ridică influența lui Karl Marx. Insuși Alexandru, fratele lui, deși narodnic, adversar prin urmare al marxismului, produs al „Occidentului Putred”, îi recomandă lui Volodia citirea „Capitalului”.

Sub impulsul lui Plekhanov, tineretul intelectual începuse să se intereseze de doctrina marxistă. Pe de o parte, ea venea după falimentul populațiilor, iar pe de alta, răspundea nevoii organice după ceva nou, pe care o simte o generație tânără.

Cercul Fedoseev dela Kazan pe care-l frecventează Lenin, e un cuib de revoluționari marxiști.

Jaroslavski crede că din cauza acestui contact cu grupul Fedoseev, Lenin n'a rămas un intelectual pur. Ar fi vorba, prin urmare, de o abatere din mersul firesc al dezvoltării sale.

E o părere cât se poate de greșită.

Prin întreaga lui structură sufletească, Lenin nu e un îndrăgostit al formelor gândirii pure care caută în jocul săltăreț și supreb al ideilor abstracte, satisfacția trudei sale. Fire pragmatică, el prețuiește teoria în măsura în care îi servește ca instrument de acțiune. Are mentalitatea țaranului, cu spiritul practic și simțul realității.

Această caracteristică îl deosebește pe Lenin de cea mai mare parte dintre intelectualii și revoluționarii ruși, lipsiți de asemenea însușiri.

Dar mai presus de toate, ceea ce a favorizat în deosebi răspândirea marxismului, au fost noile condiții de ordin economico-social.

Odată cu înfiriparea industriei în Rusia, ia naștere proletariatul.

Sub presiunea războaielor și a cerinței piețelor străine, evoluția economică prinde în vârte-

jul capitalismului modern, această țară cu caracter agrar, modificându-i structura socială. Industria cea mare se substituie micii producții țărănești, iar uriașa uzină concurează atelierul meseriașului. Căile ferate dau un puternic avânt industriei metalurgice. În decurs de 10 ani, dela 1860-1870, exploatarea rețelei crește dela 2000 la 10.000 km. și de atunci sporește în mijlociu cu 1500 km. pe an. Progresul transportului stimulează întreaga producție și schimbul de mărfuri în acest imens imperiu.

La această transformare, țărănimea participă cu mâna de lucru. În mai puțin de 40 ani, industria absoarbe mai mult de un milion jumătate de țărani. Aceștia aduc cu sine în atelier, mentalitatea și pornirile clasei lor. Nu trebuie uitată vorba lui Leroy-Beaulieu, care spune că „poporul rus poartă într'insul revoluția în stare latentă”. Istoricul M. Pokrovski constată că, cu începere din secolul al XVI-lea, Rusia a fost, poate, țara cea mai răsvrătită din Europa.

În timp ce celelalte țări mari au avut fiecare câte o răscoală țărănească, în Rusia au izbucnit patru revolte în decurs de două veacuri: aceea a „Vremii turbure”, aceea a lui Bogdan Khmel-nitski, a lui Stenka Razen și a lui Pugacev. Cu toată strășnicia represiunii, totuși răsvrătirile au continuat. Dela desființarea iobăgiei (1861) până la revoluția cea mare din 1905, au avut loc aproape 2000 de răscoale locale.

Acesta-i trecutul pe care-l moștenește proletariatul rus. El imprimă caracterul mișcării muncitorești din Rusia.

Resemnarea pasivă întretăiată de răsvrătiri violente, o neîncredere individuală și o credulitate colectivă, simplitatea ideilor, misticismul sentimentelor și fanatismul prejudecăților sunt moșteniri ale acestei clase puțin evoluată, care,

după Karl Marx, reprezintă barbaria civilizației.

Munca și traiul comun în atelier, aglomerația pe care o favorizează uzina și centrele industriale, ritmul trepidant al orașelor mari, oferă condiții prielnice pentru desmorțirea lucrătorului și formarea unei conștiințe colective de clasă și propagarea ideilor revoluționare.

Sub imperiul unor condiții de viață mizerabilă, cu salarii derizorii și 16 ore de lucru, împovărat de amenzi și tot felul de nevoi, acest proletariat devine bătăios. Cu toată strășnicia stăpânirii care, prin legea făcută de Țarul Nicolae pedepsea greva ca o crimă de drept comun, totuși grevele se țin lanț, până culminează cu greva generală din 1905, care este cea mai uriașă grevă cunoscută până atunci în lume.

În timp ce o grămadă de cărturari se prăpădesc prin acțiunea lor desordonată și ineficace, proletariatul simte nevoia să se organizeze.

Numeroase cercuri muncitorești se înjghebează în tot cuprinsul țării.

Mișcarea marxistă reprezentată prin Plekhanov, un spirit luminat și distins, găsește ecou în rândurile intelectualilor. În special, o parte din tineret se grăbește să îmbrățișeze cu căldură noua doctrină. Până și unii dintre narodnici, dezamăgiți de experiența făcută cu poporanismul, se convertesc la marxism.

Lenin este printre cei dintâi care-și dă seama de transformările prin care trece Rusia. „Capitalul” lui Karl Marx i-a deschis ochii. Această prefacere economică a Rusiei devine pentru dansul obiectul unor cercetări lungi și minuțioase. După câțiva ani de muncă migăloasă dă la iveală studiul intitulat „Desvoltarea capitalismului în Rusia”. Tratează tema, utilizând metoda marxistă și biziindu-se pe un imens material

statistic. În opoziție cu narodnicii, care tăgăduiau posibilitatea desvoltării capitalismului în Rusia, Lenin arată cu cifre evoluția economică prin care trece această țară. Lenin are meritul că în preocupările lui, nu pierde nicio clipă din vedere țărănimea. Chestia agrară formează una din preocupările lui de căpetenie, alături de aceea a desvoltării capitalismului în Rusia. Aproape în toate lucrările lui științifice, se ocupă deopotrivă de cele două probleme.

Cercetând rolul progresiv al capitalismului în agricultură, Lenin conchide: „Se poate spune că capitalismul socializează producția agricolă”.

Evenimentele din 1905 îi dovedesc cu prisosință că proletariatul singur este incapabil să răstoarne regimul.

Revoluția nu va putea să izbândească decât atunci când feciorii de țărani, în loc să tragă în mulțime, vor îndrepta arma împotriva asupritorului.

Fără alianța cu cele 100.000.000 de țărani, nici vorbă nu poate fi de triumful revoluției. Șeful bolșevicilor nu se dă în lături ca, pentru înfăptuirea acestei alianțe, să aducă marxismului ortodox modificările cerute de împrejurări.

„N'admitem niciun fel de silnicie față de țărănul mijlociu. Chiar față de țărănimea instărită, nu vom spune cu aceeași hotărâre ca pentru pătura burgheză: expropriere totală”. declară Lenin în calitatea lui de Șef al guvernului și 'n toila revoluției comuniste.

E meritul lui c'a știut să potrivească marxismul după împrejurările și nevoile țării. N'a înțeles să fie prizonierul unor formule și, de dragul lor, să sacrifice realitatea.

Are mereu în minte sfatul lui Faust care spune că „teoria este uscată, numai arborele vieții este veșnic verde”.

În acest simț al realității stă secretul biruinței lui Lenin.

* * *

Maria Alexandrovna nădăjduște să-și vadă copilul căpătuit. Inima ei de mamă râvnește pentru Volodia, mândria și speranța familiei, un rost în viață și nicidecum cununa de martir al revoluției. Îi ajunge experiența dureroasă cu Șasa. În grija ei părintească, îi plăcea să creadă că obținerea unei diplome prezintă o garanție pentru asigurarea unui viitor.

Mai mult de dragul mamei sale, se hotărăște Lenin să-și ia licența în drept și să se înscrie într'un barou. Nu simte însă nicio vocație pentru această carieră. Spre desnădejdea mamei sale, el se consacră cu trup și suflet cauzei revoluționare. Își urmează chemarea, fără șovăire, cu tot avântul tinereții și luciditatea minții.

Dar câtă deosebire între dânsul și tipul revoluționarului descris de Turgheniev!

„Noi suntem marxiști, noi nu suntem poeți“, îi explică Lenin lui Pierre Lafuc, care era oarecum nedumerit de cele văzute, în vizita pe care l-o face la Lausanne, în vara anului 1916.

Revoluționarului diletant care se ocupă cu revoluția din distracție și'n orele libere, el îi opune revoluționarul de meserie. Acesta din urmă își face din revoluție scopul suprem al vieții sale. El nu trăiește, el nu se mișcă decât în vederea acestui țel. Tot timpul se pregătește și e într'o continuă așteptare. Pândește prilejul să atace, folosește răgazul să se refacă, ocolește primejdia când nu poate s'o înfrunte, e gata oricând să se adapteze celei mai rele situații și nu desnădăjduște niciodată.

Revoluționarul de profesie nu se încurcă în

drumul lui de niciun fel de scrupule. El merge nepăsător înainte, având în vedere numai ținta. Brațul lui nu tremură, când trebuie să doboare adversarul. Revoluționarul profesionist nu cunoaște slăbiciuni și șovăiri.

Acela însă care nu întrunește aceste însușiri nu e un revoluționar autentic, ci un flecar.

Ori, cu flecarii nu se poate face nimic de seamă.

Și el urmărește să doboare țarismul care are în spatele lui, nenumărate regimente de cazaci, tunuri, ockhrana, tribunale și închisori.

Pentru aceasta găsea că e nevoie de o legiune de fier, formată din oameni hotărâți și cât se poate de bine disciplinați.

Contrar concepției occidentale, potrivit căreia conducătorii nu sunt decât niște exponenți, Lenin era partizanul conducerii autocrate.

Era de părere că armata revoluționară pentru a fi victorioasă împotriva țarismului, e nevoie să se conducă ca și aparatul autocratic.

În disprețul concepției democratice, susține ideea elitei.

„Nicio clasă socială, scrie el, în cartea intitulată „Ce-i de făcut?“, în ziua de astăzi, nu se poate angaja într'o luptă dârză, dacă nu dispune de 10 șefi plini de talent — și oamenii de talent nu vin cu sutele pe lume — încercați în vederea funcțiunii lor, pregătiți în decurs de zeci de ani și orânduți în chip erarhic“.

Fără această erarhie nu poate să existe unitate de comandă, iar unde lipsește unitatea de comandă o armată merge la voia întâmplării.

„Aflați, le răspunde el adversarilor, că-i mult mai greu să se strângă 10 oameni inteligenți decât 100 de nerozi. Voiu apăra acest principiu cu aceeași dârzenie cu care vă veți folosi voi să întărâtați masa împotriva atitudinii mele

anti-democratice. Prin oamenii inteligenți, trebuie înțeles lucrul pe care l-am repetat adeseori, din punct de vedere al organizării, numai revoluționarii de meserie: puțin importă dacă au fost studenți sau lucrători“.

Lenin caută pe toate căile să formeze acest stat major care să domine și să conducă mișcarea.

Iar în măsura în care participă la lupta revoluționară și cunoaște oamenii, devine conștient de adevărata lui valoare și de misiunea lui de conducător. În vederea rolului de comandat suprem, el se pregătește zi cu zi și clipă cu clipă. Tot timpul decare dispune îl petrece pe la bibliotecă și la masa de lucru. Fie că se găsește în casa părintească sau în pustiuurile Siberiei, pe malurile Tamisei sau în creșeriile Alpilor, în Palatul Kremlinului sau în ascunzătoarea din Finlanda el studiază cu pasiune. Studiază chiar și atunci când se găsește în vârtejul luptei. Nu cunoaște alte plăceri decât acelea ale studiului și ale luptei. E omul muncii de benedictin. Dar toată această muncă n'are decât un singur scop: Victoria Proletariatului. Din înțelepciunea cărților, nu reține decât ceea ce crede că interesează cauza revoluționară. Pentru pregătirea lui de revoluționar profesionist, citește cu plăcere până și studiile de strategie militară. Lenin e străin de pasiunea omului de știință care cercetează de dragul cercetării; Lenin nu cercetează decât de dragul revoluției. Chiar și scrierile lui științifice, nu numai cele de polemică, izvoresc din această preocupare și nicidecum dintr'o curiozitate științifică obiectivă. Toate operele lui teoretice n'au alt rost decât acela de a furniza o temelie trainică cauzei revoluționare, pe tărâmul intelectual, împotriva dușmanilor proletariatului și de a contribui astfel la izbânda muncitorimii.

Pe bună dreptate, tovarășul Trotski spune despre Lenin că el „era întotdeauna stăpânit, nu numai în domeniul politic, dar deopotrivă și în lucrările sale teoretice, de o singură idee, mereu aceeași: scopul“.

Fără exagerare, se poate spune că Lenin este unul din oamenii cei mai utilitariști pe care-i cunoaște istoria.

De aceea, nu-i nicio mirare că un astfel de om se impune de prima dată.

Abia era un flăcăiandru când, din cauza maturității, a prudenței și seriozității, colegii îl porecliseră „bătrânul“.

Dela prima vedere, Lenin face o impresie deosebită asupra grupului Plekhanov.

„Socot, spune Alexiev, că pentru revoluție, Lenin e mai însemnat decât Plekhanov“.

Preferându-l înaintea lui Plekhanov, i se aduce lui Lenin cel mai mare omagiu. Martov, un spirit fin și rivalul de mai târziu al lui Lenin, declară răspicat: „Numai din clipa când am făcut cunoștință cu Lenin, am răsuflat. Eram liniștiți Cauza social-democrației ruse era în mâini bune. Ea-și găsisese adevăratul șef, demn de dânsa“.

La rândul lui, Axelrod, un alt adversar de mai târziu al lui Lenin, spune: „Am simțit că mă găseam înaintea omului care va fi în fruntea revoluției ruse. Nu era numai un marxist erudit, dar știa ceea ce vrea să facă și cum trebuie s'o facă. Avea într'insul ceva care amintea pământul rusesc. Dela citirea primei lucrări, am avut de îndată convingerea că era plămădit din aluatul din care se fac șefii“.

Insuși maestrul Plekhanov recunoaște că Lenin e „făcut din aceeași pastă din care se plămădesc Robespierrii“.

Se vorbea de Lenin ca de steaua viitoare a social-democrației ruse.

În răstimpuri, s'a 'ntâmplat ca nori trecători să 'ntunece vremelnice strălucirea ei. S'a crezut atunci că a apus pentru totdeauna. Dar n'a fost la mijloc decât o eclipsă trecătoare.

Ea a rupt perdeaua de nori care-i aținea calea, revărsând pe cerul Rusiei, o lumină orbitoare.

Unii au văzut într'insa o cometă incendiatoare, care pârlăjește tot ceea ce atinge, iar alții un lucifăr care călăuzește pașii norodului spre ținuturi mesianice.

Și multă vreme va dura controversa între tabere.

* * *

După obținerea licenței, Lenin se stabilește ca avocat la Petersburg. Dar aci, în loc să se ocupe serios de meserie, se consacră aproape exclusiv cauzei revoluționare. Deși tânăr, reușește să-și cucerească un loc de frunte în rândurile mișcării socialiste. După pilda lui Plekhanov, care înființase gruparea „Eliberarea muncii”, el întemeiază „Asociația pentru lupta de eliberare a clasei muncitoare”.

Pentru promovarea ideilor sale, nu se dă în lături ca să intre în legături cu oamenii față de care n'avea niciun fel de considerație.

„Ce te poți aștepta dela Struve?”, îl întreabă cu indignare prietenul său Silvin.

„Știu bine că pe tine nu te interesează deloc, dar pe mine mă interesează foarte mult”, îi răspunse Lenin, privind-l disprețuitor și ironic.

Îl interesau banii lui pentru nevoile propagandei.

Intellectual de rasă, Lenin nu-i omul care să se mulțumească numai cu activitatea practică, lăsând pe seama altora teoria și doctrina. El

luptă cu aceeași vigoare și pricepere și pe câmpul de bătaie al scrisului. Pentru dărâmarea regimului, socoate condeiul ca o armă tot așa de necesară ca dinamita și artileria. Prețuindu-i însemnătatea, a căutat să se folosească cât mai des de dânsa.

Astfel, în decursul celor 35 ani de activitate politică, a scris nenumărate articole, studii politice și lucrări de polemică. Lista operelor sale e un adevărat pomelnic. Scrierile lui vădesc o vastă și temeinică cultură, o inteligență ascuțită și un spirit realist, un marxist de frunte și un bun strateg.

În 1873, apare prima lui lucrare care se cunoaște, intitulată „Nouii curente economice, în viața țărănească”, iar la 1894, apare prima lui mare lucrare cu caracter polemic care poartă titlul: „Cine sunt prietenii poporului?” De acum înainte, cărțile se vor ține lanț.

Scrierea mai sus pomenită e îndreptată împotriva narodnicilor.

Narodnicii vedeau în introducerea capitalismului în Rusia, un fenomen de decadentă, un regres. Ei socoteau instituția myrului și a breslelor ca o fază superioară capitalismului. Erau de părere că acești „stâlpi vechi ai vieții economice populare”, fac inutilă și imposibilă dezvoltarea capitalismului în Rusia, ducând direct la instalarea regimului socialist.

Bazat pe date statistice și cu o logică strânsă, Lenin spulberă tezele poporanistilor, susținute cu talent de publiciști ca Mihailovski, Vorontsov și Danielson. Cu ajutorul cifrelor, el dovedește că, departe de a însemna un regres, capitalismul reprezintă în viața economică a Rusiei un mare pas înainte. Între alte urmări, capitalismul are meritul că desființează șerbia și sdruncină privilegiile marilor proprietari. Capitalismul,

după Lenin, îndeplinește în Rusia un rol istoric. Realismul său robust nu-i îngăduie, să se entuziasmeze după niște așezăminte învechite cum sunt myrul și breslele.

De acum înainte, în lupta lor contra narodnicilor, toți marxistii ruși se vor folosi de argumentele furnizate de Lenin.

E un nume care circulă în publicistică.

La 1895, pleacă în străinătate. Arde de dorul de a se întâlni cu Plekhanov, reprezentantul cel mai calificat al marxismului rus.

Exilatul dela Geneva, prin valoarea lui personală și faima de care se bucură, e șeful necontestat al social-democrației din Rusia. În el, Lenin recunoaște pe maestrul în fața căruia se închină. Prețuiește în dânsul ideile pe care le propovăduiește acest om și pe omul care propovăduiește aceste idei.

La rândul său, Plekhanov, cu darul intuiției ghicește în tânărul care se prezintă, pe revoluționarul de rasă. Atât maestrul cât și cei din jurul lui — Axelrod, Martov, Vera Zazulici — prețuiesc în Lenin, tocmai ceea ce le lipsește lor: legătura cu glia strămoșească, deoarece, vorba lui Axelrod, „mirosea a pământ rusesc“.

Deși numără abia 25 de ani, totuși, el impune respect și inspiră cea mai mare încredere. Cu toții au impresia că se găsesc în fața conducătorului de mâine al social-democrației ruse.

Uns de forul dela Geneva, Lenin se grăbește să se întoarcă în patrie ca să ia frânele mișcării.

În popasul pe care-l face la Paris, Lenin a găsit cu cale să facă cunoștință cu Lafargue, ginerele lui Karl Marx și unul din fruntașii socialiști. Povestindu-i cu câtă ardoare tineretul revoluționar rus studiază pe Karl Marx, Lafargue, buimăcit, exclamă:

— Studiază pe Marx! dar îl înțeleg?

— Da.

— Ei! Nu înțeleg nimic. Nimeni aici nu-l înțelege și mișcarea noastră numără 20 de ani de existență.

Și astăzi, o bună parte din marxistii ortodocși susțin că ruși n'au înțeles pe Karl Marx sau îl înțeleg pe dos.

*

Nu mult după întoarcerea lui din străinătate, Lenin e nevoit să ia drumul Siberiei. E osândit să ispășească cu trei ani de surghiun, vina care o are de a fi animatorul agitațiilor printre lucrători.

Autoritățile nu se înșelaseră deloc. Intr'adevăr, Lenin era omul care alimenta mișcarea grevistă. Cu ocazia grevei din 1895, el desfășură o intensă activitate; publică manifeste, organizează asistența lucrătorilor. Un an mai târziu, la izbucnirea unei alte greve, din nou Lenin se mișcă. Știe să organizeze un corp de agenți, care, sub diferite chipuri, întrețineau agitația.

Lenin avea 27 de ani, când e exilat în Siberia.

Surghiunul în împărăția omătului, în luptă cu pustiul, sălbătăcia și asprimea climei, era de natură să inspire groază. Pentru oamenii slabi de ingeri, el însemna prăpădul. Cei cu sănătatea șubredă își găsesc mormântul în noianul de zăpadă. Mulți din cei care scapă teferi cu viața, se aleg cu betesuguri și nervii sdruncinați. Alții cad în patima alcoolului. Unii dintre ei, torturați de plictiseală și desnădejde, își luau lumea în cap ca să-și găsească sfârșitul prin munții și câmpiile Siberiei. Erau doborâți chiar și cei cu un fizic foarte robust. Rezistau numai acei care erau capabili de o disciplină sufletească.

Lenin, datorită acestei disciplini și a constituției sale robuste, a înfruntat cu bine primejdiile exilului.

Siberia, pentru dânsul, departe de a fi un loc de pierzanie, a fost o adevărată cură morală și intelectuală.

Surghiunul în această regiune blestemată, îl silește să-și desăvârșească disciplina cu care se deprinsese încă din copilărie, să-l oțelească în fața nevoilor.

Singurătatea și splendoarea peisajului favorizează meditația și munca cea mai intensă. Scutit de grija existenței, de hărțuile poliției ca și de exigențele practice ale luptei revoluționare, are tot răgazul trebuitor să se consacre studiului.

În liniștea ce i-o oferă tundra siberiană, Lenin scrie „Sarcinile social-democrației ruse“ și cea mai de seamă operă economică a lui: „Desvoltarea Capitalismului în Rusia“. Această lucrare are de scop să dea un răspuns satisfăcător unor întrebări care făceau obiectul central al discuțiilor aprinse ce aveau loc între narodnici și marxști. Narodnicii pretindeau că este imposibil în Rusia desvoltarea capitalismului, deoarece Rusia nu putea să-și asigure o piață externă de desfacere, iar piața internă își pierde din ce în ce puterea de cumpărare a maselor, ca un rezultat al acțiunii capitaliste. Marxștii susțineau teza contrară, că nu-i nevoie de o piață externă, că-i deajuns piața internă, piață creată de desvoltarea însăși a capitalismului și care va continua să se adapteze odată cu creșterea capitalismului. Marxștii demonstraseră în chip teoretic cum desvoltarea capitalului își creiase el însuși piața de care avea nevoie. Rămăsese însă nedeslușit cum se formează această piață internă și cum urma să se

desvolte. Prin lucrarea sa, Lenin caută să răspundă la această întrebare, luminând punctul obscur al problemei. În vederea acestui scop, autorul nu tratează chestia desvoltării capitalismului în Rusia, în tot complexul ei, ci o limitează în timp și spațiu. Nu se ocupă decât de latura economică, de piața internă, pe o anumită întindere și cu începere dela desființarea șerbiei.

Cu ajutorul datelor statistice, Lenin arată rolul pe care l-a îndeplinit capitalismul în evoluția agriculturii.

Capitalismul a pus în valoare pământul și produsele sale. El a dus aceste produse pe piață și a sdruncinat privilegiile marilor latifundiați.

Capitalismul a provocat o transformare radicală a agriculturii rusești în sens progresist. El a stârnit în Rusia marea producție agricolă, prin întrebuițarea ultimelor mijloace tehnice și prin plata cu salarii a mânei de lucru.

În sfârșit, capitalismul a adus desființarea prestației și a redat libertatea personală țăranului.

„Se poate spune, încheie Lenin, că capitalismul socializează producția agricolă“.

După Lenin, marea industrie rusă este urmare firească și necesară a unei evoluții care pornește din stadiul inferior al simplei asociații și trece prin manufactură. Această desvoltare paralelă a capitalismului în agricultură și industrie, formarea unei clase de antreprenori agricoli și industriali, pe de o parte, iar pe de alta, clasa muncitorilor agricoli și de fabrici, creează, după Lenin, piața internă necesară capitalismului.

„Se poate reduce la două formule, spune Lenin, rolul istoric civilizator al capitalismului:

sporirea forțelor productive ale muncii sociale și socializarea acestei munci“.

Lenin nici nu are 30 de ani, când scrie această lucrare așa de importantă.

Deși departe de Rusia și de văltoarea luptei, găsește totuși mijloacele să păstreze legătura și să fie în curent cu cele ce se petrec în patrie.

Astfel, află de congresul dela Minsk, primul congres social-democrat din Rusia, chemat să unifice toate organizațiile răspândite în cuprinsul țării, ca și de acțiunea economiștilor. Aceștia, prin programul lor denumit „Credo“, preconizau separarea completă a activității economice a muncitorimei de cea politică. Sub influența Trad-Unionurilor din Anglia și reformismul lui Bernstein, ei urmăreau să cantoneze mișcarea muncitorească, numai pe terenul economic, lăsând clasei stăpânitoare grija luptei pentru eliberarea politică. După dânsi, muncitorimea urma să se desintereseze de tot ceea ce nu privea direct duelul economic dintre muncă și capital. Trebuia să se mulțumească cu o politică de revendicări pur profesionale. Era treaba studențimii și a burghezimii liberale să se ocupe cu reformele de ordin politic. Pentru moment, cel puțin, muncitorimea n'avea decât de pierdut de pe urma unei asemenea lupte. În fruntea grupului care a publicat faimosul „Credo“ se aflau Struve și E. Kuskova.

Lenin ia atitudine împotriva economiștilor. El socoate ca o greșeală capitală să se cantoneze lupta de clasă numai pe terenul strict economic. Considera lupta politică ca o necesitate vitală pentru emanciparea muncitorimii.

„Cu comitetele de grevă, cu diferitele cercuri și societăți de ajutorare, scrie el, niciodată muncitorimea nu va izbuti să ducă la bun sfârșit

misiunea istorică care îi incumbă, adică eliberarea întregului popor rus“.

Lenin profită de reuniunea care are loc în satul Ermacovski din Siberia ca să expue celor 17 tovarăși strânși acolo, primejdia cea mare pe care o prezintă pentru social-democrația, noua orientare pe care vor să o dea economiștii, iscăind totdeauna un protest energic împotriva lui „Credo“. Această „Rezoluție a celor 17“, a fost trimisă lui Plekhanov în Elveția, tipărită și larg răspândită în toată Rusia.

Cum vedem, Lenin continuă să urmărească dela distanță fazele mișcării socialiste, intervenind cu energie, atunci când se simte nevoia.

În orele libere, face sport și joacă șah.

În definitiv, viața în Siberia nu era chiar așa de dură cum obișnuște să și-o închipue publicul cel mare. Deținuții politici se bucurau de fapt de multă libertate, de stima populației băștinașe și de considerația autorităților. Poliția nu exercita decât un control de formă; se mulțumea să constate numai prezența lor. În colo, deținuții aveau voie să-și aranjeze viața după plac. Cu banii pe care-i oferea administrația, își puteau încropi un traiu convenabil. Oamenii din partea locului se uitau cu respect la deținuții politici, socotindu-i niște coconăși care vin dela Petersburg.

Sușenskai, reședința lui Lenin, era unul din târgurile mărișoare din Siberia.

Aci, se instalează dânsul cu soția și soacra sa, într'o căsuță cu trei încăperi.

Printre prietenele surorii Olga, Vladimir Ulianov remarcase pe o tânără institutoare Nadia Constantinovna Krupskaja. Între ei se naște o sinceră prietenie. Dânsa îl privește ca o ființă superioară și se îndrăgostește de acest tânăr mic de statură și urit la înfățișare care

vine în fiecare zi la ea, încărcat cu cărți. Mama Nadiei, o bătrână mărunțică și cam răutăcioasă, dă din cap bolborosind că „n'are să sfârșească bine această afacere“. Prietenia dintre cei doi tineri se încheie cu logodna lor. Căsătoria are loc în Siberia. Exilul e călătoria lor de nuntă. Siberia și pribegia cimentează legătura dintre dânși. Căsnicia lor e scutită de certuri și neînțelegeri. Domnește cea mai desăvârșită armonie. E un cămin burghez ideal. Lenin găsește în soția lui, o femeie credincioasă, afectuoasă, înțelegătoare și foarte devotată. Își idolatrizează bărbatul și este colaboratorul lui cel mai intim. Îi împărtășește toate năzuințele, toate bucuriile ca și toate necazurile. La rândul său, Lenin e un soț ideal.

Nici vorbă nu poate fi de o viață amoroasă a fostului dictator, cum se întâmplă de obicei cu atâția oameni mari politici. De aci, nu urmează că Lenin a concentrat asupra Nadiei Krupskaia, tot focul pasiunii sale.

A fost dintre puținii oameni mari care n'au avut pasiunea femeii.

El n'a cunoscut altă pasiune decât aceea a revoluției.

Ea îi absoarbe toate gândurile și toată energia.

* * *

În anii adolescenței, în vârsta aceea când se plămădește personalitatea, Volodia Ulianov a suferit influența fratelui său mai mare, Sașa. Acesta, prin însușirile sale sufletești și prestigiul vârstei, prin sânguința, seriozitatea și firea lui idealistă, cucerise inima lui Volodia. Sașa e primul lui mentor politic. El îi deslușește în hățișurile vieții, calea revoluției, îi pune în mână „Capitalul“ lui Karl Marx și-i vorbește de He-

gel. Acești doi gânditori vor deveni autorii lui favoriți. În „Capitalul“, recomandat cu limbă de moarte de fratele lui, va găsi dânsul soluțiile la toate problemele existenței. Înarmat cu metoda marxistă, va porni voinicește să-și cucerească un loc în viață. Urmărind aceeași țință ca și Sașa, crede totuși nimerit să apuce pe altă cale. Nu-i deloc dispus să repete experiența tragică a fratelui său. Cununa de martir n'are nicio vrajă pentru dânsul. Mai mult îl atrage cupola Kremlinului. Aceasta nu-l împiedecă să aibă pentru Sașa o admirație neprecupețită. Toată viața va păstra vie amintirea fratelui drag, mort prin spânzurătoare, pentru cauza norodului.

Cultul pe care-l avea față de Sașa, îl face, chiar în toiul polemicilor celor mai aprige cu narodnicii, să fie respectuos cu eroii acestei mișcări. El revendică cu mândrie moștenirea glorioasă a tradiției revoluționare. Așa de mult îl prețuește pe fratele său, că, deși nu-i împărțasea metodele lui de luptă și era un adversar neîmpăcat al poporaniștilor, totuși era incredințat că „dacă Sașa a procedat așa, e că dânsul n'a putut face altfel“.

Rămâne un semn de întrebare asupra soartei relațiilor dintre cei doi frați, dacă Sașa ar fi continuat să trăiască. Ar mai fi dăinuit armonia dintre dânși sau poate din cauza temperamentelor deosebite, ar fi sfârșit printr'un conflict de idei?

S'ar fi găsit în lupta politică de aceeași parte a baricadei sau, dimpotrivă, vântul soartei i-ar fi svârlit în tabere dușmane? În invălmășagul încăierării, cei doi frați aveau să se cruce sau ar fi fost nevoiți să schimbe focuri de armă?

Iată întrebări care rămân fără răspuns. Moartea timpurie și sfârșitul tragic al lui Sașa au

venit să pecetluiască pentru vecie legătura spirituală dintre cei doi frați merituoși.

În anii tinereții, Lenin face cunoștință la Petersburg cu un tânăr evreu vioiu, fin și entuziast.

E Martov, pseudonimul lui Iuliu Ziderbaum. Acesta e tipul israelitului internațional, fără legătură cu nicio națiune, fără rădăcini cu nicio patrie. Născut la Constantinopol, își face studiile liceale la Petersburg și trăiește cea mai mare parte din viața lui prin Elveția, Franța și Anglia. Când se cunosc, Martov abia are 21 de ani și e centrul unui cerc de tineri conspiratori. Între Martov și Lenin se leagă o strânsă prietenie. Îi unesc aceleași credințe și aceleași aspirații. Amândoi sunt marxști convinși. Cu Martov, Lenin plănuiește organizarea socialiștilor ruși pe baze noi și temeinice. Împreună cu Martov, proiectează la Pskov editarea unui organ de publicitate care să fie centrul de propagandă marxistă. *Iskra* este unul din roadele acestei colaborări. În redacția ziarului care va face epocă în istoria socialismului rus, ei merg mână în mână. Față de Plekhanov și Axelrod, ei reprezintă la *Iskra* noua generație. Sunt considerați luceferii social-democrației ruse. Unul se distinge prin maturitatea gândirii și simțul lui politic, celălalt prin finețe și strălucirea inteligenței.

Firi diametral opuse, nu sunt făcuți să se înțeleagă.

În timp ce Martov reprezintă spiritul european, Lenin îl intrupează pe cel autohton. Cel din tâiu urmărește transplantarea în Rusia a socialismului european, celălalt vrea un produs al solului rusesc.

Martov, influențat de cele ce vede în occident, crede că rostul partidului socialist în Ru-

sia e să grăbească revoluția burgheză, urmând ca'n mod treptat și pe cale pașnică să se înfăptuiască revoluția socială, prin metoda reformelor. Lenin, cunoscător adânc al stărilor din Rusia, susține că forțele care vor doborî țarismul, nu sunt „nici marea burghezime, nici proprietarii, nici industriașii, nici liberalii, ci muncitorimea și țărani”.

În timp ce Martov se delectează cu tot ce-i oferă străinătatea în materie de cultură, artă și civilizație, Lenin nu reține decât numai ceea ce are directă legătură cu preocupările lui revoluționare. Din tot ceea ce-i oferă Parisul artistic, micul muzeu în care sunt păstrate relicvele Comunei, produce asupra lui Lenin cea mai puternică impresie.

Era natural ca între acești doi oameni să izbucnească conflictul. Congresul dela Londra din 1903, răvnit și pregătit de dânsi, procură prilejul.

În dosul unor paragrafe de statute, se ciocnesc două temperamente și două concepții: Lenin și Martov. Un dezacord, mărunț în aparență, desbină pe cei doi prieteni și provoacă ruptura în partid.

Tovarășii de ieri devin acum rivali; unul în fruntea fracțiunii bolșevice, celălalt în acea a menșevicilor. Pe zi ce trece, se adâncește prăpastia între ei.

Martov, în calitatea sa de șef al menșevicilor, în cartea lui asupra Luptei împotriva stării de asediu din partidul social-democrat rus, îl atacă cu vehemență pe Lenin, învinuindu-l de birocratism, absolutism și iacobinism. Șeful bolșevicilor replică cu promptitudine și talent prin broșura „Un pas înainte, doi înapoi”, în care taxează de oportunism atitudinea adversarilor.

De aci înainte, cu mici întreruperi, duelul va

continua până la înfrângerea completă a lui Martov.

Luați de vârtejul luptei, cei doi adversari nu-și vor da osteneală ca să-și cruțe loviturile.

Le-a fost dat de soartă acestor doi prieteni din tinerețe, care au visat împreună revoluția, să se războiască între dânsi, în numele ei.

Când Lenin, doborât de boală, trăiește la Gorki ultimile lui zile, numele lui Martov flutură pe buzele sale. Amintirea vechiului tovarăș de luptă, din vremea exilului, îi dă mereu târcoale în clipa agoniei.

O altă legătură care s'a destrămat cu timpul, lăsând un gol în sufletul lui Lenin, a fost aceea cu Plekhanov. În tinerețe, în măsura în care se adâncește în studiul marxismului, se entuziasmează de figura lui Plekhanov. În exilatul dela Geneva, prețuiește ideile pe care le reprezintă acest om și pe omul care reprezintă aceste idei. Plekhanov este cel dintâiu care flutură steagul roșu pe străzile Petersburgului și traduce Manifestul Comunist. Cu el se deschide era marxistă în Rusia.

E teoreticianul cel mai strălucit al socialismului rus și conducătorul necontestat al mișcării.

Lenin pleacă în străinătate cu gândul de a întâlni pe maestru, ca să-i exprime sentimentele sale de admirație neprecupețită. E plin de respect și n'are altă pretenție decât să servească sub ordinele sale.

Din nenumărații tineri care-l vizitează la Geneva, Plekhanov, cu simțul lui de observație și darul intuiției, ghicește în Lenin pe conducătorul de rasă. Cunoscând pe Lenin, capătă convingerea că soarta social-democrației ruse intră pe mâini bune. Discipolul n'are altă dorință mai mare decât să fie aghiotantul maestrului.

Cu timpul și împrejurările, însă, raporturile se schimbă. Deși nutrește aceeași stimă și afecțiune pentru Plekhanov, Lenin pe zi ce trece devine mai exigent și vrea să ia frânele comandai. La muștrările celorlalți fruntași ai mișcării, Plekhanov, îngăduitor, se mulțumește să răspundă: „Din acest aluat se plămădesc Robespierrii“. Lenin e încântat că în lupta lui cu Martov, Trotski și ceilalți menșevici, Plekhanov e alături de dânsul. Dar bucuria îi e de scurtă durată. Cu părere de rău sunt nevoiți să se separe. Despărțirea e dramatică. Discipolul, eliberat de orice tutelă, își urmează cu îndrăzneală chemarea; maestrul n'are destulă tărie ca să-l secondeze; se uită cu melancolie cum își ia surorii cel mai drag dintre copiii lui sufletești.

Uneori, nedumerit și îngrijorat, se întrebă: oare nu se va alege cu aripile frânte? Alteori nutrește nădejdea unei reîntoarceri la cuibul de unde a plecat.

Cu vremea însă, cu toate încercările făcute din ambele părți și spre regretul amândorora, această speranță dispăre. Imprejurările, în loc să-i apropie, îi îndepărtează. Războiul mondial și revoluția îi găsește pe poziții deosebite. În timp ce Lenin regretă lipsa lui Plekhanov, acesta împărtășește soarta precursorilor.

Omul care a fost inițiatorul mișcării socialiste în Rusia, patronând-o cu prestigiul personalității sale, timp de decenii, se pomeneste la apusul vieții, uitat de toată lumea, pe când pe străzile Capitalei, unde el cel dintâiu a fluturat steagul roșu, se cântă internaționala.

După 40 de ani de trudă și exil, în Rusia revoluționară n'are posibilitatea să-și publice un rând, iar în jurul lui n'au rămas nici o sută de partizani sau trei prieteni.

De pe patul său de muribund, vede cum se

ridică în înaltul cerului, în toată strălucirea ei, steaua lui Lenin.

Ce s'o fi petrecând în sufletul său?! îl turbură furia invidiei, regretul că nu și-a urmat discipolul sau are mulțumirea că nu s'a înșelat în aprecierile sale?

Intr'o dimineață cețoasă, din toamna anului 1902, pe când Lenin se afla încă în pat, cineva bate la ușă. E tânărul Leiba Bronstein, zis Trotski, proaspăt evadat din Siberia. Venea la Londra, atras, nu atât de capitala marelui Imperiu Britanic, cât de faima personalității lui Lenin. Cărțile acestuia „Desvoltarea capitalismului în Rusia“, „Ce-i de făcut?“ ca și articolele din Iskra făcuseră asupra tânărului revoluționar o impresie deosebită. Are intuiția că la Iskra se pregătește viitorul revoluției.

De aceea, primul lui gând, de când se găsea încă în Siberia, a fost să sboare la Londra, locul unde se găsea maestrul și apărea revista. Lenin e încântat de tânărul acesta, cu înfățișarea impertinentă, ager la minte și meșter la vorbă. Apreciindu-i calitățile, vrea să facă dintr'insul aghiotantului său principal.

Patru luni de zile, după venirea lui Trotski la Londra, Lenin scrie lui Plekhanov: „Invit pe toți membrii redacției de a admite pe Pero — era pseudonimul literar al lui Trotski — cu drepturi egale cu ale celorlalți membri. De luni de zile, Pero scrie în fiecare lună. El lucrează pentru Iskra cu toată râvna. El ține conferințe cu mult succes; fără doar și poate este un om cu însușiri deosebite, convins, energetic și care mereu e în progres“.

Lenin caută să-l impuie la comitetul redacției, chiar împotriva voinței lui Plekhanov care nu vedea cu ochi buni pe Trotski. Spera să facă

dintr'insul omul său de încredere. Unii chiar încep să vadă în Trotski „Gârbaclul lui Lenin“, dar foarte curând, Lenin e pus în situația să constate că s'a înșelat în așteptările sale. În congresul dela Londra din anul 1903, când Lenin angajează cu Martov, marea bătălie care avea să ducă la scindarea partidului, spre marea lui surprindere, vede pe Trotski în lagărul vrăjmaș. Gelos de independența lui, discipolul își ia libertatea să fie împotriva maestrului. E prea mândru și ambițios ca să accepte să servească sub ordinele cuiva.

În atitudinea lui Lenin, Trotski nu-i dispus să vadă grija acestuia pentru omogenitatea și disciplina partidului, ci întrezărește tendința de hegemonie a teoreticianului dela Iskra. Vârsta, firea lui independentă ca și afecțiunea pe care o avea pentru Zazulici și Axelrod a căror îndepărtare din redacția Iskrei o ceruse Lenin, îl fac pe Trotski să ia poziție împotriva protectorului său de până ieri.

Congresul dela Londra aduce după sine ruptura dintre Lenin și Trotski. Acesta din urmă, deși după scurt timp se desparte de menșevici, rămâne totuși departe de Lenin. Stingher, tânjește prietenia pierdută. Amorul propriu ca și neîncrederea în acțiunea lui Lenin, îl împiedică pe Trotski să se apropie. Mai cu seamă, îi repugnă ideea subordonării. Și astfel, raporturile dintre dânsi se nveninează din ce în ce mai mult. În focul luptei, uitând orice rezervă, schimbă între ei cuvinte grele.

„Lenin, spune Trotski, nu-i dacât un exploator profesionist a tot ceea ce este înapoiat în mișcarea muncitorească rusă“. „Leniniștii, scrie dânsul, sunt o mână de cărturari care, sub conducerea unui om fără scrupule, țin în mâinile

lor, prin mijloacele cele mai josnice, mișcarea proletariatului rus“.

Intr'o scrisoare adresată lui Tchkhaidje, Trotski spune că „întregul edificiu al Leninismului se întemeiază pe minciună și înșelăciune și poartă în sine germenele otrăvit al propriei sale descompuneri“.

Lenin, la rândul lui, e cât se poate de crud cu Trotski.

„Oamenii de speța lui Trotski, spune el, cu frazele umflate asupra social-democrației ruse, sunt plaga vremii noastre“. „Trotski plagiază astăzi ideologia unei fracțiuni, mâine a alteia, ca să declare că este deasupra tuturor“. „Nu se poate discuta asupra fondului, fiindcă el n'are nicio concepție“. „El este un negustor de vorbe și de fraze“. „Trotski n'a avut niciodată o fizionomie politică; el aleargă dela liberali la marxști, cu crâmpie de fraze sonore, smulse din dreapta și stânga“. Iar în altă parte: „Tot ce strălucește nu-i aur. Este multă spoială și zângănitură în frazele lui Trotski, dar nicidecum vreun conținut“.

Aceasta nu-l împiedecă pe Lenin să recunoască meritele lui Trotski. La 1905, pe când cineva din preajma lui, își exprima nedumerirea cu privire la ascensiunea lui Trotski, Lenin replică: „Și de ce nu? Trotski a cucerit această situație printr'o muncă fără preget și plină de strălucire“.

Diferitele polemici, conflicte sau divergențe pe care le-a avut cu Trotski, în decursul vremii, n'au fost de natură să-i intunece obiectivitatea. Dimpotrivă, ele au fost prilejuri ca să puie în evidență valoarea și personalitatea lui Trotski.

De aceea, e foarte încântat, când, în 1917, tocmai în momentele cele mai hotărâtoare din viața lui, Trotski se găsește alături de dânsul și este

principalul lui aghiotant, așa cum râvnise pe vremuri.

În haosul revoluției ruse, Trotski și-a dat seama repede că Lenin e singurul om vrednic să stăvilească anarhia, să restabilească ordinea legală, să construiască edificiul social pe noi temelii.

Recunoscând în Lenin pe singurul șef capabil să învingă, se resemnează să i accepte în-tâietatea.

Lenin, deși nu-i plac deloc retorismul și romantismul lui Trotski, îi apreciază în schimb, în justa lor valoare, inteligența, cultura, inițiativa și energia de care știe să se folosească cu prisosință pentru promovarea intereselor revoluției. Cu dânsul, împarte Lenin conducerea, răspunderile și se solidarizează în permanență, în afară de cazurile de divergență declarată.

„Să mi se arate, spune el lui Gorki, un alt om care ar putea organiza într'un an o armată de așa proporții. O armată în fața căreia experții militari se închină“.

Colaborarea între cei doi bărbați politici a făcut epocă în istoria poporului rus. Ei se datorește triumful și consolidarea revoluției bolșevice.

Lenin a putut să aibe satisfacția să vadă că numai dânsul a fost în stare să stăpânească acest armăsar nărăvaș.

Mândrul și ambițiosul Trotski, numai lui Lenin a înțeles să-i acorde privilegiul comandai.

La rândul său, Lenin vedea în Trotski persoana cea mai indicată să-i ia locul. Pironit de boală pe patul suferinței, a ținut ca prin testament politic să-și desemneze succesorul.

„Trotski, spune el cu limbă de moarte, este omul cel mai de seamă din sânul comitetului central și cu totul devotat revoluției“.

Stalin însă are tăria să treacă peste testamentul șefului.

Pe când Lenin se căsnea în zadar, la Londra, nopți întregi, ca să câștige de partea sa pe impetuosul Trotski, fără niciun fel de silință și fără știrea sa, recruta în Siberia un adept fanatic. Era georgianul Iosif Visarion Djugajvilli, cunoscut și sub numele de Koba. La început, Lenin nici nu și-a dat destul de bine seamă de achiziția făcută. Koba nu era omul care să atragă luarea aminte, prin sclipirea inteligenței, cultura lui vastă sau darul scrisului. Lipsit de asemenea însușiri, el trecea nebăgat în seamă printre fruntașii revoluționari. Numai cu timpul, Lenin a izbutit să-l prețuiască la justa lui valoare. Apreciază la Stalin, pumnul, nu inteligența. Ii place desinteresarea lui bănească și lipsa de scrupule în alegerea mijloacelor. Iși dă seama că Stalin e tipul revoluționarului profesionist, omul devotat revoluției, membrul disciplinat al partidului și supus șefului, fără slăbiciuni și străin de orice urme de sentimentalism romantic, gata oricând să săvârșească fără murmur și căință, orice faptă cerută de împrejurări și cauza revoluționară.

Nu se dă în lături să se folosească de cele mai condamnabile procedee. Pradă și jefuește pe particulari și instituțiile statului ca să poată procura fonduri partidului. Nu se uită că'n urma lui rămân victime omenеști. Soldat disciplinat al partidului, execută ordinele cu promptitudine și strictețe. Nu-și îngăduie să discute ordinele, să contrazică șeful; întocmai așa cum îi place lui Lenin.

Cu asemenea oameni, gândește dânsul, hotărîți, tăcuți, disciplinați, se va face revoluția, nu cu flecari și zurbagii.

Impresionat de voința dărză a lui Iosif

Djugajvilli, Lenin îi dă porecla de Stalin, care înseamnă „omul de oțel“.

Stalin a dovedit prin întreaga lui activitate că-și merită porecla dată de Lenin, într'un moment de bună dispoziție și pentru măgulirea vanității aghiotantului său.

Pentru aceste însușiri și din cauza sărăciei cadrelor, Lenin găsește cu cale să-i încredințeze posturi de înaltă răspundere. Fără să fie desemnat de organizații, îl cooptează în comitetul central și-l impune în primele rânduri ale partidului. În lipsa lui din Rusia, Stalin prin încrederea acordată de Lenin, devine purtătorul de cuvânt al șefului.

Tot prin încrederea și sprijinul lui Lenin, Stalin ocupă în Rusia Sovietică, demnități și posturi de cea mai mare răspundere. Lipsit de ocrotirea șefului, Stalin era osândit să se mulțumească cu roluri modeste. Prin propriile forțe, era incapabil să-și facă drum pe culmea erarhiilor sociale. Cu ajutorul lui Lenin însă, spre uimirea generală, a ajuns poate unde nici nu visa.

E unul din meritele lui Lenin că a știut în clipele hotărîtoare ale revoluției să se oprească asupra lui Stalin și Dzerjinski, personalități puternice, bineînțeles în afară de Trotski și Sverdlov.

Cât timp Lenin a fost în vigoare, Stalin s'a mulțumit să fie un aghiotant care nu iese din cuvântul șefului. Numai la stârșitul vieții, când Lenin, doborât de paralizie, era ținut pe patul de moarte, Stalin și-a îngăduit să nesocotească voința șefului.

Contrar politicii de toleranță națională preconizată de Lenin, Stalin sfărâmă cu pumnul lui de fier veleitățile de independență ale compatrioților săi georgieni.

Față de insubordonarea subalternului său,

Lenin se gândește serios la îndepărtarea lui Stalin de la conducerea partidului. Dar moartea nu i-a îngăduit să-și aducă la îndeplinire planul. A avut însă grija ca, prin testamentul lui politic, să-și exprime părerea lui defavorabilă asupra lui Stalin.

„Stalin, spune șeful în acest testament, e foarte brutal și acest cusur care este greu de suportat între noi, comuniștii, devine de neîngăduit în funcția sa de secretar general. Iată pentru ce eu propun tovarășilor să reflecteze la mijlocul de a înlătura pe Stalin de la acest post și de a numi în acest post un om care, sub toate raporturile să se deosebească de camaradul Stalin printr'o vădită superioritate, cu alte cuvinte să fie mai răbdător, mai loial, mai politic, mai atent față cu tovarăși, mai puțin capricios. Acest lucru ar putea să pară un fleac de nimic, dar socot că pentru a preîntâmpina sciziunea, și, din punctul de vedere al celor ce am scris privitor la raporturile dintre Stalin și Trotski, aceasta nu-i un fleac, doar în măsura în care un fleac poate să dobândească o însemnătate hotărâtoare“.

De dragul lui Stalin însă, partidul și-a îngăduit impietatea să nu respecte testamentul șefului. Năzdrăvanul georgian a continuat să guverneze împotriva voinței lui Lenin.

Ce-o fi simțit Lenin, în ultimele lui clipe, când asista neputincios la nesocotirea dispozițiilor sale, tocmai de către omul pe care l ridicase la postul de comandă ?

Era un regret pentru girul pe care-l acordase în trecut lui Stalin, un sentiment de ciudă pentru situația în care se găsea, sau o legitimă îngrijorare pentru viitor ?

De bună seamă că toate acestea la un loc. Nu-i exclus ca, până la urmă, impresionat de

dărzenia și machiavelismul lui Stalin, să fi căpătat convingerea că soarta revoluției se găsește în mâini bune.

Printre cei puțini pe care Lenin i-a onorat cu încrederea sa, a fost și un oarecare Malinovski. Mic de statură, rotund și veșnic bine dispus, acest polonez ager la minte și plin de îndrăzneală, izbutește să cucerească simpatia lui Lenin. Ii plăcea în deosebi șefului, lipsa lui de scrupule și viclenia țărănească. Trecutul lui tenebros cu numeroase condamnări, nu-i de natură să-i micșoreze stima în ochii lui Lenin; dimpotrivă, îi sporește vaza. În el, vede Lenin, omul demn de toată încrederea. Datorită acestei situații, agentul Ockhranei ajunge unul dintre fruntașii partidului; e șeful fracțiunii bolșevice din Duma; ca atare, e purtătorul de cuvânt al lui Lenin, omul care deține toate secretele partidului.

În fața invinuirilor care se ridică din toate părțile împotriva lui Malinovski, Lenin înțelege să-l acopere cu prestigiul și autoritatea persoanei sale.

El, omul suspiciunilor, îi acordă o încredere nelimitată.

Astfel, Malinovski face parte din sfatul restrâns al celor cinci membri ai comitetului executiv care se întrunește în Iulie 1913 în satul Porozino din Galiția și mai pe urmă din delegația de trei compusă din Lenin, Zinoviev și dânsul (Malinovski), investită cu puteri depline.

Acest om care se bucura de stima și încrederea lui Lenin, era în slujba Ockhranei. A fost pentru șeful bolșevicilor una din cele mai mari desiluzii din viața sa. Nu-și putea ierta ușurința cu care fusese tras pe sfoară, tocmai el, omul puțin credul și totdeauna prevăzător.

În schimb, a avut toată viața un tovarăș sincer, supus și devotat în soția sa Krupskaja.

Aceasta l-a înțeles, l-a sprijinit, l-a secondat, și-a însușit toate idealurile bărbatului ei, i-a împărtășit toate bucuriile și amărăciunile. N'a înțeles să-i facă nicio șicană. S'a străduit să-i îndulcească traiul, să-i ușureze munca. N'a avut altă ambiție în viață decât aceea de a-i fi un prețios colaborator.

La rândul lui, Lenin, fără să sacrifice nimic din independența și planurile sale, a fost un soț model, în accepțiunea burgheză a cuvântului.

De asemenea, e plin de atenție față de mama sa pe care o prețuiește și o venerază pentru calitățile și vrednicia ei. De dragul ei, Volodia renunță la fumat. Fără să jertfească nimic din independența și convingerile sale. Lenin rămâne toată viața un fiu iubitor și respectuos. De ne-numărate ori, în timpul exilului, chiar atunci când se găsea în toiul luptelor politice, vine în Suedia să-și vadă mama.

Omul acesta cu inima de piatră era capabil de afecțiune și duioșie.

De altfel, în viața lui privată, în relațiile lui cu rudele și amicii, Lenin era cât se poate de curtenitor și prietenos. Delicat și plin de atenție, își dădea toată osteneala să nu supere pe nimeni, ci să mulțumească pe toată lumea.

În intimitate, Lenin era de nerecunoscut.

Avea însă toată grija să nu confunde sferele de activitate.

Când era vorba de interesul obștesc și cauza revoluționară, fața lucrurilor se schimba cu desăvârșire; Lenin era cu totul altfel. N'avea în vedere decât interesul cauzei. Dispărea orice considerent de ordin familiar, prietenesc sau umanitar. Sacrifica fără pic de șovăială sau remușcare legături de rudenie și prietenie, convingeri și idei personale, amor propriu și vieți omeneste. Era omul absorbit de o singură țintă. Obsedat

de scopul pe care-l urmărea, își încorda toată energia și voința de care era capabil pentru atingerea lui. Nu era pedică sau primejdie care să-l intimideze. Voința lui de fier sfărâmă tot ce-i sta în cale. N'are niciun scrupul în alegerea mijloacelor.

Exploatează slăbiciunile omenesti, nu se dă în lături de tovărășia oamenilor suspecti și dela cea mai deșănțată demagogie, patronează atacurile la drumul mare, își procură bani pe căi necinstite, dă sprijin vrăjmașilor patriei sale, acceptă concursul nemților și al Ockhranei, trimite la moarte sute de mii de oameni, e gata să dea foc țării întregi.

E întruchiparea omului glorificat de Machiavel.

Borgia, modelul secretarului florentin, nu-i decât o caricatură față de el. Acesta din urmă n'are slăbiciuni omenesti și nu cunoaște desfrâu. O singură pasiune care-l mistuie: binele colectivității.

* * *

Potrivit obiceiului din Rusia pravoslavnică, Lenin a purtat în tot timpul copilăriei o cruciuliță la gât. Odată însă cu adolescența, sub înrăurirea fratelui său Sașa, Volodia își pierde credința. La 16 ani, cu puțin înainte de a intra într'ă opta, el căpătă convingerea că nu există Dumnezeu. Proaspătul ateu socoate drept o ofensă să mai poarte la gât un obiect care ar însemna pentru dânsul ignoranță și superstiție.

De aceea, se grăbește să smulgă crucea dela gât și scuipând pe dânsa, o izbește de pământ.

Pierzând credința, nu înțelege să se complacă în echivocuri și concesii. Se comportă așa

după cum i-e firea : fanatic, brutal, rebel și plin de îndrăzneală.

Nimicirea credinței n'atrage după sine, cum se întâmplă la alții, sdruncinarea echilibrului sufletec. Lenin nu cunoaște tulburătorul chin al crizei religioase. Sufletul lui rămâne străin de preocupări metafizice. Nu-l cutremură fiorul infinitului și rămâne surd la chemarea plină de vrajă a absolutului.

Timpul și vârsta n'aduc nicio schimbare în ideile și credințele lui Lenin. Toată viața va trata problema religioasă cu o simplitate care surprinde din partea unui om cult și ager la minte.

În religie, Lenin nu vrea să vadă una din cele mai înalte valori spirituale, o nevoie organică a sufletului omenesc însetat de absolut, poligonul de susținere al vieții morale.

El trece cu ușurință uimitoare peste o serie întreagă de fapte și considerente care vin să demonstreze că religia este indisolubil legată de structura sufletului omenesc. Precum ochiul are nevoie de lumină, plămânul de aer, tot așa și sufletul omenesc are nevoie de credință. Avânturile metafizice constituie blazonul speței umane. De asemenea, viața morală nu înflorește decât acolo unde își are rădăcinile în credința religioasă. Fără această bază metafizică, nu se poate clădi nimic trainic pe lume.

Religia e balsamul care cicatrizează rănilor și alină suferința. Pentru cel slab, e tonicul care-l reconfortează. Luptătorul pentru dreptate găsește în religie indemn și îmbărbătare; cel prigonit, refugiul cel mai sigur, idealistului îi dă aripi să sboare în sferile cele mai înalte.

E un izvor nesecat de energie, speranță, entuziasm și optimism. Religia alungă desnădejdea și uritul, teama și desgustul; ea pune frâu por-

nirilor rele și constituie cel mai puternic imbold pentru săvârșirea binelui.

Lenin însă, potrivit lui Karl Marx, nu vede în religie decât opiul care amortește conștiința popoarelor. Ca să fie mai plastic pentru țaranul rus el o compară cu vutca de cea mai proastă calitate, cu sivuca.

În acest caz, religia apare ca cel mai prețios aliat al clasei exploatoare, fiindcă ea propovăduiește desmoștenișilor soartei, nu numai răbdare și smerenie, dar chiar și dragoste pentru cei care-i oprimă; pentru toate cele îndurate, ea le oferă mângâierea în nădejdea vieții viitoare. Din această pricină, religia nu poate servi ca un indemn la baricadă. De aceea, Lenin împărtășește părerea lui Karl Marx, socotind-o drept piatra de hotar a poziției marxiste față de problema religioasă.

„Orice idee religioasă, spune Lenin, este o infamie fără capăt“. „Toate religiile și toate bisericile, susține dânsul, n'au servit decât să folosească pe ascuns exploatorului și să păgubească clasei muncitoare“.

Lenin s'a îndărătnicit să privească problema religioasă numai prin prisma luptei de clasă. În acest caz, era firesc să aibă o optică deformată de prejudecățile marxiste. N'a voit nici măcar să vadă deosebirea care există între religie și biserică. El a confundat politica oportunistă a bisericii cu directivele generale și adevărurile eterne ale religiei, și în special ale creștinismului.

Instituție pur lumească, biserica, în decursul veacurilor, ca să se poată impune și menține, a fost nevoită să cocheteze cu clasele dominante, abdicând de cele mai adesea ori dela adevărata ei misiune.

Religia, și în special creștinismul, însă, a îmbrățișat cu toată căldura cauza proletariatului.

Niciun alt om n'a combătut capitalismul cu mai multă îndârjire de cum a făcut-o Isus Hristos.

„Nu vă adunați, glăsuește Mântuitorul, comori pe pământ, unde molia și rugina le strică și unde hoții le sapă și le fură. Ci adunați-vă comori în cer, unde molia și rugina nu le strică, unde hoții nu le sapă și nu le fură“.

Tot Isus Hristos este acela care spune: „Mai lesne va trece odgonul prin urechile acului, decât să intre un bogat într-o împărăția cerurilor“.

Așa de pronunțat caracter anticapitalist are creștinismul, încât Kalfhoff susține că această religie nu face decât să oglindească frământările și năzuințele proletariatului din Roma.

Gestul lucrătorilor din Amsterdam cari au găsit cu cale să atârne'n sala de ședințe a sindicatelor, chipul lui Hrist între Karl Marx și Lassalle, e pe deplin îndreptățit. În mișcarea de emancipare a proletariatului, Isus Hristos reprezintă un moment ideal. Desmoșteniții soartei vor avea în persoana celui care s'a răstignit pe cruce, un sprijin fără seamăn și o călăuză de neprețuit.

Victimă a prejudecăților marxiste, îl impresionează pe Lenin, în chip ciudat scena când împreună cu Trotski asista la Londra, la un meeting social-democrat ce se ținea într-o biserică.

Rămâne înmărmurit de uimire, când aude cum, după discursuri în care se vorbea de revoluția socială, asistența cântă: „Doamne Atotputernic, fă ca deacum înainte să nu mai fie nici regi, nici oameni bogați“.

Cei doi revoluționari ruși nu vroiau să'nțeleagă ceea ce era simplu și limpede ca lumina zilei, că nicăieri nu se putea vorbi de revoluția socială, cu mai mult temei, decât într-o biserică.

În fața crucifixului, simbol al eliberării omenirii, strădania mulțimii pentru o mai dreaptă orânduire obștească, găsește ecoul dorit și cuvenita binecuvântare.

O pleiadă de scriitori ruși au sesizat această semnificație etico-socială a lui Isus Hristos.

Astfel poetul Alexandru Blok, în perioada romantică a revoluției, scrie celebrul poem „Cei doisprezece“. În tablouri sguuitoare, autorul ne arată cum cei doisprezece soldați ai armatei roșii, hoți și călăi totdeauna, datorită patosului mesianic, se transformă în doisprezece apostoli, care luptă pentru o viață mai bună.

Andrei Biely în poemul „Hristos a înviat“, susține că suferințele Rusiei de atunci (1918—1920) nu erau decât calvarul pe care a trebuit să-l străbata ca să-și regăsească omenia și că Mântuitorul, răstignit timp de 19 veacuri, nu va învia cu adevărat decât într-o țară comunistă.

De asemenea Essenin, în poemul „Inonia“, ne dă un tablou al Impărăției lui Dumnezeu pe pământ, sub forma unei idile țărănești și socialiste.

Îmbăcsit de cultura marxistă, Lenin a fost împiedicat să pătrundă profunzimea cugetării lui Goethe.

„Acela care posedă știința și arta, spune marile poet și gânditor german, posedă și religia. Aceluia care nu posedă nici una nici alta, religia îi este de neapărată trebuință“.

Numai din punct de vedere tactic, șeful bolșevicilor s'a ferit, înainte de războiu, să înscrie în programul partidului social-democrat rus lupta deschisă împotriva religiei. Tot din motive de oportunitate, în 1905, n'a procedat la excluderea sistematică din partid a muncitorilor și țăranilor credincioși. Era convins că se va nărui credința lor, pe măsură ce vor fi cuprinși de vârtejul

luptei de clasă. Era de părere că lupta de clasă va smulge rădăcinile sociale ale religiei.

Un proletariat lipsit de religie, era unul din telurile lui Lenin.

Soarta nu l-a învrednicit să-și vadă dorința pe de-a'ntregul împlinită.

De bună seamă, însă, că, în fața pustietății sufletești a maselor, ar fi simțit nevoia să-și amintească de sfatul dat de genialul Goethe :

„Nenorocire ! Nenorocire ! Tu ai sfărâmat cerul cel mareț, cu pumnul tău nimicitor. El se prăbușește, el cade în bucăți. Puternicule, Fiu al pământului, reclădește-o mai splendidă, această lume dumnezeiască ; clădește-o în adâncul inimii tale !“

* * *

O fotografie a lui Volodia Ulianov, la vârsta de 3 ani, ni-l înfățișează pe Lenin ca pe un copil bucălat și plin de dragălașenie. Ochisorii lui iscoditori exprimă vioiciune și nevinovăție. Un zâmbet angelic, îi luminează fața. Pe fruntea lui lată, flutură grațios o buclă de păr încrețit. Nimic în înfățișarea acestui copilăș care să vestească pe omul de mâine, voluntar, dominator și neînduplecat.

Fotografia lui ca elev de liceu, ni-l prezintă pe Volodia cu totul schimbat. A dispărut zâmbetul de pe buze. În locul copilului bucălat, avem adolescentul cu fața suptă, nările dilatate și gura încleștată.

Nicio suviță de păr nu flutură pe fruntea lui îngândurată.

Privirea lui concentrată și sfredelitoare oglindește un suflet închis și frământat.

În fotografia lui din 1898, Lenin arată cu mult mai în vârstă decât este în realitate. Nimic care

să vestească într'insul pe tânărul de 28 de ani. Un început de chelie foarte serios ca și mustățile lăsate în jos îi dau aerul unui om în etate.

Cu ochii mici și umerii obrajilor ieșiți în afară, chipul lui amintește tipul tătarului. În întreaga lui înfățișare, nicio trăsătură care să trezească vreun interes deosebit.

Impresia pe care o face e aceea a unui om comun.

Cu totul altfel se prezintă Lenin, în fotografia lui din 1917. Sub o frunte lată și expresivă, prelungită de chelie, doi ochi sfredelitori scrutează cu lăcomie zarea. Mustățile nu mai atârnă blegi, ca altă dată. Simțitor rotunjit, abia îi acoperă buza superioară.

Dar atât mustățile cât și barbișonul sunt prea puțin îngrijite.

Aceeași neglijență se observă la guler și cravată.

Un tătar evoluat, ar inclina să spue unii. Tătarul acesta însă are o față pe care sunt întipărite hotărîrea și energia.

Într'altă fotografie, tot din 1917, Lenin ne apare radios. Clipește șiret din ochi și întâmpină cu zâmbetul pe buze, garda dela Smolny care, îndeplinindu-și datoria, îi controlează biletul de liberă trecere. E'n luna lui Octomvrie, dată istorică în viața poporului rus. Nota de voioșie o'ntâlnim și'ntr'o fotografie din anul 1918, deși fața lui exprimă o vădită oboseală. Se resimt urmările încordării fără seamăn și-a emoțiilor încercate. Se observă însă strădania lui ca prin voie bună și nepăsare să'ndulcească povara răspunderii și asprimea muncii, să biruiască piedici și primejdii.

O altă fotografie, tot din anul 1918, îl prezintă pe Lenin, la tribună. Președintele guvernului So-

vietic vorbește mulțimii, sub cerul liber. Te izbește fruntea lui lată și chelia care lasă să-i se vadă craniful. Privirea e pătrunzătoare, iar fața crispată plină de expresivitate.

Aparatul a prins momentul, când Lenin, în avântul lui oratoric, se repede cu pieptul înainte, spre auditor, în timp ce cu mâinile lui de proletar se sprijină sdravăn de tribună. Gestul pare simbolic. El ne înfățișază pe Lenin ca pe un om care înțelege să păstreze contactul cu realitatea, chiar atunci când se pregătește să-și ia sborul în sferele înscrise ale idealului.

Nu știu ce l-a făcut pe scriitorul Wells să-l numească pe Lenin „Visătorul din Kremlin“. E de ajuns o singură ochire ca să-ți dai seama de contrariu. Un instantaneu a reușit să prindă pe Lenin, pe când acesta, în calitatea lui de prim ministru, primea în biroul de lucru din palatul Kremlinului, pe unul dintre vizitatori. În acest portret, fostul dictator al Rusiei face impresia unei păsări de pradă care stă la pândă.

Privirea lui iscoditoare caută să sfredească sufletul interlocutorului.

Nici prin gând nu-i trecea scriitorului englez că e supus unui examen riguros. Cu atât mai mult, nu bănuia calificativul cu care Lenin a găsit nimerit să-l gratifice, pe dânsul, scriitorul cu renume mondial.

„Ce filistin! Ce făptură de mic burghez!“ — se grăbise să exclame Lenin, imediat după ce Wells părăsise palatul Kremlinului.

Când scriitorul englez a aflat din relatările lui Trotski, exclamația lui Lenin, de bună seamă c'a fost nevoit să-și recunoască greșala.

Lenin era departe de-a fi un visător. Era un înfăptuitor cum rar se pomenise în rândurile poporului rus.

Toate fotografiile luate din timpul când Lenin

exercită funcția de președinte al Republicii Sovietice, ne reprezintă pe dictator neschimbat în ce privește înfățișarea exterioară. Fie că se găsește la tribună, sau în biroul lui de lucru, fie că prezidează o ședință solemnă a Internaționalei, aceeași îmbrăcăminte sărăcăcioasă ca pe vremea când era un biet pribeag.

În calitatea lui de cel mai înalt demnitar al Statului, nu se sfiște să umble îmbrăcat în haine de rând, și acelea boțite. Cum de asemenea, nu se sfiște ca să păsească în vestitele săli ale Kremlinului, încălțat în bocanci cazoni. Simte chiar o plăcere s'audă cum răsună pașii de proletar, în acele încăperi, unde altădată nu călca decât aristocrația de pur sânge.

N'a-nțeles ca, odată cu situația, să-și schimbe și felul de viață.

Atingând culmile măririi, a izbutit să rămână același.

E semnul celor aleși.

În majoritatea fotografiilor din epoca revoluției, vedem mereu alături de Lenin pe nedes-părțita lui tovarășe de viață, Nadejda Krupskaja; e umbra lui care-l însoțește peste tot, în Siberia sau în exil, pe timp de furtună sau în zilele senine. În ultimele fotografii o vedem pe Krupskaja stând de veghe, la căpătâiul lui. Doborât de munca fără preget pe care a depus-o în anii din urmă, ca și de boala a cărei natură a rămas încă necunoscută de marele public, Lenin își caută în liniștea dela Gorki, vindecare sănătății sdruncinate. Obișnuit cu biruința, nădăjduiește să invingă boala printr'un efort al voinței.

La un moment dat, are chiar iluzia însănătoșirii. O fotografie luată în timpul convalescenței, reprezintă pe Lenin cu fața obosită și privirea pierdută; se văd urmele adânci ale boalei. Pironit pe patul suferinței, se îndărătnicește

totuși să urmărească cu privirea încă vicioșii gândurile care-i frământă mintea.

În locul oamenilor maturi, se mulțumește cu tovarășia copiilor din partea locului. În societatea lor, Lenin se simte bine dispus.

Tot așa de mulțumiți se simt și copiii, în preajma dictatorului de care tremură întreaga Rusie.

Puțin timp înainte de a muri, deși suferind, Lenin a ținut cu tot dinadinsul să participe la serbarea pomului de Crăciun, organizat pentru copii de către nevastă-sa, Nadejda Krupskaia. A fost voios tot timpul. Aceste momente petrecute în tovarășia copiilor, au fost ultimele clipe luminoase din sbuciumata lui viață.

Peste câteva zile, neobositul luptător și îndrăgneașul om de stat își dădea obștescul sfârșit.

Pe chipul lui înțepenit de moarte, nu surprinzi o urmă de îndoială sau de remușcare.

Spectrul morții, cu nepătrunsul ei mister, n'a izbutit să cutremure pe acest om de granit. În pragul veșniciei, n'a stat să se întrebe dacă încercarea întreprinsă de dânsul merită atâta suferință și atâtea jertfe omenesti.

Șiroaiele de lacrimi și valurile de sânge n'au turburat de loc conștiința acestui om. Murea cu cugetul împăcat că și-a făcut datoria, el, care a socotit conștiința și datoria ca simple prejudecăți burgheze.

* * *

Încă de pe timpul când se găsea în Siberia, se gândea serios la o organizare temeinică a forțelor social-democrat.

În acest scop, preconiza unificarea organizațiilor risipite în tot cuprinsul imperiului și care lucrau fiecare la întâmplare și fără niciun fel de legătură, o conducere centrală, o disciplină de fier și formarea unui stat major compus din

revoluționari profesioniști. Pentru realizarea acestui plan, el găsea că-i de neapărată trebuință editarea unui ziar care să fie focar de doctrină și centru de directivă. Ziarul însă nu putea să apară decât în străinătate, fiindcă în Rusia nu era cu putință o asemenea întreprindere, deoarece totul acolo, atârna de un fir de păr. Un agent de poliție, un simplu sergent de stradă, era în stare să-ți răstoarne toate socotelile. La fiecare pas, trebuia să înfrunți cabinetul judecătorului de instrucție și închisoarea.

De aceea, imediat după întoarcerea lui din Siberia, imitând exemplul lui Plekhanov, se grăbește să se refugieze în străinătate.

Cu atât mai mult, cu cât, îndată după eliberarea lui din exil, a trebuit să plătească cu trei săptămâni de închisoare participarea lui la congresul marxist, care a avut loc la Pskow.

Împreună cu Plekhanov, Axelrod, Martov și Vera Zazulici, scoate în anul 1901, la München, revista Iskra (Scânteia). Revista poartă pe frontispiciu acest epigraf celebru: „Din scânteie va țâșni flacăra“. E răspunsul dat de decemvriștii lui Pușkin.

Atât titlul cât și epigraful simbolic arată cu prisosință caracterul publicației.

În articolul prim, publicat de Lenin în fruntea revistei, intitulat „Obiectivele noastre imediate“, el combate părerea economiștilor care susțineau cantonarea mișcării muncitorești pe terenul pur economic, pledând pentru o legătură cât mai strânsă între socialism și mișcarea muncitorească. După Lenin, „obiectivul imediat al partidului muncitoresc“ nu poate fi altul decât „răsturnarea autocrației și cucerirea libertății politice“.

Tot în acest articol prim, se cuprinde și următorul pasaj care exprimă gândurile lui Lenin

asupra organizării partidului: „Niciodată clasele n'au ajuns la putere fără să aibă ca șefi politici, oameni vrednici de a organiza mișcarea și de a conduce“.

Epoca dela „Iskra“ e una din cele mai însemnate epoci din viața lui Lenin. La „Iskra“, prin contactul pe care-l are cu străinătatea și membrii redacției, cu toți oamenii culti și spirite distinse, prin ciocnirile ce le are cu maestrul Plekhanov și prietenul Martov, personalitatea lui se cizelează. Acum ajunge la maturitate și se impune ca o forță politică de mâna întâia. Intimitatea cu oamenii capabili și care se bucură de faimă, îi dau conștiința superiorității sale și sentimentul încrederii în sine.

În acest răstimp, se eliberează de sub orice tutelă și devine stăpânul destinului său.

Deși n'are decât 30 de ani, totuși el e sufletul revistei, într'o redacție unde erau oameni ca Plekhanov, Martov și Axelrod. Sub conducerea lui Lenin, „Iskra“ face epocă în istoria socialismului rusesc. E cea mai însemnată și răspândită revistă marxistă. E urmărită cu interes până și'n cele mai depărtate cătune din Siberia. E meritul lui Lenin c'a știut să-i dea viață. Nu s'a mulțumit numai cu partea redacțională. S'a priceput să organizeze un adevărat serviciu de răspândire și a căutat să păstreze un contact cât mai strâns cu Rusia. În acest scop, întreținea o vastă corespondență cu partizanii din diferitele puncte ale țării. Pierdea împreună cu soția sa zile întregi cu descifrarea și expedierea corespondenței. Acest contact cât mai strâns cu patria îi dădea putința să aibă o viziune cât mai exactă asupra realităților din Rusia, lucru care lipsea celorlalți emigrați și care constituia superioritatea lui Lenin față de dânsi.

Lenin împlinise 33 de ani, când are loc la

Londra, în Iunie, 1903, congresul partidului social-democrat rus, convocat special pentru unificarea tuturor forțelor socialiste.

El are însă un rezultat contrariu.

Cu ocazia acestui congres, se produce marea desbinare în sânul partidului social-democrat rus, cu urmări incalculabile pentru viitor.

Autorul schismei e Lenin, el care militase mai mult ca oricare altul în favoarea concentrării forțelor socialiste.

Divergența de opinii dintre dânsul și Martov, divergență care va duce la ruptură, izbucnește dela redactarea unui articol de statut. E vorba de condiția pe care trebuie s'o îndeplinească cineva spre a fi considerat membru al partidului. Martov socotea că-i de ajuns „un concurs personal, regulat, sub direcția uneia din organizațiile partidului“. Lenin pretinde „participarea personală la una din organizațiile partidului“.

În jurul acestei chestiuni se încing discuții aprinse și nesfârșite. Cea mai mare parte din asistență holbează ochii. Ea nu vede decât o neînsemnată deosebire formală între cele două redactări.

Are impresia că se găsește în fața unei discuții scolastice, o ceartă bizantină pe seama sensului cuvintelor, pornită din dorința de afișare a partenerilor.

Nu-și dădea osteneala să vadă realitatea care se ascundea în dosul subtilităților verbale.

Martov dorea să înglobeze în cadrele partidului toate elementele simpatizante care, din diferite motive, nu puteau să participe activ la mișcarea revoluționară, cum erau de pildă elevii, profesorii, funcționarii și o seamă de alte categorii.

Dimpotrivă, Lenin urmărea să dea partidului o organizare cât mai riguroasă, cu excluderea

tuturor elementelor dubioase sau șovăielnice. Pe dânsul nu-l interesa atât numărul, cât calitatea membrilor și disciplina de care erau însuflețiți. „Noi, spusese el, alcătuim un mic grup care ne ținem strânși de mână și pășim pe un drum foarte anevoios. Inconjurați de nenumărați vrăjmași, aproape mereu trebuie să mergem sub focul lor“.

„Ne este foarte greu, aproape peste putință, strigă Lenin în toial discuției, să deosebim pe flecari de oamenii vrednici. De bună seamă că nu este țară pe lume în care răul acesta să fie așa de înrădăcinat și să fi adus atâta confuzie și pagubă ca'n Rusia. Suferă de această boală nu numai intelectualii, dar chiar și muncitorimea; ori formula lui Martov caută să legalizeze această nenorocită stare de lucruri“.

Urmărind îndreptarea răului, Lenin concepe partidul ca un corp care rezultă din totalul organizațiilor recunoscute și conduse autocratic de un comitet central, investit cu puteri depline.

Fără o astfel de organizare, Lenin nu vede cu putință câștigarea bătăliei.

Deși susținut de Plekhanov, congresul respinge punctul de vedere al lui Lenin; e prea rigid ca să-l admită. Pe de altă parte, pe mulți îi înspăimântă tendințele dictatoriale ale lui Lenin.

„Când la congres, scrie unul dintre participanții de marcă, el explica chemarea comitetului central, tovarășul Lenin arată pumnul (nu-i vorba de imagine) ca simbol politic al comitetului central. Nu ne-amintim dacă această atitudine a fost înregistrată în procesul verbal. Ar fi cu adevărat o pagubă dacă s'a trecut cu vederea. Acest pumn încoronază foarte bine edificiul“.

Celor care-i reproșau lui Lenin spiritul lui de iacobin, Plekhanov le răspundea profetic: „Dintr'un asemenea aluat se plămădesc Robespierrii“.

Votul cu privire la comitetul redacției „Iskrei“ aduce după sine ruptura.

Lenin voia cu tot dinadinsul să fie stăpânul ziarului. De aceea, el propune îndepărtarea lui Paul Axelrod și Vera Zazulici, din comitetul redacției.

Propunerea întrunește 25 de voturi pentru și 23 contra.

Diferența de două voturi hotărăște soarta partidului social-democrat rus. De acum înainte, partidul se va împărți în două fracțiuni care se vor dușmăni de moarte: bolșevici (majoritari) și menșevici (minoritari) după cuvintele: bolșevici — mai mult, menșevici — mai puțin.

În fruntea bolșevicilor se găsește Lenin, iar în aceea a menșevicilor, Martov.

Cei doi prieteni din tinerețe care la Petersburg și Pskov făureau planuri comune, se află pe poziții potrivnice.

La acest rezultat a ajuns congresul dela Londra care a durat o lună de zile.

Multă vreme i se va imputa lui Lenin crima desbinării forțelor socialiste. I se va reproșa sectarismul, tendințele lui dictatoriale și lipsa de scrupule. Prietenii din tinerețe și tovarășii de luptă îl vor ataca cu violență. În jurul lui nu rămâne decât un număr foarte restrâns de credincioși. Aproape toate valorile partidului se găsesc în lagărul advers. Foarte curând după congres, îl părăsește și Plekhanov.

Din cauza neînțelegerii cu maestrul, e nevoit să plece dela „Iskra“. În locul lui, reintră la redacție Vera Zazulici, Martov și Potresov. Astfel revista întemeiată de dânsul devine organ menșevist, combătându-l cu furie.

La începutul anului 1904, Lenin se găsește la marea ananghină, fără bani, fără ziar, fără tipografie, cu rândurile rare.

Impresia generală e că Lenin a pierdut partida.

Se pare că menșevicii sunt stăpâni pe situație. Dar, vorba lui Charles Maurras: desnădejdea în politică înseamnă întotdeauna o mare prostie.

Lenin nu cunoaște această meteahnă. Dacă, la un moment dat, mâhnit de cele întâmplate și sub impresia atacurilor concentrice care vin din lagărul foștilor prieteni, se gândește să plece în America spre a se consacra studiilor statistice, repede și vine în fire.

Se asvârle'n luptă cu energie și hotărîre.

La cartea lui Martov „Lupta contra stării de asediu în partidul social-democrat“ și la cele două foiletoane ale lui Axelrod, publicate în „Iskra“, în care cei doi autori criticau atitudinea lui Lenin, învinuindu-l de absolutism birocratic și de iacobinism, acesta răspunde prin broșura „Un pas înainte, doi înapoi“, o carte de polemică corosivă. În ea, Lenin arată că prin refuzul de a se supune majorității, minoritatea a adus partidul, abia constituit la congresul din Londra, în situația embrionară în care se găsea înainte.

În Decembrie 1904, Lenin izbutește să scoată la Geneva, ziarul „Wpered“; e oficiosul partidului bolșevic care se războiește crunt cu „Iskra“ menșevică.

Când lupta este în toi, izbucnește războiul din 1905.

* * *

În timpul unei procesiuni, cu caracter religios, ministrul de Interne Plehve îi spune generalului Kuropatkin: „Nu cunoști situația internă. Pentru înăbușirea revoluției care mocnește, ne trebuie un mic războiu victorios“.

În afară de acest motiv de ordin politic, mai este unul de ordin comercial care pledează în favoarea războiului. E vorba de niște mari con-

cesii de păduri din Coreea, o afacere care promite să fie foarte mănoasă.

Din aceste considerente a luat naștere războiul ruso-japonez. Deslănțuirea măcelului a fost hotărîită într-una din reuniunile intime care aveau loc la Peterhov, între un pahar de șampanie și un crâmpieiu de conversație mondenă.

Dar în locul unui „mic războiu victorios“, demnitarii și oamenii dela curte se pomenesc cu dezastrul. Armata rusă e înfrântă pe câmpiile Manciuriei, iar flota nimicită la Port-Arthur.

Izbitura sguđuie din țâțâni falnicul imperiu. Regimul țarist e amenințat să se prăbușească. Numai țarul Nicolae păstrează o nepăsare angelică.

În clipa când primește vestea înfrângerii din Extremul Orient, capul statului notează în jurnalul său intim: „Făcut o plimbare, omorît o cioară, scaldat în Kocina“.

În același timp exilatul dela Geneva, își notează și el impresiile. Iată ce crede de cuviință să scrie Lenin, cu ocazia dezastrului: „Nu poporul rus, ci regimul țarist a suferit această înfrângere rușinoasă. Acest eșec militar este un câștig pentru poporul rus. Capitularia Port-Arthurului este preludiul capitulării regimului“.

Mai curând poate decât se aștepta, încep să se îplinească prevederile sale.

În dimineața zilei de 10 Ianuarie 1905, pe când se îndrepta împreună cu soția sa spre biblioteca publică din Geneva, Lenin află din gura soților Lunaciarski cele ce se petrec la Petersburg. Cu o zi înainte, Duminecă 9 Ianuarie, armata a tras în mulțimea dezarmată care venise sub conducerea preotului Gapon, cu icoane și prapuri în frunte, să nmâneze o petiție țarului. Măcelul din Piața Palatului Imperial e semnalul revoluției. Scânteia aprinsă de sângele vărsat în ziua de 9

Ianuarie, devine văpăie care pârjolește țara. Pe zi ce trece, focul se întetește. Țăranii incendiază conacul și hambarele boierilor, marinarii de pe cuirasatul Potemkin se răscoală, lucrătorii se pun în grevă. Slăbiciunea și șovăiala guvernului încurajează prăpădul. Incendiile, jafurile, asasinatele și fără-de-legile se țin lanț. În anul 1905, izbucnește în Rusia cea mai uriașă grevă generală ce-o cunoaște istoria până atunci. Căile ferate și telegraful nu funcționau. Guvernul e silit să transmită ordinele sale la Irkutsk prin Londra și Peking. În diferitele părți ale țării, lucrătorii organizați în soviete sunt gata să pună mâna pe situație. Unii dintre guvernatori, sub imperiul fricei, își fac apariția în balconul palatului, salutând mulțimea.

Se pare că evenimentele îi dau dreptate lui Lenin.

În cartea sa intitulată „Cele două tactici ale social-democrației într'o revoluție democratică“, răspunzând la întrebarea „Care sunt forțele care vor putea să învingă țarismul?“, Lenin susține că „acestea nu sunt nici marea burghezime, nici proprietarii, nici industriașii, nici liberalii. Nu, această forță nu poate fi alta decât aceea a poporului, adică aceea reprezentată de proletari și țărani... Victoria hotărîtoare a revoluției asupra țarismului va fi aceea a dictaturii revoluționare a proletariatului și țărănimii“.

Contrar lui Plekhanov care găsește cu cale să urmărească din străinătate desfășurarea evenimentelor, Lenin se grăbește să meargă la fața locului. Își dă seama că situația reclamă în mod imperios prezența lui în Rusia. Dar, în timp ce Trotski joacă rolul de vedetă a revoluției, Lenin se mulțumește să lucreze în umbră. Pe semne, socotea că n'a sosit încă momentul nimerit să apară pe scenă. N'are destulă sigu-

ranță în succesul revoluției. O privește mai mult ca o repetiție generală din care caută să tragă cât mai multe învățăminte. Simțul lui de prevedere îl oprește să mizeze totul pe o carte. Nu-i dispus să împărtășească soarta fluturului care și pârlește aripile la flacăra lumânării. Pe dânsul nu-l mână la luptă vanitatea publicității și dorul de aventură. O spusese răspicat: el „nu e poet, e marxist“. Ca atare, nu-și poate îngădui gesturi romantice, atitudini spectaculoase. Dânsul înțelege să fie îndrăzneț în cele bine chibzuite. Sovietele nu-i inspiră destulă încredere. De aceea, se mărginește să asiste la ședințele care se țin lanț, urmărind dintr'un colț al sălii, cu multă atenție mersul desbaterilor, fără însă să ia parte la ele.

Are impresia că se joacă o comedie și că foarte curând se va lăsa cortina. Prevederea lui Lenin se împlinește. La 16 Decembrie, contele Witte arestează în plină ședință, întreg sovietul din Petersburg, în frunte cu tânărul conducător, Leon Trotski.

Guvernul pare că se desmeticește din amorțeală, începând opera de reprimare a mișcării. Lenin nu-i dispus să cedeze în fața somațiilor pe care i le face primul agent al forței publice. E hotărît să recurgă la „revolta armată“.

„Nu-i deajuns, susține Lenin, să te grupezi în jurul unui program politic; mai trebuie să te grupezi și în vederea unei revolte armate“. Fără această operație, nu vede dânsul că ar fi posibilă o victorie. Își dă foarte bine seama că Rusia țaristă nu poate fi în niciun caz, țara revoluțiilor legale.

„Sau lupta până la izbândă — și atunci: la arme! — sau mai degrabă nimic“, declară el, sus și tare, în fața lucrătorilor din Moscova.

Din îndemnul și sub conducerea lui Lenin, greva

dela Moscova se transformă în revoltă armată. Timp de 5 zile, cetatea Kremlinului e teatrul unor lupte crâncene. Două mii de lucrători țin piept unei armate întregi.

Generalul Dubasov, nefiind sigur de trupele sale, e nevoit să ceară ajutoare dela Petersburg. I se trimite regimentul Seminovski sub comanda generalului Min, un ofițer care n'țelege să-și îndeplinească cu prisosință datoria de soldat. Cu ajutorul celor 20.000 de soldați și al artileriei care a tras fără cruțare, generalul Dubasov a reușit să restabilească liniștea, după câteva zile de lupte crâncene.

Lenin nu se mulțumește numai să provoace insurecția, dar se ocupă până și de amănuntele luptei.

În acest scop, el dă instrucții precise lucrătorilor înarmați.

„Regulă generală: — sună instrucțiile publicate de către comitetul bolșevic, — nu operați în masă, ci în grupuri mici de 3 sau 4 persoane; nu mai mult. Armata va fi neputincioasă dacă toată Moscova va fi împânzită de asemenea grupuri mici, neobservate. Nu ocupați locuri întărite, soldații le vor distruge cu ajutorul artileriei. Atacați din mers, cazacii. Faceți o deosebire între dușmanii care ne urmăresc fără cruțare și ceilalți care ne sunt dușmani fără știre și din întâmplare. Nimiciți pe cei dintâi, cruțați pe cei din urmă. Nu cruțați pe cazacii. Atacați și nimiciți cavaleria și patrulele. Prima noastră datorie, tovarăși, e ca poporul să puie mâna pe oraș. Să se înceapă cu periferia, cartierele unele după altele“.

Cu toată rezistența lor eroică, în fața numărului și artileriei, muncitorii sunt nevoiți să cedeze. Au făcut în schimb, dovada îndrăsnelii și a bărbăției.

Abia după 12 ani se va vedea că sângele lor n'a curs zadarnic.

„Fără repetiția generală din 1905, declară categoric Lenin, n'ar fi fost cu puțință victoria revoluției din 1917“.

Spectator și actor totdeodată la această repetiție, regizorul revoluției din 1917, caută să tragă toate foloasele. Conștient parcă de misiunea lui, izbuteste să-și păstreze calmul în tot timpul tulburărilor, ca nu care cumva să-i scape vreun amănunt.

E semnul conducătorilor de rasă.

* * *

„Înainte de a ne uni și în vederea unirii, e de neapărată trebuință de a ne diferenția“, spune Lenin cu hotărâre și energie.

Intr'adevăr, fără o precizare a scopului, a obiectivelor și a mijloacelor de luptă, nu poate exista coeziunea și disciplina necesară care să asigure trăinicia unei organizații. Lenin își dădea seama că ceea ce hotărăște succesul unei bătălii, nu-i atât numărul luptătorilor, cât calitatea lor și unitatea de comandă. O armată numeroasă, lipsită însă de disciplină și conducere unitară, îngreuiază mersul operațiilor, provoacă încurcături și oferă adversarului posibilități de victorie. Elementele șovăielnice și dubioase devin în momentele critice, agenți de panică și dezagregare.

Purificarea, în astfel de condiții, e o operație care se impune.

Oricâte neajunsuri ar prezenta, rigorismul și rigiditatea apar ca cele mai salutare măsuri.

Asemenea unui comandant care se găsește în preajma bătăliei, Lenin se hotărăște să procedeze în consecință. În acest sens, acordă toată

atenția cuvenită chestiei de organizare a partidului.

— „Noi suntem cu totul de acord asupra programului și asupra obiectivelor politice ale partidului, îi spune într'o zi lui Lenin, socialistul Martinov, cu puțin înainte de congresul dela Londra. Nu ne deosebim decât asupra unui singur punct: organizarea“.

— „Da, răspunse zâmbind Lenin, dar acest punct este totul“.

În vederea organizării partidului pe baze noi și trainice, el nu se dă în lături să provoace ruptura în congresul dela Londra, venind în conflict și despărțindu-se de cei mai apropiați prieteni și tovarăși de luptă ca venerabilul Plekhanov, Martinov, Axelrod, Trotski, Zazulici și ceilalți.

Sacrifică fără pic de șovăială și umbră de remușcare, unitatea partidului, prieteni și situație personală. Îndărătnicia lui îndispune pe toată lumea. La un moment dat rămâne fără ziar, fără tipografie, fără parale și cu un număr cât se poate de restrâns de partizani.

E hărțuit din toate părțile și atacat cu înverșunare. În fruntea adversarilor se găsesc foștii lui prieteni și tovarăși de luptă Martov, Axelrod, Trotski. Sunt momente, când îl atacă chiar și Plekhanov. I se va reproșa cu cea mai mare asprime, fărâmițarea forțelor socialiste din Rusia și stagnarea mișcării. Foștii prieteni îi vor asvârli cuvintele cele mai grele; va fi prezentat ca o căpetenie de hoți și briganzi.

Așa de mare era ostilitatea și izolarea ce-l înconjurau, încât la un moment dat, s'a strecurat în sufletul lui, o umbră de îndoială.

— „Vezi situația în care te găsești, îi spuse într'o zi, vechiul lui prieten Krijanovski, toți fără excepție sunt împotriva ta. Și chiar rarii parti-

zani care te urmează, nu o fac după părerea mea, decât de dragul prieteniei. Așa dar, tu te găsești singur împotriva tuturor“.

— „Poate că aveți dreptate, răspunde Lenin într'un târziu. Altminteri, ar trebui să cred că numai eu sunt deștept și că voi toți ceilalți nu înțelegeți nimic. Cum lucrul acesta nu este cu puțință, de bună seamă că eu sunt acela care mă'nșel“.

Datorită acestei stări de spirit, a stăruințelor din toate părțile, dar mai cu seamă datorită eșecului revoluției din 1905, Lenin se hotărăște să facă toate concesiile posibile pentru concentrarea forțelor socialiste.

Congresul dela Stockholm din 1906 proclamă reintregirea partidului. Adversarii lui Lenin s'au folosit de acest prilej, impunând bolșevicilor condiții oarecum umiltoare. Menșevicii, având majoritatea, izbutesc să impue programul lor care excludea revolta armată și aleg în comitetul central 7 menșevici și numai 3 bolșevici. Unificarea realizată în astfel de condiții însemna de fapt înfrângerea lui Lenin.

El știe însă să se plece necesităților de moment. Aceasta nu-l împiedecă să meargă înainte pe drumul apucat.

În contra opiniei partidului care condamnă asemenea procedee, el patronează sistemul expropriilor. Pe Lenin îl lasă cu totul indiferent mijloacele pentru procurarea fondurilor; singurul lucru care-l interesează e să fie plină casa partidului. Prin atitudinea lui cinică, parcă vrea să confirme părerea că banul n'are miros. Pe chestia bănească se va stârni în partid un mare scandal. Lenin ține cu tot dinadinsul să dispue de fondurile partidului. Ca să puie mână pe casa partidului, nu se dă în lături să se adreseze Justiției.

Spectacolul este interesant. Socialiștii se invi-

nuiesc între dâșii, în fața unei instituții burgeze.

În ședința biroului Internaționalei socialiste, convocat la Bruxelles, special pentru a pune capăt certurilor din sânul partidului socialist rus, președintele penibil impresionat de tonul debaterilor, e nevoit să ridice cuvântul lui Plekhanov. Liderul socialist rus declară sus și tare că „singura rațiune a intransigenței lui Lenin e că el vrea să-și însușească banii partidului pe care i-a procurat pe calea jafului“.

Curios lucru. Omul acesta care 'n viața lui de toate zilele, disprețuia banul, s'a arătat un arghirofil înfocat, când era vorba de nevoile partidului.

Intr'asta stă meritul lui Lenin. Nu l-au impresionat splendorile bogăției, nu l-au ispitit bunurile materiale. Nu s'a gândit niciodată să se folosească de bani pentru o viață îmbelșugată, pentru confort și rafinament. Omul care, la un moment dat, putea să rivalizeze în fast și somptuozitate cu cele mai de seamă capete încoronate, s'a mulțumit să ducă un traiu cât se poate de modest.

Nevoit să locuiască în palatul Kremlinului, din cauza unui simbol politic, el își alege doar câteva camere, în interiorul unei curți, camere folosite pe vremuri de niște funcționari de rând. Înțelege să rămâie rece și senin, în culmea puterii și a măririi.

Ca om politic însă cu simțul realităților nu-și îngăduie luxul să nesocotească valoarea banului.

El nu e poet, e marxist.

* * *

Intregirea partidului impusă de înfrângerea re-

voluției din 1905 și realizată în congresul dela Stockholm, nu e de lungă durată. Divergența de păreri, întriga și mai cu seamă ciocnirea dintre temperamentele opuse ale fruntașilor, duc în chip fatal la ruptură.

De data aceasta, scindarea partidului e definitivă.

Din nou, Lenin se vede silit să se despartă de cei mai buni prieteni și tovarăși de luptă ca Plekhanov, Martov, Trotski, etc. În jurului nu rămâne decât un număr restrâns de partizani; chiar și dintre aceștia, îl părăsește o bună parte. Astfel, la un moment dat, el pierde nu numai pe Bogdanov și Krasin, dar și pe economistul Bazarov, pe istoricul Pokrovski, pe marele scriitor Maxim Gorki, ca și alți fruntași mai puțin însemnați ca Alexinski, Liabov, Merjinski, Lunaciarski etc.

E hărțuit din toate părțile și atacat cu vehemență. În fruntea trăgătorilor, se afla prietenii lui de altă dată. Lenin însă nu e omul care să se lase bătut. Își urmărește ținta cu perseverență și îndârjire, nepăsător în fața ostilității și a izolării. Lupta nu-l intimidează, piedicile și primejdia nu-l abat din drum.

Are grijă numai să se adapteze împrejurărilor.

Eșecul revoluției, grozăviile represalii ca și înăsprirea măsurilor de ordine, au avut ca efect o deprimare morală în rândurile revoluționarilor.

„Nu se mai pomenise încă în rândurile social-democrației, o descurajare asemănătoare cu aceea care domnea în toamna anului 1906“, mărturisește K. Levin.

În asemenea condiții, Lenin găsește nimerit să-și schimbe tactica. În dezacord cu prietenii săi care erau partizanii acțiunii clandestine, el preconizează lupta pe căi legale. De ce să se boi-

coteze Duma, se întreabă el? Nu este ea un câmp de acuzare publică?

Conduc de aceste considerente, Lenin hotărăște participarea la alegeri și la lucrările Dumei. Folosește tribuna parlamentului ca un mijloc admirabil de propagandă politică. Lenin știe să prețuiască la justa lor valoare, avantajele publicității debaterilor și a imunității parlamentare.

Șeful bolșevicilor se interesează de lucrările Dumei, numai în măsura în care această instituție îi ajută la răspândirea ideilor sale.

Opera legislativă a parlamentului țarist, îl lasă cu totul indiferent.

Intr'una din zile, când niște deputați bolșevici au venit la Cracovia să-l consulte pe Lenin, cerându-i relații cu privire la buget sau la alt proiect de lege, șeful izbucni în hohote de râs.

— „Bine, oameni buni! ce vă privește pe voi bugetul? Ce vă privește un amendament propus de social-democrați? Voi sunteți niște lucrători. Vorbiți deci acestor oameni de viața voastră, descrieți grozăviile robiei capitaliste și numiți pe adevăratul lor nume, acela de neligiuiți și exploataatori, pe toți acești domni din Duma“.

Alături de acțiunea legală, bolșevicii desfășoară o intensă acțiune clandestină. Pe lângul faptul că Lenin consideră conspirația ca un atribut al regimului țarist, această artă complicată și misterioasă, îl atrăgea prin jocul ei dublu, plin de peripeții și primejdii.

Cu toată desaprobarrea fruntașilor socialiști și indignarea opiniei publice, Lenin patronează expropriările, însușindu-și sugestiile și procedeele tovarășului Krassin. Sub oblăduirea lui, se contractează căsătorii oneroase, Stalin și Kamo pradă instituțiile publice, iar Litwinov încearcă să puie în circulație banii furați.

Isprăvile lui Lenin îi fac pe menșevici să spu-ge de mânie.

Pentru dânsi, Lenin nu-i decât un om mic, un conspirator incorigibil, incapabil să-și dea seama de amploarea mișcării muncitorești.

„Toate aceste mizerabile comploturi, aceste tipografii clandestine, aceste asasinat ale polițistilor, aceste comitete secrete, această organizație conspirativă, nu sunt decât anacronisme, lucruri vechi, bune de asvârlit în coș. A venit timpul, când social-democrația rusă poate să-și ceară dreptul sub soare, să lupte la lumina zilei pentru ideile sale, urmărind revendicările clasei muncitoare, cu un cuvânt, să se legalizeze ca și toate celelalte partide socialiste din Europa“.

Pe Lenin însă, îl lasă rece ocările de felul acesta

Parafrazând pe Cernyșevski, el răspunde: „Cine se teme să-și murdărească mâinile nu trebuie să facă politică. Naivii cu mâinile albe nu fac decât să strice în politică“.

Din cauza faimei proaste de care se bucurau bolșevicii, ei nu inspirau Internaționalei Socialiste, niciun fel de încredere.

Cu prilejul congresului dela Stutgard, înfățișându-se Lenin în locul lui Plekhanov care era așteptat să vie, colegii îi fac o primire mai mult decât glacială.

Când unul dintre delegații ruși, intrigat de cele văzute, găsi cu cale să întrebe pe decanul congresului: „De ce nu ne iubiți?“, bătrânul Bebel răspunse că el iubește, deopotrivă, pe toată lumea, dar că bolșevismul este „o maladie infantilă“.

Lenin care contemplă scena în tăcere, se mulțumește să schițeze un zâmbet sardonice. Caracterizarea lui Bebel îi va rămâne viu întipărită în minte. În deosebi, își va aduce aminte de dânsa, tocmai când soarta-l favorizează ca s'ajungă primul președinte de consiliu al unui guvern socialist. În calitatea aceasta de preșe-

dinte al Republicii Sovietice, Lenin va găsi ni-
merit să se folosească de expresia lui Bebel ca
titlu pentru una din lucrările sale.

Astfel, a înțeles Lenin, să răspundă la muștra-
rea părintească a venerabilului luptător socialist.

* * *

Contrar compatrioților săi, care de obicei
nu-și dau nici cea mai mică osteneală să acor-
de vreo atenție deosebită timpului, Lenin îl soco-
tea, cu toată relativitatea lui, ca bunul cel mai
prețios. Apreciindu-și valoarea, caută să se folo-
sească cât mai mult și cât mai rațional de dâ-
sul. De aceea, petrece tot timpul lucrând. Dato-
rită acestei sânguințe, ca elev, e primul din clasă.
Studiul îl ajută să birue toate neajunsurile
surghiunului din Siberia. Când vântul soartei îl
ducea prin Londra, Paris, Geneva sau Zürich, el
își petrece tot timpul pe la bibliotecă, citind și
scriind. Cum n'avea bani deajunși ca să-și cum-
pere cărțile trebuitoare, pierdea ceasuri întregi
ca să copieze paginile și chiar capitolele de care
avea nevoie. Făcea parte din acea categorie de
cititori cari nu se mărginesc să parcurgă o carte,
ci o studiază temeinic, luând note și comentând-o.
Lenin avea o grămadă de caiete pline cu însem-
nări. Muncea cu lăcomie, dar și cu sistemă,
lucru rar la intelectualul rus. Chiar atunci când
se găsea în fruntea Sovietelor și era peste măsură
de ocupat, între picături, se'ndeletnicea cu învă-
țarea limbii cehe. Deși copleșit de treburile
guvernării, în lupta aprigă cu greutăți și piedeci
de tot felul, președintele Republicii Sovietice, gă-
sește totuși răgazul trebuitor să scrie și să
citească. Continuă să publice, chiar în perioada
agitată a revoluției. Era omul care avea patima
studiului. Munca lui însă nu era desinteresată,

ci subordonată scopului final, izbânda revoluției
proletare. Utilitarist până 'n măduva oaselor, el
socotea orice activitatea omenească ca un mijloc
pentru atingerea unui scop. Teoria artei pentru
artă era străină de sufletul lui. Avea mentalita-
tea țaranului care nu-i dispus să-și piardă vre-
mea fără rost.

Asemenea țaranului, Lenin e îndărătnic și
refractor influențelor.

Contactul cu străinătatea nu-i de natură
să-l modeleze după chipul și asemănarea social-
democrației apusene.

Absorbit de o singură țintă, rămâne nepăsător
la spectacolul pe care-l oferă Occidentul.

Splendorile civilizației burgheze departe de a-l
entuziasma, îl irită.

În fața celebrului Westminster din Londra,
Lenin încearcă un sentiment de ostilitate. Pala-
tul Parlamentului englez reprezintă în ochii săi
lumea capitalistă; ca atare, nu înțelege să-i acor-
de vreo favoare deosebită.

Aceeași pornire dușmănoasă și împotriva lui
British Museum.

Pelerinajul la mormântul lui Karl Marx, a fost
cea mai puternică emoție pe care i-a prilejuit-o
Londra. Din tot ceea ce oferă Societatea engleză,
Lenin nu reține decât un singur lucru: contra-
stul izbitor dintre belșugul și luxul orbitor al ce-
lor de sus și mizeria de nedescris a celor de jos.
La o depărtare numai de câțiva pași, stau față'n
față clădirile cele mai impunătoare, inconjurate
de verdeață, cu cocloabele sărăcicioase, înghe-
sute pe niște ulițe murdare și strâmte.

Parisul, metropola culturii, nu-i pentru Lenin
prilej de desfătare sufletească, de emoții intelec-
tuale și artistice. Ceea ce-l impresionează în deo-
sebi, în capitala Franței, nu-i Louvrul cu nepre-
țuitele lui comori de artă, Opera sau Comedia

Franceză, ci un mic muzeu, în care sunt păstrate relicvele Comunei.

Același lucru se întâmplă și 'n Elveț'a. Măreția naturii, moravurile din această țară, virtuțile poporului ca și originalitatea organizației politice, nu alcătuiesc pentru Lenin obiectul unor preocupări speciale.

Ceea ce-l impresionează în chip deosebit în această minunată țară, e statuia lui Zwingli dela Zürich, ținând cartea într'o mână, iar sabia în cealaltă.

E monumentul pe care-l visează pentru dânsul.

În așteptarea zilei, când s'ar ivi prilejul să joace un rol care să-l îndreptățească să merite un asemenea omagiu, Lenin se pregătește muncind. Lucrează din zori și pe nerăsuflăte, cu sistemă și voie bună. Citește cu luare aminte până și tratatele de tactică și strategie militară. Partizan al revoltei armate, își dă seama că pentru asigurarea victoriei nu-i deajuns elanul revoluționar, ci mai presus de toate, e nevoie de cunoașterea tehnicii unei revoluții. De aceea, pune preț pe revoluționarii de profesie și-i detestă pe revoluționarii romantici. Aceștia din urmă, după Lenin, nu fac decât să 'ncurce lucrurile.

Celor nerăbdători, Lenin le răspundea cu seninătate: „Nu, n'am altceva mai bun de făcut decât să citesc, să scriu și să aștept. Fiecare lucru vine la timpul său. Nu se poate forța un eveniment. E deajuns să te folosești, când el se produce. Dealtminteri, sunt momente când rodul e așa de bine copt, încât nu-i nevoie decât să scuturi copacul... Fii liniștit: acest moment va sosi“.

În așteptarea acestei clipe, citește, scrie, stă la pândă.

Din când în când, însă, îi dă târcoale gândul

că poate soarta nu-l va favoriza să vadă ziua mult râvnită.

Perspectiva sumbră că poate să moară înainte de vreme, fără să fi dat măsura întreagă a capacității sale, îi umple sufletul de amărăciune. Îl cutremură gândul că s'ar putea să sfârșească ca un conspirator de rând pierdut în anonim și obscuritate.

Buna dispoziție ca și umorul lui sănătos îl ajută să birue gândurile negre.

În ciuda tuturor piedicilor, a înfrângerilor suferite și a perspectivei lipsită de orizont, optimismul lui viguros îl face să fie încrezător în steaua lui.

* * *

Una din calitățile sale, care a contribuit într'o largă măsură la ascendentul lui Lenin asupra celorlalți revoluționari, a fost contactul pe care l-a ținut continuu cu Rusia.

Deoarece 'n Apus, nu putea să fie așa de bine în curent cu cele ce se petrec în patrie, în ultimul timp a găsit nimerit să se mute în Cracovia, oraș așezat la granița Rusiei. Ținea cu tot dinadinsul să respire „aerul rusesc“. La câțiva pași depărtare de frontieră, deseori, în plimbările lui, i se întâmpla să treacă pe furiș granița. Simte nevoia ca, pentru câteva clipe măcar, să calce pe pământul sfânt al patriei.

Această apropiere de țara mamă îi dă intuiția situației din Rusia și un sentiment de siguranță.

Cunoscând starea de lucruri și păstrând un contact cât mai strâns cu cercurile revoluționare, el conduce în chip efectiv mișcarea. Gruparea bolșevică din Duma lucrează sub directa lui supraveghere. Deputații bolșevici citesc discursurile alcătuite de Lenin. Ori de câte ori se gă-

sesc la vreo incurcătură, dau fuga la dânsul. Vin de asemeni la Lenin delegații diferitelor bresle.

Din locuința lui, din satul Poronin, conduce redacția ziarului Pravda, organul bolșevic care apare la Petersburg.

În vara anului 1914 Poronin era cartierul general al grupării bolșevice. În acest sat din Gallizia așezat la poalele Muntelui Tatray, îl surprinde pe Lenin, declararea Războiului Mondial. În calitate sa de supus al unei țări inamice, Lenin urma să fie internat într'un lagăr de concentrare.

Pentru partidul bolșevic ar fi fost o teribilă lovitură; ar fi însemnat, pur și simplu, lichidarea lui. În acest caz, poate că altul ar fi fost cursul istoriei. E o simplă ipoteză.

Datorită însă intervenției stăruitoare a fruntașului socialist Frederic Adler, i se dă drumul lui Lenin să plece în Elveția.

— Imi afirmați, îl întreabă Ministerul de Interne pe fruntașul socialist, că Lenin este dușmanul Antantei?

— Cu mult mai mult decât Excelența Voastră! răspunde fără șovăire, leaderul socialiștilor austriaci.

Fără această intervenție, Lenin urma să fie internat.

* * *

La izbucnirea războiului, între Lenin și Zinoviev, are loc următorul rămășag, rămas celebru.

— Vei vedea, îi spune Zinoviev, că domnii social-democrați germani nu vor îndrăzni să voteze contra guvernului pe chestia creditelor de războiu; se vor abține.

— Nu, răspunde Lenin. Nu sunt chiar așa

de lași. Fără îndoială că nu vor combate războiul, dar, pentru ușurarea conștiinței lor, vor vota contra, fie chiar și din teama de a nu-și răsvrăți împotriva lor clasa muncitoare.

Au pierdut amândoi. Socialiștii germani n'au avut curajul nici măcar să se abție. Au găsit nimerit să voteze creditele de războiu.

Lui Lenin, deși nu-și făcuse nicio iluzie în ceea ce privește zelul revoluționar al social-democrației germane, totuși, nu-i venea să creadă.

Când sosește în Elveția numărul lui Vorwärts, în care era darea de seamă a ședinței Reichstagului din ziua de 4 August, Lenin susține că trebuie să fie la mijloc o mistificare din partea Marelui Cartier German.

— Nu-i cu putință, strigă el. Acest număr din Vorwärts, de bună seamă că este o contrafacere. Aceste canale de burghezi germani au ticluit un număr special pentru a amăgi lumea și a impresiona pe vrăjmași.

Nu credea că social-democrația germană, care trecea drept avangarda socialismului internațional, să fie așa de nătângă și de lașă.

Nu degeaba era socotită cea mai puternică și cea mai bine organizată.

Pe toți îi impresiona numărul considerabil al membrilor, fondurile destul de apreciable de care dispunea partidul, noianul publicațiilor cu conținut socialist, calitatea și mulțimea doctrinarilor, tirajul gazetelor, nivelul ridicat al maselor ca și admirabila lor disciplină.

Un altul, în locul lui Lenin, s'ar fi lăsat impresionat de spectacolul pe care-l prezenta Internaționala a doua. Peste tot, ea se pusese în slujba militarismului național. Socialiștii germani au fost cei dintâi cari au dat semnalul, votând creditele de războiu. În fața invaziei, șeful socialiștilor belgieni Vandervelde, devine

unul din animatorii principali ai rezistenței. În guvernul Uniunii Naționale din Franța, intră până și sectarul Jules Guesde, pe lângă Sembat și Domnul Jouhaux, secretarul general al Confederației Generale a Muncii.

Un socialist, Albert Thomas, ia conducerea celui mai important departament, acel al munițiilor și e trimis în misiune în străinătate să susțină războiul până la capăt. În Italia, Bisso-lati participă în guvernul Uniunii Naționale, iar Cesar Battisti luptă eroic pe front.

Henderson, în numele partidului Laburist, intră ca membru în Comitetul de războiu, prezidat de Lloyd George.

Sub înrăurirea lui Jules Guesde, Plekhanov, fruntașul socialist-rus cu renume mondial, adoptă o atitudine patriotică. El consideră ca o datorie elementară pentru elementele de stânga să lupte pentru izbânda aliaților care întru-chipează democrația, față de Puterile Centrale care reprezintă reacțiunea. Socoate că este în interesul civilizației și al democrației înfrângerea Imperialismului german. Aceeași părere o împărtășesc revoluționari consacrați ca Zazulici, Burțev, Ciaicovski ș. a....

Insuși cunoscutul bolșevic G. Alexinski e par-tizan al apărării naționale. Unul din oamenii de încredere ai lui Lenin, lucrătorul Șleapnicov, declară răspicat: „Dacă eram în locul lui Jules Guesde, procedam și eu la fel și, de bună seamă, dacă m'aș găsi acum în Franța, aș fi voluntar în legiunea străină“.

După pilda lui Kropotkin, mulți dintre anarhiști, sacrificându-și doctrina lor, susțineau cu tărie cauza Antantei.

Lenin nu numai că nu se lasă târit de vâltoarea curentului, dar are chiar curajul să vâslească împotriva lui.

Când a aflat de cele întâmplate în Germania, s'a crezut îndreptățit să exclame: „Internaționa-la a doua a murit!“

Dar Lenin nu-i omul care să-și piardă vremea bocind. Se simte dator numai să-i cânte prohodul, ca astfel, liniștit, să-și vadă înainte de treabă. Repede se desmeticește din buimăceala primului moment.

Chestiunea devine limpede pentru dânsul. După Lenin, socialistii din apus, nu sunt decât niște oportuniști flecari, care au trădat muncitorimea, la cea dintâi ocazie. Cu alte cuvinte, erau niște „menșevici“, oameni „molâi“ și netrebnici. Pe aceștia-i socoate dânsul mai primejdioși decât burghezii care sunt dușmani pe față.

Acestor oportuniști care sunt pacostea proletari-ului, Lenin se gândește să le opue legiu-nea de fier a oamenilor „duri și hotărâți“.

În mintea lui încolțește ideea Internaționalei a treia care să reia lupta de clasă, în locul Internaționalei a doua, care a dat faliment. În acest scop, ia parte la organizarea faimoaselor conferințe Internaționale dela Zimmerwald și Quinthal. Aci, el susține moțiunile cele mai ex-tremiste. Ceea ce propovăduia Lenin, nu era pacea, ci insurecția armată împotriva războiului, războiul social.

— Orice apărare a patriei, spunea el, chiar la începutul războiului, înseamnă acțiune șovinistă. Trebuie ca'n toată lumea, războiul popoarelor să se transforme într'un războiu civil.

În zadar, unii socialiști îi obiectează că în-frângerea aliaților ar însemna întărirea capita-lismului german și a imperialismului în genere.

Socialistul francez Merrheim, impresionat de îndărătnicia cu care își susține Lenin părerile, împotriva oricărei obiecții, scrise: „Lenin este un guesdist de o sută de ori mai sectar decât

toți guesdiștii laolaltă, dar de o inteligență de zece ori mai superioară decât aceea a lui Guesde“.

Lenin își dădea perfect de bine seama că revoluția nu poate să izbândească decât de pe urma unei înfrângeri. Un războiu victorios ar fi însemnat întărirea țarismului. Numai un dezastru putea să atragă după sine, prăbușirea lui. De aceea, Lenin propovăduiește cu cea mai mare căldură defetismul. Socoate ca o datorie pentru un revoluționar de a lupta pentru înfrângerea patriei și nicidecum a țărilor străine. El dorea războiul civil împotriva războiului popoarelor, fiindcă era convins că revoluția în timpul unui războiu înseamnă războiul civil.

„Dar ca să transformăm războiul împotriva guvernului într'un războiu civil, pe de o parte, va fi mai ușor datorită unei înfrângeri militare a guvernului, iar pe de altă parte, este peste putință să tinzi la o astfel de răsturnare fără să grăbești înfrângerea“, scrie Lenin în toiul războiului. Determinat de aceste considerente, el combate cu aceeași vehemență opinia socialiştilor de centru care preconizau „Pacea albă“, „Fără învinși și învingători“.

Spirit realist, Lenin nu se lasă furat de mirajul formulelor sonore. El își dă seama că revoluția și pacifismul sunt două lucruri care se exclud. Dar glasul lui Lenin sună în pustiu. Nu numai partidul socialist, dar nici chiar bolșevicii nu împărtășesc punctul de vedere al șefului lor.

„In această epocă, scrie Zinoviev, de bună seamă că nu se găseau în toată lumea zece persoane care să-l creadă. Dar chiar în propriul nostru partid, nu se găseau astfel de oameni“.

Lenin însă nu-i omul care să se lase impre-

sionat de ostilitatea și indiferența generală. Izolarea nu face decât să trezească într'insul sentimentul superiorității și-al siguranței de sine.

E'ncredințat că el este acela care vede limpede într'o lume de orbi.

Nu se îndoiește că va veni o zi, când i se va recunoaște dreptatea.

Încă din 1907, Lenin prevăzuse un eventual războiu și căutase să-și precizeze poziția. În cererea adresată Internaționalei a doua, el susține ca socialiștii din toate țările să se folosească de războiu și de urmările lui ca să răstoarne capitalismul.

La 1914, n'a făcut decât să desvolte această temă, iar la 1917, să-și puie planul în aplicare.

Cât de amarnic s'au înșelat prin urmare, toți aceia care la un moment dat au crezut că Lenin este omul nemților care lucrează sub sugestiile Marelui Cartier.

Nu-și dădeau osteneala să vadă că șeful bolșevicilor n'a făcut altceva decât să se folosească de concursul lor pentru atingerea scopurilor sale.

În curând, nemții își vor da seama că s'au jucat cu focul.

* * *

Într'un articol intitulat „Cascada Tronurilor“ și apărut în „La Roumanie“, în ziua de 24 August 1914, Take Ionescu susține că una din urmările războiului va fi o cascadă de tronuri.

Începutul îl face tronul Romanovilor. Falnicul tron ocupat cu demnitate și strălucire de Petru cel Mare și Ecaterina II-a, e cel dintâiu care se rostogolește în prăpastie. El nu poate supraviețui morții călugărului vagabond. Cei care au avut naivitatea să creadă că sângele lui

Rasputin va putea să spele păcatele regimului țarist s'au înșelat amar. Revoluția stărnită din inițiativa păturei conducătoare, se desfășură nu după calculele meșteșugite ale politicianilor de profesie, ci după legile ei proprii. Eliberat de sub tutela lui Rasputin, carul statului rus o ia razna. Guvernul provizoriu, în frunte cu zănatecul Kerenski, nu face decât să sporească haosul și anarhia. Un popor de 160 milioane, obișnuit să fie condus cu cnutul, nu știe ce să facă cu libertatea. Asemenea Anei Karenin, e gata să se asvârle sub roțile trenului. Incercarea generalului Kornilov de a stăvili valul de anarhie, nu face decât să întetească focul. Flăcările incendiului amenință marele și falnicul imperiu.

În aceste clipe hotărâtoare pentru soarta poporului rus, intră Lenin în scenă.

La izbucnirea revoluției, dânsul se găsea la Zürich, urmărind cu atenție desfășurarea evenimentelor.

Intr'o dimineață dela sfârșitul lui Februarie 1917, dă năvală în camera lui, tovarășul Bronski, aducându-i vestea celor petrecute la Petrograd: regimente întregi, după pilda regimentului din Volynia, se răsvrătiseră împotriva guvernului, fraternizând cu populația nemulțumită și cu miile de lucrători greviști.

Intr'un suflet, aleargă în oraș să citească cu proprii lui ochi, ultimele știri. Ziarele mari aveau obiceiul să afișeze în fiecare zi, în centrul orașului, cele din urmă vești. Lenin citește și nu-i vine să creadă. Telegrama sosită din Rusia, anunță că „...Un comitet executiv format din 12 membri ai Dumei deține puterea. Toți miniștrii sunt în închisoare“.

Contrar așteptărilor lui Lenin, burghezimea

izbutise să răstoarne țarismul. Dar va izbuti ea oare să se menție la putere?

Un cuvânt îi va atrage în chip deosebit atenția. Telegrama vorbește de constituirea unui soviet al lucrătorilor și al soldaților.

Aci e toată nădejdea.

Sovietul e o veche cunoștință pentru dânsul. De această organizație spontană e legată amintirea revoluției dela 1905.

Dacă la început, el e împotriva acestei înjghebări care era în afară de cadrele partidului, a sfârșit prin a-i recunoaște rostul și însemnătatea.

Vede în constituirea Sovietului, continuarea tradiției revoluției proletare dela 1905. În ochii lui Lenin, Sovietul reprezenta revoluția socială și alcătuaia sâmburele dictaturei viitoare.

Fiind convins de importanța istorică a momentului, Lenin arde de nerăbdare să se reîntoarcă în Rusia. O telegramă primită dela Stalin și Kamenev îl face să-și grăbească plecarea.

„Situatie fără ieșire, bolșevismul în declin, de prisos a mai continua acțiunea“; așa sună textul telegramei trimisă de cei doi aghiotanți ai săi. Nu mai încapă nicio întârziere; prezența lui e absolut necesară; cu orice chip, trebuie să pătrundă în Rusia.

Deoarece guvernul provizoriu ezită, iar aliații refuză să-i acorde viza, lui Lenin nu-i rămâne decât o singură cale, aceea a unei înțelegeri cu nemții. Fără nicio șovăire, prin mijlocirea socialistului elvețian Platten, șeful bolșevicilor intră în legătură cu legația germană din Berna. Nu-l intimidează deloc faptul că ar putea să plutească asupra lui bănuiala unei trădări, că riscă să fie luat drept un agent în solda Puterilor Centrale. Asemenea scrupule sunt străine de firea practică a lui Lenin. El tresaltă de

bucurie, când se vede în posesia acordului încheiat de Platten cu autoritățile germane.

Potrivit acestui protocol, Lenin obținea pentru dânsul și tovarășii săi, libera trecere prin Germania, fără alt angajament decât acela al unei acțiuni pentru schimbul unui număr de prizonieri nemți și austriaci, aflați în Rusia.

E de subliniat faptul că Lenin, simplu particular, a înțeles să trateze cu autoritățile germane ca dela putere la putere, pe picior de egalitate. N'ascunde nimic, pune și obține condiții.

În scrisoarea de adio adresată muncitorimei din Elveția, vorbește cu măsură și prevedere despre ceea ce trebuie făcut și ceea ce e de nădăjduit.

„Anumite împrejurări ne vor face, poate, într'un timp foarte scurt, avangarda revoluției în Europa. Rusia e o țară de țărani foarte înapoiați; socialismul nu poate triumfa acolo direct și imediat. Dar această țară de țărani, dacă o despovăram de căușele Junkerilor, poate să înlesnească prăbușirea generală, dându-i o porție uriașă și violentă“.

Totdeauna, el declară, în numele tuturor pribegilor că se'ntoarce acasă spre a îmboldi proletariatul tuturor țărilor și'n deosebi pe cel din Germania și Austria pentru războiul revoluționar contra propriilor lor guverne. De asemenea, găsește cu cale ca să spuie: „Guvernul provizoriu caută să'nșele pe lucrătorii ruși, zicându-le: „Germanii trebuie să răstoarne pe Kaiserul lor“. Foarte bine, dar de ce n'adaogă că englezii, italienii, trebuie să răstoarne regii, și rușii pe Kerenski, Gucivov, Miliukov, care și-au însușit și păstrează în secret, tratatele de pradă încheiate de țarism cu Franța și Anglia?“

În dimineața zilei de 26 Martie, un grup de

30 de emigranți se urcau în faimosul tren plumbuit care urma să-i aducă în patrie. Pe peronul gării din Berna, mai mulți prieteni se căsneau din răspuțeri să'mpiedece această călătorie, printr'o țară vrăjmașă. Socoteau gestul ca o mare greșeală politică. Până'n ultima clipă grupul de prieteni căuta să convingă pe Zinoviev și pe ceilalți călători să renunțe la acest proiect nechibzuit. Lenin, fără să vorbească măcar un cuvânt, se urcă liniștit în compartimentul lui. A avut numai grija ca să ia de guler și să-l dea jos, pe un individ care se așezase în tren, voind să plece odată cu ceilalți emigranți. Șeful bolșevicilor bănuia că are de aface cu un agent al Ockhranei.

Pe peron, alături de grupul de partizani care venise cu steagul roș în frunte ca să petreacă pe Lenin la gară, se mai afla și un grup numeros de social-patrioți. Aceștia au ținut și dânsii să manifesteze. În timp ce unii cântau Internaționala, ceilalți strigau cât îi ținea gura: Spioni germani! Agenți provocatori! Trădători!

Liniștita gară din Berna se cutremură de atâta vuet și vociferări.

Lenin privește scena cu nepăsare. Insultele și pumnii amenințători care se îndreaptă către dânsul îl fac să zâmbească sarcastic.

Când trenul se pune în mișcare, unul din tovarăși, arătându-i minunata priveliște, pe care-o aveau în față, îi spune: „Privește acești munți, Vladimir Ilici, foarte probabil că nu vei mai avea prilejul să-i mai admiri“.

Gândurile însă nu-i dădeau răgaz lui Lenin să se cufunde în contemplarea frumuseților naturii. Era cu totul absorbit de o singură preocupare: revoluția.

În clipa când părăsea Elveția, se gândea oare

Lenin în chip serios că poate într-o zi va fi chemat să prezideze un guvern revoluționar? Sub formă de glumă, Radek îi atribuie această intenție.

*

Pe măsură ce se apropie de graniță, Lenin e foarte îngrijorat. În tot timpul drumului, repetă într'una: „De bună seamă că mergem deadrepul în închisoare“. Nu-și închipue că guvernul provizoriu va fi așa de nătâng ca să-i lase liberi. Se gândește că el, în locul lor, n'ar sta o clipă la îndoială ca să-i întemnițeze.

De aceea, cum pășește frontiera țării, se așteaptă să fie arestat din clipă'n clipă. Pe tovarășii care vin să-l întâmpine la Beloostrov, Lenin îi întreabă: „Vom fi arestați la Petrograd?“

Dar, în loc de arestare, îl așteaptă o primire triumfală.

O mulțime imensă de lucrători și soldați cu muzici și steaguri în frunte, îl întâmpină cu flori, urale și cântece revoluționare. Proecloarele dela fortăreața Petru și Pavel străfulgeră cu lumina lor puternică, cerul și gara ticsită de lume. În fosta sală imperială a gării din Capitală, îl așteaptă o delegație a Sovietului din Petrograd în frunte cu Președintele Tchkeidze.

Spre deosebire de alți emigranți care se grăbesc să-și ofere serviciile guvernului provizoriu, Lenin cum coboară din tren, spune marinarilor din Kronstadt:

— „Nu știu dacă credeți în toate făgăduelile frumoase ce vi le face guvernul provizoriu, dar știu că vă'nșeală, precum înșeală tot poporul rus. Ceea ce-i trebuie poporului e pâine, pământ și pace. Tovarăși, trebuie să luptăm până la capăt. Trăiască revoluția socială-universală!“

Și mereu repetă această lozincă.

După câteva zile dela sosirea lui, Lenin publică în ziarul *Pravda*, primul său articol în care arată că revoluția din Februarie nu este altceva decât prima etapă din revoluția rusă, urmând ca de-acum înainte să înceapă lupta proletariatului contra burghezimei. Articolul sfârșește prin această deviză: „Jos războiul Imperialist, trălască războiul pentru revoluția socială!“

În dezacord cu opinia publică și propriul lui partid, Lenin se grăbește să formuleze cele zece teze; dintre ele, trei sunt punctele principale care, prin însemnătatea și urmările lor, au copleșit pe toate celelalte: întreaga putere în mâna Sovietelor, tot pământul în mâna țăranilor și pacea.

„E nevoie, spune Lenin, să se încredințeze întreaga putere în mâna Sovietelor care reprezintă muncitorimea, ca astfel masele prin propria lor experiență să se descotorosească de greșeli. În locul Republicii parlamentare, republica Sovietică a lucrătorilor și țăranilor, care să reprezinte întreaga țară, clădită de jos în sus. „Ar fi o formă de guvernământ cu totul nouă, asemănătoare întrucâtva cu Comuna din Paris“.

Totdeauna Lenin cere pur și simplu confiscarea pământului din stăpânirea proprietarilor și trecerea lor în mâna țăranilor lucrători, imediat, fără să aștepte hotărârile Adunării Constituante.

Sub guvernul provizoriu înfeudat capitalismului, „războiul înseamnă, spune Lenin, o adevărată tâlhărie. Muncitorimea și țăranii n'au nimic de câștigat de pe urma unei victorii“. De aceea, îndeamnă pe soldați să fraternizeze cu inamicul.

În timp ce imensa majoritate a revoluționari-

lor sprijină guvernul provizoriu, Lenin cere îndepărtarea lui. Guvernul provizoriu, susține Lenin, nu este un guvern al poporului, ci unul oligarhic. El nu-i în stare să dea norodului pacea, pâinea și libertatea desăvârșită de care are nevoie.

Jos războiul Imperialist! Trăiască pacea fără anexări și indemnizații! Prădați pe cei ce v'au furat! Intreaga putere în mâna Sovietelor! Pământ celor care-l muncesc, imediat și fără despăgubiri! Trăiască revoluția social-universală!

Iată lozincele scurte și cuprinzătoare svârlite de Lenin celor 160 milioane de suflete, care populau vastul imperiu rusesc.

Bineînțeles, asemenea idei incendiare erau de natură să provoace nedumerire și consternare.

Unul din viitorii lui prieteni e de părere că Lenin vrea să introneze anarhia în mormântul Europei, într'o vreme când doctrina lui Bakunin era complet discreditată.

A doua zi, după ședința Sovietelor din palatul Tauridelor, unde Lenin își expusese tezele sale, presa burgheză și cea menșevică nu mai poate de bucurie. „Un om care debitează asemenea nerozii, scriau ziarele, nu poate fi primejdios“. „Nu de mult timp, Lenin apărea ca un sfinx: sub razele lunii, și ueta să putea să atragă câteva persoane. Dar astăzi, scrie organul Cadetilor, toată lumea poate să-l vadă în adevărata lui lumină“. Plekhanov declară că fostul lui discipol „delirează“. Jubilând de bucurie, Mi-liukov, șeful cadetilor, îi spune ambasadorului francez: „Lenin a sfeclit-o rău de tot, ieri, la Soviete. A apărat teza păcii cu atâta nerușinare, încât a trebuit să se retragă sub ploaia de huiduieli. Nu se va mai putea ridica după această lovitură“.

Nici bolșevicii nu împărtășesc ideile lui Lenin.

Un martor ocular, anume Suchanov, ne redă impresia pe care Lenin o produce asupra partidului, în ședința care are loc la hotelul Keczinskala, imediat după sosirea lui în capitală.

„Nu voi uita niciodată, scrie dânsul, discursul uimitor ținut de Lenin, care ne-a surprins și năucit, nu numai pe mine, ereticul care din întâmplare nimerise acolo, ci pe toți bolșevicii de cea mai ortodoxă speță care afirmau că nimeni nu se aștepta la așa ceva.“

„Un moment păru că se năpustise furtuna, că duhul prăpădului, neținând seamă de nicio piedică, de nicio îndoială, de niciun calcul omenesc, vâjâia deasupra capetelor discipolilor năuciți. Intreaga asistență bolșevică era cutremurată nu numai de elocință, cât de lucrurile ne mai pomenite pe care 'ndrăznea să le rostască.“

„Am plecat, adaogă Suchanov, cu impresia că toată noaptea mă bătuse cineva cu o măciucă de fier“.

Marinarii din Kronstadt, care, cu câteva zile înainte, îl primiseră cu muzică și cu steaguri, indignați de atitudinea lui Lenin, au găsit cu cale să voteze următoarea moțiune: „Aflând că Lenin a intrat în Rusia datorită M. S. Impăratul Germaniei și Rege al Prusiei, ne exprimăm profundul nostru regret de a fi participat la recepția solemnă ce i s'a făcut cu prilejul sosirii sale la Petrograd. Dacă am fi știut pe ce cale a venit, în loc de aplauze, ar fi auzit strigătul nostru de indignare: Jos! reintoarce-te în țara de unde-ai venit!“

A doua zi chiar, după ce au apărut în ziarul *Pravda* „tezele“ lui Lenin, Kamenev, unul din bolșevicii de marcă, publică o notă în oficiosul partidului, în care precizează că „Tezele lui Lenin nu intră de loc în vederile redacției“.

O opoziție înverșunată se ridică în partid, împotriva șefului.

I se reproșează contradicția în păreri și atitudini.

Lui Lenin de astăzi, membrii partidului îi opun pe Lenin dela 1905. Atunci șeful bolșevicilor susținea pur și simplu o republică democrată, fără urmă de socialism, în timp ce astăzi cere un regim socialist și dictatorial.

Grupul Kamenev, Kalinin, Tolski, Rikov ș. a. vorbesc în numele vechilor bolșevici, învinuind pe Lenin de erezie.

Iată-l, dar, pe șeful bolșevicilor, din nou singur, în conflict cu toată lumea. Dar Lenin nu-i omul care să se plece, lăsându-se târit de vârtoarea curentului. Înțelege să fie cu adevărat șeful care conduce, acela care creează curente și care stă la frânele comandai.

Nici prin gând nu-i trece să jertfească realitatea de dragul unei formule. Are mereu în minte, sfatul lui Mefisto care spune că: „Teoria este uscată, numai arborele vieții este veșnic tânăr“.

Potrivit acestui crez, în fața realității, sacrifică fără nicio sfiială, propriile lui idei.

Dintr'o singură ochire își dă seama de slăbiciunea guvernului provizoriu, de desorganizarea vieții de stat, de invaliditatea organică a clasei burgheze și mai cu seamă de momentul tactic, unic pentru proletariat, de a pune mâna pe putere.

Celor care i obiectează că societatea nu-i aptă pentru socialism, Lenin le răspunde: „Dacă'm fi voit să așteptăm ca oamenii să fie copti pentru socialism, atunci ar fi trebuit să așteptăm încă 500 de ani“.

În ochii lui, trece drept cea dintâi datorie politică a unui partid, faptul de-a cuceri puterea.

„Continuu s'affirm, scrie Lenin, că un partid

politic n'ar avea nicio rațiune de a fi și ar echivala politicește cu zero, dacă'ar lăsa să-i scape prilejul să pule mâna pe putere“.

Ori, niciunul din momente nu-i apare mai prielnic ca cel de față.

La cârma statului, bătut de vânturile anarhiei, se află un guvern, lovit de paralizile infantilă. Adevărata putere trecuse'n mâna Sovietelor. În fața lui nu se ridicau amenințătoare, regimentele de cazaci și tunurile generalului Dubasov. Armata nu mai era dispusă să tragă în mulțime. Soldații, după trei ani de luptă, erau dornici de pace, iar țărani de pământ. Pentru Lenin, noii stăpâni ai Rusiei nu sunt decât niște cabotini, care joacă pe o scenă ce stă să se prăbușească la cea dintâi izbitoră.

Atunci, de ce să fie astăzi, mai puțin îndrăzneț ca'n 1905, când regimul țarist avea la îndemână nenumărate corpuri de armată și regimente de cazaci, artilerie, închisori și tribunale?

Ar însemna mai mult decât o sinucidere politică: o adevărată dezertare, să lase să-i scape momentul.

Își dă seama că un astfel de prilej se ivește odată la 2000 de ani în viața unui popor.

A fost o vreme, când nu știa dacă va ajunge să vadă cu ochii lui, această clipă.

Cu o lună înainte de revoluția din Februarie, Lenin își termina unul din discursurile sale, ținut la Zürich, cu următoarele cuvinte, în care se întrevede amărăciunea: „Noi bătrânii, poate nu vom trăi până la lupta decisivă a revoluției viitoare“.

Iată că soarta l-a'nvrednicit să apuce această clipă.

Lenin e cel dintâi care să-i prețuiască însemnătatea istorică.

În haosul revoluției ruse, Lenin e singurul om care vede clar, știe ce vrea, își păstrează sângele rece, posedă o aprigă voință de înlăptuire și înțelege să urmărească ținta cu perseverență. Dezoorientarea generală nu reușește să-l zăpăcească; precipitarea evenimentelor nu-l fac să-și piardă cumpatul. Rezistă beției colective și a celor mai seducătoare formule, care l-ar putea abate din drum.

Celor care, în numele sfânt al pa riei și al democrației, susțin războiul până la capăt, el le opune pe față defetismul. Una din lozincile lui favorite e fraternizarea cu inamicul.

Respinge ideea concentrării forțelor democratice, deoarece găsește că această concentrare e lipsită de conținut revoluționar.

Fiind ferm convins că revoluția nu poate să izbucnească decât în țările învinse, Lenin combate din răspuțeri „Pacea albă“, „Fără învinși și învingători“, tema susținută de o seamă de iluzioniști în frunte cu Trotski.

În interesul revoluției, dorește înfrângerea patriei și nicidecum a țărilor străine. De aceea, propagă defetismul cu toată căldura.

Partidul care la început se arătase ostil, a sfârșit prin a ceda în fața dârzeniei șefului Pe zi ce merge, masele se lasă cucerite de formulele seducătoare ale lui Lenin. Soldații, după trei ani de războiu, sunt dornici de pace și cămin. Milioanele de țărani, cu patima gliei în sânge, se entuziasmează fără rezerve de programul bolșevicilor care le făgăduiește pământ, imediat și fără despăgubiri.

Lozincă incendiară „Jefuiți pe cei care v'au prădat“ face ravagii în rândurile mulțimii Drojdia societății, disprețuită până atunci, e dintr'odată chemată la viață. Mojicii și haimanalele

orașelor se răsfată în cele mai somptuoase palate, Locuința primei balerine a teatrului imperial. Matilda Kceczinskaia, fosta ibovnică a țarului, devenise cartierul general al bolșevicilor.

Sovietul se instalase în palatul Tauridelor. Pe sălile unde altădată răsuna ciripitul celor mai autentice vlăstare ale aristocrației ruse, se auzea acum vocea aspră a marinarilor și pasul greu și apăsat al moșicilor. În saloanele elegante unde-și aveau culcușul adolescențele cu trupul înfiorat de frăgezimea vârstei, se tolăneau acum soldați murdari și sdrențăroși. Toată această gloată, disprețuită până ieri, se trezește dintr'odată chemată la o viață cetățenească. Surprinsă, golănimea vede cum toată lumea face apel la dânsa. Sfioasă la început, sfârșește prin a se deprinde cu gândul că are căderea să ia frânele guvernării.

Lenin a fost omul care a știut să capteze și să canalizeze torentul energiei populare care s'a revărsat odată cu sfărâmarea barierelor sociale. Ca să-și ușureze sarcina, s'a grăbit să răstoarne ultimile stăvilare care se împotriveau șuvoaielor. A avut numai grija ca nu care cumva curentul să-i scape din mână, luând-o razna.

Privind dela fereastra palatului Tauridelor, tălăuzirea mulțimii, gata să cadă pradă celei mai înspăimântătoare anarhii, Lenin, îngrijorat, declară partizanilor săi: „Acum, e vorba de revoluție sau de contra-revoluție... Nu mai e timp de pierdut“.

În diferite rânduri, Lenin intervine cu toată energia să potolească zelul cadrelor care erau nerăbdătoare să deslănțue furtuna.

Își dădea seama că fructul nu-i încă copt. El, stegarul revoluției sociale, în tot timpul primăverii din 1917, se arată cumpănit și prevăzător.

Datorită intervenției sale, comitetul central votează în Aprilie, rezoluția prin care se suspendă pentru două zile toate meetingurile și manifestațiile de stradă.

„Ideea războiului civil ar fi în acest moment absurdă și caraghioasă“, spune Lenin în acea moțiune.

Condamnă cu cea mai mare asprime gestul tovarășilor din Kronstadt, care au găsit cu cale să alunge pe delegatul guvernului provizoriu.

„Ați făcut o mare negliobie. Ați călcat disciplina cea mai elementară. Meritați să fiți împușcați. Pe viitor să mă țineți în curent, zi la zi, prin telefon“.

Din îndemnul lui Lenin, comitetul central al partidului contramandază în cursul lunii Iunie o mare manifestație bolșevică, organizată pentru a doua zi.

Demonstrația din Iulie s'a făcut fără asentimentul său. Rezultatele s'au văzut. A fost de ajuns un acces de energie din partea guvernului ca revolta să fie înăbușită. În fața celor câteva obuze descărcate de locotenentul Rehbinder, mulțimea se împrăstie ca potârnichele.

Campania de presă dusă de Grigorie Alexinski și Pankratov, în ziarul „Patria“, pe tema complicității dintre nemți și bolșevici, are un puternic ecou în opinia publică. Publicarea documentelor prin care se făcea dovada vinovăției provoacă un val de indignare.

Sub influența acestui curent, regimente întregi care se pronunțaseră pentru Lenin, se declară gata să meargă contra trădătorilor. Cartierul general al bolșevicilor e luat cu asalt de mulțime, iar elevii școlii militare devastează redacția ziarului *Pravda*.

Momentul e cât se poate de critic pentru bol-

șevici. Lenin e cel dintâiu care recunoaște gravitatea situației.

„Acum e timpul cel mai nimerit pentru dânsii ca să ne'mpuste pe toți“, îi spune lui Trotski, Lenin, în dimineața zilei de 5 Iulie.

Se gândea c'asa ar fi procedat dânsul, dacă era în locul lui Kerenski. Dar șeful guvernului provizoriu, în loc să-i trimeată în fața plutonului de execuție, a găsit cu cale să emită mandat de arestare împotriva lui Lenin și altor 20 de fruntași bolșevici. Unul din conducătorii naționalistilor, anume Purîșkievici, felicită guvernul pentru măsurile luate și-i dă sfatul „să nimecească pe acești oameni care n'au nimic cu lucrătorii și soldații, dar care primesc bani dela Împăratul Germaniei“.

Așa de pornită era opinia publică împotriva șefului bolșevicilor, încât, de teama linșajului, comitetul Central al partidului, întrunit în ședința secretă, a socotit că este cazul ca Lenin să se facă nevăzut.

Potrivit acestei hotăriri, în dimineața zilei de 11 Iulie, Lenin, travestit, părăsește Capitala, ca mai pe urmă să treacă în chip fraudulos granița, în Finlanda.

În lipsa lui, la Petrograd, rămâne Trotski să-ți locul.

E încântat că'n ultimul timp, după atâția ani de despărțire, găsește pe aceeași poziție pe omul care-l prețuia pentru meritele și însușirile lui deosebite.

*

Din ascunzătoarea lui din Finlanda, Lenin urmărește cu cea mai mare atenție desfășurarea evenimentelor. Caută să nu-i scape niciun detaliu. Datorită unui admirabil serviciu de legă-

gătură și informație, e în curent cu tot ceea ce se petrece în Capitală. La Helsingfors, e adăpostit în locuința șefului poliției. De aci, conduce cu calcul și sânge rece mișcarea. E îndreptat că ceasul istoric se apropie.

Când tovarășul Șotman îi comunică plin de nedumerire: „Știi care este ultima glumă care circulă la Petrograd? Se spune că'n luna Septembrie, tovarășul Lenin va fi președintele Consiliului, Lenin îi răspunde cu aerul cel mai firesc de pe lume: „N'ar fi nicio mirare“.

Omul care, cu câteva luni în urmă, era socotit ca o nulitate politică, astăzi este obiectul atenției generale.

În așteptarea desfășurării evenimentelor, în clipele de răgaz, Lenin lucrează din zori la cartea lui intitulată „Statul și Revoluția“.

Nici nu se putea un subiect mai de actualitate.

Precipitarea evenimentelor însă, îl fac să și întrerupă lucrarea.

E cel dintâiu care-și dă seama că „e mai plăcut și mai folositor să se facă experiența unei revoluții decât a scrie despre dânsa“.

În dezacord cu grosul partidului, socoate c'a sosit momentul prielnic. Încercarea lui Kornilov de-a restabili ordinea în armată dând greș, s'a netezit drumul spre putere; ea a dat putință bolșevicilor să se înarmeze. Guvernul Kerenski n'avea decât o existență formală. Nimeni n'asculta de dânsul. Puterea de fapt, trecuse în mâna Sovietelor.

Nu rămânea decât să dea lovitura de grație acestui guvern-fantomă.

Lenin avea dreptate: fructul era copt. Era momentul cel mai nimerit să scuture copacul. Orice amânare o consideră fatală. Cea mai mică întârziere poate să aducă după sine ocuparea Petro-

gradului de către nemți, încheierea unui păci separate, desmeticirea maselor sau lovitura norocoasă a unui Kornilov oarecare.

Găsește că-i cea mai mare nerozie și păcăleală totdeodată s'aștepte ca revoluția să izbucnească în chip spontan.

De aceea, spune cu hotărîre „Acum ori niciodată“. Cuvintele acestea revin cu un leit-motiv pe buzele lui Lenin, în toamna anului 1917.

„Măine, declară dânsul, va fi prea târziu, va fi prea târziu“.

„Evenimentele, scrie Lenin, în acele zile de înfrigurare, ne impun datoria noastră în așa fel, încât orice neglijență ar fi o crimă.“

„Mișcarea țărănească crește. Simpatia pentru noi devine din ce în ce mai mare. La Moscova, 99 la sută dintre soldați sunt cu noi! Armata și flota finlandeză sunt împotriva guvernului.“

„În asemenea împrejurări, a aștepta e o crimă.“

„Bolșevicii n'au dreptul să aștepte. Trebuie să puie imediat mâna pe putere, dacă nu, valul anarhiei va deveni mai tare decât noi.“

„Ar fi o crimă de a temporiza; a aștepta congresul Sovietelor ar însemna o formalitate cu totul copilărească... O crimă față de revoluție. Nu-i de neapărată nevoie să se înceapă cu Petersburgul Dacă Moscova începe fără vărsare de sânge, pilda sa va fi desigur urmată.“

„Cuvântul de ordine: „Puterea Sovietelor, țăranelui pământ, popoarelor pace și pâine celor ce flămânez“.

„Victoria este sigură și sunt 9 sorți la 10 că va fi fără vărsare de sânge.“

„A aștepta ar fi o crimă față de revoluție“.

Niciodată Lenin nu fusese mai categoric și mai nerăbdător.

Șovăiala cadrelor îl face să-și iasă din sărite. Astfel, în disprețul oricărei disciplini, lansează

apelul deadreptul organizațiilor bolșevice din Petrograd și Moscova, trecând peste capul Comitetului Central. În fața ezitării partidului de a deslănțui revoluția, Lenin se grăbește să părăsească ascunzătoarea lui din Finlanda.

În noaptea de 9 spre 10 Octombrie, are loc în casa tovarășului Suchanov, ședința istorică a comitetului Central al partidului bolșevic, chemat să se pronunțe asupra chestiunii arzătoare la ordinea zilei: deslănțuirea revoluției. Sunt de față, alături de Lenin, cei doi aghiotanți principali ai șefului, Kamenev și Zinoviev, Sverdlov, georgianul Stalin, Uritski, viitorul organizator al Cekei, Djerjinski, Doamna Kolontai și proaspătul bolșevic, președintele Sovietului din Petrograd, Leon Davidovici Trotski. Constătuirea se ține sub președinția lui Sverdlov. Ședința durează 10 ceasuri. Au loc discuții lungi și cât se poate de aprinse. Zinoviev și Kamenev, cei doi fruntași care se bucură de marea autoritate în partid, sunt împotriva unei acțiuni imediate. După dânsii, eșecul este sigur.

Lenin susține cu toată căldura și tăria, necesitatea deslănțuirii revoluției. El combate cu vehemență pe adversari și spulberă rând pe rând toate argumentele.

„Nu vedeți, le spune dânsul, că peste câteva zile va fi prea târziu? Măine, dacă germanii cuceresc Petrogradul sau Kerenski găsește cu cale să încheie pace, șansele noastre se vor reduce la zero. De asemenea, din clipă în clipă se poate ridica un general care să puie mâna pe putere. A aștepta ca revoluția să izbucnească în chip spontan, e o mare nerozie. Acum ori niciodată e momentul de-a scutura copacul.

„Nu numai că vom cuceri puterea, declară Lenin, dar ceea ce este esențial, e c'o vom păstra“. Sprijinit de Trotski, Lenin sfârșește prin a-și

impune punctul de vedere. Minus două voturi, Comitetul Central, după o discuție de zece ceasuri, adoptă motiunea prezentată de Lenin prin care se hotărăște insurecția armată.

În ciuda profețiilor lui Zinoviev și Kamenev, după două săptămâni dela această memorabilă ședință, bolșevicii pun mâna pe putere, iar Lenin devine președintele comisariilor poporului.

Lenin a avut dreptate; fructul era așa de copt, încât a fost de ajuns să scuture copacul.

În noaptea de 26 Octombrie „cetățenii dormeau liniștiți și nu știau că puterea trece dintr-o mână într'alta“. A lipsit în acea noapte istorică un general ca Polovtsov care să dea ordin și un locotenent ca Rehbinder ca să-l execute. Erau de ajuns un regiment de cavalerie care să șarjeze mulțimea și o baterie de tunuri în funcțiune, ca s'abată cursul istoriei.

Dar în noaptea de 24 Octombrie, n'au sărit în ajutorul guvernului provizoriu decât elevii școlii militare și batalionul de femei.

Kerenski, care cu două zile înainte de venirea bolșevicilor la putere, spunea plin de optimism lui Sir George Buchanan: „Nu vreau decât un lucru, să vie, îi voi strivi“, e silit să fugă, travestit în infirmieră.

Sub acest aspect grotesc, găsește Kerenski cu cale să se infățișeze pentru ultima dată armatei, în calitatea de șef suprem.

În timp ce la palatul de iarnă, reședința guvernului provizoriu, tovarășul Antonov-Ovseienko arestează pe cei 16 miniștri ai Cabinetului Kerenski, la Institutul Smolny, Lenin își freacă palmele de bucurie.

„Ce tablou măreț, îi spune dânsul lui Trotski. Lucrătorul înarmat cu o pușcă stă la sfat cu soldatul. În sfârșit, soldatul s'a înfrățit cu lucrătorul“.

Aproape că nu-i vine să creadă. „Trecerea dela ilegalitate la cucerirea puterii, e așa de abruptă, încât îți dă vârtejuri“, mărturisește Lenin în noaptea de 24 — 25 Octombrie. Dânsul însă nu-și poate îngădui luxul să se cufunde în contemplarea priveliștii. În sala de alături s'a deschis ședința Congresului Sovietelor. Vorbește Martov, care condamnă insurecția și prevede un faliment total. Lenin și Trotski sunt chemați să facă față atacului.

În acele clipe emoționante, șeful bolșevicilor știe să-și păstreze calmul; nu se lasă furat de beția momentului.

În toila victoriei, în fața unei săli care așteaptă cu înfrigurare, discursul șefului de guvern, Lenin, în locul cuvintelor înflăcărâte, vorbește rece și cumpănit.

„Iată, tot ce-am avut de spus;“ cu aceste cuvinte prozaice, înțelege să-și încheie discursul menit să facă epocă, cel dintâi președinte de consiliu al unui guvern proletar.

Ținuta contrasta în chip izbitor cu locul și momentul. Făcea impresia că la tribună nu se găsește un revoluționar de vocație, ci un dascăl meticulos, mânăitor stângaciu al treptelor formale.

Numai în urma stăruințelor partidului, acceptă în sfârșit postul de președinte al consiliului. Prima lui intenție a fost de a nu primi niciun rol oficial în guvern. Nu era omul care să se înghesue la onoruri. Pentru locul de președinte propusese pe Trotski, ca unul pe care-l socotea vrednic să aducă la îndeplinire hotărârile și principiile partidului. Nesimțind niciun fel de atracție pentru rolurile decorative, el se mulțumea cu activitatea din culise. Ii era de ajuns să știe că firele sunt în mâna lui; de

rest, îi păsa prea puțin. Se îngrijea numai ca nu care cumva să-i încurce ițele.

Impins de împrejurări s'apară pe scenă, fără voia lui, se pricepe să joace rolul cu conștiințiozitate și îndemânare.

* * *

Lenin e cel dintâi care recunoaște că „Era ușor să se înceapă revoluția într'astfel de țară. Era cu mult mai lesne decât a ridica o pană“. Greutatea cea mare, aproape de neînving, era păstrarea puterii.

Drumul era presărat cu tot felul de piedici și de hopuri.

Are de luptat cu sabotarea serviciilor publice de către corpul funcționarilor, cu ostilitatea burghezii, rezistența țăranilor, foamea și lipsurile de tot felul, trei invaziuni, cinci expediții și o blocare de trei ani.

Abia instalat la putere, are de luptat cu sabotarea serviciilor publice.

Toți funcționarii dela consilier și director de serviciu până la cea din urmă dactilografă, se pun în grevă, declarând că este în contra demnității lor să slujească sub un guvern de bandiți.

O ostilitate surdă și o rezistență pasivă înconjură Institutul Smolny, unde-și avea sediul guvernul.

În curând, se izbi de opoziția celor mai apropiați prieteni. Trei dintre comisarii poporului își înaintează demisia; o seamă de bolșevici vechi și cunoscuți se solidarizează cu cei plecați.

Regimul bolșevic nu inspiră nicio încredere. Se așteaptă din zi în zi să se producă falimentul.

Krasin, unul dintre membrii cei mai marcanți ai partidului, nu se sfiește să-i mărturisească

vechiului prieten Solomon, câteva săptămâni după venirea bolșevicilor la putere: „Vrei să știi ce se petrece? Ei bine, aceasta înseamnă socialism aplicat fără regim de tranziție și împins până la ultimele margini ale absurdității. Cu toții sunt niște nebuni, în frunte cu Lenin. Îl vei vedea... A devenit cu totul irresponsabil. Totul nu este decât un vast coșmar. Dar această nebunie nu poate să dureze mult timp. Vor mai face încă câteva boroboate, câteva nelegiuri, iar mai pe urmă se vor refugia din nou în străinătate cu convingerea c'au uitat să reflecteze îndeajuns asupra cutărui punct teoretic sau c'au omis să citească un anumit pasaj până la ultimul rând. Atunci, vor adânci din nou lectura bătrânului Marx și vor căuta să tragă noi concluzii“.

Aceeași părere o împărtășește și Elisarov, comisarul poporului la Departamentul Comunicațiilor, cumnatul lui Lenin și prietenul lui cel mai intim.

„Toată lumea își dă seama, se spovedește el lui Solomon, că foarte curând ne vom trezi în fața celui mai groaznic faliment. Aștept din zi în zi să se producă catastrofa“.

Lenin face impresia unui lunatic. Am pomenit în altă parte ceea ce credeau despre dânsul și regimul bolșevic, foștii tovarăși ai lui Lenin, Maxim Gorki și Bazarov.

După însăși mărturisirea lui Lenin, o bună bucată din timp, decretul au fost din forme propagandei guvernului sovietic.

Cum foarte just observă Trotski, Lenin „nu era mânat de patima reglementării birocratice, ci de dorința de a propovădui programul partidului, în limba puterii“.

Lenin e cel dintâi care-și dă seama de greutatea și piedicile pe care le are de întâmpinat.

Câteva ceasuri, după instalarea bolșevicilor la putere, spune unui prieten: „Ne găsim în fața unor mari dificultăți. Suntem niște revoluționari bătrâni; n'am învățat să conducem Statul, dar vom învăța“.

Intr'adevăr, era o mare îndrăzneală să se încumete cineva să construiască cu niște anarhiști, noul edificiu al Statului.

E meritul cel mare al lui Lenin, că din clipa când se instalează la putere, devine un om de stat. Toate însușirile pe care le întrebunțează timp de 30 de ani ca să facă revoluția, se transformă în facultăți de guvernare.

Dela început, înțelege să exercite în chip efectiv autoritatea lui de șef al Statului. Generalilor, care, socotindu-se ofensați de dispozițiile lui Lenin, își înaintează demisia, el le răspunde: „Vă vom împușca. Vă ordon să vă continuați lucrul și să nu mă turburați din treburile mele“. Același ton autoritar îl are față de generalisimul armatei ruse, generalul Duchonin.

Dându-și seamă că nu va izbuti să se menție la putere, decât având sprijinul țărănimii, Lenin se grăbi ca primul lui act de guvernământ să fie decretul de improprietărire a țăranilor săraci, potrivit revendicărilor formulate de către Sovietul pan-rus al deputaților țărani din August 1917.

Acest decret căuta să legalizeze formula incendiară: „Jefuiți pe cei care v'au prădat“. Conștient de valoarea gestului, Lenin îi spune unui prieten: „Dacă am reuși să promulgăm acest decret, desfiind pe oricine să mai poată reveni asupra lui“.

În timp ce social revoluționarii turbau de furie că Lenin le-a aplicat programul lor agrar, delegații țărani erau nebuni de bucurie.

Prin acest act, Lenin și-a asigurat sprijinul celor 100 de milioane de țărani.

La început, a nutrit și Lenin iluzia că revoluția rusă va deslănțui o mișcare revoluționară în Europa, dar repede se desmeticește. Din capul locului, dânsul și-a dat seamă că este o mare prostie să se joace soarta revoluției începută în Rusia pe o singură carte, aceea a unei apropiate revoluții în Germania.

Celor care-l reaminteau propriile sale vorbe asupra războiului revoluționar, el le răspunde: „Noi vorbeam despre nevoia de a pregăti și de a duce războiul revoluționar; dar nu ne-am luat niciodată angajamentul de a ne asvârli într'un războiu revoluționar, fără să ne dăm seama de posibilitățile și sortii de izbândă“. Continuă să creadă că revoluția va fi coaptă în toate țările, dar clipa aceea va veni la „sfârșitul sfârșiturilor și nicidecum la începutul începuturilor“.

În fața nenumăratelor greutăți care i se pun în cale, el, în loc să dispere ca alții caută să se adapteze situației. După dânsul acela care nu știe să se adapteze celei mai rele situații „nu e un revoluționar, ci un flecar“. Ori Lenin e revoluționar în toată accepțiunea cuvântului. Nu se'ncurcă în scrupule și considerațiuni sentimentale sau ideologice.

Celor care pledează pentru desființarea pedepsei cu moartea, Lenin le răspunde: „Aceasta-i curată nebunie! Cum credeți că se poate face o revoluție fără ca să'mpuști? Ce înseamnă temnița, în timpul războiului civil, când fiecare tabără nădăjduște să biruiască?“

Înlături cu acest sentimentalism stupid“.

Când bolșevicul Larin-Lurie susține în ședința Comitetului executiv al Sovietelor din 4 Noembrie, că este timpul să se pună capăt terorismului și să se redea presei libertatea, Lenin, luând cuvântul cu cel mai desăvârșit calm, declară: „Noi, întot-

deauna, am spus că, dacă punem mâna pe putere, vom suprima presa burgheză. A îngădui existența ei, ar însemna să încetezi de a fi socialist. Când faci revoluție, n'ai timp să tergiversezi; trebuie să mergi înainte sau înapoi. Este cu neputință să se separe chestiunea libertății presei de toate celelalte probleme pe care le pune lupta de clasă. Nu vom îngădui niciunui ziar, chiar socialist, de a-și asigura cu ajutorul ascuns al burghezimei, monopolul tiparului și al hârtiei. Trebuie să se sfârșească cu această independență a unei prese care este sub dependența capitalului“.

Nemulțumiți de politica șefului, o seamă dintre fruntașii partidului își dau demisia, fie din demnitatea de comisar al poporului, fie din aceea de membru în comitetul central. Printre ei figurează Zinoviev, Kamenev, Rikov ș. a.

Ca să'nfrângă opoziția îndârjită ce o avea atât în afară cât și'n propriul lui partid, Lenin face apel la drojdia societății. Cu ajutorul oamenilor fără căpătâiu, șeful bolșevicilor izbuteste să domine situația. În momentele cele mai critice, golănimea a fost aceea care a salvat revoluția dela naufragiu.

Puțin timp după cucerirea puterii, Lenin are de trecut un mare hop: Adunarea Constituantă. Toată opoziția își pune speranțele în această Adunare. Cu toții sunt siguri că aceasta va însemna sfârșitul lui Lenin. Nimeni nu-și poate închipui că dânsul va îndrăzni să dizolve Adunarea care reprezenta visul de aur al atâtor generații de martiri și surghiuniți. Unul din capetele de acuzare ale bolșevicilor împotriva lui Kerenski a fost faptul că amâna convocarea Constituantei. După Iovitura din Octombrie, Consiliul Comisarilor poporului n'a fost creat decât în așteptarea con-

vocărei Adunării Constituante. Ea avea chemarea să hotărască de soarta poporului rus.

În alegerile pentru Constituantă, partidul bolșevic intrunește 9 milioane de voturi, socialiștii-revoluționari 22 milioane și cel burghez-democrat 4 milioane. Lenin nu dispune în Adunare decât de 140 de mandate, față de 273 care aparțin opoziției.

În asemenea condiții, cauza guvernului pare definitiv pierdută. Adversarii jubilează de bucurie. Lenin însă nu-i dispus să se demită. Nu-i omul care să aibă superstiția legalității. So-coate că-i o mare nerozie ca, de dragul unor considerente de ordin formal, să renunțe la putere de bună voie. De ce? Când are la îndemână disolvarea?

Când împărtășește, pentru prima dată, colegilor, această părere, ei rămân înmărmuriți; nu le vine să creadă. Lenin însă e hotărât să aducă la îndeplinire planul. În ajunul deschiderii Constituantei, pentru mai multă siguranță, el aduce în capitală un regiment de lucrători letoni.

În ziua de 7 Ianuarie, stil vechiu, 1918, se întrunește în vechea sală de ședință a Dumei, Adunarea Constituantă. Opoziția în păr venise aprovizionată cu lumânări și tartine. În acest chip, înțelegea democrația rusă să se împotri-vească guvernului bolșevic.

După câteva ore de vorbărie stearpă, când discuția era în toi, iar ceasul trecuse de miezul nopții, potrivit dispozițiilor date de Lenin, șeful gărzii, un matelot înarmat până'n dinți, se urcă tacticos la tribună și punând mâna pe umărul lui Cernov, care prezida ședința, îi spune: E târziu. Oamenii mei sunt obosiți și vor să doarmă. Vă rog să ridicați ședința și să evacuați sala". Cernov nu găsea altceva mai bun de făcut decât să se supue ordinului.

În fața regimentului de letoni care năvălise în sală, lumânările de seu și tartinele cu sandvișuri s'au dovedit cu totul ineficace.

Constituantă pentru care s'au luptat timp de 100 de ani, atâtea generații de martiri, n'a durat decât 12 ceasuri.

Numai Lenin a putut să-și îngăduie această îndrăzneală.

Și dânsul e cel dintâi care se miră de lipsa unui rezistențe.

„Cel mai uimitor lucru, mărturisește Lenin lui Gorki, în vara anului 1919, în toată istoria aceasta, e că încă nu s'a găsit nimenea care să se puie în calea noastră“.

Despre intervenția aliaților, Lenin spunea: „Ar fi putut să ne sdrobească în câteva săptămâni. Erau deajuns câteva zeci de mii de soldați între aceste milioane de oameni, pentru ca Antanta să ne strivească cu forța militară“.

Simulacrul de intervenție străină a folosit însă bolșevicilor ca să stimuleze patriotismul rușilor.

* * *

Tratativele dela Brest-Litowsk pun regimul și partidul la un greu impas. Cu acest prilej, se vadește din nou geniul politic al lui Lenin.

În fața condițiilor draconice impuse de nemți, opinia publică și cea mai mare parte dintre bolșevici sunt pentru ruperea tratativelor și continuarea războiului.

Iritat peste măsură de condițiile de pace și atitudinea generalului Hoffmann, Trotski declară: „Țăranii și soldații n'au scuturat jugul țarismului, pentru a se pleca sub un nou jug, acel al imperialismului german“.

Lenin însă, dându-și seama că este în joc soarta revoluției, e partizanul păcii separate,

pacea infamă care va da răgazul Republicii Sovietice să se consolideze.

„Dacă voi nu semnați, spune Lenin, colegilor săi, veți semna după trei săptămâni osânda la moarte a Puterii Sovietelor. Aceste condiții n'ating Puterea Sovietelor. N'am nici cea mai mică urmă de șovăială. Nu pun un ultimatum pentru a-l retrage. Nu mai vreau fraze revoluționare. Revoluția germană nu-i coaptă. Aceasta cere luni de zile. Trebuie acceptate condițiile“.

El nu avea să spue într'o zi că „frazele revoluționare asupra războiului revoluționar au pierdut revoluția“.

Celor care-i obiectează că pacea este dezastruoasă și rușinoasă, el le răspunde: „Se spune că-i o pace dezastruoasă. Răspund: de două ori dezastruoasă. Mi se spune că-i o pace rușinoasă. Răspund: de două ori rușinoasă. Dar nu putem să n'o acceptăm“.

Comuniștilor de stânga care vorbesc de onoare, Lenin le răspunde: „Voi vreți, asemenea nobililor, să muriți cu cinste. Dar noi nu suntem nobili. Eu reprezint masele muncitoare. Eu nu vreau să mor cu cinste, ci să dau biruința proletariatului. Voi aveți punctul de vedere al gentilomului, eu pe acela al țaranului“.

Când Radek îi amintește formula revoluționară a păcii fără anexări și contribuții, urmând ca fiecare popor să dispue singur de soarta sa, Lenin îi dă această replică usturătoare: „Sunteți mai rău decât niște găște. O găină n'are curajul să treacă cercul pe care alții l-au tras în jurul ei, dar ea ar putea să se scuze că nu dânsa a fost aceea care a tras acest cerc, pe câtă vreme voi vă închideți în cercul unei formule magice, fabricată de voi și'n loc să priviți realitatea în față, vă lăsați hipnotizați de propria voastră

formulă. Uitați că prin formula păcii între popoare, noi am urmărit să asmuțim masele împotriva guvernelor militare. Acum vroiți să ne prăpădim de dragul unui principiu și regimul capitalist să triumfe în numele formulelor noastre revoluționare“.

La argumentele ce i se aduc în favoarea continuării războiului, Lenin dă un răspuns plastic și cuprinzător.

— „Cine face războiul, altul decât țaranul? Ori moșicul a votat contra războiului“, strigă Lenin răspicat.

— „Dar când și unde au votat țaranii?“ — întreabă Radek uimit.

— „Nimic mai simplu; au votat cu picioarele. Nu vezi cum fug de pe front?“

Cu privire la soarta tratatului dela Brest-Litovsk, Lenin îl aseamănă cu acela dela Tilsit.

„Pacea, spune el, nu-i decât un mijloc de a-ți reface forțele. Pacea nu-i decât un răgaz între războaie, iar războiul un mijloc de a obține o pace mai bună“. Nici nu se putea un punct de vedere mai realist și mai sănătos. Grosul partidului nu împărtășește politica lui Lenin. Aripa stângă, în deosebi, îl atacă cu înverșunare. Il tratează pe Lenin ca pe un flecar al oportunistului, „vinovat de aceleași greșeli ca acelea ale lui Kautski“, denunțând opiniei publice, „greșeala cea mare care duce la faliment revoluția rusă și cea internațională“.

În semn de protestare, demisionează din posturile lor de răspundere Bucharin și Bubnov. De asemenea, șase comisari ai poporului, între care Piatakov și Uritski, urmând exemplul lui Trotski, își înaintează demisia din demnitățile pe care le ocupă.

Numai în fața amenințărilor lui Lenin că se

retrage din fruntea guvernului, Comitetul Central se resemnează să voteze pacea nu nemții.

Votul e cât se poate de interesant: au fost 7 voturi pentru, 4 contra și 4 abțineri. Datorită acestei majorități relative, Lenin a putut să asigure trăinicia regimului și succesul revoluției.

În curând, partidul își va da seama că Lenin a salvat dictatura proletariatului, Trotski, antagonistul lui Lenin pe chestia păcii dela Brest-Litowsk, e printre cei dintâi care să recunoască acest lucru.

În ședința extraordinară din 3 Octombrie 1918 el spune: „Socot de datoria mea de a declara, în această adunare autorizată, că'n clipa 'n care mulți dintre noi, și eu printre aceștia, stam la îndoială, întrebându-ne dacă convine, dacă era admisibil să semnăm pacea dela Brest-Litowsk, tovarășul Lenin a fost singurul care susținea cu o stăruință și o perseverență fără seamăn împotriva atătoră dintre noi, că trebuie să trecem prin acest impas pentru a duce la revoluție proletariatul mondial. Și astăzi încă, trebuie să mărturisim că n'am fost noi aceia care am avut dreptate“.

Episodul dela Brest-Litowsk ne arată romantismul lui Trotski și realismul lui Lenin.

De acum înainte, bucurându-se de un mare ascendent, nimeni nu va îndrăzni să-i discute întâietatea. Lenin reprezintă întruchiparea inteligenței politice și a tacticei bolșevice. Inzestrat cu o voință inflexibilă și îndreptată fără întrerupere spre o singură țintă, el se impune definitiv prin bunul simț de care dă dovadă și de care sunt lipsiți cea mai mare parte dintre colaboratorii lui.

În ochii partidului care-i datorește totul: obârșie, organizare, doctrină și program, strategie și tactică, teorie și practică, cucerirea și păstrarea

puterii, el trece pe drept cuvânt geniul partidului.

Superioritatea lui Lenin stă între alte însușiri și în facultatea pe care o avea de a ști să prețuiască oamenii și să se folosească de dânsii pentru promovarea intereselor revoluției.

Deși la Trotski nu-i plac deloc frazeologia și romantismul, îl apreciază în schimb ca animator și om de acțiune. Cu dânsul împarte Lenin conducerea și răspunderea.

În clipele hotărâtoare ale revoluției, știe să se oprească, asupra lui Sverdlov, Stalin și Djerjinski.

La Stalin, șeful bolșevicilor apreciază pumnul, nu inteligența.

În timp ce Trotski nu-și dădea nici cea mai mică osteneală să netezească asperitățile pe care le stârnea firea lui mândră și arțăgoasă, Lenin avea grija ca imediat după obținerea victoriei să panseze rănilor acelor camarazi pe care-i lovise fără cruțare, în vârtoarea luptei.

Între alte calități, Lenin o avea și pe aceea de a-și recunoaște greșelile. „Ne-am înșelat“, această frază se găsește foarte des în scrierile și discursurile sale. Nu'nțelege să se amăgească pe alții precum nu concepe să se amăgească pe sine.

Această sinceritate constituie unul din secretele biruinței sale.

O altă însușire care i-a asigurat succesul, a fost îndrăsneala.

Pătruns de adevărul maximei care spune că soarta ajută pe cei îndrăsneți, Lenin a fost omul tuturor îndrăznelilor.

Totdeauna, avea mereu în minte, cuvintele lui Napoleon: „Oamenii care șovălesc nu reușesc niciodată“.

Lenin a fost omul care n'a cunoscut ce-i sovăirea.

* * *

Înainte de a veni la putere, Lenin era partizanul democrației integrale. El voia o Republică cu totul democrată care să se sprijine pe Soviete.

Ori, Sovietele reprezintă în ochii lui Lenin, „un tip superior de democrație“. „Puterea în mâna Sovietelor, iată singurul mijloc de a asigura revoluția treptată și pașnică“ evenimentelor, fără să provoace niciun fel de suferință, de a face să meargă această revoluție mână'n mână cu dezvoltarea conștiinței și a experienței majorității maselor populare“.

El insistă în chip deosebit asupra caracterului pașnic al acestei concepții. „Dezvoltarea pașnică a revoluției va fi cu puțință și probabilă, dacă întreaga putere va aparține Sovietelor. Lupta partidelor pentru putere poate să se desfășoare în mod pașnic în sânul Sovietelor cu condiția să nu se dea o interpretare sucită principiilor democratice, ca de pildă să se acorde soldaților un reprezentant la 500 persoane, iar lucrătorilor unul la o mie. Într-o republică democrată, această abatere dela principii nu poate fi îngăduită“.

Această idee revine mereu în scrierile lui.

„Dacă Sovietele ar lua puterea, spune Lenin, ele ar asigura dezvoltarea pașnică a revoluției, alegerea pașnică de către popor a deputaților săi, concurența pașnică a partidelor în sânul Sovietelor, experimentarea programelor diferitelor partide, trecerea puterii dela un partid la altul“.

Măsurile principale pe care le preconizează Lenin pentru realizarea democrației integrale, ar fi: Suprimarea poliției, a armatei permanente și a funcționarilor de carieră.

Când Lenin, ajutat de împrejurări, pune mâna pe putere, niciunul din punctele acestui program n'a fost pus în aplicare. Dimpotrivă, pe zi ce trece, e nevoit să recurgă la măsuri contrarii.

Văzând că nu dispune în Adunarea Constituantă decât de 140 de mandate față de 273 contra, fără șovăială dispune disolvarea ei.

În locul unei dezvoltări pașnice, înscăunează cea mai teribilă teroare. Nu mai este vorba de concurența dintre partide, ci de tirania unui singur partid, cel bolșevic. 240 de mii de bolșevici stăpânesc în locul celor 130 mii de proprietari de odinioară. Alegerile pentru diferitele congrese nu sunt decât o formalitate birocratică prin care se consacră lista bolșevică. Nici măcar un simulacru de alegeri libere.

Toate organizațiile statului acaparate de bolșevici sunt cu totul tributare celor două foruri supreme: Politbiro și Orgbiro, formate numai din câte cinci membri și de care depind toate hotărârile. Lenin nu s'a sfiit să recunoască singur că-i o adevărată oligarhie.

Își dădea seama că numai în acest chip se poate menține la putere și poate înfrunta dificultățile care-i stau în cale.

Are de luptat cu sabotarea serviciilor publice de către corpul funcționarilor, cu ostilitatea burghezimei, rezistența țăranilor, foametea și lipsurile de tot felul, trei invaziuni, cinci expediții și o blocadă de trei ani.

În cursul anului 1919, războiul civil se intensifică. Kolceak și Denekin înaintează spre Moscova, iar Judenici spre Petrograd. Pe vremea

aceea, republica Sovietelor era redusă la o porțiune de teritoriu foarte limitat, aproape vechiul cnezat al Moscovei.

La un moment dat, socotind căderea Petrogradului iminentă, se gândește serios la evacuarea orașului.

În fața unei asemenea situații desperate, el e nevoit să deslănțue cea mai groasă teroare. Trotski relatează că în această epocă „Lenin se folosește de fiecare prilej ca să împlante ideea teroarei inevitabile. Ori ce manifestare de indulgență sau slăbiciune îl indignau, căci îi arătau că însăși elita muncitorimei nu-și dădea seama de marile probleme care trebuiau rezolvate prin acte de energie deopotrivă de formidabile“.

Spre a înlătura orice posibilitate a unei restaurări monarhice, lucru de care se temea foarte mult, el extermină familia Romanov. Rând pe rând sunt suprimați Țarul cu întreaga lui familie, prințul Paley, marea Ducesă Elisabeta Teodorovna, marii-duci Mihai Alexandrovici, Paul Alexandrovici, Nicolae Mihailovici și orice altă persoană care poartă blestematul nume de Romanov. Victimele teroarei sunt fără număr. Ceka, noua organizație a poliției care luat locul Ockhranei, sub conducerea lui Uritski și Djerjinski e de o asprime fără seamăn. Inchisorile gem de ostateci. Pentru nimica toată, ești pus la zid.

Ca să facă față răscoalelor și diferitelor expediții, el, care ceruse desființarea armatei permanente, e nevoit să se străduiască din răsuputeri pentru crearea armatei roșii.

Celor ce-i reproșează actele de teroare, Lenin le răspunde cu seninătate: „Nu trebuie să dai înapoi dela mijloace barbare, pentru a combate barbaria“.

E pătruns de adevărul spuselor lui Bismarck: „Nu cu vorbe se făurește o țară, ci cu foc și sânge“.

*

Comunismul militar, impus cu sula în coaste, poporului rus, a avut ca urmare ruina economiei naționale. Producția agricolă scăzuse cu 60%, iar cea industrială mai mult decât cu 80%. Fruntașul bolșevic, Sokolnicov scrie că „Fabricile și uzinele noastre care trebuiau să devie un izvor de venituri pentru Statul proletar, astăzi, dimpotrivă, sunt o mare povară pentru bugetul statului“. Puterea de cumpărare a țaranului, în chip automat, a scăzut foarte mult. Finanțele Statului erau cu totul ruinate din cauza emisiunii fără sfârșit a hârtiei monedă.

Comerțul interior se redusese la un truc ilicit și clandestin, iar cel extern era inexistent. Totalul veniturilor statului nu se ridicau decât la o sumă de 10 milioane și jumătate ruble-aur, față de 3 miliarde și jumătate înainte de războiu. La toate aceste neajunsuri, se adăoga desorganizarea transportului.

Datorită acestor cauze, se abate asupra poporului rus, cea mai înspăimântătoare mizerie. Bântue foametea și epidemiile de tot felul.

La Siferopol, zac clae peste grămadă, aproape 4 mii de cadavre de copii fără ca cineva să se gândească să-i îngroape.

În cursul anului 1921, prăpădul atinge culmea. De foamă, oamenii sunt nevoiți să mănânce lăpturi, mortăciuni, șoareci, pământ. Se'nregistrează chiar numeroase cazuri de canibalism. În acele zile groaznice, s'au văzut mame cari și-au mâncat copiii. După mărturia lui Rakovski, popu-

lația Rusiei a scăzut, în acest interval de timp, cu 25 de milioane.

Impotriva acestei stări disperate de lucruri, nu reacționează nici populația flămândă, nici burghezimea care trage să moară, nici mensevicii care zac în închisoare, ci marinarii din Kronstadt. Acei care, la 1917, au format avangarda revoluției și au contribuit în mare măsură la victoria bolșevicilor, sunt cei dintâi care se ridică în contra guvernului comunist. Ei cer libertatea comerțului, alegeri libere, libertatea cuvântului și a scrisului pentru lucrători, țărani, socialiști de stânga și sindicaliști, eliberarea prizonierilor politici, lucrători și țărani, desființarea pedepsei cu moartea și a privilegiilor partidului comunist, dreptul pentru țărani și meseriași neexploatați de a dispune de produsul muncii lor și altele. Revendicările marinarilor din Kronstadt nu conțineau nimic care să fie în contradicție cu programul revoluției din Octombrie. Mișcarea e pe placul mulțimii și amenință să răstoarne guvernul. Armata Roșie trimisă ca să potolească revolta, refuză să se bată.

La un moment dat situația pare pierdută pentru guvern. Pe străzile Capitalei, ștregarii cântă cât îi ține gura: „Iată-i pe Lenin și Trotski, cum pleacă cu avionul“.

Guvernul e nevoit să trimeată la fața locului pe Trotski, Stalin și generalul Tukacevski. După lupte îndârjite și sfortări uriașe, răscoala din Kronstadt fu înăbușită în sânge.

Printr'o ironie a soartei, Comuna din Kronstadt pieri în ziua de 18 Martie 1921, tocmai când se împlineau, 50 de ani dela Comuna din Paris. Gestul marinarilor din Kronstadt n'a rămas însă fără urmări pentru istoria comunismului.

În fața răscoalei celor mai devotați soldați ai

revoluției și a cifrelor, pentru care el avea un cult, care-i arătau negru pe alb, ruina economiei naționale, Lenin și-a dat seama că experiența socializării integrale a dat greș. E cel dintâiu care recunoaște eșecul.

„Am suferit, spune el, o înfrângere pe frontul economic, o înfrângere foarte grea“. „Încercarea noastră de a trece numaidecât la comunism ne-a pricinuit o înfrângere mai grea decât toate înfrângerile pe care le-am suferit din partea lui Denekin, Kolceak și Pildsuski“. „Am crezut că este cu putință să se treacă direct la înfăptuirea socialismului“.

Pentru îndreptarea răului, Lenin nu găsește decât o singură ieșire: părăsirea comunismului militar și adoptarea unei noi politici economice.

Spre marea uimire a comuniștilor ortodocși, în al zecelea congres al partidului, Lenin se înfățișează cu un nou program economic care se abate cu totul dela dogmele marxiste.

„Totul s'a petrecut prea devreme și prea repede, spune Lenin la acel congres. Așa nu mai poate merge. Trebuie schimbată politica economică; trebuie noi măsuri. Războiul ne-a impus comunismul militar; acuma, avem nevoie de alte căi. Da, mica burghezime se va ridica și chiar capitalismul; aceasta e neîndoios, continuă Lenin, în timp ce tovarășii îngălbenesc de emoție. De ce să stăm cu ochii închiși? Trebuie deci să ne îndrumăm spre capitalismul de stat. La aceasta duce calea concesiilor către străinătate. Aceasta reclamă sacrificii, dar statornicirea acestei încercări și acordarea acestor concesiuni — cari nu pot fi primejdioase, ci pot deveni avantajoase — depind de raporturile de forță și se hotărăsc prin luptă“. „Trebuie, zice Lenin, să-i dăm poporului, răgazul să răsuflă“.

Nepul — înseamnă, după expresia lui Lenin „o pauză de respirație“.

Prin noua politică, se pune capăt comunismului de războiu, revenind la un capitalism limitat și controlat.

Aripa stângă a partidului spumegă de indignare. Lenin însă nu se uită la obiecțiile, muștrările și opoziția din propriul lui partid.

Pentru salvarea regimului, a sacrificat fără pic de șovăială, amor propriu și considerații ideologice.

Conștient de realitatea lucrurilor, Lenin declară în fața viitorului congres: „Dacă n'am fi modificat politica noastră economică, n'am fi putut rămâne la putere, nici măcar câteva luni de zile“.

Adversarii bolșevicilor au prezentat politica Nepului ca o repetare rusească a Thermidorului revoluției franceze. Bolșevicii însă interpretează Nepul ca un Thermidor specific, realizat de dânsii, la timp și cu efecte salutare pentru revoluția rusă.

„Menșevicii din întreaga lume, spune Trotski în 1922, s'au pornit să vorbească de Thermidorul revoluției ruse. Dar nu dânsi, ci noi suntem aceia care-am dat acest diagnostic. Și ceea ce e mai important încă, e că partidul comunist a făcut năzuințelor thermidoriene, tendințelor micii burghezii, concesiile trebuitoare pentru ca proletariatul să păstreze puterea, fără să sfarme sistemul, nici să-i scape cârma din mână“.

Intr'adevăr, după stabilirea Nepului, plața s'a înviorat și începe o epocă de prosperitate.

Și de data aceasta, Lenin a dat o nouă dovadă a înaltei sale capacități politice.

* * *

După obiceiul pământului, nu se putea ca teroarea deslănțuită de Lenin, să nu dea naștere la atentate.

O studentă evreică, Dora Kaplan și-a luat sarcina să răzbune suferințele îndurate de poporul rus.

În ziua de 31 August 1918, pe când Lenin ieșea dela o întrunire muncitorească, Dora Kaplan descarcă asupra lui patru focuri de revolver. Ca să fie mai sigură de efectul lor, ucigașa se folosește de gloanțe otrăvite. Ele își ating ținta. Unul nimerește la mâna stângă, altele străbat plămânul și gâtul, iar unul din ele se înfige în lingura pieptului.

În zăpăceala generală, Lenin știe să-și păstreze cumpătul. Întrebat dacă n'are cumva vreun pansament individual la dânsul, cu toată durerea rănilor și gravitatea situației, el are totuși prezența de spirit să răspundă: „Dar eu am plecat la meeting și nicidecum pe front“.

Doctorul a găsit cu cale să nu-i extragă glonte.

Datorită constituției lui robuste, Lenin scapă teafăr cu viața.

Cu glotele în corp, în loc să se odihnească, el continuă să muncească din răspuțeri, luptându-se bărbătește cu tot felul de nevoi și greutăți.

Munca încordată și povara răspunderii îi sleiesc puterile și-i minează sănătatea. La începutul anului 1922, Lenin simte o mare oboseală: doctorii îi recomandă un repaos absolut. Se îndărătnicește însă să lucreze înainte. Vrea ca printr'un efort al voinței să birue boala care-i mistue corpul. Dar odată cu adierea primăverii, boala-l doboară. Intr'o bună dimineață pe la sfârșitul lui Mai, Lenin se trezește cu brațul și piciorul drept, înțepenite. „În această zi, notează doctorul Rosanov, moartea, pentru

prima dată, a amenințat cu degetul pe Lenin". Dictatorul însă nu-i dispus să cedeze. Se împotrivesc cu toată energia de care e capabil. Face sforțări uriașe să-și descleșteze membrele amorțite și să poată vorbi. Cu greu și cu multă trudă din partea soției sale, Lenin poate să rostească câteva cuvinte. Ca un copil învață să umble și să vorbească.

În liniștea dela Gorki, (o localitate la 30 km. departe de Moscova) starea lui Lenin se îmbunătățește. Incetul cu incetul, forțele îi revin; poate să se miște și să întretie o conversație.

Prima lui grijă, când vede că mâna i se desmorțește și e în stare să ție condeiul, e să-și facă testamentul politic. În cuvinte puține dar cuprinzătoare, caută să caracterizeze pe fruntașii politici și să dea dispoziții.

„Trotski, scrie el, e foarte afectat, dar totuși și foarte vrednic; ar putea să-mi ia locul. Stalin, om de credință dar ignorant și grosolan; niciodată, să nu i se încredințeze vreun post însemnat“.

Având pentru o clipă, iluzia însănătoșirii, îi place să creadă c'a reușit să birue moartea ce-i dădea târcoale. Abia restabilit oleacă, se grăbește să-și reia ocupațiile.

E omul care are oroare de inactivitate. Numai muncind și luptând, simte că trăiește.

Foarte curând însă, e nevoit să-și întrerupă lucrul, fiindcă boala îl încolțise din nou. Lenin încearcă să se împotrivescă, dar în zadar. Odată cu sosirea primăverii, boala se agravează. Un atac de paralizie îi înțepenește corpul. Are înfățișarea unui cadavru. Numai ochii își păstrează întreaga vioiciune. Ei reflectau o inteligență care se îndărătnicește să se menție trează.

Omul care o viață întreagă a fost numai mișcare, acum stă pironit pe patul de suferință. Cu mare greutate, poate să articuleze câteva cuvinte. Sub conducerea soției sale, Nadejda Constantinovna sau a Mariei Ilinicina, face exerciții de vorbire și de mers. De asemenea, se căznește să scrie cu mâna stângă. Căzuse în doaga copilăriei.

În acest răstimp, izbucnește conflictul dintre el și Stalin. Omul pe care-l ridicase din pulberea anonimatului și care până mai ieri, nu ieșea din cuvântul lui, acum își luase nasul la purtare.

Când Stalin și-a dat seama că nu-i nicio nădejde de îndreptare în starea lui Lenin, și-a luat libertatea să nesocotească dispozițiile șefului. În contra lui Lenin care recomanda o politică de toleranță față de poporul georgian, Stalin a înțeles să'năbușe în sânge mișcarea autonomistă a patriei sale.

Georgianul își permite luxul nu numai să înfrunte voința șefului, dar chiar să-l jignească. E cât se poate de moșic cu soția lui Lenin și lucru de necrezut, Politbiro, din îndemnul lui Stalin, îi cenzurează un articol.

Lenin spumegă de indignare. Așteaptă primul prilej ca să-și impue voința. Nu-i în joc numai demnitatea lui, ci însăși soarta regimului. Rivalitatea dintre Stalin și Trotski îl îngrijorează. Privește viitorul și-i apare turbure.

Ce s'o fi petrecând, în sufletul dictatorului, obișnuit să poruncească și să domine, când vede că se sbate în neputință?

Nu poate să miște nici măcar degetul dela mâna dreaptă.

Privind frunzele care cad și primii fulgi de zăpadă care'nveșmântează în alb imaculat câmpia dela Gorki, ce sentimente se furișează în sufletul lui Lenin?

Privește moartea ca o eliberare, simte regretul că părăsește viața sau îl cuprinde fiorul remușcării?

Ii turbură agonia, cortegiul nesfârșit al victimelor sau valurile de sânge se confundă cu fălăirea steagului roș?

Buzele lui de muribund nu rostesc decât un singur cuvânt: numele lui Martov. Nicio vorbă în plus care să trădeze ultimele lui gânduri și dorințe. Paralizia îi lăcătuise gura. Se cufundase în imperiul tăcerii, înainte de a trece hotarele vieții.

Desnodământul din 21 Ianuarie 1923, nu face decât să legalizeze o situație de fapt.

Doctorul care face autopsia cadavrului, notează în memoriile sale: „Ceea ce-i surprinzător, nu-i atât faptul că mintea lui Lenin a putut să funcționeze în acest creier bolnav, cât faptul că a putut să trăiască c'un asemenea creier”.

Trăise printr'un efort al voinții.

Dar care a fost boala de care a murit Lenin?

Nu se va cunoaște niciodată, în chip precis. Curiozității îndreptățite a istoricului, se opune secretul profesional al medicului.

Dușmanii lui jubilează. Au văzut cum se stinge într'o agonie penibilă, pe omul care a vărsat valuri de sânge, cu o seninătate olimpiană.

Adversarii mai au un motiv de satisfacție. Cei mai reputați specialiști în arta îmbălsămării, nu se pricep să oprească descompunerea corpului lui Lenin.

Sunt persoane care văd într'asta un semn al Proției cerești.

Cei sceptici se întreabă: oare nu se va descompune la fel și opera social-politică a lui Lenin?

*

După moartea lui, ciracii și regimul au simțit nevoia să creeze o mistică în jurul numelui lui Lenin. Fostul șef al bolșevicilor a deveni idolul unui nou cult. Cu toate protestările lui Trotski, s'a ridicat la Moscova, în fața Kremlinului, un mausoleu impunător de marmoră neagră, în formă poliedrică, masiv și simplu, purtând pe frontispiciu un singur cuvânt: LENIN.

Un institut special a fost creat cu misiunea de a strânge cea mai neînsemnată hârtie mășgălită de Lenin.

Fostul șef al bolșevicilor e prezentat ca un om a-tot-știutor și a-tot-prevăzător.

Portretul lui în fel de fel de chipuri e răspândit până'n cele mai îndepărtate cătune din Siberia. Pentru o cât mai largă popularizare a figurii marelui dispărut, s'au pus în circulație tot felul de statuete, medalii și insigne. Chipul lui e afișat la toate răspântiile și sub toate formele; se găsește zugrăvit până și'n cele mai mărunte obiecte uzuale.

În toate părțile se botează cu numele lui orașe, străzi, gări, cluburi și tot felul de întreprinderi. Astfel, Petrogradul devine Leningrad, iar alte orașe și târguri se vor numi Lenino, Leninsk, Leninskaia, Leninakan, Ulianovsk, Ulianovska.

Omul care o viață întreagă se căsnise să dărâme idoli, a sfârșit prin a fi obiect de venerație obștească și întemeietorul unui nou cult. Ce-ar fi zis oare, iconoclastul de odinioară, de această idolatrie?

Nu de mult, el se scandalizase într'o ședință a Sovietelor, fiindcă un reprezentant al unei secte religioase, a găsit cu cale să tămâze pe Lenin, numindu-l părintele care poartă grija de toți.

Numai Krupskaia, tovarășa de viață a lui

Lenin, a încercat să potolească zelul neofiților.

„Nu lăsați, spune dânsa, ca mâhnirea voastră pentru Ilici să se exprime în venerarea exterioară a persoanei sale. Nu-i ridicați monumente și palate, nu organizați în amintirea numelui său, ceremonii pompoase ș. cl. În timpul cât a trăit, el n'a acordat nicio atenție unor asemenea lucruri, ba chiar ii erau nesuferite. Amintiți-vă câtă mizerie mai este încă în țara noastră. Dacă vreți într'adevăr să cinstiți numele lui Vladimir Ilici, faceți căminuri și grădini pentru copii, școli, biblioteci, ambulante, spitale, aziluri, etc. și mai cu seamă străduiți-vă s'aduceți la îndeplinire ideile lui“.

Glasul văduvei lui Lenin sună'n pustiu.

Oficialitatea găsește mai nimerit să umple văzduhul cu fum de tămâe.

Cu vremea care trece, vântul va împrăștia norii, patimile se vor potoli, iar timpul, cu perspectiva ce oferă distanța, va proiecta asupra lui Lenin, lumina obiectivității.

Atunci va fi momentul prielnic pentru istoricul nepărtinitor să fixeze la justa lor valoare locul și rolul lui Lenin.

Dar ziua aceea e departe.

Lenin nu-i omul care să ducă odată cu dânsul, în mormânt, clocotul pasiunilor omenesti. El continuă și după moarte, să fie stindard de luptă, răscolitor de patimi.

Multă vreme încă, va fi obiect de venerație pentru unii, de hulă pentru alții.

T R O T S K I

La Ianovka, un sat de prin ținutul Kersonului, trăia, din mila Domnului și îngăduința Țarului, veneticul David Bronstein.

Originar dintr'un mic orașel evreiesc din Poltava, David Bronstein, de foarte tânăr, plecase în lume să-și încerce norocul.

Nimeri la Ianovka, unde prinse rădăcini.

Oprit de legile țării să fie proprietar de pământ, a trebuit să se mulțumească cu situația de arendaș.

Muncitor și priceput, cu timpul, izbuti să devie un om instărit, capabil să-și îndeplineze nevoile unei familii numeroase. La'nceput, a avut de luptat cu ostilitatea nevestei sale. Soția lui, târgoveată prin naștere și educație, nu se împăca deloc cu viața de țară și privea de sus pe omul care se'ndeletnicea cu plugăria; jinduia după oraș. Cu inctetul însă și pe nesimțite, sfârși prin a se obișnui cu viața dela țară.

Cele opt ploduri care au venit unul după altul ca și treburile gospodăriei îi dădeau destul de lucru ca să mai aibă timpul și pofta să ofteze după târg. Copleșiți de treburi și de griji, soții Bronstein n'au avut răgazul trebuitor să bage de seamă dispariția din viață a celor patru copii-și, din totalul celor opt, secerați de difterie și scarlatină.

Toată energia familiei Bronstein e absorbită de dorința îmbogățirii.

Dintre cei patru copii care au supraviețuit, întâmplarea face ca să se găsească cel de al cincilea născut, băiatul cu numele de Leon.

E viitorul comisar al poporului și generalisim al armatelor roșii.

Sunt persoane care socotesc această întâmplare ca o adevărată pacoste: ele sunt dispuse să creadă că alta ar fi fost astăzi soarta Rusiei, dacă difteria și scarlatina, în locul celorlalți frați, ar fi secerat pe micul Leon Bronstein.

Destinul însă hotărîse cu totul altfel.

Cu toate că se naște și-și petrece copilăria la țară, totuși natura nu face asupra lui Leon Davidovici Trotski, nicio impresie deosebită. Rămâne surd la frumusețile ce le oferă cadrul cosmologic. Nicio legătură mistică nu se stabilește între el și glie. Stepa nu strecoară în sufletul său fiorul nostalgiei. Brazda de pământ nu-i dă senzații și nu-i trezește dorul. Numai târziu, când vântul soartei îl va duce la Paris, va învăța să prețuiască farmecul naturii.

Din moși-strămoși, el poartă cu dânsul alte impulsuri.

Prin întreaga lui structură sufletească, este și rămâne un târgoveț, fără să sufere niciun fel de deviere.

Șederea lui la țară nu face decât să accentueze această trăsătură.

Când vede pentru prima dată târgul, un orașel comun și banal cum era Elisavetograd, micul Liova rămâne înmărmurit de uimire. Nicio priveliște dela țară nu-l impresionase în așa măsură.

Târgul cu trotuare și prăvălii, cu acoperișul caselor vopsit în verde, cu balcoane și globuri roșii, cu poliști și forfoteală, exercită în ochii copilului o putere de seducție mai puternică

decît tălăzuirea lanurilor, taina înserării și vraja stepei.

Il subjugase simulacrul de civilizație.

Simțea că, dincolo de hotarul satului, începe o altă lume, cu altă viață și alte orizonturi. În curând va cunoaște mai de aproape această lume fascinantă.

Tatăl său, dornic să-și instruiască odrasla, îl trimite să învețe carte la Odessa. Dar înainte de a învăța carte, la oraș, el învață o mulțime de lucruri, cu totul necunoscute la Ianovka.

Astfel, învață cum să mănânce, cum să se poarte cu slugile și cum să vorbească corect.

Datorită sânguinții și însușirilor sale intelectuale, elevul Leon Bronstein nu suferă urmările restricțiunii lui *numerus clausus*, aplicat populației evreiești. Singurul neajuns al acestei dispoziții a fost faptul că a trebuit să piardă un an de școală.

Din cauza originii lui iudaice, e silit să urmeze cursurile unui institut particular, recunoscut de stat, școala reală Sfântul Pavel.

Această inegalitate de drepturi pe națiuni, e după propria lui mărturisire „una din cauzele ascunse ce l-au făcut să urască regimul“.

Il supărau deopotrivă insinuările răutăcioase ale profesorului de istorie la adresa polonezilor, pornirea „Francezului Burnand“ împotriva Germanilor sau clevetirea popii pe socoteala „Micii-lor jidănași“.

Poate că alta ar fi fost evoluția sufletească a lui Trotski, într-o țară cu regim democratic, fără antagonism de rasă și lupte naționale.

Întâmplarea a făcut să se nască și să trăiască în Rusia taristă.

Școala, în loc să netezească asperitățile, să'n-dulcească raporturile, creind o atmosferă de pace și iubire, a avut darul s'asvârle în

sufletul lui simțitor și trufaș „sămânța urii împotriva a tot ce e pe lume“.

Un mănunchiu de cunoștințe elementare, metoda de lucru și disciplina exterioară, a fost tot ce i-a putut da bun școala.

Incolo o înrăurire cu totul pustitoare.

Din cauza firei sale independente și arțăgoase, deseori are conflicte cu profesorii și autoritatea școlară.

De pe urma unei manifestații ostile, organizată de întreaga clasă, împotriva unuia dintre profesorii care se făcuse vinovat de persecutarea unui camarad, elevul Leon Bronstein se alege cu pedeapsa eliminării temporare, plătind el gloaba pentru toți.

Profesorul strigă în gura mare că „cel mai bun elev din clasă este un „monstru moral“. Directorul este și el de părere că acest copil va ajunge un element primejdios pentru societate.

Numai datorită situației privilegiate de care se bucură ca cel mai bun elev din clasă, scapă cu pedeapsa cea mai ușoară.

Cu această eliminare va începe lanțul pedepselor care-l așteaptă în cursul vieții sale.

De aceea, și impresia puternică pe care a produs-o asupra lui Trotski.

Deseori va fi pus în situația să-și amintească de cele petrecute la Odessa.

Cu mici modificări, va avea ocazia să vadă cum se repetă scena dela Institutul Sfântul Pavel, când o bună parte din clasă asvârle asupra lui pe nedrept întreaga vină, alta se mulțumește să n'aibă nicio atitudine, iar numai un mănunchiu restrâns de camarazi se încumetă să-l sprijine cu îndârjire.

*

Ultima clasă de liceu e nevoit s'o facă la Nicolaev.

În acest oraș de provincie, comun și banal, Leon Bronstein vine în contact cu nucleele revoluționare. O impresie deosebită produce asupra lui, un grădinar de origină cehă, anume Șvigovski.

Pentru prima dată în viață, vede „un lucrător care primește ziare, citește nemțește, cunoaște pe clasici și participă la discuțiile dintre populiști și marxiști“.

Grădinarul Șvigovski îi pune în mână primele broșuri cu conținut revoluționar. Tot prin mijlocirea lui Șvigovski, poate să-și procure o carte interzisă. Mișcarea revoluționară pasionată din ce în ce mai mult pe adolescentul Trotski: devine preocuparea lui de căpetenie.

Tatăl său, dacă n'a fost prea afectat de eliminarea lui Liova din liceu, în schimb, e foarte alarmat de cele ce aude la Nicolaev pe socoteala feciorului său. Crede de a sa datorie să intervină cu întreaga lui autoritate părintească să-l abată din drumul greșit.

Inercarea însă n'are alt rezultat decât să năsprească raporturile dintre tată și fiu. Acesta din urmă își apără independența, cu îndârjirea caracteristică adolescentului, înțelegând să-și croiască soarta, după cum îl taie capul. Bătrânul infuriat refuză să mai acorde mijloacele materiale. A crezut că pe această cale va reuși să-i înfrângă cerbicia, silindu-l să capituleze. S'a înșelat însă în socotelile sale.

Nu și-a cunoscut îndeajuns băiatul ca să-și dea seama că el e plămădit din aluatul oamenilor care nu se pleacă. Preferă să trăiască în lipsuri și nevoi, decât să renunțe la independența și ideile sale.

Fără mare părere de rău, părăsește gazda

angajată de părinți ca să se mute în coliba lui Șvigovski.

În mica și joasă locuință a grădinarului erau 6 persoane care se aciuiaseră, ducând o viață de spartan, cu mâncare sărăcăcioasă și îmbrăcăminte sumară. În timpul verii, numărul lor se mărește cu încă doi studenți, bolnavi de tuberculoză. Ca să facă față nevoilor, se apucă să dea lecții.

Privațiunile de tot felul ce le îndură, departe de a-l încovoia, nu fac decât să-l oțelească. Sub presiunea nevoilor și a adversității, se întetește într'insul flacăra pasiunii revoluționare.

Cu energia și elanul primei tinereți, se asvârle în vâltoarea luptei.

N'avea încă 20 de ani, când se pune în fruntea echipei de revoluționari din Nicolaev care lucrează cu febrilitate la dărâmarea regimului țarist.

Dela această epocă, datează începutul activității sale publicistice care nu va înceta nici în cele mai critice momente ale existenței sale.

Masa de scris va exercita în ochii lui o atracție deosebită.

Scrisul îi va procura multe satisfacții și-i va creea o faimă nedesmințită. În scris, își va găsi alinare, când se vor abate asupra lui vremuri de bejenie. Tot scrisul îi va oferi exilatului dela Prinkipo, cel mai bun mijloc cu care să-și potolească setea răzbunării, împotriva adversarilor săi.

Fără îndrumători, își face singur la Nicolaev, ucenicia de scriitor, trăgând la șapirograf, articole stângace de propagandă revoluționară.

Zi și noapte lucrează la tipărirea acestei literaturi clandestine.

Așa zisa tipografie era instalată în camera scundă a unui bătrân lucrător, lipsit de vedere,

care, de bună voie, cedase locuința pentru folosul cauzei. „Pentru un orb, spunea el cu o neprefăcută seninătate, pretutindeni este aceeași închisoare“.

De acolo, din fundul unui oraș de provincie, o mână de copii și lucrători umili se încumeta să ducă lupta, cu mijloace puerile, împotriva unui regim ce are la îndemână nenumărate corpuri de armată și regimente de cazaci, formidabila Ockhrana, tribunale și inchișori.

În fața unui om cu scaun la cap, o asemenea întreprindere nu putea să stârnească decât un zâmbet de compătimire. Era îndreptățit s'o considere ca o încercare donquijotească.

Și totuși, dela această dată până la 1905, când regimul se clatină, n'au trecut decât opt ani de zile, iar până la prăbușirea lui, abia se împlinesc două decenii.

De necrezut pentru un regim puternic care dăinuia de veacuri.

Cine putea bănuși o asemenea perspectivă?

De bună seamă că nici inițiatorii, în înfierbântata lor imaginație de adolescenți învăpăiați.

*

Activitatea clandestină a tânărului Leon Davidovici Bronstein nu putea să rămâne mult timp nedescoperită. Ockhrana, care avea grije să aibă oamenii săi până'n cele mai înalte cercuri revoluționare, nu-și putea îngădui luxul să ignoreze organizația embrionară din Nicolaev, lipsită cu totul de experiență. I-a fost cât se poate de ușor să-i dea de urmă, recrutând din rândurile ei mai mulți trădători.

Leon Davidovici Bronstein n'are nici 20 de ani, când este arestat și osândit la patru ani deportare în Siberia.

Trebuia să plătească cu temnița și surghiunul, elanurile generoase și năzuințele lui nobile.

În carceră, exil și pustietatea Siberiei își va face ucenicia vieții. La această școală a experienței dureroase, a învățat să descifreze problemele grave pe care le pune viața, să se cunoască pe sine și pe alții, să-și cioplească personalitatea prin suferință, trudă și meditație.

Regimul țarist i-a făcut cinstea să-l întemnițeze în două rânduri și de două ori l-a deportat în Siberia, de unde a scăpat de fiecare dată prin evadare. În total, a fost deținut timp de 4 ani de zile. A avut ocazia să mai vadă încă odată Siberia, sub dominația regimului bolșevic, la a cărei înscăunare dânsul a contribuit într-o largă măsură. În cursul vremii, a cunoscut închisorile din Spania, lagărul de concentrare din Canada și nenumărate expulzări. În ultimii ani, după ce a adus mari servicii revoluției ruse, fiind unul din făuritorii ei, repudiat din regimul bolșevic, e nevoit să ia tolagul pribegiei, solicitând bunăvoința statelor burgheze împotriva cărora el tuna și fulgera.

Toate aceste adversități însă nu izbutesc să-l înfrângă sau să-l încovoae. Au chiar darul să-l călească și să-i înteească dorul de luptă. Închisoarea și surghiunul îi dau răgazul să-și completeze cultura. Citește tot ce-i cade în mână. La închisoarea din Odessa, în lipsă de altceva mai bun citește reviste de teologie și istorie bisericească. Studiază Noul Testament din scoarță'n scoarță. Il preocupă în chip deosebit, problema francmasoneriei. Și astăzi regretă pierderea unui caiet gros cu însemnări asupra acestei probleme.

O bună parte din timp o va consacra cercetărilor cu privire la chestia rentei agrare. Numai

datorită studiului, izbutește să scape dela naufragiul moral la care erau sortiți deținuții.

Și astăzi, ceea ce contribuie să-l menție teafăr, este această activitate de ordin intelectual. Ea l-a ajutat să înfrunte vitregia soartei și răutatea oamenilor, să suporte durerea pricinuită de prăbușirea lui dela înălțimea ametiitoare a puterii ca și de pierderea celor două fete, moarte în floarea vârstei, provocată de regimul la a cărei instalare și întărire, el a jucat un rol covârșitor.

În beția activității publicistice, își înneacă amărăciunea înfrângerii. Sub pintenul patimei, condeii său nu cunoaște oboseala.

Se răzbună împotriva adversarilor, descărcându-și furia prin publicarea de memorii, opere istorice, polemici incisive.

Ciuda dă scrisului său, sprinteneală tinerească și o anumită vervă.

Are pagini care flagelează.

Dacă Stalin deține puterea, el, Trotski, are satisfacția că păstrează privilegiul talentului și a superiorității intelectuale.

Omul de oțel a putut să-l înfrângă politicește, dar n'a izbutit însă să-l ingenunche.

Dintre toți adversarii lui Stalin, numai Trotski, a rămas dârz pe poziție. Din superba lui izolare, continuă să se războiască cu „epigonii”, svârlindu-le săgeți veninoase. Deși înfrânt pe toată linia, nu încetează să nădăjduiască în victoria finală.

Chiar când va pierde ultima speranță, nu se va îndura să părăsească lupta.

Va prefera să cadă cu arma în mână.

* * *

Se găsea la arestul din Moscova, când aude

pentru prima dată vorbindu-se de Lenin ; citește cu multă atenție cartea lui de curând apărută și care trata despre dezvoltarea capitalismului rus.

În primăvara anului 1902, ajunge până'n Siberia, unde se găsea deportat Trotski, vestea apariției ziarului Iskra, organul marxist care avea ca scop de a alcătui o organizație centralistă a revoluționarilor profesioniști, unindu-i pe toți, printr'o disciplină de fier. Câte un număr din această foaie scrisă cu vervă rătăcea și prin pustuirile Siberiei. În timpul exilului din Siberia, Trotski citește broșura lui Lenin intitulată „Ce-i de făcut ?” și'n care autorul desbătea pe larg problema unificării mișcării revoluționare. Această carte produce asupra lui Trotski o impresie deosebită. Și dânsul reflectase asupra acestei chestiuni. Publicase chiar un articol în această direcție. Dar tot ce scrisese el, i s'a părut neînsemnat față de lucrarea maestrului.

Fără să stea mult pe gânduri, se hotări să adere la grupul Iskra.

Are intuiția că la „Iskra” se pregătește viitorul revoluției.

Nu putea suporta gândul să stea departe de vârtoarea luptei, imobilizat în Siberia. Pe de altă parte, Lenin îl zorește să plece în străinătate.

Ideea evadării încolțește în mintea lui cu toate riscurile ce prezintă o asemenea încercare. Nu-l pot împiedica dela acest pas, nici perspectiva primejdiei, nici faptul că trebuie să se despartă de soție și cei doi copilași.

Înarmat cu un pașaport fals, trece în chip fraudulos frontiera, pe o noapte ploioasă, riscând la fiecare moment să fie dat de gol de un cocș neastâmpărat pe care-l avea cu dânsul, vizitiul.

Timp de câteva clipe, soarta lui Trotski a atârnat de toanele unui cocș.

Într'o dimineață cu ceață din toamna anului 1902, Trotski, cum ajunge la Londra, fără să ia seamă că-i o oră foarte nepotrivită, se îndreaptă spre locuința lui Lenin. N'are răbdare s'aștepte măcar un ceas. După cum era foarte firesc, la o oră așa de matinală, oamenii erau încă în pat. În asemenea condiții puțin obișnuite, are loc prima întâlnire dintre Lenin și Trotski.

Trotski deși n'are decât 23 de ani, face o impresie excelentă asupra lui Lenin. Acesta știe să-i aprecieze calitățile. În curând, cu toată frăgezimea vârstei, Trotski se impune în cercul Iskrei, grup care număra elemente valoroase ca Plekhanov, Lenin, Axelrod, Martov, Zazulici. Conferințele pe care le ține în cercul emigranților, la Londra, Bruxelles, Liège și Paris fac vâlvă. Devine un colaborator și stâlp al Iskrei. Lenin, care era un bun cunoscător de oameni, apreciindu-l calitățile, caută să facă dintr'însul aghiotantul său principal.

Patru luni de zile, după venirea lui Trotski la Londra, Lenin scrie lui Plekhanov: „Invit pe toți membrii redacției de a admite pe Pero — era pseudonimul literar a lui Trotski — cu drepturi egale cu ale celorlalți colaboratori. De luni de zile, Pero scrie în fiecare lună. El lucrează pentru Iskra cu toată râvna. El ține conferințe (și cu mult succes). Fără doar și poate, este un om cu însușiri deosebite, convins, energic și care mereu progresează”. La fel opinează și Martov.

Lenin caută să-l impue în comitetul redacției, chiar împotriva voinței lui Plekhanov care nu vede cu ochi buni pe Trotski.

Contactul cu grupul Iskra care întrunea un mănunchiu de spirite distinse, contribuie într'o largă măsură la formarea personalității lui Trotski. Lenin, în special, produce asupra lui

o impresie deosebită. Simte dela distanță că se află în fața unui șef autentic.

Mândru și gelos de independența sa, Trotski nu se împacă însă cu gândul să servească lui Lenin ca aghiotant.

Are ambiția să lucreze pe cont propriu, să joace roluri de rangul întâiu.

În asemenea condiții, conflictul apare ca ceva inevitabil.

El izbucnește cu ocazia celui de al doilea congres al partidului ținut la Londra, în anul 1903. La acest congres se produce ruptura în sânul partidului social-democrat rus, prin scindarea lui în două ramuri: menșevicii și bolșevicii. Ruptura e provocată de atitudinea intransigentă a lui Lenin, atitudine determinată de grija pe care o avea să dea partidului o organizare omogenă și o disciplină de fier.

Multă vreme i se va imputa lui Lenin vina fărâmițării forțelor social-democrate.

Pe Trotski îl revolta mai cu seamă purtarea lui Lenin față de Zazulici și Axelrod. Pur și simplu, Lenin ceruse excluderea lor din comitetul de redacție al Iskrei. În calitatea lui de conducător, găsea necesară această operație dureroasă, pentru realizarea unității și buna funcționare a revistei.

Trotski, refractar prin firea lui oricărei suprașimții și sub impulsul afecțiunii pe care o nutrea pentru Zazulici și Axelrod, ia atitudine împotriva lui Lenin. Această neînțelegere aduce între dânsii ruptura. Ea va dura timp de mai mulți ani de zile. În acest interval, raporturile între ei vor deveni din ce în ce mai încordate și mai veninoase. Nu se vor da în lături să-și asvârle în față cuvinte cât se poate de grele.

Astfel, Lenin vorbește de lipsa de principii a

lui Trotski și-l prezintă ca un reclamagiu și aventurier.

„Oameni de speța lui Trotski, spune el, cu frazele umflante asupra social-democrației rusești, sunt plaga vremii noastre“. „Trotski plagiază astăzi ideologia unei fracțiuni, mâine a alteia, ca să declare că este deasupra tuturor“. „Nu se poate discuta cu Trotski asupra fondului, fiindcă el n'are nicio concepție“. „El este un negustor de vorbe și de fraze“. „Trotski n'a avut niciodată o fizionomie politică: el aleargă dela liberali la marxști, cu crâmpie de fraze sonore smulse din dreapta și stânga“. Iar în altă parte: „Tot ce strălucește nu-i aur. Este multă spoială și zăngănitură în frazele lui Trotski, dar nicidecum vreun conținut“.

Trotski, la rândul lui, nu rămâne mai prejos. Lenin, după dânsul, nu-i decât un „exploatare profesional a tot ce este înapoiat în mișcarea muncitorească rusă“. „Leniniștii, scrie Trotski, sunt o seamă de cărturari care, sub conducerea unui om fără scrupule, țin în mâinile lor, prin mijloacele cele mai josnice, mișcarea proletariatului rus“.

Intr'o scrisoare adresată lui Tchkeidze, Trotski spune că „întregul edificiu al Leninismului se întemeiază pe minciună și înșelăciune și poartă în sine germenul otrăvit al propriei sale descompuneri“.

După însăși propria lui mărturisire, congresul dela Londra a fost în viața lui Trotski, o mare răscruce. El l-a despărțit pentru mulți ani de Lenin. Neputându-se împăca cu menșevicii, rămâne tot timpul un stingher. Emancipat de orice tutelă, caută să lucreze pe cont propriu. Până la urmă e nevoit să constate că munca lui e fără spor. Vede cu amărăciune zădărnicia încercărilor sale pentru refacerea unității

partidului. Evenimentele dela 1905, îi dau pentru o clipă doar, iluzia succesului acțiunii personale. Epoca însă cu adevărat fecundă și glorioasă din viața lui Trotski nu începe decât odată cu reluarea raporturilor cu Lenin. Colaborarea lui cu șeful bolșevicilor îi asigură un loc de frunte în istoria revoluției ruse; ea constituie faza culminantă a activității sale politice. Joacă rolul de primadonă a revoluției, atât timp cât Lenin este în viață. Odată cu dispariția șefului, steaua lui Trotski pălește. I-a fost dat să nu poată supraviețui politicește, morții lui Lenin. Pentru un om mândru și ambițios ca dânsul, nici nu se poate o biciuire mai sângeroasă.

În răstimpul dintre congresul dela Londra și evenimentele din 1917 care-l apropie de Lenin, Trotski își face ucenicia politică prin propria lui experiență, în afară de orice grupare sau cenaclu. Se desvoltă și se formează la școala vieții. Își face stagiul prin Siberia și diferitele închisori, pribegeste prin străinătate, îndură lipsuri și prigoane.

Nevasta lui e deseori nevoită să amaneze lucruri mai de preț, la Muntele de Pietate, iar el, să-și vândă cărțile pe prețuri derizorii. În timpul războiului, cu greu va găsi un adăpost, fiind rând pe rând expulzat din mai multe țări.

Revoluția din 1905, care-i dă prilejul să joace un rol important, va fi pentru dânsul o lecție oarte instructivă.

Contactul cu Occidentul îi va da posibilitatea să se cultive, să-și rafineze gusturile, să-și ciopească personalitatea.

La Paris, a învățat să prețuiască arta și natura în mijlocul căreia se născuse și copilărise.

La 1917, când reîncepe între el și Lenin perioada de colaborare fecundă care va duce la triumful bolșevismului, Trotski era pe deplin format și'n afară de sfera de influență a șefului. S'au întâlnit după o despărțire de 13 ani în raporturi de egalitate, ca să realizeze duumviratul menit să facă epocă în istoria revoluțiilor. „Am venit la Lenin, spune Trotski, luptând fără rezerve, fără să dau un pas înapoi“.

În haosul revoluției ruse, Trotski și-a dat seama repede că Lenin e singurul om vrednic să stăvilească anarhia, să restabilească ordinea legală, să construiască edificiul social pe noi temelii.

Incoherența și lipsa de omogenitate dela menșevici și social-democrați asvârle pe Trotski în brațele lui Lenin, dându-și seama că aici e viitorul.

Recunoaște în Lenin pe singurul șef capabil să învingă.

De aceea se resemnează să-i accepte întâietatea.

Lenin, la rândul lui, deși nu-i place deloc retoricismul și romantismul lui Trotski, îi apreciază în schimb la justa lor valoare, inteligența, cultura, inițiativa și energia de care știe să se folosească cu prisosință pentru promovarea intereselor revoluției. Cu dânsul împarte Lenin conducerea și răspunderile și se solidarizează în permanență, în afară de cazurile de divergență declarate.

Pe Trotski îl propune Lenin ca președinte al Consiliului Comisarilor Poporului, ca omul pe care-l socotea cel mai vrednic să aducă la îndeplinire hotărârile și principiile partidului.

Pe dânsul îl considera drept cel mai vrednic de încredere.

În momentele critice din Iulie 1917, Lenin îl

întreba pe Trotski: „Dacă ne omoară pe amândoi, spune-mi, Bucharin și Sverdlov se vor pricepe să iasă din încurcătură?” În așa măsură se'ndoiește de capacitatea celorlalți colaboratori. Lenin nu se sfieste să-i recunoască lui Trotski superioritatea lui ca om de acțiune. „Să mi se arate, spune el lui Gorki, un alt om care ar putea organiza într'un an, o armată de așa proporție. O armată în fața căreia experții militari se închină“.

Așa de mare este încrederea lui Lenin, încât nu se dă în lături să-i acorde Carte Blanche. „Cunoscând, spune Lenin, caracterul riguros al ordinilor tovarășului Trotski, sunt în așa fel încredințat de dreptatea, de oportunitatea și de necesitatea în interesul cauzei a ordinelor tovarășului Trotski, încât le aprob întru totul“.

În testamentul său politic, Lenin vorbind despre Trotski, spune că-i omul „cel mai de seamă din sânul Comitetului Central și cu totul devotat revoluției“. Prin această recomandare pe care o făcea dânsul partidului, Lenin urmărea să'nlesnească lui Trotski succesiunea șefiei.

Prevăzând furtuna care amenința să izbucnească odată cu dispariția lui din viață, Lenin a căutat să preîntâmpine răul prin îndepărtarea lui Stalin dela secretariat și consolidarea situației lui Trotski.

În Trotski vedea Lenin, persoana cea mai indicată să-i ia locul.

Diferitele polemici, conflicte sau divergențe pe care le-a avut cu Trotski în decursul vremii, n'au fost de natură să-i întunece obiectivitatea. Dimpotrivă, ele au fost prilejul să pună în evidență valoarea și personalitatea lui Trotski.

Lenin a putut să aibă satisfacția să vadă că

numai dânsul a fost în stare să stăpânească acest cal năraș.

Mândrul și ambițiosul Trotski, numai lui Lenin a înțeles să-i acorde favoarea de a-i recunoaște privilegiul comandai.

* * *

Războiul ruso-japonez aduce după sine revoluția dela 1905, prefața revoluției dela 1917.

Infrângerile de pe câmpul de luptă au scos la iveală metehnele de care suferea regimul țarist.

Lumea întregă simte cum se sguduie din tâtâni un regim care dănuia de veacuri. Ea vede cu uimire deslănțuirea celei mai uriașe greve ce se cunoscuse până atunci.

În fața mișcării proletariatului, guvernânții își pierdură deabinelea capul. În acele momente critice, politica guvernului a fost, după expresia lui Witte, „un amestec de lașitate, miopie, viclenie și neghiobie“.

La această epocă, Trotski n'avea decât 26 de ani. El se găsea în străinătate, când s'au semnalat primele simptome. La aflarea celor petrecute în „Dumineca Roșie“, din 9/12 Ianuarie, 1905, el sboară într'un suflet în Rusia.

În timp ce Lenin, de pildă, se mărginește să lucreze din culise, Trotski se asvârlă în vâltoarea luptei, cu tot elanul tinereții.

Nu stă să se întrebe dacă revoluția are sau nu sorți de izbândă, nici să ia în seamă priemejdia la care se expune.

Se mulțumește cu satisfacția pe care o are că se vede deodată în fruntea mișcării revoluționare, el, tânărul de 26 de ani, fără nume și trecut, fiul unei națiuni oprimate. Trăiește clipe de beție delirantă.

Timp de câteva zile, fiul lui David Bronstein,

e stăpânul unui vast imperiu. E sufletul sovietului din Petersburg care conduce revoluția. Sub direcția lui, tirajul ziarului „Ruskaia Gazeta“ crește în câteva zile dela 30.000 foi la 100.000, ca s'ajungă peste o lună la o jumătate milion, iar tirajul ziarului „Viața Nouă“ crește din ceas în ceas.

La manifestația grandioasă ce are loc a doua zi după proclamația Țarului, în Piața Universității din Petersburg, Trotski este acela care vorbind mulțimii din balcon, rupe manifestul Țarului, asvârlind bucățile în vânt. El, tânărul de 26 de ani, are curajul să facă gestul simbolic și îndrăsneala să se așeze la postul de comandă.

Foarte mulți sunt surprinși și contrariați de ascensiunea fulgerătoare a jidovului impertinent. Lenin a fost printre cei puțini cari nu s'au mirat de rolul jucat de Trotski. La observația cuiva că „steaua lui Krustalev este în declin și că omul tare din soviet, în clipa de față, este Trotski“, Lenin răspunde: „Și de ce nu? Trotski a cucerit această situație printr'o muncă fără preget și plină de strălucire“.

Atitudinea dărză și curajoasă din timpul procesului care a urmat după înăbușirea revoluției, n'a făcut decât să-i sporească popularitatea. Discursul rostit de Trotski, cu ocazia acestui proces, face vâlvă și stârnește entuziasm. În fața unui asemenea succes oratoric, în naivitatea sa de femeie simplă, mama lui refuză să conceapă gândul unei eventuale condamnări a copilului ei. Cu ochii înlăcrimați de emoție, dintr'un colț al sălii de ședință, își urmărea odorul care ținea sub vraja cuvântului său atenția întregii asistențe, primind la sfârșit felicitări din toate părțile. Sărmana femeie rămâne buimăcită când află verdictul care osândește pe fecioru-său la

deportare pe viață în Siberia și la pierderea drepturilor civile și politice. Așa ceva, mintea ei nu poate să priceapă.

Fiul ei, însă, care-și dădea foarte bine seama de cele întâmplate, nu era deloc nedumerit sau supărat.

Revoluția dela 1905 i-a dat prilej să se manifeste, să se impună, să-și creeze un nume.

„El a ieșit din revoluție, spune Lunaciarski, în cartea lui intitulată „Siluete“, cu cel mai mare spor de popularitate; în genere, nici Lenin, nici Martov n'au câștigat nimic în acest sens. Popularitatea lui în rândurile proletariatului din Petersburg, era foarte mare în timpul arestării și a continuat să crească în urma atitudinii lui din timpul procesului“.

„Trebue să spun, continuă Lunaciarski, că dintre toți fruntașii social-democrați din anii 1905—1906, Trotski, cu toată tinerețea, s'a arătat în chip neîndoios cel mai bine pregătit“.

Evenimentele dela 1905 au arătat lui Trotski că toate elementele unei revoluții biruitoare erau în germene și că nu era la mijloc decât o chestie de timp ca ele s'ajungă la maturitate.

Repetiție generală a revoluției din 1911, revoluția dela 1905 a fost pentru Trotski o lecție cât se poate de instructivă. Ea a contribuit într'o largă măsură la maturizarea lui. Își făcuse ucenicia politică în vâltoarea luptei.

Prețul cu care a plătit această experiență extrem de folositoare, a fost relativ destul de ieftin. Cu toții se așteptau la o pedeapsă cu mult mai aspră.

Drumul Siberiei nu era ceva necunoscut lui Trotski. Îl mai făcuse cu câțiva ani în urmă. De data aceasta, însă, merita cel puțin oste-

neala. Nu mai era vorba de o pozna copilărească.

Și nici el nu mai era, ca pe vremuri, un deținut de rând.

De data aceasta, era cineva.

*

Trotski nu era omul care să se resemneze să lăncezească în nesfârșitele zăpezi ale Siberiei. Aurora boreală, cu toată frumusețea priveliștii, nu era în stare să reție pe loc pe fostul conducător al sovietului din Petersburg. Gândul evadării incolți în mintea lui odată cu instalarea sa la Obdorsk, un târgușor din regiunea polară.

Infruntând riscul unei asemenea infrațiuni și primejdia unei eventuale rătăcirii prin pustii Siberiei, gata oricând să te pierzi în noianul de omăt, după multe emoții și oarecare peripeții, izbuteste să ajungă cu bine în străinătate.

În contrast cu Stalin care trece granița rar și pentru un timp cât se poate de scurt, Trotski nu vine în Rusia decât atunci când se petrec evenimente importante. Restul timpului preferă să-l petreacă în străinătate. E omul care are gustul confortului și nevoile unei vieți civilizate. Viața subterană de conspirator, mereu în harță cu poliția și autoritățile, îl repugnă. Îi place acțiunea la lumina zilei, cu riscurile și avantajele ei. Ea îi oferă satisfacția publicității și a reclamei, iar Trotski e mare amator de asemenea lucruri. Caracterul tănuitor al fracmasoneriei e una din cauzele pentru care dânsul nu simte vreo atracție deosebită pentru această organizațiune cu ramificație universală.

Până la izbucnirea războiului mondial, Trotski duce la Viena o viață destul de searbădă.

Cu banii câștigați în calitate de corespondent al unui ziar burghez din Kiev, își încropește cum poate traiul. Stă și pălăvrăgește ceasuri întregi, la cafeneaua centrală, cu fruntașii partidului socialist. Ajutat de Joffe, editează foaia bilunară „Pravda“.

Războiul balcanic îi dă ocazia să se ducă pe front în calitate de corespondent al ziarului din Kiev. Cu acest prilej, se familiarizează cu chestiunile de ordin militar care, până atunci, îi erau cu totul străine.

Ceva mai târziu își va da seama de ce mare folos i-a fost o astfel de inițiere.

Cei șapte ani de zile petrecuți la Viena, nu se scurg fără niciun câștig pentru Trotski. În acest timp, el observă, studiază, cumpănește.

Contactul cu cercurile socialiste din Viena și Berlin îl ajută să adâncească mai temeinic diferitele probleme și să se cunoască mai bine pe sine.

Faima de care se bucura social-democrația germană, în fața opiniei publice, nu-l împiedecă pe Trotski să nu-i observe unele din metehnele de care suferea. Cea mai mare scădere pe care o vede la social-democrația germană, era lipsa unui suflu revoluționar.

Încă din 1910, el susține în coloanele ziarului „Pravda“, teoria „Revoluției permanente“. Potrivit acestei teorii, el caută să demonstreze că revoluția, odată deslănțuită, va trebui să-și urmeze cursul până la complectă prăbușire a capitalismului și înscăunarea regimului socialist în lumea întreagă.

Își susține cu îndârjire punctul de vedere, în ciuda neîncrederii și a ironiei cu care-i întâmpinat din toate părțile.

Evenimentele dela 1917, vor veni să întărească convingerea lui în teoria revoluției permanente.

Ea va deveni unul din punctele cardinale ale politicii lui Trotski.

*

Declararea războiului din 1914, îl silește să părăsească Viena. Atitudinea socialiștilor îl mahneste și-l indignează totdeauna.

Dacă nu-și făcuse iluzii cu privire la o inițiativă revoluționară din partea social-democrației apusene, nu se aștepta însă la totala ei abdicare în fața militarismului național.

Omul care, prin origine și educație, nu era legat organic de nicio patrie, nu putea să-nțeleagă patriotismul socialiștilor apuseni. Nu era în stare să priceapă atitudinea unui Caesar Battisti care moare pentru eliberarea Tirolului sau aceea a lui Guesde, socialistul sectar care cere în consiliu apărarea Parisului până la ultima picătură de sânge. Participarea în guvernul Uniunii Naționale, a lui Wandervelde, Albert Thomas, Henderson, Bissolati, ș. a., Trotski o consideră ca o trădare a cauzei proletariatului. Această politică a socialiștilor e criticată de dânsul în modul cel mai aspru. Duce tot timpul o luptă îndârjită și susținută împotriva războiului și a social-patriotismului.

La începutul războiului european, el a scris în jurnalul său intim: „E vorba de naufragiul Internaționalei, într-o vreme când răspunderile sunt cât se poate de mari și față de care toate lucrările săvârșite până acum, n'au fost decât lucrări pregătitoare“.

Intr-o broșură publicată la Zürich, intitulată „Războiul și Internaționala“, el face o critică acerbă în deosebi partidului social-democrat german, ca unul care avea conducerea Internaționalei a doua.

Pentru această carte, scrisă cu vervă, Tribunalul din Leipzig îl condamnă pe Trotski, în contumacie, la 6 luni închisoare.

Tot Trotski este cel care redactează în Elveția manifestul contra războiului, votat de Uniunea muncitorească Eintracht.

Strămutat la Paris, în calitate de corespondent de războiu al unui ziar din Kiev, el continuă lupta în același spirit, în coloanele gazetei „Nașe Slovo“ (Cuvântul Nostru), foaie care apărea în capitala Franței.

Din cauza acestei atitudini și sub sugestia ambasadei ruse, guvernul francez găsește cu cale să expulzeze pe Trotski.

La fel procedează și guvernul spaniol. Nici cel elvețian nu este mai binevoitor. Așa dar, nu numai Rusia țaristă dar și statele occidentale nu sunt dispuse să tolereze pe teritoriul lor, un individ de speța lui Trotski. Prezența lui incomodează.

Această ostilitate și prigoană sporește cantitatea de venin îngrămădită în sufletul acestui vlăstar al unei nații oprite.

Mânia și revolta îl îndârjesc și mobilizează într'insul toate resursele unei firi mândre și ambițioase.

Pentru moment, se mulțumește să-și polească ciuda prin scrisori și articole de critică virulentă și ironie incisivă.

„Guvernul rus, scrie el, este acela care mă expulzează din Franța, prin mijlocirea unor oameni ca Briand, Guesde, Laurent, Sembat & Co. Guvernul rus este acela care, secondat de aliatul său, comandă în Elveția, ca și cum Elveția ar fi Finlanda. În sfârșit, poliția franceză este aceea care, plătită de ambasada rusă, m'a denunțat ca terorist guvernului spaniol, pentru ca acesta la rândul lui să mă expulzeze. Cu cât

războiul se prelungeste, cu atât mai mult Franța atârnă de Țar, iar acesta devine stăpânul Europei. Aceasta este logica imanentă a războiului liberator. Țarul a desființat dreptul de azil în Franța ca și în Anglia. Iată acum și Elveția care i se supune. În asemenea condiții, ce se poate cere unei biețe țări ca Spania și sârmanului conte Romanonnes?

„Expulzat de voi, incheie Trotski scrisoarea adresată lui Guesde, în ajunul plecării, părăsesc Franța cu credința nestrămutată în biruința cauzei noastre“.

În așteptarea acelei zile, el ia drumul Americii.

Înainte de a părăsi portul, găsi nimerit să-și manifeste tot disprețul față de vechiul continent.

„E pentru ultima dată, spune el în clipa imbarcării, când calc pământul Europei, această canalie bătrână“.

Pe vremea aceea, nici prin gând nu-i trecea că va veni o zi, când va fi silit să cerșească ospitalitatea acestei „bătrâne canalii“.

Credea că pleacă pentru totdeauna.

Dar n'apucase să-și despacheteze bine bagajele, când sosi la New-York, vestea izbucnirii revoluției. De bucurie, copilul cel mai mic al lui Trotski, care n'avea decât 9 ani, se vindecă repede de boala care dăduse peste dânsul: difteria.

Leon Davidovici arde de nerăbdare să se întoarcă în Rusia, unde evenimentele se precipită în chip vertiginos.

Fiecare telegramă aduce o nouă știre care consternează opinia publică.

Vâltoarea luptei și necunoscutul îl atrage în chip irezistibil pe Trotski. Iși dă seama că o astfel de ocazie nu se ivește de două ori în

viața unui om. De aceea se grăbește să plece cu primul vapor, înfruntând „cei doi dulăi ai capitalismului: submarinele germane și crucișătoarele engleze“.

Pe când vaporul plutea în largul mării, i se aduce la cunoștință lui Trotski, ordinul comandantului-amiral potrivit căruia el și familia sa trebuiau să-și întrerupă călătoria, urmând să fie internați într'un lagăr de concentrare din Canada. Refuzând să se supue ordinelor pe care le declară ilegale, Trotski e ridicat cu forța de mateloți.

Băiatul cel mai mare, care n'avea decât 11 ani, când vede cum marinarii târăsc pe tatăl său, în naivitatea lui copilărească, găsește cu cale, să sară în ajutorul lui, lovind cu pumnul într'unul din ofițeri și strigând: „Tată, să mai dau?“ Scena e cât se poate de impresionantă. Ea a fost de natură să răzcolească până în adâncuri sufletul lui Trotski.

Piere Fervacque, autorul unui studiu asupra lui Trotski, înclină să vadă în acest fapt mărunț, un factor hotărâtor în desfășurarea evenimentelor. El împărtășește părerea acelor care cred că, prin arestarea în condițiile arătate mai sus, Anglia l-a îmbrâncit pe Trotski în brațele lui Lenin.

Rănit în amorul lui propriu și iritat peste măsură de felul cum au înțeles aliații să-l trateze, Trotski n'asteaptă decât momentul ca să-și răzbune. Miliukov se însărcinează să-i înlesnească venirea lui în Rusia.

În calitatea sa de ministru de externe, șeful Cadeților, face toate demersurile pe lângă ambasada engleză ca să obție eliberarea lui Trotski.

Nu va trece mult timp și Miliukov va regreta

amarnic această intervenție; o va socoti ca una din cele mai mari greșeli pe care le-a săvârșit în viață.

* * *

La sosirea lui Trotski în Petrograd, steaua lui Kerenski era în plină ascensiune. Omul acesta lipsit de însușirile trebuitoare unui bărbat de stat, devenise idolul mulțimii. Privirile tuturor se îndreptau spre dânsul, ca'n spre adevăratul mântuitor al Rusiei. Un popor de 160 de milioane se îndrăgostise frenetic de acest erou de carnaval. Lui Trotski nu i-a trebuit mult să-și dea seama de haosul revoluției ruse și de neputința guvernului provizoriu să facă față situației.

Dacă îl indispucea până la enervare popularitatea sgomotoasă a dictatorului de carton care era Kerenski, se mângâia în schimb cu nădejdia că această preponderanță va fi de scurtă durată.

Scrutând viitorul, nu-l vedea lipsit de perspectivă.

Fără multă osteneală, Trotski își dădu seamă de lipsa de consistență a democrației burgheze. Democrația burgheză din Rusia, după dânsul, suferea de o ideologie politică neprecizată și ceea ce era mai grav, n'avea destulă încredere în propriile ei forțe.

În asemenea condiții, Trotski prevede falimentul.

De aceea, contrar altor revoluționari care găsesc cu cale să se puie la dispoziția guvernului provizoriu, fostul președinte al Sovietelor din 1905, cum descinde la Petrograd, se grăbește să ia atitudine împotriva cabinetului Kerenski. Se ferește însă să se înregimenteze

în vreo grupare. Stă în afară de orice partid; e un izolat. Se abține să colaboreze la „Pravda” lui Lenin sau la foaia lui Gorki. El se mulțumește să ceară unirea tuturor forțelor bolșevice, menșevice și social-revoluționare pentru cucerirea puterii și obținerii păcii.

Unitatea pe care o preconiza Trotski era lipsită de orice conținut.

Spre deosebire de Lenin care dorește înfrângerea, fără de care nu putea să izbucnească revoluția în țările învinse, Trotski are naivitatea să creadă într'o pace fără învinși și învingători, de pe urma căreia să izbucnească revoluția.

Evenimentele s'au însărcinat să dea dreptate lui Lenin.

Incoherența și lipsa de omogenitate dela menșevici și social-revoluționari asvârle pe Trotski în brațele lui Lenin, dându-și seama c'aici e viitorul. În șeful bolșevicilor, vede Trotski pe singurul om capabil să pue ordine în haosul revoluției ruse.

Lenin, la rândul lui, prețuiește în Trotski pe omul de talent și acțiune, pe animatorul de rasă.

Uitând vrăjmășia din trecut, acești doi oameni de o valoare excepțională, își dau frățește mâna, pornind la luptă cu elan și hotărîre.

O nouă eră va începe în istoria poporului rus.

*

În momentul când Trotski părăsea lagărul de concentrare, în urma intervenției ministrului Miliukov, el găsi nimerit să amenințe pe ofițerul Macken care-l arestase, că, cu prima ocazie, va interpela în viitoarea adunare Constituantă, pe Ministrul de Externe, asupra felului cum înțelege poliția anglo-canadiană să se poarte cu cetățenii ruși.

„Nădăjduesc, îi răspunde ofițerul de jandarmenie, că nu veți face parte din Adunarea Constituantă“.

Așa de puțină încredere inspira Trotski în ochii străinului.

Nici el, pe vremea aceea, nu se aștepta decât la un mandat de deputat în Adunarea Constituantă care era așteptată cu înfrigurare de întreaga Rusie.

Sosirea lui la Petrograd nu stârnește valvă și nu emoționează pe nimeni. Un grup restrâns de lucrători s'a grăbit să facă o primire banală fostului președinte al Sovietelor din 1905. Prezența lui la ședințele Sovietului e departe de a provoca entuziasm. Biroul cu greu se hotărăște să-l accepte în sânul comitetului executiv, cu vot consultativ.

Trotski însă știe să se impună printr'o activitate continuă și intensă.

Zi și noapte, vorbește și se agită fără întrerupere. Participă și ia cuvântul la tot felul de meetinguri care se țin lanț peste tot locul, prin uzine, prin școli, teatre, circuri, colțuri de stradă și piețe publice. Nicăieri însă nu se simte mai bine ca la Circul Modern. Aci are parte de cea mai entuziastă primire pe care i-o face publicul auditor, format din plebea capitalei. Gloata împetrișată îi soarbe cu nesăț cuvintele, aplaudându-l cu frenezie. Circul Modern devine citadela lui Trotski.

În foarte scurt timp, după sosirea lui din străinătate, datorită meritelor și muncii sale fără preget, reușește să cucerească simpatia maselor și să devie omul cel mai popular din Petrograd. Lipsa de coeziune și disciplină a democrației burgheze, îi înlesnesc ascensiunea, iar slăbiciunea guvernului provizoriu îl consolidează situația.

Profitând de destrămarea autorității Statului, Trotski în înțelegere cu Lenin încearcă lovitura dela începutul lui Iulie.

Dar e de ajuns un acces de energie din partea guvernului provizoriu ca răscoala să fie potolită, în mai puțin de 24 de ceasuri.

Prezența unui singur regiment (regimentul din Volnya), e'ndestulătoare ca să restabilească ordinea turburată de bolșevici.

Insuși Lenin consideră partida pierdută.

În dimineața zilei de 5 Iulie, dânsul spune lui Trotski: „Acum e momentul cel mai potrivit pentru dânsii, ca să ne împuște pe toți“.

Kerenski însă lasă să-i treacă momentul.

În loc să folosească prilejul bine venit ca să lichideze definitiv mișcarea bolșevică, dânsul se mulțumește cu un decret platonice de urmărire a lui Lenin și cu arestarea temporară a lui Trotski.

Crede că poate domina situația prin echilibristică și frazeologie.

În timp însă ce Kerenski suferă de isterie verbală și paralizie progresivă, Lenin și Trotski activează. Evenimentele din Iulie, departe de a-i descuraja, nu fac decât să arate slăbiciunea adversarului și să le întărească convingerea că biruința este aproape.

Pentru cei doi conducători, demonstrația din Iulie e un fel de repetiție generală a revoluției care va izbucni în Octombrie.

Contrar lui Kerenski care nu știe să tragă nicio învățătură din cele întâmplate, Lenin și Trotski se pricep de minune să se folosească de experiența acestei repetiții generale.

Tentativa generalului Kornilov vine la timp ca s'aducă apă la moara bolșevicilor. Guvernul, incapabil să facă față situației, e nevoit să solicite sprijinul bolșevicilor. Kerenski învinge pe

Korçilov cu ajutorul marinarilor din Kronstadt care constituiau avangarda înarmată a bolșevismului.

Lenin și Trotski s'au dovedit cu această ocazie buni tacticieni. Ei s'au grăbit să sară în ajutorul guvernului provizoriu ca să împiedice biruința lui Kornilov care însemna de fapt lichidarea bolșevismului.

Odată primejdia înlăturată, Lenin și Trotski își iau libertatea de acțiune. Drept răsplată a eliberării sale din închisoare, Trotski atacă cu ultima violență pe Kerenski și miniștrii socialiști.

Ca să producă panică și să creeze o atmosferă de suspiciune, nu se dă în lături să răspândească știri alarmante și tendențioase.

Astfel, face să circule știrile cum că menșevicii și cadeții intenționează să predea germanilor flota din Marea Baltică și Capitala, cu scopul de a înăbuși revoluția.

Profitând de această stare de spirit, întreținută cu îndemănare de către bolșevici, sub motivul patriotic ca să apere Republica de primejdia trădărilor, Trotski creează Comitetele revoluționare militare, cu misiunea de a controla dispozițiile Statului Major, „dacă ele sunt într'adevăr dictate de considerații militare“. În acest chip, Trotski caută să netezească drumul spre cucerirea puterii.

Cu ocazia alegerilor din Septemvrie, el devine președintele Sovietelor.

Cedându-i locul, fostul președinte Tseretelli, spune lui Trotski: „Timp de 6 luni, cât am fost în fruntea Sovietului din Petrograd, noi l-am condus din biruință'n biruință. Vă urăm să rămâneți cel puțin jumătate din acest timp, la postul pe care-l ocupați“.

Așa de puțină încredere inspirau bolșevicii pe vremea aceea.

Dar abia trece o lună dela această scenă, când bolșevicii se instalează la putere.

„Cetățenii dormeau liniștiți și nu știau că o putere trece dintr'o mână într'alta“.

În noaptea lui 24 Octomvrie, Trotski n'a făcut decât să traducă în fapt, ceea ce spusese cu câțva timp înainte. „Nu rămâne altceva, scria dânsul, decât de a da acestei umbre de guvern, lovitură de grație“.

Lenin recunoaște fără înconjur că „era ușor a începe revoluția într'astfel de țară“ ca Rusia. „Era cu mult mai ușor decât a ridica o pană“.

Aceasta nu micșorează întru nimic meritele celor doi conducători. Atât deslănțuirea revoluției cât și triumful ei se datoresc exclusiv vredniciei lui Lenin și Trotski.

Intr'adevăr, revoluția din Octomvrie n'a făcut-o partidul, ci doi oameni, doi șefi îndrăzneți care și-au dat seamă că momentul e prielnic, că fructul era copt.

În comitetele care au precedat lupta din Octombrie, numai Lenin și Trotski, scrie Jhon Reed, erau pentru răscoală. Aproape toți ceilalți fruntași ai partidului erau împotriva și în special Zinoviev și Kamenev.

Partidul nu s'a decis să treacă la acțiune, decât în urma atitudinii energice și hotărâte a lui Lenin și Trotski.

Lenin spusese răspicat: „Acum ori niciodată“. La fel gândește și Trotski.

La conferința regională a Sovietelor de Nord, dânsul propune să se voteze rezoluția de mai jos: „Țara vrea să trăiască, guvernul trebuie să dispară. Sovietele n'au numai dreptul, ci și forța. Timpul vorbelor a trecut. A sosit ceasul, când o acțiune hotărâtă și unitară a tuturor

Sovietelor poate să salveze țara și revoluția, și să rezolve chestia Puterii Centrale“.

Conștient de slăbiciunea adversarului, Trotski își permite luxul să declare în fața Sovietului din Petrograd: „Ni se spune că noi pregătim un Stat Major pentru cucerirea puterii. Noi nu facem dintr'asta o taină“.

În timp ce Lenin trece în chip fraudulos granița, refugiindu-se în Finlanda, Trotski rămâne în vâltoarea luptei. Nu-l înspăimântă primejdia. Infruntând bărbătește riscurile, mereu se găsește în primele rânduri. Nu numai că nu caută niciun prilej ca să se sustragă dela răspunderea unor situații dificile, dar are chiar aerul că se îmbulzește în fața primejdiei.

În cursul lunii Iulie, când guvernul provizoriu a găsit cu cale să lanseze mandat de arestare împotriva lui Lenin, Trotski se grăbește să trimeată guvernului o scrisoare în care declară întreaga lui solidarizare cu Lenin. „Nu sunteți deloc îndreptățiți de a mă excepta de decretul de arestare pe care l-ați lansat împotriva lui Lenin, Zinoviev și Kemenev. N'aveți niciun motiv să vă'ndoiți cum că eu n'aș fi ca și tovarășii mei, un adversar neînduplecat al politicii generale a guvernului provizoriu“.

În lipsa lui Lenin, Trotski devine dela sine conducătorul forțelor revoluționare. După însăși mărturisirea lui Stalin, „întreaga muncă de organizare practică a răscoalei se săvârșea sub direcția imediată a lui Trotski, președintele Sovietului din Petrograd“.

El izbuti să se impună în fruntea grupării bolșevice atât prin zelul lui revoluționar, cât și prin numeroasele lui calități.

În zilele memorabile din luna lui Octombrie 1917, el dă dovada însușirilor sale a unui comandant de rasă. Știe să pregătească terenul,

să aleagă momentul, să conducă atacul, să asigure victoria.

În dimineata zilei de 25 Octombrie, garnizoana din Petrograd n'ascultă decât de ordinea Comitetului revoluționar, adică de Trotski.

În ropotul aplauzelor mulțimii care acopereau cuvintele „splendidului și îndrăznețului tribun al revoluției“, Leon Davidovici Bronstein anunță în numele comitetului revoluționar militar al Sovietelor din Petrograd că „Guvernul provizoriu nu mai există“.

În dimineata zilei de 31 Octombrie, fiul negustorului David Bronstein, în numele Comisarilor Poporului, lansează dela Țarscie-Selo, fosta reședință a Țarului, faimosul ordin de zi prin care anunță lumii întregi, înfrângerea definitivă a lui Kerenski.

În luna lui Octombrie, Trotski trăiește cele mai frumoase clipe din viața lui. În ochii tuturor, el este eroul revoluției; dânsul a pregătit-o, a organizat-o, a dus-o la izbândă.

Copilul unei rase oprimate și odrasla unor părinți umili și obscuri se vede dintr'odată în fruntea unui popor care numără peste 160 de milioane de suflete. Numele lui e cunoscut în toată lumea. Idolatrizat de muncitori și armată, devine spaima burghezilor și a rușilor pravoslavnici. E beat de mulțumire și orgoliu. E situația care a râvnit-o din toate fibrele ființei sale.

Mai târziu, când steaua lui va începe să pâlească, va simți o deosebită plăcere să se refugieze cu gândul la zilele din Octombrie.

Luat de vârtejul amețitor al evenimentelor, care l'au ridicat la suprafață, are impresia că revoluția din Octombrie este aproape în întregime opera lui.

În cartea sa „Biruința Bolșevismului“, Trotski

nu vorbește decât foarte puțin de Lenin și aproape de loc de contribuția partidului. Ba dimpotrivă, găsește cu cale să asvârle numeroase săgeți la adresa Statului-Major bolșevic. Are aerul să spue că revoluția din Octombrie este opera lui, că fără dânsul nu poate fi vorba de o victorie a revoluției. Această îngâmfare de sine a contribuit într-o bună măsură la decapitarea lui politică. Cadrele partidului jignite de atitudinea semeață a lui Trotski au căutat să se răzbune. Nu i-au iertat ofensa ce le-a adus, prin desconsiderarea contribuției partidului. I-au arătat în același timp că întreaga lui putere și izbândă o datoră partidului, că fără acest sprijin, el nu înseamnă nimic politicește.

Intr'adevăr, cu greu ne putem închipui succesul revoluției, fără contribuția partidului bolșevic. Acest partid a oferit atât pe Lenin care a fost creierul revoluției, cât și cadrele trebuitoare cu ajutorul căruia s'a putut înfăptui revoluția. Partidul bolșevic a știut să pregătească din timp pe „revoluționarii de profesie”. Succesul loviturii din Octombrie se datorește în mare parte acestor elemente.

Aceasta însă nu micșorează întru nimic meritele și rolul lui Trotski.

* * *

La începutul războiului mondial, pe când se găsea în Elveția, Trotski a scris o carte care a stârnit o vâlvă deosebită, reușind chiar să atragă atenția lui Willson. Cartea e intitulată „Războiul și Internaționala”. Din cauza acestei broșuri autorul ei a fost condamnat de către Tribunalele nemțești în contumacie, la 6 luni închisoare.

Pe vremea aceea, Trotski susținea o pace fără anexări și despăgubiri de războiu, dreptul po-

oarelor de a dispune de soarta lor, Statele Unite ale Europei, fără monarhii, armate permanente și fără diplomații secrete.

În opoziție cu Lenin, Trotski, în timpul guvernului provizoriu, continuă să creadă într'o pace fără învinși și învingători.

Tratatativele dela Brest-Litowsk, vin să spulbere aceste iluzii.

Pumnul generalului Hoffmann îl trezește din dulcile reverii ale Internaționalei Pacifiste. În limbaj cazon, fără posibilitate de replică, reprezentantul armatei germane i-a vorbit de drepturile învingătorului și de obligațiile celui învins.

În fața brutalității și a aroganței generalului Hoffmann socialistul Trotski și-a dat seamă pentru prima dată, de necesitatea războiului în viața unui popor.

Dela Brest-Litowsk, ultra-pacifistul Trotski se întoarce cu gânduri războinice.

El, fiul lui David Brostein, un om străin de țară și de neam, e gata ca să continue lupta pentru salvarea onoarei poporului rus și apărarea patriei de invazia străină. „Țăranii și soldații, spune dânsul, n'au scuturat jugul Țarului ca să se plece sub un alt jug, acela al Imperialismului german”. Ca unul care reprezintă politica rezistenței, devenise la un moment dat speranța patrioților ruși.

A fost nevoie de intervenția energică a lui Lenin ca să potolească avânturile războinice ale lui Trotski. N'a cedat decât în fața imposibilității în care se găsea poporul rus ca să susție un nou războiu.

Cu toate acestea, nu se'ndură să semneze pacea.

Caută să iasă din încurcătură prin artificii ingenioase.

În acest scop, lansează formula: Nici pace, nici războiu.

Potrivit acestei formule, Rusia urma să începe războiul cu Puterile Centrale, să demobilizeze armata, dar fără să iscălească pacea.

Lui Trotski îi plăcea să creadă că prin asemenea procedee va reuși să salveze situația. Foarte curând însă va fi silit să recunască netemeinicia unor astfel de iluzii. Lenin criticase cu asprime „frazeologia revoluționară” a lui Trotski care era pe cale de a primejdui revoluția.

Al 7-lea congres al partidului care se ține în preajma războiului civil și care avea să se pronunțe asupra păcii separate, adoptă punctul de vedere al lui Lenin și respinge formula lui Trotski.

Ba, ceva mai mult, congresul nu-i deloc preocupat ca să-i recunoască contribuția lui Trotski în tratativele dela Brest ca și intervenția sa desinteresată în aplanarea conflictului din sânul Comitetului Central.

Simțindu-se jignit de această atitudine a congresului, demisionează din toate funcțiile pe care le avea în partid și la Soviete.

Aceasta nu l-a împiedecat ca, mai târziu, să devie unul din apărătorii cei mai zeloși ai tratatului dela Brest-Litovsk.

Tratativele dela Brest-Litovsk i-au dat lui Trotski prilejul să se manifeste ca un diplomat de mâna întâia.

Deși starea în care se găsea Rusia era de natură să puie pe reprezentantul Sovietelor în situație de inferioritate, totuși Trotski a știut să fie demn și să impue respect. Șeful delegației unei țări învinse a știut să înfrunte semeția reprezentanților unor state biruitoare. Ține, în deosebi, s'aibă replica promptă, să nu rămână dator cu niciun răspuns. Lipsa de experiență în materie

diplomatică, nu-l împiedică pe Trotski să se așeze fără sfială la masa verde.

Dându-și seama de situația în care se afla, se ferește cu îndemânare să alunece pe terenul mlăștinos al tocnelilor. Se căsnește să menție discuția pe planul înalt al principiilor. Caută să transforme masa verde într'o tribună de propagandă revoluționară. În acest scop, angajează cu delegații Puterilor Centrale, interminabile „dialoguri talmudice”.

Von Kühlmann și Conte Czernin cu greu pot ține piept acestui spiriduș care se joacă cu cuvintele și se pricepe să'ncurce lucrurile.

E nevoie de intervenția brutală a generalului Hoffmann ca să scoată din încurcătură pe diplomații de carieră, punând capăt „dialogurilor talmudice”. Gestul generalului Hoffmann nu reușește însă să dezarmeze pe Trotski. Șeful delegației ruse se pricepe să pareze lovitura.

În fața delegațiilor năucite de ceea ce se petrece, el declară cu emfază și mefistofelic: „Noi nu mai vrem să luăm parte la acest războiu imperialist în care clasele stăpânitoare plătesc cu sângele omenesc ambițiile lor. Noi păstrăm aceeași inversunare împotriva imperialismului din cele două tabere. În așteptarea ceasului apropiat (pe care noi îl sperăm), când clasele muncitoare și oprimate din toate țările vor lua în mâinele lor puterea, precum a făcut-o poporul muncitor din Rusia, noi retragem poporul nostru și armata noastră din războiu. În același timp, declarăm că condițiile propuse nouă de către guvernele Germaniei și Austro-Ungariei sunt cu totul opuse intereselor tuturor popoarelor. Așteptând ziua, când muncitorii vor impune tuturor popoarelor idealul de colaborare prietenească, refuzăm să sancționăm condițiile pe care

imperialismul german le scrie cu vârful sabie pe spinarea popoarelor vii“.

Situația fără precedent creată de Trotski prin declarațiile sale, pune'n mare încurcătură pe reprezentanții Puterilor Centrale.

Fantezia lui de ziarit, în goana după sensațional, l-a ajutat să născocoască un artificiu cu care să'ncurce, pentru o clipă, ițele diplomației.

Incântat de această ispravă, e printre cei dinții care apreciază ingeniozitatea jocului.

Satisfacție de cabotin, vor inclina să suție unii.

Oricum, gestul patetic dela Brest-Litowsk n'a rămas fără nicio urmă asupra opiniei publice. Mărturia președintelui Wilson e edificatoare în această privință.

„Reprezentanții Rusiei, spune Wilson, au insistat pe drept cuvânt foarte înțelepțește și'n adevăratul spirit al democrației moderne ca, conferințele să aibă loc la lumina zilei și nicidecum cu ușile închise. Poporul rus nu vrea să cedeze nici în principii, nici de fapt. Concepția sa de ceea ce-i drept, umen și onorabil pentru dânsul de acceptat, a fost formulată cu o sinceritate, o largime de vederi, o generozitate de spirit, o simpatie universală, care trebuie să provoace admirația oricărui prieten al omenirii“.

* * *

În antimilitaristul fanatic de pe vremuri care propovăduia cu înflăcărare desființarea armatelor permanente, cine putea bănuși pe creatorul armatei roșii de mai târziu?

Printr'o ironie a soartei, întâmplarea a făcut ca Trotski să-și lege numele tocmai de o instituție pe care el a atacat-o cu înverșunare.

Oricât s'ar strădui adversarii să-i micșoreze

meritele, să-i conteste calitățile, să reducă importanța rolului jucat de dânsul, rămâne un fapt stabilit că istoria armatei roșii se confundă cu numele lui Trotski.

El a creat-o din nimic, i-a dat suflet, a organizat-o.

Cât timp a fost comisar al poporului, la Ministerul de Războiu, Trotski se consacră în întregime armatei, utilizând totul pentru dânsa.

Ca să-i asigure o organizare temeinică, nu s'a dat în lături să vie în conflict cu cadrele partidului care-i reproșeau faptul că se'nconjoară de ofițeri proveniți din armata țaristă.

„Puteți să-mi dați, le răspunde Trotski, în clipa de față, zece generali de divizie, 50 de colonel, 2 generali de armată și un comandant care să fie cu toții comuniști?“ Și fără să ție cont de critici și nemulțumirile care le provoacă, el încadrează armata cu ofițeri de carieră.

Trotski este acela care determină pe generalul Brusilov să devie consilierul militar al Sovietelor și pe ofițerul din garda imperială Tucacevski, să servească în armata roșie.

În faptul acesta că a știut să se'nconjoare de specialiști și oameni pricepuți, găsim explicația cea mai plauzibilă a succesului lui Trotski.

Odrasla lui David Bronstein, contrar tuturor așteptărilor, se dovedește a fi un bun conducător de oști. Se pricepe să organizeze armata, animând-o cu suflet revoluționar și entuziasm.

Pentru trezirea spiritului ostășesc, organizează reviste și parăzi, ceremonii militare cu fast și pompă deosebită.

Dându-și seama de valoarea disciplinei, pentru menținerea ei nu se dă în lături nici dela cele mai drastice măsuri. Astfel, impușcă fără cruțare pe fugari și pe ofițerii suspecti, ia ostateci familiile persoanelor care nu-i inspiră incre-

dere, dă ordin să tragă cu mitraliera în detașamentele care refuză să meargă înainte.

Pe toate căile caută să restabilească în armată, disciplina pe care bolșevicii în frunte cu însuși Trotski se căsniseră din răspuțeri ca s'o sdruncine. În acest scop, Trotski desființază Sovietele de soldați, suprimă alegerea șefilor de către armată, restabilește pedeapsa cu moartea.

În elanul revoluției, Trotski uitase cu desăvârșire că la congresul socialist dela Copenhaga, semnase rezoluția de a lupta împotriva barbariei pedepsei cu moartea. Ocupat cu războiul civil, n'avea timp să-și amintească de asemenea bazaconii.

Intr'adevăr, după încheierea păcii separate, începe pentru Rusia și regimul sovietic, o epocă din cele mai tulburi. În cursul anului 1918, poporul rus trece prin foc și sabie.

În timp ce provincii întregi erau ocupate de nemți, războiul civil izbucni peste tot, sub diferite forme. La sabotarea serviciilor publice, la greva funcționarilor și a tehnicienilor, se adaogă comploturi, trădări, răscoale, măceluri.

Republica Sovietică e amenințată din toate părțile.

În Ucraina, are de luptat cu mișcarea reacționară a hatmanului Skoropadski, cu cea naționalistă a lui Peľliura, cu revolta lui Makna. Cazaicii lui Krasnov, social-revoluționarii de dreapta, legiunile cehoslovace și puterile aliate luptă să răstoarne regimul bolșevic.

În cursul anului 1919, războiul civil se intensifică.

Kolceak și Denikin înaintează spre Moscova, iar Judenici e la porțile Petrogradului. Dinspre părțile Crimei, înaintează amenințătoare trupele generalului Wranghel, iar pe deasupra, se răs-

coală împotriva regimului sovietic chiar avangarda revoluției, marinarii dela Kronstadt.

A fost o vreme când și bolșevicii socoteau partida pierdută.

La un moment dat, Republica Sovietică era redusă la o porțiune de teritoriu foarte limitată, aproape ca vechiul cnezat al Moscovei.

De aceea, nu fără temei se aștepta din clipă în clipă, prăbușirea regimului bolșevic. În diferite rânduri se și anunțase chiar lichidarea Republicii Sovietice. În toamna anului 1919, așa de sigură părea ocuparea Petrogradului de către trupele lui Judenici, încât miniștrii Antantei dela Helsingfors, se grăbesc să comunice în mod oficial știrea guvernelor lor.

Însuși Lenin, pierduse orice speranță. Se resemnase cu gândul evacuării capitalei. Numai datorită energiei și râvnii depuse de Trotski, a fost salvat Petrogradul. El este cel care s'a opus din răspuțeri la evacuarea orașului, susținând că Petrogradul trebuie apărat cu orice preț, la rigoare, chiar prin lupte de stradă.

Situația, care era disperată, intrucât trupele albe se găseau la porțile Capitalei și se aștepta din clipă 'n clipă intrarea lor triumfală, se schimbă cu desăvârșire odată cu sosirea lui Trotski.

Dânsul știe să însuflețească populația cuprinsă de panică, să refacă moralul armatei, să organizeze în chip admirabil rezistența.

Ca să 'mbărbăteze trupele, nu se dă în lături să se arate călare, în primele rânduri ale luptei.

În decurs de două săptămâni, armata lui Judenici care amenința capitala, e scoasă în afară de luptă. Cu această ocazie, a fost decorat Trotski cu ordinul „Steagul Roș“, cea mai înaltă distincție militară din Rusia Sovietică.

Aceeași energie, zel și pricepere le arată Trotski în tot decursul războiului civil. Știe să orga-

nizeze o armată din nimic, să însuflețească tru-pele, să menție disciplina, să stimuleze energiile, să se nconjoare de oameni capabili. La nevoie ia comanda, conduce personal atacul.

Am pomenit mai sus, cum, cu ocazia apărării Petrogradului, se arată călare, în primele rânduri.

Deși situația lui de generalisim îi impunea o anumită rezervă și prudență, totuși el se încumetă să întreprindă personal expediții periculoase. Așa e cazul cu expediția dela Kazan. Orașul se găsea în mâinile armatelor albe. Frontul bolșevic era serios amenințat. În fruntea oastei inamice, se aflau vrednicul colonel Kappel și faimosul terorist Boris Savinkov.

Timp de o lună de zile, soarta revoluției ruse a atârnat de luptele care s'au dat între orașul Kazan și prima stație de cale ferată, Sviajski.

Trotsky, uitând de postul pe care-l ocupă, se îmbarcă pe bordul unui torpilor cu gândul să bombardeze orașul și flota inamică. Ca prin minune scapă teafăr din această expediție care nu cadra de loc cu situația lui de generalisim. Întâmplarea a făcut ca unul din obuze să incendieze un rezervor de petrol, producând panică în tabăra dușmană. Fără acest episod care a determinat victoria bolșevicilor, e un mare semn de întrebare, dacă torpilorul care se alesese cu cârma ruptă, ar fi putut ajunge cu bine la mal.

De bună seamă că alta ar fi fost soarta lui Trotsky și într'o mare măsură soarta revoluției ruse, căci cu greu ne putem închipui biruința bolșevicilor în războiul civil, fără prezența lui Trotsky.

El a fost, după cum am văzut, organizatorul și animatorul armatei roșii. Sub conducerea și impulsul lui, această armată a reușit să înfrângă contra-revoluția. Lenin a fost între cei dintâi care a recunoscut meritul.

„Să mi se arate, îi spuse el lui Gorki, un alt om care ar putea să organizeze, în interval de un an de zile, o armată de asemenea proporții. O armată înaintea căreia toți experții militari se închină“.

În tot timpul cât a durat războiul civil, el a fost mereu pe front, acolo unde era primejdia mai mare.

Trenul lui legendar era tot timpul pe drumuri; alerga dela un capăt la altul a țării. Acest faimos tren era o adevărată cetate pe roate. Era format din vagoane blindate, prevăzut cu tunuri, mitraliere, aeroplan, garaj pentru automobile, imprimerie, telegrafie fără fir, tribunal și trupe de elită.

În acest tren și-a petrecut Trotsky doi ani și jumătate din viața sa. După socoteala făcută de unii dintre colaboratorii săi, trenul a parcurs, în răstimpul celor trei ani de zile, o distanță egală cu de cinci ori și jumătate ocolul pământului.

Cu toată grija și răspunderea cea mare pe care o purta, cu toate primejdiile la care era expus în fiecare pas, totuși anii aceștia de sbucium și trudă, au fost cei mai frumoși din viața lui Trotsky. În această epocă a desfășurat dânsul cea mai fecundă și mai glorioasă activitate. E idolul armatei și al muncitorimii, e obiectul atenției generale. Numele lui flutură pe buzele tuturor. Apariția sa stârnește entuziasm printre partizani și înspăimântă pe vrăjmași. Zeci de milioane de oameni ascultă orbește de ordinele lui Trotsky.

Înainte de Leon Davidovici Bronstein, defilează steagurile regimentelor și șiruri nesfârșite de soldați.

Feciori de țărani și vlăstare autentice ale mândrei aristocrației ruse, salută cu respect și cucernicie pe odrasla umilului ovreiaș dela lanovka.

Cum să nu se cutremure de emoție, în fața unei asemenea priveliști ?!

De aci, și predilecția lui pentru astfel de spectacole.

Ele îi dau senzația puterii și-i satisfac orgoliul. În rolul de comandant, tovarășul Trotski se simte în elementul lui.

Mediul militar e cadrul care-i convine de minune.

Instituția pe care dânsul o atacase cu înverșunare, îi oferă cele mai intense bucurii și devine mândria vieții sale.

Pentru un antimilitarist, nici nu se poate concepe o mai cruntă răzbunare a soartei.

*

Drept răsplată pentru apărarea eroică a Petrogradului, guvernul Sovietic a găsit cu cale să-l decoreze pe Trotski, eroul acelei victorii, cu cel mai înalt ordin instituit atunci, „Steagul Roș”.

„Prin salvarea Petrogradului, spune Zinoviev în salutul omagial adresat de dânsul, în numele executivei internaționale, s'a adus un serviciu neprețuit proletariatului din întreaga lume, prin urmare internaționalei comuniste. Dela sine înțeles că primul loc în această luptă, îți aparține ție, tovarășe Trotski”.

Moțiuni asemănătoare se adresează din toate părțile Rusiei.

Trotski este eroul zilei. Ceremonia decorării are loc în sala Teatrului Mare, cu fast și pompă deosebită. Sunt de față toți fruntașii partidului. Mulțimea cuprinsă de entuziasm, aplaudă cu frenezie apariția lui Trotski. În aclamațiile sălii care delirează, el pășește mândru pe scenă, însoțind primirea decorației cu un discurs plin de emfază.

Publicul preocupat de persoana lui Trotski, rămâne indiferent și nedumerit tot deodată, când se rostește numele lui Stalin, decorat și dânsu cu ordinul „Steagul Roș”.

Kalinin, urmașul lui Sverdlov, nu se poate stăpâni să nu întrebe „De ce Stalin? Nu pot să 'nțeleg”.

Cel care se grăbește să dea tonul aplauzelor, e tocmai Trotski.

În beția succesului, el își îngăduie acest gest de generozitate.

Orgoliul îl oprește să fie gelos de gloria lui Stalin.

În ochii lui Trotski, georgianul nu merită asemenea cinste.

Cine dintre participanții de atunci, putea bănuii că nu-i departe ziua când Trotski va fi nevoit să ia drumul exilului, iar obscurul Stalin va deveni stăpânul Rusiei?

De bună seamă că nimeni. Pe vremea aceea, Trotski era în apogeul gloriei sale. Erou al revoluției din Octombrie și al războiului civil, omul care a asigurat biruința bolșevismului, era idolul muncitorimei și al armatei.

Apariția lui provoacă pretutindeni entuziasm delirant. După risipirea ultimelor amenințări ale războaielor civile și după ce întregul imperiu a fost readus la liniște, Trotski se bucură de o enormă popularitate în rândurile partidului și ale mulțimii. I se trecea cu vederea eșecul din Polonia ca și cel dela transporturi. Cu toții erau încredințați că succesul revoluției se datorește lui Trotski.

Meritele lui revoluționare, prestigiul, talentul și popularitatea îl indicau drept singurul succesor al lui Lenin. Întreaga opinie publică din țară și străinătate, îl privea ca atare.

Iată însă că, spre uimirea generală, Trotski se

prăvălește din culmile puterii, iar locul lui Lenin îl ocupă un om obscur, „un epigon“, după expresia lui Trotski. Și astăzi, sunt destule persoane care se întreabă: Cum a fost cu puțință ca eroul revoluției din Octombrie, creatorul armatei roșii să fie înlăturat de un om cu mai puține merite, lipsit de prestigiu și popularitate?

Insuși Trotski a fost dese ori întrebat, cum s'a întâmplat de a pierdut puterea, el care, la un moment dat, dispunea de puteri discreționare? În autobiografia sa, exilatul dela Prinkipo, caută să explice înfrângerea lui personală, prin scăderea nivelului revoluționar al cadrelor.

A uitat însă să vadă propriile lui greșeli sau lipsuri.

Furat de beția succeselor și conștient de meritele sale, și-a închipuit că nimeni nu va îndrăzni să-i dispute întâietatea. Orgoliul l-a împiedecat să aprecieze adversarii la justa lor valoare. A avut imprudența să-i subestimeze.

În loc să se comporte ca un om politic care e obligat să ție seamă de realitate, el și-a îngăduit luxul să se comporte ca un estet.

În timp ce Lenin avea grijă ca imediat după obținerea victoriei să panseze rănilor acelor tovarăși pe care-i lovise fără cruțare, în văltoarea luptei, Trotski nu-și dădea nicio osteneală în această direcție.

Lăsa să sporească și să se întetească dușmănia pe care le stârnea firea lui mândră și arțăgoasă, spiritul lui iscoditor și sarcastic.

Fumul de tămâie al gloriei i-a întunecat judecata. A uitat sfatul înțelept care spune ca să te ferești a doua zi după succes.

Având naivitatea să creadă că este de neînlocuit, i-a plăcut să doarmă pe lauri.

Când s'a trezit, era prea târziu.

Vechea gardă a partidului bolșevic care-și fă-

cuse ucenicia politică prin temniță și exil, nu era deloc dispusă să tolereze în fruntea Sovietelor pe un intrus.

Bolșevic de dată recentă, Trotski era pentru vechile cadre un motiv puternic de nemulțumire și îngrijorare. Un sentiment de legitimă mândrie le porunca ca șeful să fie o emanație a partidului.

Prezența lui Trotski în fruntea Sovietelor, pe de o parte răscolea amintirea unui trecut de lupte și privațiuni, iar pe de alta, avea darul să stârnească invidie și gelozie.

Tovarășii de prima oră ai lui Lenin, nu puteau uita că Trotski a fost timp îndelungat, un anti-bolșevic fanatic. Nici când era copilul răsfățat al partidului, nu s'a dat în lături să nesocotească contribuția partidului la deslănțuirea și triumful revoluției. De aceea, poetul Denian Biedny, se crede îndreptățit să-i asvârle apostrofa: „Lenin, îi spune dânsul, iubea partidul, pe când tu, Trotski, nu te iubești decât pe tine, iar pentru tine, toți ceilalți nu sunt decât niște nătărași“.

Pe de altă parte, unele din apucăturile și înclinațiile lui dictatoriale, erau de natură să îngrijoreze în chip serios cadrele.

Le era teamă ca nu cumva Trotski să sfârșească în cazarism.

În acest sens, credeau că evoluiază comisarul armatelor roșii.

Spectrul dictaturii lui Leon Davidovici Bronstein, îi înfioară. Origina lui judaică contribuie să irite spiritele. Doctrina marxistă n'a reușit să stârpească în sufletul maselor repulsi ereditare.

Unui popor însetat de liniște și pace, după câțiva ani de sbucium și încordare, Trotski înțelege să-i ofere perspectiva „Revoluției permanente“. Obsedat de imaginea „Revoluției permanente“, el uită că țara are nevoie de răgaz să

se refacă din ruina în care o aduseseră războiul mondial și luptele civile.

De asemenea, chiar consolidarea regimului bolșevic necesita liniște și pace.

În astfel de condiții și stare sufletească, prezența lui Trotski în fruntea treburilor publice, era de natură să inspire îngrijorare; era omul gata să se războiască cu toată lumea.

Numai în răstimpul câtorva luni de zile, rând pe rând, fusese pe punctul de a declara războiul Germaniei și Aliaților. A fost nevoie de tactul și intervenția energetică a lui Lenin ca să împiedece asemenea gesturi necugetate. Odată cu moartea lui Lenin, dispărând frâna care coordona mișcările lui Trotski, tot felul de surprize erau posibile cu un astfel de om în fruntea Statului. Nu fără temei, cadrele partidului au fost serios îngrijorate de-o astfel de perspectivă.

Dacă s'au înșelat sau nu, e o chestie pe care mulți o lasă pe seama viitorului ca s'o rezolve.

Sunt însă destule persoane care susțin de pe acum că partidul n'a greșit în aprecierile și alegerea făcută.

* * *

Datorită însușirilor sale deosebite, datorită talentului multilateral, meritelor revoluționare și marilor servicii aduse cauzei bolșevice, timp de câțiva ani în șir, Trotski a fost copilul răsfațat al partidului și al mulțimii. Numele lui flutura pe buzele tuturora, rostit cu venerație de unii, cu oroare de alții. Portretul lui figura alături de al lui Lenin, la toate sălile de întruniri și la toate instituțiile publice. Apariția lui stârnea pretutindeni entuziasm. Fiecare cuvânt era înregistrat și comentat de presă cu elogii cât mai numeroase. Șiruri nesfârșite de soldați cu muzici și

drapele în frunte defilau prin fața lui. Alături de Lenin, în numele unui popor de 160 de milioane, conducea cu puteri dictatoriale, destinele Republicii Sovietice.

Pentru opinia publică din Rusia și străinătate, Trotski apărea ca singura persoană indicată să-ia locul lui Lenin.

Nu era dânsul omul cel mai vrednic, cel mai talentat și cel mai popular dintre fruntași partidului? Incredințat de acest lucru și mândru peste măsură, nu-și dădea osteneala să vadă la timpul potrivit, ce se petrece în jurul lui. Meritele și succesele i-au anesteziat simțul prevederii. Din pricina acestui cloroformizări, n'a băgat de seamă urzeala complotului. Prea îl desconsidera pe Stalin ca să bănuiască într'insul pe omul capabil să mânuiască ițele.

Il socotea numai un personaj de duzină care se mulțumește cu roluri secundare. Conflictul dela Tsaritsyn, care trebuia să fie un serios avertisment pentru Trotski, a trecut fără ca să tragă concluzia necesară.

Satisfacția momentană ca și orgoliul au împiedecat pe Trotski să vadă în adversar pe un rival demn de luat în seamă. Conștient de superioritatea sa și încrezător în steaua lui, privește viitorul fără grijă.

Nu concepea că altcineva poate să-i dispute întâietatea.

În niciun caz, nu putea bănuși pe Iosif Djugajvili.

Prea îl socotea neînsemnat pe georgian ca să-i acorde favoarea unui astfel de omagiu.

Când boala lui Lenin veni să-i deschidă ochii, se pomeni în fața unei coaliții bine organizate, cu ramificații adânci în toată țara. Țintuit pe patul de suferință, Lenin privea neputincios cum se desfășura conflictul în sânul partidului.

cum Stalin și pregătește succesiunea și-i gata să-i înfrunte voința.

O însănoșire a lui Lenin era de natură să răstoane toate planurile „Troiceii“. Conducătorul Sovietelor, în preajma morții, se hotărise să înălțare dela conducere pe Stalin. Spre nenorocul lui Trotski, sfârșitul timpuriu al lui Lenin a consolidat situația rivalului său.

Ambițiosul și mândrul Trotski are amărăciunea să vadă cum steaua lui pălește odată cu moartea lui Lenin.

* * *

Vânătoarea era una din distracțiile fostului generalisim al armatelor roșii. Intr'o Duminică din luna lui Octombrie 1923, plecase să vâneze rațe în regiunea mlăștinoasă dela Zabolotie. De pe urma acestei partide de vânătoare, Trotski se alege cu un reumatism și cu niște friguri groaznice. Din această pricină, e nevoit să stea în pat. În timp ce Trotski e pironit locului, „Troica“ desfășoară cea mai intensă activitate pentru asigurarea succesului. Soarta a favorizat pe Stalin ca rivalul său să fie imobilizat de boală, tocmai în momentul cel mai potrivit.

Trotski are perfectă dreptate când spune: „Cineva poate să prevadă o revoluție, un războiu, dar îi este peste putință să prevadă urmările unei vânători de rațe, făcute în timp de toamnă“.

Cât timp Lenin a fost teafăr, oculta s'a ferit să 'ntreindă o luptă fățișă. S'a mulțumit cu o acțiune subterană. Când s'a spulberat însă orice speranță de îndreptare a lui Lenin, „Troica“ devine mai îndrăzneată și mai puțin precaută; înțește atacurile și luptă fără cruțare.

Moartea lui Lenin înlăturând orice considerente

de ezitare sau rezervă, conflictul se desfășoară în toată amploarea lui.

Stalin, dându-și seama că nu poate opune lui Trotski, umila lui persoană, a ales pe Lenin ca stindard de luptă. S'a ferit însă să fluture acest steag cât timp Lenin a fost în viață. După moarte, „Troica“ opune lui Trotski, pe Lenin. Pe toate căile, se încearcă să se creeze în jurul primului conducător sovietic, o aureolă de idol.

Cu toate protestările lui Trotski, în cetatea Kremlinului s'a ridicat în cinstea lui Lenin, un mausoleu impunător. Prin ridicarea în slavă a marelui dispărut, Stalin și partizanii săi urmăreau micșorarea lui Trotski. Era necesar pentru succesul cauzei să dărâme popularitatea fostului generalisim al armatei roșii.

Trecutul lui Trotski a fost scotocit cu grijă și minuțiozitate.

Și cele mai mărunte neînțelegeri care, în chip fatal, au putut să survie între cei doi bărbați politici în decursul unei activități așa de îndelungate, au fost folosite cu îndemănare în defavoarea lui Trotski.

Peste tot s'au străduit să puie față 'n față pe Trotski cu Lenin.

Au desmormântat vechile și uitatele polemici dintre cei doi fruntași.

Au răscolit până și arhivele poliției ca să se servească de o scrisoare a lui Trotski datată la 1912, scrisoare în care într'adevăr el vorbește cât se poate de rău pe socoteala lui Lenin.

S'au priceput de minune să treacă sub tăcere, perioada de colaborare fecundă dintre cei doi bărbați politici, cu evenimente ca lovitura de stat sau războiul civil, când ei erau nedespărțiți, portretele lor mereu puse alătura, numele lor mereu rostite împreună, — ca să insiste, în schimb,

asupra unor note discordante care au existat cândva în relațiile dintre ei.

Buckharin, răscolind trecutul lui Trotski, caută să demonstreze că acesta, dela 1903, a fost în continuă opoziție cu partidul; întotdeauna el a fost un eretic. Zinoviev merge și mai departe „Trotski, non-bolșevic, devine anti-bolșevic, zice președintele Internaționalei. Acela care spune că trotskismul poate fi în partid, acela încetează de a fi bolșevic“. Autorul loviturii din Octombrie și eroul războaielor civile, e înfățișat ca un mic burghez, un dușman al poporului: „Un diletant al revoluției“.

Pe de altă parte, ca să-i înstrăineze simpatiile țărănimii, Trotski e denunțat ca unul care nu dă atenția cuvenită acestei clase, subvalorând-o. În acest scop, „Troica“ are grijă ca, la congresul al 12-lea din anul 1923, să propuie la raportul lui Trotski, relativ la industrie, un amendament care privea clasa țărănească.

Trotski are imprudența să-l combată. Adversarii știu să exploateze în favoarea lor această atitudine.

Presă, tribuna, reuniunile particulare, toate căile sunt folosite ca să apere leninismul și să combată trotskismul.

„Leninismul, scrie Buckharin, care devine teoreticianul Troiceii, înseamnă alianța dintre țărani și muncitori; trotskismul o înspăimântătoare abateră“. Prin lupta în contra trotskismului, Stalin caută să arate că nu vizează atât omul, cât direcțiile lui.

În timp ce „Troica“ lupta pentru spulberarea popularității lui Trotski, acesta, bolnav de nervi, e nevoit să-și caute de sănătate într-o regiune cu climă mai dulce. Nu rămâne însă inactiv. Scrie prefața la volumul al treilea a operelor sale complete, editate de Stat.

„Lecția din Octombrie“, acesta este titlul operei care nu-i altceva decât un violent pamflet la adresa partidului bolșevic.

În toamna anului 1923, Trotski, urmărind să câștige de partea lui tineretul, „primăvara partidului“, pornește atacul împotriva vechilor cadre și a birocratismului. În acest scop, formulează tezele „democrației muncitorești“ și a „noului curent“. 64 de militanți cunoscuți sprijină tema lui Trotski. Rezoluția afirmă necesitatea unui regim cu totul nou: libera discuție, alegerea de jos în sus a conducătorilor și a funcționarilor partidului comunist.

„Bătrânii, strigă Trotski, înăbușe tineretul. Ei își apără privilegiile lor“. De aceea, cere pur și simplu pensionarea lor și primenirea cadrelor cu elemente tinere.

Într-o scrisoare adresată Comitetului Central, Trotski vorbește răspicat de degenerarea posibilă a „Vechii Gărzi“, citând exemplul șefilor Internaționalei a doua: bătrânul Liebnicht, Bebel, Singer, Victor Adler, Kautski, Bernstein, Lafargue, Guesde care au căzut la sfârșitul vieții lor în oportunist. Vechea gardă, simțindu-și situația periclitată, strânge rândurile și devine mai solidară ca oricând.

Ieșirea apolitică a lui Trotski aduce apa la moara lui Stalin.

În scurt timp, fostul comisar al armatei ajunge un izolat în partid.

În jurul lui nu rămân decât Rakovski, Preobrajenski și alte câteva elemente. Grosul partidului e alătura de Troică.

În ședința Comitetului Central care se întrunește la 20 Ianuarie 1925, ca să discute cazul Trotski, numai doi oameni se ridică să ia apărarea fostului geneneralisim al armatei, Rakovski și Piatacov. Adunarea, cu două voturi contra,

hotărăște desărcinarea lui Trotski din diferitele funcțiuni și de a supune congresului partidului chestiunea colaborării lui Trotski cu Comitetul Central. Adunarea era chiar pe punctul de a vota excluderea lui, dacă nu se opunea Stalin. Impotriva lui Zinoviev care amenință cu demisia, secretarul general al partidului îl menține pe Trotski atât în Politbiro cât și în Comitetul Central. De bună seamă că Stalin își avea calculele lui. Pe de o parte, îl socotea pe Trotski mai puțin primejdios în cadrele partidului, iar pe de alta, prevedea viitorul conflict cu Zinoviev. Cu voie sau fără voie, fostul dictator al Rusiei reținea faptul că ajuns să fie tolerat în partid, prin bunăvoința și sprijinul lui Stalin.

La așa ceva nu se așteptase!

*

Impiedecat de boală, Trotski nu poate participa la ședința Comitetului Central ce se ține în ziua de 20 Ianuarie 1925.

Discuția „cazului Trotski” are loc în lipsa lui. Fostul dictator caută să se apare printr'o scrisoare.

„Nu pot s'accept, susține dânsul în acea scrisoare, învinuirea ce mi se aduce caș urmări o politică personală și aș tinde la revizuirea leninismului. Tăgăduiesc în chip categoric că teoria revoluției permanente, care aparține trecutului, m'ar fi determinat să neglijez țărănimea, în cadrul revoluției sovietice... De asemenea, resping învinuirea cu pesimismul privitor la construcția noastră socialistă, în fața încetirii revoluției în apus”.

„Sunt gata, adaogă dânsul, să 'ndeplinesc orice sarcină mi-ar încredința-o Comitetul Central, în oricare post, sau chiar fără niciun

post, și, bineînțeles, sub controlul partidului. Interesul cauzei noastre cere ca eu să fiu cât mai degrabă cu putință desărcinat din funcția mea de președinte al Consiliului revoluționar militar”.

În locuința lui din cetatea Kremlinului, în tovărășia tinerei sale soții și a celor două fiice, fostul dictator aștepta cu nerăbdare rezultatul desbaterilor.

Când, seara târziu, tovarășii lui de luptă, Rakovski și Piatacov, îi relatează cele petrecute în ședința Comitetului, cu tot sentimentul înfrângerii și al mândriei biciuite, Trotski se îndărătnicește să nădăjduiască. Prevede într'un viitor foarte apropiat, desbinarea triumviratului.

Discuția dintre Stalin și Zinoviev e deja un indiciu.

În asemenea condiții, crede că nu-i departe ziua când se vor grupa în jurul lui toate forțele opoziționiste.

Gândul că poate fi din nou arbitrul situației, îl consolează întrucâtva de înfrângerea suferită și-i dă puteri de luptă.

Cu această speranță'n suflet, pleacă în Caucazia, să-și îngrijească de sănătate. E lucrul cel mai cuminte ce-l poate face pentru moment.

Ca să spulbere bănuelile și să salveze aparențele, are grija să declare: „Știu că este peste putință să aibă cineva dreptate împotriva partidului său. Englezii au un proverb: De-i drept sau nu, e patria mea. Noi suntem și mai îndreptățiți să spunem: De-i drept sau nu, e partidul meu”.

Trotski își dădea seamă că nu poate lucra cu succes decât în cadrele partidului. Nutrește nădejdea că, până la urmă, va reuși să câștige de partea lui partidul. Până atunci, se mulțumește să urmărească din Caucaz desfășurarea evenimentelor.

În așteptarea momentului potrivit, el își caută de sănătate, într-o climă mai dulce și departe de sgomotul luptei. Nu trece însă mult timp, și Trotski are satisfacția să vadă cum se împlinesc o parte din prevederile lui; izbucnește conflictul între Stalin de o parte și Zinoviev și Kamenev de alta. Aceștia din urmă și-au dat seamă că georgianul nu este deloc dispus să împartă puterea cu dânsii, să le accepte directivele.

Înșelați în calculele lor, devin furioși. Ciuda împotriva lui Stalin îi împinge în brațele lui Trotski.

Tot în jurul lui Trotski se grupează și opoziția de dreapta.

El întruchiează la un moment dat, nu numai speranța opoziției din partid, dar și aceea a elementelor burgheze.

„Inteligența“ rusă aprecia în Trotski pe omul vrednic și de talent, în opoziție cu Stalin și acoaliții săi, care reprezentau în ochii ei, mediocritatea și încultura.

Chiar dela prima întrevvedere, Kamenev îi declară, plin de încredere: „E deajuns să vă arătați împreună cu Zinoviev pe aceeași tribună, și partidul își va regăsi adevăratul Comitet Central“.

Trotski, deși nu împărtășește optimismul lui Zinoviev, se asvârle în luptă. Șef necontestat al opoziției, atacă cu impetuozitate politica lui Stalin de încurajare a kulacilor, a nepmanilor și a birocrației. Îi reproșează că pe această cale, el pregătește un Thermidor al revoluției rusești.

La 9 Thermidor, Robespierre a fost răsturnat de către capitaliștii francezi. Trotski declară că aceeași soartă așteaptă revoluția rusă.

Pentru întâmpinarea răului, el cere încetarea

dominației de către o clică de birocrați, democratizarea partidului, prin alegerea liberă a conducătorilor de jos în sus și primenirea cadrelor cu elemente tinere.

Conducătorii bătrâni, spune Trotski, oricâte merite ar avea dânsii, riscă la sfârșitul vieții să cadă în oportunism, cum s'a întâmplat cazul cu șefii social-democrați dinainte de războiu.

Numai controlul democratic, exercitat de mase și contribuția forțelor noi aduse de tineret, poate salva partidul comunist rus, susține Trotski. Evenimentele din Germania și China îndreptățesc pe Trotski ca s'atace cu vehemență politica internațională a lui Stalin. Infrângerile suferite de soviete pe frontul luptei internaționale nu sunt, după Trotski, decât urmarea firească a politici „oportuniste dusă de Stalin, partizanul hotărât al socialismului într-o singură țară“. Acestei concepții susținute de Stalin, el opune doctrina „Revoluției permanente“, potrivit căreia, revoluția, odată deslănțuită va trebui să-și urmeze cursul până la complecta prăbușire a capitalismului și înscăunarea regimului socialist în lumea întreagă. Falimentul revoluției bolșevice, Trotski îl atribuie incapacității conducătorilor sovietici.

„Nimic de mirare, susține dânsul, când în fruntea partidului se găsesc oamenii care în 1917 erau cât p'aci să determine eșecul revoluției rusești. În 1917 spune Trotski, victoria a fost câștigată de dânsul și Lenin, împotriva voinții „oportuniștilor“.

În Mai 1927, Trotski și Zinoviev publică un manifest care-i un rechizitoriu cât se poate de aspru al politici lui Stalin și a conducerii centrale a partidului. Aproape 500 din membrii cei mai vechi ai partidului se grăbesc să iscălească manifestul.

Situația lui Stalin pare sdruncinată.

Opoziția crede că sosit momentul să treacă la acțiune directă. Câteva întruniri reușite le dă curaj să meargă înainte.

Stalin însă veghează.

Când, într'una din zilele lui Septembrie 1927, Trotski, însoțit de Zinoviev și Radek, își face apariția la un meeting muncitoresc, contrar așteptărilor, lucrătorii îi întâmpină cu huidueli. Incercarea lui Zinoviev din Octombrie al aceluiași an de a ridica muncitorimea din Petrograd, nu face decât să întetească vigilența lui Stalin.

În ședința Comitetului Central dela 1 Noembrie 1927 (stil nou), special convocat, Trotski e învinuit că pactizat cu albi și menșevicii și că plănuiește un complot contrarevoluționar. Buckharin și Menjinski îi fac un aspru rechizitoriu. Trotski îi ascultă cu cel mai desăvârșit calm.

Când ia cuvântul, în loc să se apere, trece direct la atac.

„N'avem nevoie, spune el, de filosofia 'eftină a lui Buckharin“, și fără să ție seamă de intreruperi și invectivele care curg ploaie, din toate părțile, el continuă cu vervă și impetuozitate.

La învinuirea care i se aduce că face „fractionism“, el replică:

„Frațiunea care guvernează a înșelat partidul, prezentând un agent al Ghepeului drept un ofițer wranghelist și înfățișând rezultatele incomplete a unei instrucții care nu-i încă terminată. Dar aceasta nu-i nimic. Frațiunea care guvernează urmărește distrugerea direcției leniniste a partidului și'nlocuirea ei provizorie printr'o direcție stalinistă. Provizorie, fiindcă izbânda de astăzi a lui Stalin precedează căderea lui politică“.

„Cuvinte de menșevic“ îi strigă Vorosilov, Trotski nici nu-l ia în seamă.

„Vreți să ne excludeți din Comitetul Central, spune el. Frațiunea conducătoare care exclude din partid sute și sute de lucrători bolșevici fanatici, frațiunea care îndrăznește să excludă din partid bolșevici de talia lui Mracicovski, Le-rebriakov, Preobrajenski, Charov, Sarkis, Vuio-vici, frațiunea Stalin-Buckharin care asvârle în închisorile Ghepeului militantii de seamă, fracțiunea care se impune prin mijloace violente, înăbușind gândirea partidului, prin desorganizarea avangardei proletariatului nu numai din Rusia Sovietică, ba chiar din lumea întreagă, această frațiune nu poate să ne tolereze în sânul Comitetului Central, nici măcar o lună înainte de congres. Ea se teme de programul nostru, ea se teme de mase“.

Intreruperi, strigăte, injurii, îl întâmpină la tot pasul.

Trotski însă nu se dă bătut. Evocă testamentul lui Lenin, în care șeful dispărut vorbește de brutalitatea și de lipsa de loialitate a lui Stalin. În vacarmul general, el amintește sfatul dat cu limbă de moarte de către Lenin de a îndepărta pe Stalin dela conducerea partidului, ca unul care poate să ducă partidul la destrămare și pieire.

Din toate părțile, curg invectivele: Canalie! Menșevic nerușinat! Mic burghez! Flecar! Jos Trotski! Destul cu limbuții! Trădătorule!

Trotski, fără să se emoționeze, își continuă rechizitoriul.

Adunarea însă își pierde orice răbdare.

— Pleacă din partid, cioclu al revoluției! Rușine! Jos! Jos cu canaliala! Jos cu renegatul! Acestea sunt strigătele care se aud din toate părțile.

Trotski însă înfruntă cu bărbăție ostilitatea îndârjită a sălii.

Eroul revoluției din Octombrie, copilul răsfățat al întrunirilor publice de pe vremuri, se alege măcar cu această satisfacție.

* * *

Octombrie 1927. Zece ani de zile dela triumful revoluției și înscăunarea regimului sovietic. Guvernul face mari pregătiri pentru sărbătorirea în chip deosebit a acestei aniversări. Delegați din diferite țări străine își anunță sosirea.

Trotsky vede cu ciudă și amărăciune cum organizează serbarea, scriu articole și rostesc discursuri pentru proslăvirea revoluției din Octombrie, oameni care în acele zile istorice erau sau de partea cealaltă a baricadei sau păstrau o atitudine rezervată.

El, eroul revoluției, citește articole și ascultă discursuri la radio în care e înfățișat ca un trădător al cauzei revoluționare.

Cu voie sau fără voie, gândul lui sboară în trecut.

Se vede rând pe rând, perorând pe scena ciroului Modern, citadela lui inexpugnabilă, prezidând cu autoritate și prestigiu ședințele Sovietelor, conducând dela Institutul Smolny mișcarea revoluționară, lansând dela Tsarskoie-Selo faimosul manifest, cutreierând cu trenul lui legendar toate fronturile de luptă.

În deosebi, își amintește de noaptea lui 24 Octombrie și de ziua de 25, când se hotărăște soarta revoluției. Instalat într-una din încăperile institutului Smolny, în calitatea lui de președinte al Comitetului revoluționar, el conduce toate operațiile pentru cucerirea puterii.

În noaptea aceea memorabilă, ca unul care are frânele comandai, ține în mână lui soarta revoluției. Un pas greșit, un moment de nea-

tentie, de slăbiciune sau șovăire, poate s'atragă după sine dezastrul.

Trotsky însă izbuteste să asigure victoria.

În dimineața zilei de 25 Octombrie, garnizoana n'ascultă decât de dânsul.

În seara aceleiași zile are satisfacția s'anunțe Sovietului arestarea guvernului provizoriu și triumful revoluției.

Alături de Lenin, tolăniți pe un țol întins pe dușumea, ei se bucură de splendoarea clipei. După câteva zile, Trotsky își face intrarea triumfală la Tsarskoie-Selo, și arestează în numele guvernului Sovietic pe generalul Krasnov.

La toate acestea se gândește cu ciudă și amărăciune Trotsky, când vede cum alții fac pregătirile pentru sărbătorirea acelor glorioase zile și citește articole în care el e ponegriț.

Neputându-se resemna să asiste la serbările aniversării ca un spectator incomod și indezirabil, folosește acest prilej ca să ncerce o răsccoală a maselor.

În timp ce oficialitatea comemorează în fața mausoleului lui Lenin, printr'un meeting uriaș amintirea victoriei din Octombrie 1917, Trotsky și Zinoviev ocupă cu forța amfiteatrul Universității, unde țin o întrunire destul de reușită.

Pe placardele opoziției stă scris: „Jos dreapta, culacii, nepmanii și birocracia“. „Să executăm testamentul lui Lenin!“ „Contra oportunistului, contra sciziunii, pentru unitatea partidului leninist“.

Dar Stalin nu-i Kerenski. El somează opoziția să se supui, încetând orice activitate. La refuzul acesteia, Comitetul Central, convocat în ziua de 15 Noembrie, hotărăște excluderea din partid și Internaționala comunistă a lui Trotsky, Zinoviev, Kamenev și altor fruntași opoziționiști.

După câteva săptămâni, Zinoviev și Kamenev,

speriați de perspectiva sumbră ce-i așteaptă, capitulează în chip rușinos.

Numai Trotski rămâne dârz pe poziție.
El poate fi invins, dar nu ingenuchiat.

*

Trădarea lui Zinoviev și Kamenev, nu-l împiedecă pe Trotski să continue campania opoziționistă. Deși supravegheat în deaproape de agenții Ghepeului, el găsește mijloacele necesare ca să desfășure o intensă activitate clandestină. Încearcă să înjghebeze din nou un bloc al opoziției. Ca să dea o mai mare amploare, caută să puie în mișcare secțiile internaționale din străinătate. În acest scop, trimite instrucțiuni și întreține o vastă corespondență. Se străduiește să exploateze nemulțumirile și eșecul politicii lui Stalin în China.

Are însă naivitatea să se încreadă prea mult în forțele sale.

Mintea lui nu concepe că s'ar putea întâmpla ca în Rusia Sovietică să se atingă cineva de dânsul. Nu-și poate imagina că Stalin ar îndrăzni să se atingă de eroul revoluției din Octombrie. Își inchipuie că muncitorimea și armata roșie n'ar îngădui o astfel de nelegiuire.

Pesemne că Trotski nu-și cunoștea bine adversarul.

Stalin este omul care nu se dă în lături delat nimic.

A șovăit atâta timp numai cât a socotit că o măsură drastică poate să-i îngreuiere situația. Când și-a dat însă seama că orice tergiversare poate să-i fie fatală, iar popularitatea lui Trotski începuse să slăbească, datorită propagandei organizată de dânsul, atunci nu mai stă să se împiedice de scrupule.

Intr'o zi din Ianuarie 1928, din ordinul lui Stalin, fostul comisar al poporului, eroul revoluției din Octombrie, e ridicat cu forța dela locuința lui și deportat în Siberia.

Spre marea lui surprindere, Trotski constată că nimenea nu se mișcă. Știrea, după cum era de așteptat, provoacă numai consternare și emoție generală. Partizanii se mulțumesc să murmure în surdină.

Armata roșie, creată prin zelul și priceperea sa, se ferește să ia o atitudine; se mărginește să simpatizeze cu exilatul.

Unul din meritele lui Trotski e faptul că s'a ferit să facă din armată care era opera lui, un instrument personal. Dimpotrivă, a căutat ca s'o subordoneze partidului. Prin felul cum a înțeles s'o organizeze, armata apare ca o emanație a partidului și a regimului.

Din această pricină, în momentul critic, Trotski n'a putut să găsească în armată un sprijin fățiș și efectiv. În asemenea condiții, fostul comisar al poporului e silit să ia drumul surghiunului, ca pe vremea țarismului. Pentru un astfel de rezultat, s'a sbătut el o viață întreagă și s'a expus tuturor primejdiilor? Niciodată nu-i trecuse prin gând că'n republica socialistă, visată de dânsul și construită cu ajutorul său, în calitatea de ctitor al noului regim, va fi deportat în Siberia, ca pe vremea țarismului.

Fantezia lui de ziarist în goană după senzațional, nu putuse ticlui o asemenea situație paradoxală.

Când, cu zeci de ani în urmă, făcea același drum înspre Siberia, adolescentul Trotski n'avea niciun fel de nedumerire asupra rostului pedepsei. Dușman neîmpăcat al regimului țarist, găsea foarte firesc să sufere urmările activității sale subversive.

Nu-și închipuia însă că va veni o zi, când, în numele republicei socialiste, va fi deportat ca odinioară.

Cu atât mai uluitoare apare realitatea, cu cât au fost momente când el trecea drept arhanghelul revoluției ruse și deținătorul destinului vastului imperiu. Au fost chiar momente când a nutrit speranța că nu-i departe ziua, când are să-și facă intrarea triumfală pe străzile Berlinului și ale Parisului. În locul unor astfel de satisfacții, el se pomeniște surghiunit la Alma-Ata, o localitate din Asia Centrală.

Așa de mare era distanța care despărțea pe Trotski de capitala țării, încât Vorosilov își îngădula luxul să spuie în gura mare: „Dacă se întâmplă să moară, noi n'avem de unde să știm așa devreme“.

Ca să-l izoleze cât mai mult, adversarii au avut grija să'ndepărteze de lângă dânsul pe cei doi colaboratori, Sermux și Posnanski, care au ținut cu tot dinadinsul să-l însoțească în surghiun. Ba ceva mai mult, ei au trebuit să plătească cu deportarea, devotamentul pentru șeful lor.

Izolându-l în această regiune îndepărtată, Stalin a crezut că va reuși să facă inofensiv pe neînduplecatul lui rival.

Sunt persoane care susțin că, prin deportarea la Alma-Ata, o localitate bântuită de friguri, lepră și de ciumă, Stalin a urmărit pe căi piezișe, moartea lui Trotski. Era incredințat că sănătatea subredă a lui Trotski nu va putea suporta rigoriile climatei. Se aștepta să-l doboare boala, molima și obida. Trotski însă rezistă și se agită.

Viața în aer liber, odihna și vânătoarea îi fac bine.

Depărtarea nu-l împiedecă să întreție cores-

pondență, să trimeată instrucții, să alimenteze opoziția.

Stalin, alarmat de acțiunea lui Trotski, îl soamează prin intermediul Ghepeului, să întrerupă orice activitate politică.

Ca răspuns la acest ultimatum, Trotski trimite Comitetului Central și președintelui Internaționalei comuniste, o scrisoare cu următorul cuprins: „Astăzi, 16 Decembrie, imputernicitul Ghepeului Volinski ne-a remis oral, în numele acestei instituții, următorul ultimatum: „Institutul Ghepeului a hotărât să vă ceară angajamentul categoric de a înceta activitatea voastră; altminteri se va vedea silit să schimbe condițiile voastre de viață, în sensul că veți fi cu totul izolat de viața politică și ca urmare, se va pune chestiunea mutării voastre, într'un alt loc“.

Independent de purtarea pe care ar urma s'o aibă Instituția Ghepeului care, în această afacere, nu joacă deloc un rol independent, ci execută numai o veche hotărâre cunoscută de mine de mult timp a fracțiunii lui Stalin, socot de neapărată nevoie de a aduce la cunoștința Comitetului Central comunist-rus și a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, cele ce urmează: Mi se cere să renunț la orice activitate politică; aceasta vrea să zică că mi se cere să renunț la lupta pentru interesele proletariatului internațional, luptă pe care o duc fără încetare de 32 ani, adică din clipa când am început să fiu conștient. Incercarea de a înfățișa această activitate ca „contrarevoluționară“, vine din partea acelorora pe care eu îi acuz înaintea proletariatului internațional de a fi călcat în picioare însăși temelile învățaturii lui Marx și Lenin, de a fi violat interesele istorice ale revoluției mondiale, de a fi rupt cu tradiția și testamentul din Octombrie, pregătind

în chip inconștient, deci cu atât mai primejdios, Thermidorul.

A renunța la activitatea politică, ar însemna să încetez lupta contra orbirii actualei direcții a partidului care, pe deasupra dificultăților pe care le întâmpină realizarea regimului socialist, îngrămădește din ce în ce mai multe dificultăți politice, care provin din cauza incapacității oportuniștilor de a duce o politică proletară de o mare amploare istorică; ar însemna să renunț la lupta împotriva regimului înăbușitor din partid care se manifestă printr'o presiune crescândă, exercitată de către clasele dușmănoase asupra avangardei proletariatului; ar însemna să accept cu pasivitate politica economică a oportunistului care, săpând și sdruncinând temeliiile dictaturei proletariatului, stingherește desvoltarea sa materială și culturală, aducând în același timp o atingere gravă uniunii muncitorilor și țăranilor lucrători, temelia Puterii Sovietelor. Aripa leninistă a partidului primește în continuu lovituri, începând dela 1923, adică aproape dela înăbușirea fără exemplu a revoluției germane. Și numărul loviturilor sporește odată cu înfrângerile proletariatului Internațional și Sovietic, urmare a unei direcții oportuniste.

Slăbiciunea de nevindecat a reacțiunii aparatului, oricare ar fi puterea sa aparentă, stă în aceea că ea nu știe ceea ce face. Execută poruncile care-i vin din partea claselor vrăjmașe. Nu poate fi blestem istoric mai mare pentru o fracțiune care a izvorit din revoluție și care totuși o sapă.

Cea mai mare forță istorică de care dispune opoziția, oricât ar apărea ea de slabă în momentul de față, e că dânsa cunoscând pulsul procesului istoric mondial, vede limpede dinamica forțelor de clasă, prevede ziua de mâine

și o pregătește în chip conștient. A renunța la activitatea politică, ar însemna să renunțăm la pregătirea zilei de mâine.

Sunt amenințat că se vor modifica condițiile existenței mele și voi fi izolat de viața politică, ca și cum acuma nu sunt deportat la 4000 km. de Moscova la 250 km. departe de calea ferată și aproape la aceeași distanță de hotarele deșerte ale Chinei din Răsărit, într'o localitate unde bântuie în chip îngrozitor malaria în același timp cu lepra și ciuma. Ca și cum fracțiunea lui Stalin, a cărui organ imediat este Ghepeul n'a făcut tot ce i-a stat în putință de a mă izola nu numai de viața politică, dar de orice altfel de viață. Ziarele din Moscova nu sosesc aici decât după un timp de 10 până la o lună de zile întârziere. Scrisorile sosesc rar, după ce au stat câte o lună sau două ba chiar trei, în sertarele Ghepeului și ale secretariatului Comitetului Central. Situația este aceeași, ba chiar mai rău, pentru miile de bolșevici leniniști a căror merite față de revoluția din Octombrie și proletariatul internațional sunt cu mult mai mari meritelor acelora care i-au întemnițat sau deportat.

Pregătind măsuri de represiune din ce în ce mai aspre contra opoziției, mica fracțiune a lui Stalin, pe care Lenin l-a numit în testamentul său „brutal și neloaial“, într'un timp când defectele sale nu se arătasera încă în așa măsură, se străduiește neconținut prin mijlocul Ghepeului, de a pune în chip artificial opoziția în legătură cu oarecare inamici ai dictaturei proletariatului. Violențele, torturile fizice și morale sunt aplicate celor mai buni militanți bolșevici pentru credința lor față de tradiția din Octombrie. Acestea sunt condițiile generale care, dacă am da crezare instituției Ghepeului, nu pot

să'mpiedece astăzi activitatea politică a opoziției și a mea în particular.

Amenințarea mizerabilă ce mi se face de a-mi schimba condițiile de astăzi într'o izolare mai riguroasă, nu înseamnă altceva decât hotărîrea luată de grupul lui Stalin de a înlocui deportarea prin temniță. Această hotărîre, după cum am spus-o mai sus, nu-i deloc nouă pentru mine. Luată încă din 1924, ea a fost aplicată în chip treptat și progresiv, spre a obișnui pe nesimțite partidul strivit și înșelat, cu metodele lui Stalin.

În „Declarația“ pe care am prezentat-o la congres, scrieam cuvînt cu cuvînt, ca și cum noi am prevăzut ultimatumul care mi se adresează astăzi: „A cere din partea revoluționarilor această renunțare (renunțarea la orice activitate politică), aceasta nu poate să vié decât din partea unei birocrății cu totul rătăcită. Asemenea angajamente n'ar putea fi luate decât de niște renegați mizerabili“. Nu pot să schimb nimic din ceea ce s'a spus atunci.

Fiecare cu soarta lui. Voi continuați să puneți în aplicare ceea ce vă inspiră clasele vrăjmașe proletarietului. Noi cunoaștem datoria noastră. O vom îndeplini-o până la capăt. L. Trotski, 16 Decembrie, 1928, Alma-Ata“.

În ziua de 20 Ianuarie 1929, emisarul Ghepeului, însoțit de o ceată de agenți înarmați, se prezentă la locuința lui Trotski ca să-i facă cunoscut ordinul după care, potrivit art. 58—10 din codul criminal, „Cetățeanul Trotski, Leon Davidovici, va fi expulzat din cuprinsul hotarelor U. R. S. S.-ului“.

Aceasta era răsplata pentru serviciile aduse revoluției.

Invitat să iscălească de primire, Trotski a găsit cu cale să scrie aceste cuvinte: „Criminală

în fond și ilegală în formă, această decizie a Ghepeului mi-a fost comunicată la 20 Ianuarie 1929. Trotski“.

În toiu de iarnă și pe un ger strașnic, Trotski împreună cu familia străbate munții Kurdai.

Internat pe insula Prinkipo, el continuă să se războiască cu „epigonii“.

Luptă cu toată furia pe care o stârnește înfrîngerea. Ciuda și revolta îi alimentează talentul lui de pamfletar.

Sub imboldul patimei, scrisul lui își păstrează sprinteneala tinerească. Prin lucrări de tot felul, caută să-și răzbune decapitarea lui politică.

Datorită acestei munci, el suportă loviturile soartei.

Din cauza prigoanei lui Stalin, una din fiicele sale recurge la sinucidere, iar cealaltă moare de oftică galopantă. Și amîndouă, fete în floarea vârstei: una avea 32 ani, iar cealaltă abia împlinise 26.

Copiii lui au trebuit să plătească cu prețul vieții lor, consecințele politice sale.

Nici nu se poate închipui o durere mai mare pentru inima unui părinte.

Unii ar fi ispitiți să vadă într'asta răsplata Providenței pentru atrocitățile săvârșite de Trotski, în timpul războiului civil.

* * *

Într'o ședință memorabilă care a avut loc pe la sfîrșitul anului 1927, Trotski, adresându-se grupului lui Stalin, se exprimă cam în felul următor:

„Cînd inamicul are să fie la 10 km. de capitală, noi vom face ceea ce a făcut la timpul său Clemenceau. Vom răsturna acest guvern inert care este neputincios s'asigure victoria.

Vom face ce a făcut Clemenceau, dar cu deosebire că Clemenceau s'a mulțumit cu luarea puterii, pe câtă vreme noi vă vom împușca pe toți. Și voi, la rândul vostru, ați dori să ne împușcați, dar nu îndrăsniți. Noi însă, vă vom împușca, căci aceasta va fi condiția neapărată pentru câștigarea biruinții“.

Până acuma, Trotski n'a avut prilejul să aducă la îndeplinire amenințarea. Nu s'a ivit încă primejdia. Stalin continuă să domnească.

Pribeșind prin străinătate, Trotski așteaptă momentul.

Encredințat că va veni o zi când Sovietele vor avea din nou nevoie de dânsul ca să salveze regimul dintr'o situație disperată.

Nicio clipă nu-i trece prin gând că rolul acesta de salvator l-ar putea juca un altul, în locul lui.

Orgolios și conștient de valoarea sa, se crede predestinat pentru roluri istorice. Infrângerile le socoate drept faze pregătitoare ale victoriei de mâine.

În trecut, temnița și exilul i au pregătit drumul spre Kremlin.

De ce, de data aceasta, ar fi altfel?

Ingratitudinea oamenilor și vitregia împrejurărilor, n'au fost de natură să-i întunece perspectiva istorică.

Dincolo de hățișurile care azi îi încurcă drumul, îi place să vadă luminișul zilei de mâine.

Are iluzia că va urca din nou culmile puterii.

Decepțiile încercate cu cele două Internaționale nu-l împiedică deloc să se înhame la întemeierea Internaționalei a patra.

Fiind convins că istoria nu o fac oamenii sceptici, el nu-și dă nici cea mai mică oste-

neală să se întrebe asupra inutilității sforțărilor.

Sub impulsul firii sale active și ambițioase, el mereu năzuește și se agită.

Lăsând altora grija să reflecteze asupra zădărniceii eforturilor și a deșertăciunilor lumesti, se străduiește să joace un rol important în istoria omenirii.

În acest sens, e foarte interesantă o convorbire pe care o are Trotski, la Prinkipo, cu unul dintre vizitatori.

— Câți ani ați făcut parte din Internaționala a doua? îl întreabă vizitatorul.

— Dela 1897—1914, prin urmare, mai mult decât 17 ani, îi răspunse exilatul dela Prinkipo.

— Și pe urmă?

— Și pe urmă, ruptură cu Internaționala a doua, odată cu începerea războiului și aproape cinci ani de luptă pentru o nouă Internațională care a fost întemeiată în anul 1919.

— Prin urmare, ați făcut parte din Internaționala a treia, timp de 14 ani.

— Aproape.

— Și acum, sunteți dispus să clădiți pe a patra? Nu seamănă aceasta cu învățarea unei verități într'o cușcă?

— Nu, nu-i deloc așa. Întreaga dezvoltare a omenirii nu se desfășură după o linie dreaptă, ci după una complexă, căci drumul pe care-l străbate nu-i indicat de linie și compas, ci de forțe vii care trag din diferite părți. Orbita istorică a clasei muncitorești nu face excepție.

Fiecare din marile izbâanzi câștigate, proletariatul, singura clasă congresistă a omenirii, a trebuit să le plătească cu prețul unor noi înfrângeri, dezamăgiri și retrageri. Internaționala a doua a îndeplinit la timpul său, o mare operă educativă. Dar ea s'a prăpădit din cauza unui

spirit îngust naționalist și reformist. Când capitalismul trece din perioada sa de ascensiune la aceea de stagnare, el caută să se sprijine pe o politică de reforme. Pe de altă parte, hotărârile naționale devin strâmte pentru evoluția economică: Social-patriotismul îmbracă un caracter profund reacționar. Internaționala a doua a fost înlocuită prin Internaționala a treia. Revoluția din Octombrie a fost botezul ei istoric.

Dar revoluția la rândul ei, este și ea un proces profund contradictoriu, a cărei etape sunt condiționate de circumstanțe de timp și de loc. Din sânul revoluției a ieșit o pătură conducătoare care apără și denaturează, în același timp, sistemul social creat de revoluție, luând măsurile celui mai miop, mai mărginit și mai ruginit birocratism.

Datorită autorității revoluției din Octombrie, birocratismul sovietic a aservit Internaționala Comunistă, răpindu-i orice personalitate și făcând-o neputincioasă. În ultimii ani, ea n'a adus proletariatului nimic altceva decât un regim polițist înăbușitor, greșeli de neiertat și înfrângeri din cele mai grele. Ca urmare, fără voie, a contribuit la renașterea vremelnică a partidelor social-democrate, osândite de istorie. Luptând cu furie împotriva lor, cu vorba, dar cedându-le de fapt terenul, ea a deschis porțile unei reacțiuni ne mai pomenite în istorie.

Victoria fascismului în Germania a fost prilejuită de capitulările combinate ale celei de a doua și a treia Internațională. Astfel de crime nu pot fi iertate. Partidele care s'au făcut vinovate de cea mai mare catastrofă politică sunt osândite să fie date în lături.

Din groaznica reacțiune de astăzi, proletariatul, mai curând sau mai târziu, va apuca din nou pe calea revoluționară. Iși va strânge însă

rândurile, sub un nou steag. Acesta este sensul istoric al pregătirii Internaționalei a patra“.

Și el, Trotski vrea să fie stegarul acestei noi Internaționale.

Preferă bucuros exilul, decât să renunțe la asemenea cinste.

Dela înălțimea acestei misiuni, privește cu dispreț pe ceilalți tovarăși de luptă care au capitulat în fața atot-puterniciei lui Stalin.

Are satisfacția că numai el s'a 'ncumetat să'nfrunte până la capăt, voința de fier a „năzdrăvanului georgian“.

Nu mai el se menține dârz pe poziție și nu înțelege să'ngenuncheze.

Dac'a pierdut puterea, a ținut în schimb să-și păstreze onoarea.

În contrast cu Lenin care era cu totul lipsit de sentimentul onoarei, Trotski e animat de o asemenea preocupare de natură burgheză.

Nu degeaba, adversarii l-au taxat de mic burghez.

Prigoana și izolarea îi întăresc conștiința superioității.

Conștient de acest sentiment, el înfruntă cu bărbăție oamenii și vitregia soartei.

Sub vraja peisajului mediteranean care de obicei favorizează contemplația și distramă voința, Trotski simte dimpotrivă cum se întetește într'nsul dorul de luptă și caută să pregătească victoria de mâine.

Dar nu este decât o aparență, vor fi dispuși să susție unii.

În fond, la Prinkipo, contrar acestor aparențe, Trotski nu face decât să viseze; căci în definitiv ce este Internaționala a patra?

O vedenie întrezărită de surghiuniți, într'un moment de reverie; un efect al înrâuririi mediului mediteranean.

Cade în sarcina evenimentelor să hotărască care dintre ipoteze e cea veridică.

Oricum ar fi însă, trebuie să recunoaștem că ideea Internaționalei a patra a fost binefăcătoare pentru Trotski.

Iluzie sau nu, ideea Internaționalei a patra a fost pentru dânsul, poligonul de susținere.

Lipsit de acest suport și îndemn sufletesc, el era osândit să cadă pradă celui mai amarnic scepticism.

Salvat dela un asemenea naufragiu moral, el năzuește, luptă, speră.

Pe un astfel de om care nu dezarmează, avem dreptul să-l socotim un învins?

Un astfel de om e de admirat sau de compătimit?

Desigur, că pentru mândrul și ambițiosul Trotski, nu poate fi nenorocire mai mare, nu poate fi jignire mai sângeroasă, decât să se știe că inspiră milă și compătimire.

È omul care ține cu orice preț să smulgă admirația.

În această situație, te întrebi: Ce a reușit să facă?

S T A L I N

Consiliul profesoral al Seminarului Teologic din Tiflis, convocat în ședință extraordinară, avea menirea să sancționeze o faptă de o gravitate excepțională. În rândurile elevilor seminariși, se descoperise un cuib de socialiști. Tinele vlăstare, destinate carierei eclestiastice, în loc să aprofundeze Biblia și catehismul, se îndelnetniceau, cu citirea broșurilor de propagandă socialistă.

Karl Marx înlocuise pe apostolul Pavel și pe ceilalți părinți ai bisericii. Citeau cu lăcomie, noaptea, la flacăra lumânării, cărțuile cu copertă roșie.

În fruntea lor se găsea elevul Iosif Djugajvili.

Pentru siguranța Statului, pentru restabilirea disciplinei sdruncinate și pentru salvarea prestigiului instituției, era nevoie de o pedeapsă exemplară.

Trebuia, după expesia directorului „să se îndepărteze oia răioasă din sânul turmei, ca astfel să fie ferită de molipsire“.

Cu unanimitate de voturi, consiliul hotărî eliminarea din seminar a elevului Iosif Djugajvili „pentru erezie socialistă“.

Cu această măsură severă, Corpul Didactic era încredințat că și-a făcut cu prisosință datoria către instituție, tron și țară.

În naivitatea lor, profesorii credeau că, prin eliminarea unui element subversiv, se garantează bunul mers al societății.

În simplitatea lor, erau departe de a bănui

urmările contrare măsurii luate. Nu și-au dat osteneala să-și dea seama că, prin sancțiunea excluderii, elevul Djugajvilli e îmbrâncit în brațele revoluției.

Fără pedeapsa excluderii, poate că altul ar fi fost cursul vieții lui Iosif Djugajvilli. Ar fi terminat cu bine Seminarul; elanurile revoluționare s'ar fi irosit cu timpul, iar el, pe nesimțite, ar fi ajuns un popă obișnuit, stâlp al bisericii și al regimului țarist.

Miopia profesorilor dela Tiflis însă, i-a deschis drumul spre Kremlin.

*

În fața imputărilor aduse, elevul Iosif Djugajvilli, nu încearcă nici să tăgăduiască, nici măcar să-și micșoreze vina.

Se mulțumește numai să-și denunțe tovarășii.

Gestul impresionează în chip neplăcut chiar pe directorul Seminarului.

În rândurile socialiștilor pin Tiflis, el provoacă furtuni de indignare.

Cel mai pornit împotriva lui, este lucrătorul Sturna, acela care l-a introdus cel dintâiu în cercurile revoluționare; își imputa cu severitate greșala de a fi acordat girul său unui trădător.

În locuința lucrătorului Sturna se întrunește Tribunalul de onoare al partidului social-democrat să judece pe vinovatul Djugajvilli. Condamnarea lui e aproape sigură. Fapta incalificabilă de care s'a făcut vinovat inculpatul, nu-i de natură să găsească în ochii juriului, îndurare sau circumstanțe ușurătoare.

Pentru îndeplinirea formalităților, i se dă cuvântul să se apere.

La întrebarea președintelui, dacă e adevărat

că și-a denunțat tovarășii, tânărul Djugajvilli răspunde cu un „da“ răspicat.

„Tovarășii, continuă el să se explice. Partidul nostru e lipsit de partizani. Elevii de seminar erau destinați să devie preoți sau călugări și, ca atare, servitori credincioși ai Bisericii. Dar eu l-am câștigat pentru cauza revoluției. În clipa de față, după hotărîrea Consiliului, li-e închis accesul în societatea burgheză. Sunt nevoiți să devie și să rămâie tovarășii noștri.

Denunțarea mea a dăruit partidului o duzină de revoluționari culți și credincioși, cu un cuvânt, oameni care ne trebuie“.

Asistența rămâne uluită de această argumentare interesantă și convingătoare. Tânărul Djugajvilli iese din judecată cu prestigiul sporit.

El se relevă ca un om care știe ce vrea, hotărît și îndemânat, cunoscător al sufletului omenesc, igenios în alegerea mijloacelor.

Partidul e încântat de această achiziție; vede într'insul un element care promite. Nimeni însă nu putea să bănuiască ascensiunea vertiginoasă care-l aștepta într'un viitor mai îndepărtat.

De bună seamă că nici dânsul nu întrezărea o asemenea perspectivă, nici măcar în clipele lui de rară reverie.

Și chiar astăzi, multă lume, plină de nedumerire se întreabă: Cum a fost cu putință ca feciorul cizmarului Visarion Djugajvilli să ajungă Dictatorul Rusiei?... Nedumerirea e firească, fiindcă ascensiunea lui Stalin nu s'a produs la lumina zilei și cu asentimentul opiniei publice, în aplauzele mulțimii, ci în surdină, pe'ndelete și'n zigzaguri.

Ignorând cu desăvârșire activitatea febrilă din culise, a lui Stalin, spectatorii au rămas consternați, când l-au văzut apărând pe scenă, în rol de primadonă a revoluției ruse. Până atunci,

publicul cel mare îl confundase cu gloata coriștilor. O bună parte din acest public, nici astăzi nu-i dispusă să-i recunoască meritul locului pe care-l ocupă.

Continuă să-l considere ca uzurpator.

Pentru alții, Stalin constituie o enigmă, lăsând istoriei sarcina s'o descifreze.

Să fie chiar așa?

*

Iosif Djugajvilli este fiul lui Visarion Djugajvilli, originar din regiunea muntoasă a Transcaucaziei Septentrionale și pripășit pentru o bucată de vreme în târgul Gori, o localitate în Georgia.

În tinerețe, flăcăul Visarion Djugajvilli hoinărise prin văgăunile munților, îndeletnicindu-se cu meșteșugul haiduciei, ocupație nu tocmai așa de disprețuită de oamenii din partea locului.

Dela așezarea lui în târgul Gori, Visarion Djugajvilli se îndeletnicea cu ciobotăria. Purta în suflet însă, nostalgia vieții haiducești.

Din peregrinările lui, prin ținuturile locuite de oseți, el se alegea cu o mireasă.

Din această împreunare de neamuri asiatice, își trage originea Iosif Djugajvilli.

Despre georgieni se spune c'ar fi mai puțin inteligenți ca restul locuitorilor din Caucaz; în școlile în care se găsesc alături de tătari și armeni, ei sunt inferiori acestora, în ce privește învățătura limbilor străine, studiul științelor și darul vorbirii. (Reclus.)

Stalin pare că n'atruchipează tipul georgianului înfățișat de Reclus: nu se distinge printr'o inteligență sclipitoare, talent oratoric sau cultură vastă; a fost incapabil să-și însușească o limbă străină.

Găsim însă la dânsul și însușiri care nu apar-

țin neamului georgian; ele se datoresc originii osete, după mamă. Din rândurile acestui trib asiatic, oameni duri și ursuzi, rușii recrutau o bună parte din jandarmii și paznicii ocnelor.

Astăzi, ei au recrutat pe paznicul Republicii Sovietice.

La 1879, anul nașterii lui Stalin, Caucazia se găsea de aproape trei sferturi de veac, sub stăpânirea rusească.

Georgienii, oamenii mândri și dornici de libertate, se împăcau cam greu cu ocupația străină și starea de iobăgie.

Timp de mai bine de o jumătate de secol, s'au împotrivit rusificării cu arma în mână. Armata și autoritățile Țarului avură mult de furcă cu liniștirea acestui ținut. Cete răslețe de haiduci ațineau potecile și hărțuiau continuu pe stăpânitori.

Luau drumul codrilor, toți cei dornici de libertate și de isprăvi vitejești. Pentru dânsii, jaful, și prada nu constituiau un scop în sine; erau numai accidente inerente carierii. Ceea ce-i atrăgea pe calea primejdioasă a codrilor, era gustul aventurii și pitorescul vieții haiducești.

În aceste condiții, banditismul înceta să fie o îndeletnicire deochiată. De cele mai multe ori, populația îi privea cu simpatie. Tineretul, în special, îi admira pe acești hoinari și răzvrățiți ai vieții.

Isprăvile lor erau slăvite în cântecele care circulau în tot cuprinsul țării. În nopțile lungi de iarnă, copiii ascultau cu nesăț, la gura sobiei, întâmplări și povești fantastice în care eroii în majoritatea cazurilor, erau haiducii.

În această atmosferă, s'a născut și s'a dezvoltat Stalin.

Sub influența mediului și a factorului biologic, el și-a însușit o anumită optică și a adoptat

anumite metode care sunt în vădită contradicere cu mentalitate europeană.

Obişnuit să se conformeze codului manierelor locale, a rămas toată viața refractar codului manierelor occidentale.

Imprejurări speciale din viața lui de mai târziu, au venit să favorizeze pornirile ancestrale și deprinderile dobândite.

Silit să ducă, aproape un sfert de veac, ca revoluționar, o viață în afară de lege, traectoria evoluției sale sufletești a trebuit să sufere devieri însemnate. La această deviere, a contribuit într-o largă măsură, și influența Seminarului. Obligat să ducă o viață dublă, a sfârșit, prin a-și însuși psihologia seminaristului, omului, care știe să poarte masca și să interpreteze roluri felurite pe scena vieții. A deprins arta simulării, meșteșugul stăpânirii de sine și libertatea de a se dispensa de orice scrupule.

Din aceste pricini, intelectualul occidental întâmpină de multe ori dificultăți de neînving pentru înțelegerea lui Stalin.

Pe de altă parte, nu trebuie să pierdem din vedere că patria actualului dictator al Rusiei, formează punctul de intersecție dintre cele două continente.

Timp foarte îndelungat a durat discuția dacă ținutul caucazian aparține Asiei sau Europei; așa de grea apare delimitarea, la prima vedere. A fost nevoie de cercetări minuțioase și de lungă durată, pentru ca oamenii de știință să ajungă la concluzia că regiunea Caucazului, din punct de vedere geologic, etnic și istoric, aparține Asiei.

Cu tot caracterul lui asiatic, prin așezarea sa la pragul Europei, Caucazul a fost pus în situația să sufere influența europeană.

Civilizația apuseană, trecută prin filtrul rusesc, ajunge deformată în Caucaz. Transplantată în

mediul asiatic, ea era destinată să sufere noi transformări, devenind produsul specific al solu-lui caucazian.

Dela această regulă, nu poate să facă excepție marxismul.

Importat din apus, prin intermediul intelectualilor ruși, a trebuit să se adapteze condițiilor climatice ale ținutului.

Soso — numele lui Stalin ca copil — avea 14 ani, când a fost nevoit să părăsească locul natal.

Tatăl lui, sub pîntenul nevoii și al unei raze de speranță, se hotărî să se stabilească la Tiflis. Fără această deplasare, poate că altul ar fi fost cursul vieții lui Stalin. Ar fi continuat să trăiască la țară, îndeletnicindu-se cu meseria tatălui său, deși avea puțină tragere de inimă pentru această ocupație. Cu timpul, poate că s'ar fi deprins și ar fi ajuns un gospodar de treabă.

Orașul i-a deschis însă alte orizonturi.

Tiflis, oraș cu 150.000 locuitori pe vremea aceea, era un centru important, cultural și comercial. La Tiflis, exista un seminar ortodox vestit. El avea menirea să pregătească pe slujitorii bisericii georgiene. Mulți dintre absolvenții acestui seminar au ocupat demnități din cele mai înalte.

Prin intrarea lui Soso în acest seminar, i se deschideau perspective din cele mai frumoase. La capătul studiilor, îl aștepta un viitor asigurat. Prin partea locului ca și'n tot restul pravoslavniciei Rusii, cariera preotească era foarte prețuită și rentabilă.

Cu îmbrăcarea rasei, Soso părăsea lumea celor desmoșteniți ca să pășească în casa privilegiaților.

Mai avea numai câțiva ani de muncă. Silitor și stăruitor din fire, putea să privească cu încre-

dere viitorul. Cu timpul, însă, în sufletul său se trezesc cu totul alte aspirații decât grija unui viitor asigurat și dorul unei vieți tihnite.

În primul rând, îl desgustă și revoltă atmosfera Seminarului.

Acolo nu existau decât spionări și denunțuri.

„La ora 9, mărturisește el lui Emil Ludwig, ne chemau la ceai și, când ne'ntorceam la 9 jumătate, toate pupitrele și sertarele erau răvășite. Ca și hârțile, erau răvășite și pervertite sufletele: era desgustător. Ca să protestez, aș fi fost atunci gata să devin orice”.

Datorită unui concurs de împrejurări, a devenit socialist.

La'nceput, a înclinat spre curentul naționalist.

Originea lui georgiană ca și sentimentul echității, îl făceau să se simtă solidar cu aspirațiile de emancipare ale neamului său asuprit.

Dela această epocă datează colaborarea lui cu versuri la o foaie naționalistă locală. Însă atitudinea rezervată și de multe ori disprețuitoare a colegilor săi de proveniență burgheză, îl îndepărtează pe Stalin de cercurile naționaliste.

Mândria lui ultragiată îl face să simtă în cadrul așa zisei solidarități naționale, antagonismul luptei de clasă.

Ghici prin instinct că originea lui plebeiană îi interzicea accesul în sferele conducătoare ale societății burgheze. Nu era însă omul făcut ca să abdice sau să se resemneze cu situații umiltoare.

Mișcarea muncitorească din Tiflis, îi deschise ochii.

În deosebi, îl impresionează în chip profund, o grevă a lucrătorilor dela căile ferate.

Într-o Sâmbătă, zi de plată a salariilor, din cauza unui accident de muncă, peste 2000 de

lucrători s'au pus în grevă. A doua zi, mulțimea, cu placarde și steaguri roșii în frunte, străbate străzile orașului Tiflis, cutremurând văzduhul cu accentele Internaționalei.

Timp de trei săptămâni, atelierele au rămas pustii. Greva se termină cu biruința lucrătorilor, pe toată linia. Consorțiul acceptase atât urcarea salariilor, cât și îndepărtarea contra-maestrilor care nu era pe placul greviștilor.

Pentru prima dată în viața lui, Stalin asista la o asemenea manifestație.

Vedea cu surprindere cum mulțimea nu mai e dispusă să accepte cu resemnare soarta care i-o creează clasa stăpânitoare, ci conștientă de dreptatea cauzei sale, pășește la acțiune directă. Mulțimea nesocotită până atunci, dovedea că știe să cucerească prin forță ceea ce nu putea să obțină pe cale legală.

Spectacolul era interesant și impunător.

Nimic din atmosfera deprimantă a discuțiilor sterile care aveau loc în diferitele cercuri cu preocupări politice.

Aci, n'aveai de a face cu vorbărie și controverse, ci cu luptă și acțiune; luptă și acțiune care se deosebeau însă cu totul de aceea a revoluționarilor romantici care aveau naivitatea să creadă că se poate obține mântuirea mulțimii pe calea unor gesturi eroice, săvârșite de o mână de oameni hotărâți și îndrăsneți.

Era genul care convenea firii practice a lui Stalin, refractar sentimentalismului și speculațiilor nebuloase. Mentalitatea lui țărănească îl ferea de asemenea abateri, ținându-l de realități.

Pipăind terenul cu acea precauție și încetinelă pe care o pune țaranul în fiecare pas pe care-l face, îl găsește că-i destul de rezistent.

La rândul ei, originea lui proletară, îl îndeamnă

cu stăruință s'apuce pe această cale. Nu putea uita că este feciorul unui cismar și al unei croitorese.

După unele șovăeli și oarecare chibzuință, găsi că locul lui este în rândul celor mulți și necăjiți. În lumea lucrătorilor, nu era un tolerat, ci un tovarăș. Originea lui plebeiană nu constituie o barieră, ci un titlu de nobleță.

În rândurile muncitorilor nu se vor găsi persoane care să-și bată joc de nasul lui cel mare sau să-l privească de sus.

Dimpotrivă, în scurtă vreme, va deveni căpetenia lor, iar mai târziu va ajunge dictatorul Rusiei, conducând destinul unui popor care numără peste 160 milioane de suflete.

În georgianul Iosif Djugajvili, Rusia va găsi pe cel mai aprig susținător al unității sale. De dragul acestei unități, Stalin a sacrificat fără pic de șovăire interesele patriei sale. Autonomia Caucazului a întâmpinat într'insul pe cel mai neînduplecat adversar. Pumnul lui Stalin a spulberat toate încercările de emancipare națională ale georgienilor. Cu o energie sălbatecă a înlăturat toate piedicile care i se puneau în cale. A lovit fără cruțare în prietenii din tinerețe și în tovarășii de partid.

Pentru asigurarea unității statului rusesc, nu s'a dat înapoi să vie în conflict chiar cu Lenin, mergând până la ruperea relațiilor personale.

A fost nevoie de un străin care nici până astăzi n'a izbutit să-și însușească bine limba țării, ca să apere interesele Rusiei.

Nicio mirare! N'a fost oare corsicanul Bonaparte, ai cărui părinți luptaseră cu îndârjire împotriva trupelor franceze, iar el în adolescență visa eliberarea patriei sale, acela care a întruchipat mai târziu, gloria Franței?

*

După eliminarea din Seminar, Soso devine un revoluționar de meserie. Ucenicia revoluționară și-o face în sânul plâpândeii organizații social-democrate din Tiflis. Lucrătorii dela căile ferate sunt primii lui dascăli. Ei sunt aceia care i-au pus în mână, încă din școală, primele cărți cu conținut socialist și l-au inițiat în tainele mișcării revoluționare. Dela dânsii învață primele noțiuni de tactică revoluționară.

Oamenii aceia simpli și fără multă știință de carte îl impresionează prin devotamentul lor față de cauza obștească. Striviți de povara nevoilor și lipsiți de rafinamentul culturii, ei nu-și pot îngădui luxul să-și piardă vremea și energia în subtile discuții teoretice: se mărginesc să simtă tragedia proletariatului și să reacționeze.

Ca și dânsii, Stalin este un socialist prin naștere și profesie, și nicidecum prin adopțiune.

Spre deosebire de alți frunțași ai revoluției ruse, el nu face parte din „inteligenția“; el e țăran de origine și fecior de cismar și croitoreasă de rând. Cele câteva clase de seminar n'au fost de natură să-l deplaseze din clasa lui socială; ele au contribuit numai să-l facă să-și dea seama de rosturile sale.

Astfel stând lucrurile, Stalin apare ca un adevărat exponent al partidului și nicidecum ca un simplu mandatar.

În asemenea condiții, întâmplarea că Stalin se găsește la conducerea Rusiei Sovietice, nu-i lipsită de tâlc.

Proletariatul a ținut să-și exercite puterea printr'un exponent și nicidecum printr'un mandatar.

*

De dragul cauzei socialiste, Stalin a renunțat de bună voie la avantajele unei vieți tihnite și fără griji, ca să accepte în schimb, fără murmur, toate privațiunile și riscurile pe care le oferă cariera spinoasă a unui revoluționar. Devenind revoluționar de meserie, el e silit să ducă o viață în afară de lege. Trăiește într-o continuă nesiguranță, mereu hărțuit de poliție. De foarte multe ori, nu locuiește două zile dearândul, în aceeași casă.

Pus de împrejurări, în imposibilitate să-și câștige existența, el e nevoit să trăiască pe seama partidului. Are meritul că știe să se mulțumească cu foarte puțin. Ii e de ajuns un cădru de pâine și o bucată de brânză de oi. Contrar obiceiului țării, se lipsește chiar de un pahar de vin. Trece drept o sărbătoare, când poate să-și îmbogățească prânzul cu o porție de miere. Deseori i se întâmplă să postească zile întregi.

Lipsurile nici nu-l descurajează, nici nu-i stânenesc activitatea.

Numai poliția îi dă mereu de lucru, hărțindu-l într'una.

Ca să-i piardă urma, umblă travestit din oraș în oraș, schimbă gazdele, poartă nume fals. Il găsim, când la Tiflis, când la Batum, când la Bacu, când la Petersburg. După împrejurări, se chiamă Iosif Djugajvili, Soso, Koba, David, Nijeradje etc.

Impresurat de toate părțile de vrăjmași, văzuți și nevăzuți, la fiecare pas, îl pândesc primejdia arestării și a exilului.

Bănutor din fire, experiența-l învață să fie și mai neîncrezător în oameni. În rândurile revoluționarilor, mișună spionii.

La Bacu, e denunțat de un tovarăș, agent al Ockhranei; la Petersburg, îl dă pe mâna poliției

cel mai deaproape colaborator al său, Malinovski, șeful fracțiunii bolșevice din Duma.

Cu toate precauțiunile luate, cu toată îndemânarea de care dă dovadă, totuși nu izbuteste să scape teafăr. Ockhrana era prea bine organizată ca să nu-i dea de urmă.

Cea mai mare parte din anii tinereții îi petrece prin temniță și în surghiun; evadările formează mici întreruperi.

Iată o schiță grafică a vieții lui Stalin, dela intrarea lui în partid până la izbucnirea revoluției:

1898 — la vârsta de 19 ani, aderă la organizația social-democrată din Tiflis. 1901 — urmărit de poliție, fuge la Bacu unde întemeiază o grupă socialistă ilegală. 1902 — e arestat. 1902 — 1903, e întemnițat la Kutalsk. 1903 — exilat pentru 3 ani, în Siberia Orientală. 1903 — evadează. 1908 — arestat și exilat pentru 3 ani în Vologda. 1909 — evadează. 1909 — arestat și exilat pentru șase ani în Siberia. 1910 — evadează. 1910 — arestat și exilat din nou în Vologda pentru trei ani. 1911 — evadează. 1912 — arestat și exilat în Siberia de Nord. 1912 — evadează. 1913 — exilat în regiunea Turukan, în interiorul Cercului Polar. Aci rămâne până la revoluția din 1917.

Fără survenirea acestui eveniment, foarte probabil că Stalin ar fi fost nevoit să-și prelungească pentru mai multă vreme șederea prin regiunile polare. Din cauza situației înalte pe care o ocupa în ultimul timp în partid, fiind supraviețuit mai de aproape, evadarea devenise mai anevoioasă. Ar fi urmat să-și depene mai departe, prin ținuturile pustii și veșnic înzăpezite ale Siberiei, o existență trudită, fără strop de bucurie și nădejde. Ca variație, ar fi încercat desigur o nouă evadare.

În caz de reușită, îl aștepta viața nesigură și primejdoasă de conspirator.

De n'ar fi fost la mijloc obligația morală care-l îmbrâncea în vâltoarea luptei ca să participe direct și efectiv la promovarea cauzei revoluționare, e foarte probabil că Stalin ar fi preferat temnița și exilul, în locul vieții de conspirator. Această preferință e lesne de înțeles.

Temnița și exilul îi oferea un adăpost și-l scuteau de o serie de griji și de nevoi.

În schimbul libertății pierdute, câștiga răgazul trebuitor pentru reculegere, studii și meditații. În temnița și în exil, Stalin a avut puțină să-și completeze cultura, să reflecteze asupra diferitelor probleme, să-și cizeleze personalitatea.

În citirea și aprofundarea operelor lui Karl Marx și Lenin, căuta el să găsească îndrumări și alinare.

Nefiind o fire nostalgică, în goană după noui, orizonturi, se mulțumește cu ceea ce-i oferă acești doi autori. Asemenea elevilor sârguitori, nu simte altă nevoie decât aceea de a-i cunoaște și pricepe.

Karl Marx și Lenin îi satisfac întreaga curiozitate și toate năzuințele sale. El nu este omul speculațiilor metafizice, pe care să-l atragă jocul ideilor și să găsească în subtilități dialectice, prilej de desfătare sufletească. El e omul acțiunii. Nu prețuiește ideologia decât în măsura în care folosește acțiunii. Mintea lui nu poate pricepe cum sunt oameni care să susțină concepția artei pentru artă. O socotește mai rău decât o prejudecată burgheză; o privește ca o aberație teoretică și ca o pervertire a gusturilor.

În sânul partidului, nu se distinge ca om de cultură și de talent. Galoanele le câștigă pe'ndelete, prin devotament și voință. E omul

loviturilor îndrăsnețe. El este acela care, alături de tovarășul său Kamo, izbutește să-l scoată din încurcături, oridecâteori partidul, din cauza lipsurilor bănești, se găsește la grea strâmtoare.

Nu-și dă nici cea mai mică osteneală să facă o selecție în alegerea mijloacelor, atunci când partidul apelează la dânsul să-i procure fonduri. Smulge prin teroare bani dela diferiți negustori, pradă și jefuește instituțiile publice. Puțin îi pasă, dacă de pe urma loviturilor date, rămân victime omenști. Atacul împotriva băncii din Tiflis a costat 50 de morți și răniți. Au căzut pradă bombelor și gloanțelor de revolver, alătura de escorta care însoțea depozitul Băncii, o mulțime de copii, bătrâni și femei, oameni care n'aveau altă vină decât ghinionul că se găseau din întâmplare, la ora aceea, în Piața Erivan.

Prădarea Băncii Imperiale din Tiflis, constituie o operație din cele mai îndrăsnețe din câte se cunosc. A avut loc ziua în amiaza mare, în toiul forfotelei, la câțiva pași de Palatul Guvernatorului.

O escortă de 50 de cazaci păzea transportul.

Folosind panica provocată de explozia bombelor și sub focul carabinelor, el împreună cu tovarășul său Kamo izbutesc să pue mâna, pe cele 350 mii de ruble. Nu te poți opri să nu admiri felul cum a organizat și condus atacul, dând dovadă de multă pricepere, curaj și sânge rece.

Lovitura dela Tiflis nu este singura ispravă de felul acesta a lui Stalin. Este însă destul de edificatoare pentru caracterizarea omului.

Posedatul unei credințe, el consideră toate mijloacele bune, când ele contribuie la atingerea scopului. Voința lui nu cunoaște șovăieli sau

slăbiciuni. Mâna lui e sigură pe trăgaci, lovind fără cruțare pe oricine îi stă în drum. Niciun fel de remușcare nu vine să-i turbure echilibrul sufletesc. Cu seninătate olimpică trimite la moarte pe cei care-i crede vrednici de asemenea osândă. Nu se dă în lături să dispuie asasinarea Țarului și a familiei sale, când socoate că rămânerea lor în viață prezintă un pericol pentru regim. Știe să fie în același timp îndrăsneț și prevăzător.

El, autorul principal al rebeliunii muncitorești din Tiflis, din anul 1901, e cel dintâi care dă bir cu fugiții, de îndată ce-și dă seama, că partida e pierdută. Nu găsește de loc potrivit să rămâie în fruntea manifestanților, expus furiei cazacilor.

Gloria unui eroism sterp, n'are nicio atracție pentru dânsul.

Preferă obscuritatea care-l pune la adăpost de primejdie și-i oferă posibilități de ascensiune, fără mari riscuri.

Nu urmează de aci că Stalin e lipsit de curaj; îl are cu prisosință ori de câte ori îl cere nevoia. Stă dovadă întreaga lui activitate bogată în acțiuni îndrăsnețe. Are grijă însă să iasă teafăr din fiecare încurcătură. Dibaciu în mânănuirea oamenilor, se pricepe să scoată castanele din foc cu mâna altora. Știe să le exploateze slăbiciunile, ambiția și vanitatea.

La nevoie nu se dă în lături să se folosească de serviciile bandiților și delicvenților de drept comun.

Nu-i repungă de loc cărdășia unor asemenea indivizi; dimpotrivă, o caută chiar cu totdindinsul. Această purtare scandalizează pe ceilalți tovarăși de luptă. Stalin însă se sinchișește prea puțin de părerea lor; îi vede liniștit de treabă.

Este după împrejurări, aci insinuant și uneltitor, aci brutal și cinic. Se obsearvă la dânsul influența originii sale caucaziene și aceea a educației seminariale.

Dacă-i lipsit de puterea de atracție, știe în schimb să se impună.

Prin unele din atitudinile sale, reușește să smulgă admirația adversarului. O scenă petrecută la temnița din Bacu e de natură să ne arate una din laturile caracteristice a persoanei lui Stalin.

La capătul unei discuții pe care a avut-o cu directorul închisorii, își luă îndrăsneala să asvârle în capul acestuia hârdăul cu murdării care se afla în colț. Pentru această ispravă fără precedent în anele închisorii, i se aplică pedeapsa cea mai aspră cu putință.

În ziua de Paști, când deținuții se bucură de un regim de favoare, Stalin împreună cu alți câțiva infractori sunt puși să și ispășească osânda, defilând goi, dealungul cordoanelor de soldați, sub ploia loviturilor de bice. Văzduhul răsună de țipetele sfâșietoare ale nenorociților. Cei mai mulți cad leșinați de durere. Spectacolul acesta îl lasă rece pe Stalin; el se confundă în citirea unei cărți a lui Lenin. Când îi vine rândul, închide tacticos cartea, pășind nepăsător printre cele două șiruri de ostași, sub ploaia loviturilor care curg din toate părțile.

Indârjit de atitudinea sfidătoare a osânditului, comandantul dă poruncă să se întefească loviturile.

Sub sfârcul bicelor care izbesc fără cruțare, carnea se'ncrețește, sângele curge șiroaie. Iosif Djugajvili însă parcă-i stană de piatră; nu scoate niciun gemăt.

Asistența e profund impresionată.

Ce-i oare cu omul acesta pe care nu-l poate

incovoia nici cea mai atroce durere? Ce va deveni o asemenea persoană inzestrată cu o voință de fier și o stăpânire de sine fără pereche? Se va irosi zadarnic prin temnițe și exiluri sau va izbuti să'nfrângă toate ostilitățile și piedicile întâlnite în cale?

Oricum, se vedea dela distanță că nu-i omul croit să ducă o existență mediocră și banală.

*

Printre fruntașii social-democrați din Tiflis cu care vine în contact Stalin, se afla și-un oarecare Kurnatovski. Acest tip interesant prin ciudățeniile lui, e cel dintâi care-i vorbește lui Iosif Djugajvili, de Lenin, tânărul marxist dela „Iskra“. Prin mijlocirea lui, Stalin capătă din când în când „Scânteia“, ziarul pe care-l scotea Lenin în străinătate.

Potrivit firii sale, Stalin rumegă pe'ndelete conținutul lucrărilor tânărului scriitor. Pe măsură însă ce pătrundea concepția teoreticianului dela „Iskra“, își dădea seamă că se găsește în fața unui cugetător de rasă. Pe viitor, scrierile lui Lenin vor deveni lectura lui favorită.

Nu se va despărți de dânsule, nici chiar atunci, când, în închisoare, vedea cum se pregătesc bicele ca să-l pedepsească nesupunerea și îndrăzneala. Lenin are darul să-i inspire cea mai mare încredere.

În el vede forța și viitorul partidului.

În 1903, când se produce ruptura în partid, Stalin e printre cei dintâi care-l urmează pe Lenin, deși în lagărul advers se găsesc aproape toți fruntașii social-democrați ruși.

Se grăbește să-și trimită adeziunea, tocmai din Siberia, unde se găsea în exil.

Prezența lui Lenin în capul grupării opozi-

ționiste, îi oferă destulă garanție ca să mai simtă nevoia să se documenteze asupra acelor petrecute la Londra. Siberia era prea departe de capitala Angliei.

Pe vremea aceea, Lenin nici nu știa măcar de existența lui Stalin. El se străduia în zadar, nopți dearândul să câștige de partea sa pe impetuosul Trotski. Nici prin cap nu-i trecea că fără cea mai mică osteneală, recrutase prin pustiurile Siberiei, un partizan zelos și vrednic. Numai cu timpul își va da seama de achiziția făcută.

Stalin nu era omul care să se impuie dintr'odată, prin vioiciunea minții, bogăția cunoștințelor sau strălucirea talentului.

Altele erau calitățile lui: ele nu se manifestau decât în măsura în care Stalin participa la acțiune.

Unul din meritele sale e faptul că a fost printre cei dintâi care l-au urmat pe Lenin, într-o vreme când grosul partidului era împotriva lui. A avut de asemenea meritul să rămâie tot timpul alături de Lenin, chiar atunci când numărul partizanilor era cât se poate de restrâns.

Pe Stalin nu-l impresionează deloc faptul că cei mai de seamă membri ai partidului, intruniți la Capri, reședința lui Gorki, unde se țineau cursurile „Inaltei Școli de Științe Comuniste“, îl atacau fără menajamente pe „prea stimatul tovarăș Lenin“.

Dimpotrivă, aceste atacuri au avut darul să-l apropie pe Stalin și mai mult de șef. Desamăgit de cele văzute la Capri, tânărul revoluționar aleargă la Paris să se întâlnească cu Lenin. În preajma șefului, Stalin trăiește clipe de reconfortare sufletească.

Îl impresionează în chip cât se poate de plă-

cut atitudinea lui Lenin; e atitudinea unui conducător de rasă.

Stalin își dă seamă de acest lucru, dela prima ochire.

„Aci nu există independență personală și libertate, aci domnește numai Comitetul Central“. Cu aceste cuvinte, întâmpină Lenin pe fiecare nou venit. Fără nicio părere de rău, Stalin renunță la tot ceea ce-i oferea Parisul ca să se mulțumească cu simpla tovarășie a lui Lenin.

În ochii georgianului, persoana șefului prezenta mai mult interes decât metropola culturii.

De altfel, Occidentul nu exercită vreo atracție deosebită asupra lui Stalin. Nu era omul lacom de emoții intelectuale și artistice. Originea lui rurală ca și viața de conspirator îl făceau refractar unor asemenea satisfacții de ordin spiritual.

Lui îi era deajuns acțiunea dârză și plină de primejdii, pentru emanciparea proletariatului.

În contrast cu marea majoritate a fruntașilor revoluționari, care și-au petrecut o bună parte din viață prin străinătate, Stalin e preferat să rămâie în Rusia, cu toate riscurile la care se expunea.

Când anumite împrejurări și interese îl silesc să treacă granița, o face fără tragere de inimă. În străinătate, se simte stingher, e un desrădăcinat. Pândește primul prilej să se întoarcă în patria blestemată, unde-l așteaptă temnița și exilul. În locul vieții de emigrant, preferă viața de conspirator. Crivățul stepei îi priește mai mult, decât șerul mediteranean. Nu se îndură să părăsească țaria, nici chiar atunci când îl îndeamnă Lenin.

„Prevăd că treburile merg spre un sfârșit, îi răspunde Stalin lui Lenin, e deci preferabil să rămân pe loc ca să suvaveghez mersul eveni-

mentelor“. Acestui contact neîntrerupt cu Rusia îi datorește Stalin, într-o bună parte, forța și ascensiunea sa.

Era lipsit de calitățile trebuitoare ca să se poată afirma și impune în rândurile emigranților. În fața unor oameni de cultură și talent ca Plekhanov, Lenin, Trotski, Martov, Axelrod, Maxim Gorki, Bogdanov, Lunaciarski ș. a., Stalin nu putea să rămâie decât în umbră. În Rusia însă, unde partidul bolșevic nu dispune de cadre numeroase și elemente de elită suficiente, Stalin n'are de întâmpinat în drumul său, nicio piedecă serioasă. Cu atât mai mult, cu cât se mulțumește să fie un simplu aghiotant al planurilor și ideilor lui Lenin. În această direcție, dovedește pricepere și îndemânare. Ori de câte ori partidul se găsește în jenă financiară, Stalin e însărcinat cu procurarea fondurilor. Își îndeplinește obligația în chipul cel mai onorabil cu putință. Are numai grija să nu se împedice de niciun scrupul în alegerea mijloacelor. În schimb, este cât se poate de scrupulos în mănuierea fondurilor. Nu'nțelege să-și însușească nicio lețcaie din banii procurați de dânsul. Este omul devotat cu trup și suflet partidului. Sectar până la fanaticism, nu cunoaște alte bucurii și aspirații decât acelea ale partidului.

În scurt timp, devine unul din cei mai destoinici revoluționari profesioniști. Se pricepe de minune să organizeze un atac, să dea o lovitură, să evadeze din temniță și exil, să'ntreprindă o acțiune subversivă.

Trăind în mijlocul poporului rus, e pus în situația să cunoască realitatea în chip intuitiv. Din această cauză, nu este expus să rătăcească prin labirintul considerațiilor teoretice sau să fie victima iluziilor amăgitoare. Empiric prin întreaga lui structură sufletească, contactul con-

tinuu cu Rusia nu i dă prilejul să se abată pe drumuri străine de firea lui. Un contact mai strâns cu Occidentul, poate c'ar fi contribuit la falsificarea caracterului său.

Imprejurările însă au făcut ca Stalin să fie întru totul un produs al solului rusesc. Reprezentant al spiritului național, era explicabil ca el să fie preferat înaintea lui Trotski.

Grosul partidului a văzut în Stalin pe omul care se potrivea mai bine cu dânsul. Ridicat din mijlocul mulțimii, fără relief și strălucire, împărțășise soarta comună a tuturor revoluționarilor din Rusia.

Partidul avea ambiția să guverneze prin oamenii impuși de dânsul și nu prin aceia care i se impun.

*

Incredințat de valoarea și superioritatea lui Lenin, tovarășul Koba lasă pe seama șefului toate preocupările de ordin programatic și tactic, mulțumindu-se cu rolul de aghiotant care execută dispozițiile comandantului. Până la boala lui Lenin, nu'nțelege să-și îngăduie niciun fel de inițiativă și libertate de acțiune.

În această calitate, se distinge Stalin în sânul partidului bolșevic. Zelul, priceperea și energia de care dă dovadă, îl impun în primele rânduri. În lipsa lui Lenin, el este de fapt conducătorul partidului. Deși nu face parte din Dumă, supraveghează foarte de aproape activitatea fracțiunii bolșevice. Tot timpul cât stă la Petersburg, conduce în chip efectiv cele două oficioase ale partidului, „Svesda“ și „Pravda“, deși aparențele arată contrariul.

Sunt persoane care fac mare caz din faptul

că desemnarea lui Stalin ca membru în Comitetul Central al partidului precum și delegația sa pe la diferite congrese, nu s'a făcut pe calea alegerii, ci pe calea întortochiată a cooptărilor.

Dacă amănuntul de mai sus prezintă un interes documentar care privește înțelegerea caracterului lui Stalin, el nu-i însă de natură să-i micșoreze valoarea.

Răscolindu-i cu multă grijă trecutul, adversarii în frunte cu Trotski au putut să găsească unele puncte obscure. Au aflat de pildă că Stalin fusese exclus din partidul social-democrat rus de către organizația din Caucaz, cu o majoritate zdrobitoare. Tovarășul Koba cu apucăturile lui „banditești“ nu era pe placul revoluționarilor locali.

Trotski numește epoca de la 1905 „Coșmarul lui Stalin“.

Intr'adevăr, în decursul revoluției dela 1905, Stalin se ferește să se asvârle cu tot elanul în vâltoarea luptei, mulțumindu-se numai să-și îndeplinească datoria. De altfel, nu-i singurul care are această atitudine. Și Lenin procedează cam la fel.

Trotski greșește când atribuie în întregime fricii, lipsa de zel a lui Stalin. O explicație destul de întemeiată se poate găsi în neîncrederea pe care i-o inspira reușita revoluției.

Trotski consideră de asemenea dubioasă activitatea lui Stalin din timpul șederii sale la Petersburg. Fostul comandant al armatei roșii nu-i atribuie lui Stalin, niciun rol de seamă, în prima fază a revoluției. Dimpotrivă, găsește cu cale să-i aducă o mulțime de învinuiri. Nu fără temei, Trotski îl acuză de o anumită „tendință mensevistă“, de oportunism defetist. E vorba de atitudinea lui Stalin, din primele luni ale revoluției.

Intr'adevăr, e o atitudine cu care Stalin nu se prea poate lăuda.

*

La izbucnirea revoluției, Stalin se afla de mai mult timp în Siberia.

Ispășea pentru a șasea oară, osânda surghiunului.

Cu toată experiența lui de conspirator încercat, cu toate posibilitățile pe care i le oferea un oraș ca Petersburgul, totuși n'a putut să scape teafăr multă vreme, din ghiarele Ockhraniei.

Mai târziu, când Stalin a fost în posesia arhivelor poliției secrete, a putut afla cauza deportării sale: fusese denunțat de tovarășul Malinovski, șeful fracțiunii bolșevice din Duma.

Viața de exil, într'o regiune aspră ca aceea din Turukansk, cu lipsurile și rigorile ei, n'a făcut decât să-l oțelească pe Stalin. Nu era omul pe care să-l doboare nevoile.

Lectura, vânatul, meditațiile și tovarășia în nopțile friguroase a unei fete tinere din partea locului îi mai îndulceau traiul.

Prin purtarea lui, Stalin sfârșise prin a scandaliza pe deținuții politici; lua apărarea hoților de rând, întreținea legături de prietenie cu polițaiul Kabarov, contravenea la legea ospitalității.

Suferința comună înlocuiește și apropiere sufletească, era prilej de sfadă și zăvanie. Ostilitatea deținuților îl făcea pe Stalin mai retras și mai închis ca de obicei. În sufletul său se îngrămădesc și roaie de venin.

Are însă grijă să aștepte cu răbdare ceasul răfuelilor.

Imprejurările, ca și oamenii, nu izbutesc să-l desnădăjduiască.

Își păstrează speranța, chiar atunci când bate vântul cel mai potrivnic. Nu-l înspăimântă pustiul

și Crivățul Siberiei. Când se abate asupra lui îndoiala sau desgustul, se mulțumește să dea din umeri.

Nu-i omul care să cedeze.

Georgianul nu putea să uite că-i dintr'o țară, unde oamenii găsesc plăcere să nfrunte primejdia și obstacolele.

Perspectiva că poate să-și lase ciolanele prin câmpiile înghețate ale Siberiei, nu era de natură să-l impresioneze.

Numai gândul că de pe urma unor astfel de sacrificii, s'ar putea întâmpla să profite câțiva dintre aceia care-și petrecuseră viața prin străinătate, îl făcea să clocotească de ciudă.

El care se folosise de nenumărate ori de persoana altora, nu era deloc dispus să servească, la rândul său, ca unealtă pentru alții.

De aceea se îndărătnicește să aștepte.

În sfârșit, după o luptă îndelungată, cu jertfe fără număr și suferinți neînchipuite, cu trudă neîntreruptă și elanuri sfărâmate, sosi și ziua cea atât de mult râvnită.

Stalin, cu toată bucuria cea mare pe care o simte, știe totuși să-și păstreze cumpătul.

La îndemnurile stăruitoare ale lui Sverdlov, ca să se asvârle, cât mai neîntârziat, în vâltoarea revoluției, Stalin se mulțumește să-i răspundă: „Ce, te grăbește să-ți arzi aripile?”

El unul nu-i dispus la așa ceva; are cu totul altceva mai bun de făcut. Pentru moment, pleacă în Caucazia. Aci însă, îl așteaptă desiluzia. Vede cu ciudă și melancolie că este un indezirabil în patria lui. Prin partea locului era vie amintirea isprăvilor sale și a excluderii lui din partid. Oamenii revoluției nu erau bucuroși de tovarășia unui asemenea element. Il ocoleau chiar membrii grupării bolșevice.

Revoluția, pe care o servise cu credință o viață

întreagă, se purta nerecunoscătoare cu dânsul. Are motive puternice să fie nemulțumit.

Pe vremea aceea, Stalin n'avea cum să-și dea seama că, prin ostilitatea cercurilor locale, se schimbă pe de-a 'ntregul cursul vieții sale.

Fără această ostilitate, foarte probabil că dânsul ar fi rămas la Tiflis, devenind unul dintre fruntașii regiunii.

Soarta însă a vrut altfel.

Nemulțumit de perspectiva pe care i-o oferă Caucazul, Stalin i-a drumul capitalei. Nici aci nu-i surăde la început norocul...

Are numai satisfacția că la Petersburg, ia alături de Kamenev, conducerea fracțiunii bolșevice. Singurul merit al lui Stalin, în perioada când a avut comanda grupării, a fost acela că a strâns rândurile partizanilor și a continuat să lupte pe poziție.

Incolo, n'a știut să facă cu succes față situației.

Sub direcția lui, mișcarea bolșevică lăncezea. Zi de zi, scădea tirajul ziarului „Pravda” și se rărea numărul partizanilor.

În zilele turburi, dar hotărâtoare, din primăvara anului 1917, Stalin este incapabil să domine situația, să se orienteze în haosul pe care-l prezenta viața politică. Telegrama expedită de Stalin și Kamenev lui Lenin, care se găsea în Elveția, oglindește starea de spirit a celor doi fruntași bolșevici. „Situația este fără ieșire, bolșevismul în declin, de prisos de a mai continua acțiunea”; așa sună textul telegramei.

Stalin nu începe să se desmeticească decât odăfă cu sosirea lui Lenin și pe'ndelete. Au fost chiar unele momente când Stalin a încercat să se opule lui Lenin.

La timpul potrivit, Trotski va ști să-i impute această atitudine.

Iată termenii cu care caracterizează Trotski, atitudinea lui Stalin :

„În tot timpul acesta Stalin a fost într'o stare de mare indispoziție politică : uza de expediente, tăcea, împingea pe alți tovarăși înainte, iar câteodată își îngăduia să reziste lui Lenin“.

Cu venirea lui Lenin și a celorlalți emigranți, Stalin e exoflisit dela conducerea partidului. De unde până acum, era pe primul plan, va trebui, pentru o bucată de vreme, să se mulțumească numai cu roluri de mâna a doua sau chiar a trela.

Dacă e dispus s'accepte fără murmur întâietatea lui Lenin, preponderența în partid a celorlalți emigranți, îl indispuie grozav.

Nici în ruptul capului nu se putea împăca cu ideea îndepărtării din fruntea partidului a unor oameni care au îndurat rigorigile Siberiei ca să fie înlocuiți cu persoane care n'au făcut altceva decât să hoinărească prin străinătate. Vedea, de pildă, cum tronează în partid, un om ca Trotski care, până mai ieri, fusese un dușman neînduplecat al bolșevicilor. Știe însă să se resemneze, pândind momentul prielnic.

Până atunci, caută să-și pregătească terenul, folosind fiecare prilej ce se ivește. La rigoare, se mulțumește cu situații fără relief, lucru care nu-l împiedecă să se afirme, cu timpul, ca un element de care partidul nu se poate lipsi.

Rând pe rând, vor dispărea de pe primul plan al vieții politice, toate vedetele revoluției ca să nu rămâie în schimb decât Stalin.

Valurile revoluției vor înghiți pe toți corifeii și nu va supraviețui decât acela care figura cel din urmă pe lista comisarilor poporului și la un departament lipsit de importanță.

Cine putea să prevadă atunci, un asemenea rezultat ?

De bună seamă că nici chiar Stalin.

La început, împărțase și Stalin neîncrederea generală cu privire la reușita revoluției; se temea să nu se repete experiența dela 1905.

Din această pricină, are momente de ezitare și este uneori în divergență de păreri cu Lenin. Aceasta nu-l împiedecă deloc să fie prezent la datorie.

Oricât s'ar strădui adversarii, în frunte cu Trotski, să-i tăgăduiască meritele lui Stalin în zilele de grea încercare din Octombrie, nu vor putea totuși să nu recunoască faptul că dânsul a făcut parte din cele două comitete restrânse care au pregătit revoluția.

În timpul războiului civil, Stalin a jucat un rol destul de important.

Sunt persoane care merg până acolo încât susțin că Stalin a fost adevăratul organizator al victoriei.

Așa de pildă Krassin, spune: „Generalisimul era acela care tremura cel mai mult. Dacă Stalin, acest om care, poate, nu-i așa de inteligent, dar liniștit, sincer și de un curaj în afară de orice discuție, dacă Stalin nu era alătura de el, de mult ar fi dat bir cu fugiți. Dar Stalin îl ținea din scurt și 'n fond dânsul este acela care conducea din spate, întreaga apărare a Rusiei Sovietice, lăsând pe seama lui Trotski, demnitățile și onorurile.

Trotski se risipește în discursuri inflăcărate, dă ordine care sunt dictate de Stalin, impușcă oameni și-și închipuie că este „Napoleon în persoană“.

La fel glăsuiește și-un alt vechiu bolșevic, anume Solomon:

„Stalin silea pe Trotski să fie curajos“.

Voroșilov, actualul comisar al poporului la departamentul armatei, a încercat să dovedească

superioritatea lui Stalin, în comparație cu mult trâmbițata capacitate militară a lui Trotski.

Nu-i locul aci să căutăm să restabilim adevărul în această direcție; reținem numai faptul brut al participării active a lui Stalin.

Chiar în lagărul albilor, se recunoaște valoarea lui Stalin.

„Trebue, spune unul dintre ei, să i se facă această dreptate ca să se recunoască că energia lui ar putea să fie invidiată de orice vechiu administrator, precum capacitatea lui de a se adapta la lucruri și împrejurări, ar putea servi ca învățătură pentru mulți“.

La potolirea răscoalei din Kronstadt, răscoală care amenința să sdruncine regimul sovietic, Stalin are o parte de contribuție însemnată.

Pentru serviciile aduse, dânsul a fost decorat cu ordinul „Steagul Roșu“, cea mai înaltă distincție militară din Rusia Sovietică, distincție ce nu fusese acordată decât numai lui Trotski.

Publicul cel mare care nu cunoștea decât isprăvile lui Trotski, ignorând cu desăvârșire activitatea tăcută a lui Stalin, a rămas foarte surprins de această excepțională distincție acordată georgianului Djugajvili.

„De ce Stalin, nu pot să pricep?!“ întrebese plin de nedumerire, Kalinin, când Kamenev propusese decorarea lui Stalin.

Aceeași nedumerire se citea pe fața tuturor aceluia care asistau la ceremonia decorării.

Singur Trotski se grăbise s'aplaude cu sgomot pe cel care era onorat cu înalta distincție a „Steagului Roșu“. El, eroul zilei, își putea îngădui această generozitate. Nici prin vis nu-i trecea lui Trotski, că va veni o zi, când, el, idolul mulțimii și al proletariatului, va fi dat la o parte de „mediocritatea cea mai de seamă din partid“.

Și nimeni din sala Teatrului cel Mare, nu putea bănuî, în clipa aceea o asemenea perspectivă.

De bună seamă că poate nici însuși Stalin care, de altfel, avusese grija să lipsească dela ceremonie.

Până atunci, se mulțumise să înfrunte pe Trotski, într'o vreme când acesta era în apogeu și deținea comanda supremă a armatelor roșii.

În calitatea sa de subaltern și-a permis să scrie pe ordinele exprese ale generalisimului: „A nu se conforma“.

Cu timpul care trece, Stalin capătă încredere în forțele sale, trezindu-se într'insul ambiția rolurilor principale; se obișnuiește cu ideea că poate să ție frânele conducerii. Până la urmă, sfârșește prin a înfrunța însăși voința lui Lenin. Iar, într'o bună zi, spre uimirea tuturor, această mediocritate exasperantă a partidului înlocuiește la cârma statului sovietic pe Lenin și pe Trotski.

La aflarea acestei vești, publicul de pretutindenii, foarte consternat, s'a întrebat: „Cine este acest Stalin?“

„Cea mai eminentă mediocritate din partid“, s'a grăbit să răspundă Trotski. Și foarte multe persoane și-au însușit pe de-a'ntregul această caracterizare.

Și astăzi, după trecerea atâtor ani de zile, în care timp Stalin a condus cu mână de fier și nu fără pricepere destinele Statului sovietic, continuă să persiste în mintea multora această apreciere defavorabilă și să se întrebe cu nedumerire: Cine este acest Stalin și ce-i cu dânsul?

* * *

Stalin, numele sub care e cunoscut actualul dictator al Rusiei Sovietice, nu-i decât o poreclă

dată de Lenin, georgianului Iosif Djugajvilli. Cuvântul Stalin înseamnă omul de oțel.

Dacă inteligența lui n'are nimic comun cu sclipirea oțelului, în schimb însă, în ceea ce privește dârzenia voinții, el merită cu prisosință denumirea.

Ca orator e cât se poate de mediocru. Nici nu poate fi vorba să se compare cu rivalul său Trotski. Acesta din urmă e un orator în adevăratul sens al cuvântului, cu toate calitățile și cu toate scăderile care fac pe oratorul de mase.

Oratoria lui Stalin e oratoria unui avocat de provincie. Ca fond, discursurile sale n'aduc decât o înșirare de banalități și lucruri comune.

Forma în care sunt îmbrăcate ideile e și ea destul de searbădă.

Cuvintele îi ies cu greu. Vorbirea îi este tărăgănată și pe alocurea se poticnește.

Nici urmă de spontaneitate, de sclipire, de avânt, de ripostă.

Nimic în oratoria lui care să cucerească, să mpună.

Câtă deosebire între el și înaintașii lui: Lenin și Trotski!

Lipsa aceasta de talent oratoric explică în bună măsură faptul de ce Stalin n'a jucat un rol de suprafață în faza romantică a revoluției.

Activitatea publicistică a lui Stalin se reduce la câteva lucrări cari nu prezintă vreo valoare deosebită.

Pe câtă vreme Lenin și Trotski au publicat nenumărate studii de doctrină și polemici, Stalin nu prea și-a bătut capul cu așa ceva.

Răspândita lui broșură „Bazele Leninismului“, nu-i o lucrare care să depășească linia comună: ba chiar, i-a dat prilejul lui Trotski să fie cât se poate de malițios cu privire la valoarea in-

electuală și doctrinară a lui Stalin. Și dat fiind talentul de pamfletar strălucit a lui Trotski, lucrul a fost cu atât mai ușor, cu cât lucrarea prezintă numeroase puncte vulnerabile.

Cultura lui Stalin, dacă nu-i cu totul redusă, în niciun caz, ea nu-i de natură să sperie pe cineva. Și'n această privință câtă deosebire între el și înaintașul lui Lenin! Câtă deosebire între el și rivalul său Trotski, pe care l-a răpus. Buckharin, fost cândva aliatul lui Stalin și 'nlăturat dela conducere, e și el mult superior lui Stalin ca orator, cultură și om de spirit.

Pe câtă vreme Lenin stăpânea destul de bine franceza, germana, engleza, putea să citească italianeste, iar în ultimul timp, când era peste măsură de aglomerat cu conducerea Sovietelor, găsea timp să studieze limba cehă, se afirmă că Stalin, în afară de rusește, nu cunoaște temeinic nicio limbă străină. Și nici măcar în rusește, nu-și dă osteneala să citească. Din acest fapt, adversarii îi fac un mare cap de acuzare.

De asemenea, manifestările artistice îl lasă cu totul rece.

Nu cunoaște decât o singură pasiune: politica; nu are decât o singură slăbiciune: puterea. În vâltoarea luptelor politice, găsește singura rațiune a existenței sale. E trup și suflet devotat politicii.

Iubește și dorește puterea din toate fibrele ființei sale; e un îndrăgostit fanatic al puterii. Dar dragostea lui Stalin pentru putere nu-i o dragoste platonice ce se mulțumește numai cu dorul, nici o dragoste mondenă care se mulțumește cu flirtul și cochetăria.

E o dragoste de o virilitate sălbatecă care vrea să posede puterea în chip exclusiv și absolut.

Gelos de dânsa cu acea gelozie ce caracteri-

zează pe amanții de rasă, el nu înțelege să 'mpartă cu altcineva puterea. De aceea, a căutat pe toate căile să 'nlătore pe toți cei care îndrăsneară să râvnească la dânsa. Rând pe rând, au fost doborâți Trotski, Kamenev, Zinoviev, Frunză, Buckharin ș. a.. Și pe viitor, oricine va cuteza să-i dispute întâietatea în exercitarea conducerii Sovietelor, se va izbi de rezistența dârză a omului de oțel.

E fără scrupul în alegerea mijloacelor pentru cucerirea și păstrarea puterii ca și pentru înlăturarea și doborârea adversarului.

Nu stă un moment la îndoială să recurgă la suprimarea rivalului, când, prin această suprimare, socoate el că înlătură o primejdie, își pregătește o ascensiune, consolidează o situație sau își asigură o victorie. Boris Bajanov, în interesanta lui carte „Cu Stalin la Kremlin“, între altele, ne arată cum actualul dictator al Rusiei a înțeles să se descotorosească de Wranghel și Frunză. Wranghel, la un moment dat, prezenta pentru Soviete un real pericol. Moartea lui Wranghel, după Bajanov, se datorește bolșevicilor. Boala generalului a prezentat fenomene intestinale tipice de otrăvire.

Bănuind pe Frunză, vrednicul succesor al lui Trotski la Comisariatul Armatei Roșii, că nutrește gânduri ascunse, previne primejdia surprimându-l, căci, după Bajanov, moartea lui Frunză, se datorește lui Stalin.

Stalin a fost acela care a stărui din răsuputerii ca Frunză să fie supus operației. Medicii știau oarte bine că inima pacientului nu va putea uporta narcoticul și va sfârși prin a sucomba.

Așa s'a și întâmplat.

Sotia fostului generalisim al armatelor roșii, revoltată și disperată până la culme, de atâta in-

famie și perversitate, a sfârșit puțin timp după aceea prin a-și pune capăt zilelor.

La moartea lui Frunză, Stalin a afectat o mare mâhnire pentru pierderea unui stâlp puternic al regimului. Inmormântarea care i-a făcut-o a fost cu mare pompă și cu mult fast. Stalin în persoană a făcut parte din garda de onoare care a veghiat la catafalc. A dat numele fostului generalisim Academiei Statului Major General. Nu era în destul de cinstit ?!

Și astfel, Stalin a știut să preîntâmpine o primejdie care nu se arătase încă, dar pe care numai o întrezărise.

Pe Trotski, cu sănătatea lui șubredă, bolnav de stomac, îl depărtează în Asia Centrală, într'o regiune cu totul nesănătoasă, bântuită de malarie, de ciumă și chiar de lepră. În asemenea condiții, Stalin sconta moartea sigură a temutului său rival.

Dispariția din plin Paris și 'n condițiuni cu totul misterioase a șefului monarhiștilor ruși, este iarăși una din isprăvile lui Stalin.

Se afirmă, cu multă insistență, că tot Stalin este autorul moral al asasinării Țarului.

În timpul din urmă, nu s'a dat în lături să execute o seamă de fruntași bolșevici, în cap cu Zinoviev și Kamenev, foștii lui tovarăși de luptă.

În materie de morală politică, și-a însușit întru totul, lozinca lui Lenin care suna: Izbândirea prin orice mijloace și pe orice cale.

Nu știm dacă Stalin a studiat și cunoaște în deaproape pe celebrul Machiavel; e neîndoios însă că se pricepe să-i aplice ideile cu perseverență și nu lipsit de îndemânare.

Dacă iubește puterea cu pasiunea amantului de rasă, o iubește de dragul puterii și nicidecum pentru avantajele personale ce ar decurge de pe urma ei.

Omul care, datorită situației excepționale ce ocupă în fostul Imperiu Moscovit, și-ar putea permite luxul să-și satisfacă cele mai abracadabrante gusturi și să rivalizeze în pompă și strălucire cu cele mai pretențioase capete încoronate, se mulțumește să ducă o existență din cele mai modeste; aproape umilă.

Dictatorul tuturor rușilor se mulțumește să ocupe în minunatul palat al Kremlinului, un mic și modest apartament, locuit înainte de revoluție, de către servitori.

Mobilierul e cât se poate de simplu și sumar.

În această locuință sărăcăcioasă, un singur obiect de lux care-ți amintește confortul: un aparat telefonic; e singurul obiect de lux pe care și-l permite în casă Stalin.

Masa e și ea simplă și fără pretenții. Vinul e singurul lux pe care și-l permite Stalin la masă. Să nu se creadă însă că Stalin întrece cumva măsura, că e un bețiv sau un alcoolic. Bea cu mult mai puțin ca alți conducători sovietici, Rikov de pildă.

Orice chelner sau calfă de bărbier, sunt mai bine și mai elegant îmbrăcați decât conducătorul Republicii Sovietice.

Strălucirea fastului și a pompei față de care sunt sensibili o mare parte din conducători, pe Stalin îl lasă nepăsător.

Pe Stalin nu-l interesează decorul puterii, ci puterea în sine.

De aceea, a lăsat pe alții să-și satisfacă orgoliul și vanitatea, bucurându-se de decorul puterii. Așa a procedat pe rând cu Trotski, Kamenev, Zinoviev, Buckharin etc. Când însă aceștia nu s'au mulțumit cu rolul decorativ din Republica Sovietică, ci au vrut să exercite în chip efectiv puterea, Stalin a știut să găsească mijloacele

potrivite ca să-i înlătore din arenă. El nu înțelege să'mpartă cu alții puterea.

Dacă, la un moment dat, interesele dictează să accepte și pe alții la conducere, el știe să se plece necesităților.

Prin aceste concesi momentane, își salvează situația, își consolidează poziția, își pregătește preponderența.

Tolerează pe Trotski atâta timp cât trăia Lenin și a fost de neînlocuit în perioada loviturii din Octombrie și a războaielor civile.

Imediat însă ce Lenin moare, și Trotski aspiră să-i ia locul la conducere, sub auspiciile lui Stalin se formează faimoasa „Troica“ : Stalin — Zinoviev — Kamenev, care avea să răpuie pe fostul generalisim al armatelor roșii.

Ca să doboare pe Trotski, el acceptă pe Zinoviev și Kamenev.

Mai târziu, ca să doboare pe foștii lui colaboratori din faimoasa „Troică“ — pe Zinoviev și pe Kamenev — el se aliază cu Buckharin.

Dar nici pe Buckharin și Rikov nu-i tolerează multă vreme.

El vrea să exercite singur puterea. Aceasta este, cum am spus, unica lui pasiune.

Nu cunoaște nici slăbiciunea banului, nici pasiunea femeii, cele două mari și năprasnice pasiuni care frământă omenirea de când e lumea, și cărora cad pradă multe suflete de elită și spirite distinse. Omul care ar putea să dispună de o avere fabuloasă și ar putea să rivalizeze în fast, lux și somptuositate cu cele mai de vază capete încoronate, cum am mai amintit, duce o existență care contrastează în chip impresionant față de situația pe care o ocupă.

Capitolul vieții sentimentale a lui Stalin e cât se poate de sărac și searbăd. Femeia n'a jucat niciun rol de seamă în existența lui. În afară

de câteva aventuri banale, Stalin a dus alături de cele două soții legitime, o viață de mic burghez. Unii poate ar fi inclinați să creadă că dânsul își concentrase asupra acestor două femei tot focul pasiunii sale. Eroare. E cât se poate de rezervat chiar cu Nadia Aleluieva, cea de a doua soție care se spune că s'a bucurat din partea lui Stalin de o atenție ceva mai deosebită. O privește și o tratează de sus.

Abia se îndură ca, din când în când să-i adreseze câte o vorbă.

Nici până astăzi, nu se cunoaște pricina pentru care s'a sinucis Nadia Aleluieva. Asupra cauzei morții soției lui Stalin, au circulat diferite svonuri. După unul din aceste svonuri, foarte răspândit, ea ar avea un substrat politic.

La un moment dat, ziarele au relatat faptul că Stalin a întemnițat pe propriul lui fiu, ca unul care trecuse în rândurile opoziției.

Nu știm întrucât această știre corespunde adevărului.

Un asemenea gest însă, nu surprinde când vine din partea lui Stalin.

Prea e dur și neinduplecat ca să-și cruțe copilul, când acesta ar fi cu adevărat vinovat și interesele cauzei ar cere pedepsirea lui.

Nu s'ar da înapoi să-l trimeată și'n fața plutonului de execuție.

Omul politic care are răspunderea unui regim, face să amuțească într'insul sentimentele de părinte.

Așa e Stalin.

* * *

Trotski, în volumul al treilea din interesanta lui carte „Viața mea“, carte scrisă cu vervă și talent literar, se ocupă îndeaproape și pe larg

de persoana lui Stalin. În fond, volumul al treilea din autobiografia lui Trotski, nu este decât o șarjă violentă împotriva omului de oțel.

În acest volum, fostul generalisim al armatelor roșii își execută fără cruțare adversarii — căci fără îndoială, acela care a răpus pe Trotski a fost Stalin.

Din relatările lui Trotski, Stalin apare într'o lumină cu totul defavorabilă.

Tot într'o asemenea lumină defavorabilă, caută să ni-l înfățișeze și Boris Bajanov, fostul aghiotant al lui Stalin, în cartea amintită mai sus, „Cu Stalin la Kremlin“. Nici Boris Suvarin, în documentatul lui studiu asupra lui Stalin, nu este mai binevoitor față de actualul dictator.

Oricât s'ar strădui autorii să se desbrace de resentimente personale, nu ne putem aștepta din partea lor la obiectivitate și nepărtinire.

Stalin este acela care l-a răpus pe Trotski, l-a deportat și l-a exilat; iar cartea acestuia din urmă, e o carte de polemică, în care învinsul se răfuește cu adversarii lui, iar adversarii se reduc la Stalin.

În asemenea condiții, nu mai poate fi vorba de obiectivitate și nepărtinire din partea lui Trotski. Nici chiar, când n'ar fi la mijloc persoana sa, nu ne putem aștepta din partea lui la obiectivitate.

Nu trebuie să pierdem din vedere că Trotski este un pamfletar de mâna întâia și'n acest caz, el nu poate să fie fără părtinire.

E în esența pamfletarului să părtinească, să diformeze, să caricaturizeze.

La rândul său, nici Boris Bajanov nu este imparțial.

După propria lui mărturisire, a intrat în rândurile comuniștilor și s'a străduit să parvie la

conducerea partidului, cu gândul ascuns ca, astfel, să servească mai bine contrarevoluția.

Boris Suvarin care a fost într'o vreme secretarul lui Stalin, astăzi se găsește în lagărul emigranților.

Un om mic, afirmă în cor adversarii, lipsit de talent oratoric și de caracter, cu un trecut revoluționar fără amploare și strălucire, cu o cultură redusă, cu orizont limitat și inteligență greoaie.

„Sunt un pitic“, se va grăbi să spuie deseori în discursurile sale, Stalin.

„Ești un epigon“, îi strigă în față Trotski.

Și din epigon nu-l va mai scoate.

Epigonul, însă, deține și exercită puterea într'un stat care numără peste 160 milioane de suflete, face față nenumăratelor și marilor greutăți și pune la grea încercare statele cu regim capitalist-burghez.

Și deține puterea din Ianuarie 1924, când a murit Lenin.

Nu-i vorba că și înainte de moartea lui Lenin, când acesta din cauza boalei, nu se putea ocupa în chip efectiv de treburile statului, tot Stalin a a fost acela care a condus de fapt Republica Sovietică.

Prin urmare, de mai bine de 13 ani de zile, năzdrăvanul georgian guvernează. Deasemenea, va trebui să nu pierdem din vedere că lui Stalin i-a fost dat să guverneze în niște timpuri cu totul anormale, în luptă cu greutăți și piedici de tot felul și'n condițiuni excepționale de critice.

În acest caz, fără voie, se naște întrebarea:

Într'adevăr, e Stalin lipsit de merite și de calități? Este el o mediocritate exasperantă, cum obișnuiesc să afirme adversarii?

Cum a ajuns să fie succesorul acelei uriașe personalități care a fost Lenin? Cum a putut și cum poate, de atâta timp, să se menție la con-

ducere, în ciuda atâtor greutăți și opoziții îndârjite?

I se tăgăduște lui Stalin, lipsa talentului oratoric: se uită însă că talentul oratoric nu-i „la qualité maitresse“ a bărbatului de stat.

Oratoria în politică nu este un scop în sine, ci unul din mijloacele cele mai prețioase pentru cucerirea și exercitarea puterii; nu este însă singurul mijloc.

În politică, oratoria are numai un caracter utilitarist și nicidecum unul de ordin estetic. Rostul omului politic nu-i acela de a figura într'o antologie de oratori celebri, ci acela de a conduce destinele unui stat.

Experiența se însărcinează să ne dovedească că cei mai celebri oratori n'au fost în același timp și cei mai de seamă oameni de stat și vice-versa; cei mai de seamă oameni de stat n'au fost cei mai celebri oratori.

Într'un regim democratic și parlamentar, unde tribuna ocupă locul de frunte, este foarte firesc ca oratoria să fie de multe ori considerată „la qualité maitresse“ a omului politic. Ea-i creează prestigiul, îi asigură ascensiunea, ea e forța care-l menține.

Lucrurile nu stau la fel însă într'un regim de dictatură.

În faza romantică a revoluției bolșevice, când era nevoie de animarea maselor, oratoria ocupa și la bolșevici, locul de frunte.

În acea epocă, pe primul plan, erau Lenin și Trotski, după care urmau Zinoviev, Kamenev, Buckharin. Stalin, care nu era un animator de masă, este aproape inexistent. Ascensiunea lui din acest timp, se face încet și pe nesimțite. El nu e ridicat, nici de masă și nici de cadrele partidului.

El și-a dat foarte bine seama că-i lipsit de

calitățile care te fac să cucerești mulțimea și să fii impus de dânsa. Cum de asemenea, a avut intuiția să 'ntrevadă că soarta lui este în mâinile lui Lenin.

În acest scop, își dă toate silințele să câștige încrederea dictatorului. Odată încrederea lui Lenin câștigată, cariera lui Stalin e deschisă.

E meritul lui c'a știut încotro bate vântul, a cucerit încrederea lui Lenin și s'a priceput să folosească orice prilej.

Nu-i mai puțin adevărat că și unele împrejurări au venit să-l favorizeze. Dacă nu survenea la timp boala lui Lenin și Trotski, ca să-i îndepărteze dela conducere, și dacă moartea lui Lenin mai întârzia cu câțiva ani, nu știm care ar fi fost în acest caz, cursul evenimentelor și soarta lui Stalin.

Faptul că Stalin nu e un cărturar, dacă constituie pentru dânsul o apreciazabilă scădere, nu înseamnă însă că-l face inapt pentru rolul lui de om politic; mai ales când avem în vedere momentul în care apare pe scenă.

El n'avea chemarea să fie un inovator în materie de doctrină și de tactică. Karl Marx și mai ales Lenin, îl scutiseră de o astfel de sarcină.

Ținta era fixată, drumul era tras de către genialul lui înaintaș.

Lenin săvârșise minunea cea mare: Republica Sovietică era pusă pe roate.

Lui Stalin îi revenea sarcina ca ea să nu se împotmolească.

Pentru acest lucru, nu era nevoie de o inteligență suplă și scilpitoare, și nici de un cărturar de mare calibru.

Ba dimpotrivă, inteligența scilpitoare și erudiția cărturărească, s'ar fi putut întâmpla să puie bețe în roate la carul Republicii Sovietice.

Nu arareori se întâmplă ca inteligența sclipitoare și erudiția cărturărească să fie păgubitoare unui om politic. Exegeții doctrinari, sau plutesc cu capul în nouri, sau se pierd în comentarii migăloase. Și'ntr'un caz și'n altul, ei pierd terenul de sub picioare și se îndepărtează de realitate și de bunul simț. Ori, politica este prin excelență arta realizărilor.

În Rusia Sovietică s'a putut observa: cu cât cineva e mai bine inițiat în exegeza marxistă, cu atât mai mult se îndepărtează de bunul simț, și'n domeniul realizărilor practice, nimerește ca Eremia cu oiștea.

Dimpotrivă, cu cât e mai puțin inițiat în exegeza marxistă, cu atât e mai aproape de bunul simț, și'n domeniul realizărilor practice, izbutește să facă treabă bună.

Buckharin, „omul cu capul îmbâcsit de carte“, cum îl numește Lenin — om care de altfel nu-i lipsit de călități — datorită acestei erudiții, în materie de realizări practice, a săvârșit o serie de boroboațe.

Așa dar, pentru continuarea operei lui Lenin nu era atât nevoie de o inteligență strălucită și de un cărturar de mâna întâia, ci de un om neșovăitor, cu voință de fier și devotat revoluției.

Stalin a fost omul acesta.

Va trebui s'o recunoască și cei mai neînduplecați adversari ai lui.

Una din marile greșeli ale adversarilor lui Stalin, greșală de care s'a făcut vinovat mai ales Trotski, e că n'au luat în seamă pe georgian și nu l-au prețuit la justa lui valoare.

Trotski, bazat pe talentul lui multilateral, pe marile servicii aduse cauzei bolșevice și'n deosebi pe imensa popularitate de care se bucura în armată, între muncitori și în cadrele partidului,

trata pe Stalin de sus, ignorându-l și disprețuindu-l.

În ochii lui Trotski, Stalin nu era decât un epigon, cum îl numește el adeseori. Era oare de demnitatea lui, eroul revoluției din Octombrie, sufletul armatei roșii și idolul muncitorimii, să ia în seamă pe un om de teapa lui Stalin?

Cel mult, putea să rivalizeze cu Lenin.

Georgianul nu merita după Trotski, decât ignorarea și disprețul.

Dar Stalin, omul cu inteligența mediocră, care stârnea dispreț și aversiune, știe să-și asigure ascensiunea, să-și pregătească victoria.

Dela început, avu intuiția clară să vadă încotro bat vânturile și care-i omul de care să-și lege soarta. Astfel devine unul din devotații lui Lenin, pricepându-se de minune să-i câștige încrederea.

Datorită acestei încrederi, el ocupă diferite demnități.

Rând pe rând, e membru în consiliul de război al armatei, comisar al poporului la două departamente — inspectoratul muncitorilor și al țăranilor, precum și la acela al naționalităților — ca să sfârșească prin a ocupa unul din posturile cele mai importante, cu răspundere și de mare încredere, acela de secretar general al partidului.

Ca membru în consiliul de război, el a trebuit să fie chemat la Moscova. Venise în conflict cu comandantul și comisarii partidului.

Nu-i de mirare. Cu firea lui îndărătnică și dominatoare, era natural să i se întâmple așa ceva.

Ca titular la cele două departamente, nu s'a distins decât prin absență. Se spune că n'a dat pe acolo decât o singură dată.

Mulți sunt înclinați să vadă în acest fapt, lipsa

de seriozitate și capacitate al lui Stalin. Noi, mai degrabă suntem dispuși să vedem contrariul. Aceste două comisariate n'aveau o existență decât numai prin titulatura lor pompoasă; ele erau sortite dispariției.

Ce era mai cuminte dar, în acest caz, decât să nu-ți pierzi vremea și să nu-ți frământă capul, să bați apa în piuă ?!

E o dovadă de lipsă de inteligență și de puțină seriozitate să tratezi cu toată seriozitatea, lucrurile puțin serioase.

Un altul, în locul lui Stalin, ar fi luat treaba în serios și s'ar fi apucat să muncească din răspuțeri. În acest caz, am fi avut de a face cu un om comun și mediocru.

Lenin care era un om extrem de inteligent și superior, n'a luat deloc în nume de rău lipsa de zel a lui Stalin pentru cele două comisariate cu titulatură pompoasă. Dimpotrivă, a găsit cu cale să-l investească cu demnitatea de secretar general al partidului.

Era un post de încredere, de răspundere și de mare importanță.

Conducerea Republicii se concentra din ce în ce în organele superioare ale partidului, iar organul suprem al partidului, înaltul lui comandament, este comitetul Central. Acest organ a fost înființat de Lenin dimpreună cu celelalte două: Politbiro și Orgbiro (Biroul organizării).

Politbiro este cel mai înalt și mai de seamă organ din Republica Sovietică. El constituie adevăratul consiliu de miniștri și guvernează întreaga Rusie. Dacă Politbiro este instrumentul de guvernare, Comitetul Central, ca exponent al partidului, este organul care deține puterea, ca unul care reprezintă forța. Iar Comitetul Central se confundă cu persoana secretarului general care e Stalin.

Guvernarea sovietică, prin urmare, e în funcție de acest comitet care reprezintă partidul și care de fapt are întreaga conducere.

În asemenea condiții, înțelegem de ce adevăratul conducător și stăpân pe situație a fost și continuă să fie Stalin.

El deține puterea, fiindcă el reprezintă Comitetul Central.

Tot acum, înțelegem foarte ușor de ce Stalin, care e de fapt dictatorul Rusiei, refuză toate onorurile și titlurile pompoase pe care și le-ar putea însuși, ca să nu păstreze decât o singură demnitate, aceea de secretar general al partidului. Și astfel, în Republica Sovietică pe care o conduce ca un monarh absolut, el se mulțumește cu modestul titlu de GENSEK, care nu-i altceva decât prescurtare demnității care ocupă, — secretar general al Comitetului Central al partidului.

Nu-i vorba, prin urmare, de o simplă morgă proletară.

A procedat ca un om politic de rasă; el a înțeles să deție demnitatea care-i asigură de fapt preponderanța și nu s'a lăsat amețit de măririle puterii.

E meritul lui Stalin că a știut să întrevadă dela început rolul covârșitor ce avea să-l joace Comitetul Central în desfășurarea evenimentelor, a știut să puie mâna pe dânsul și, odată stăpân, a știut să facă din acest organ, instrumentul principal care deține și exercită puterea.

Acest fapt constituie cheia succeselor sale.

Lipsiți de sprijinul Comitetului Central care este în mâinile lui Stalin, au trebuit să cadă învinși, rând pe rând sau laolaltă: Trotski, Zinoviev, Kamenev, Buckharin, Rakovski, Radek, Piatacov, Rikov, etc., întreaga falangă a liderilor bolșevici.

Dintr'un început, Stalin și-a dat seama, atât de

însemnătatea postului ce i se încredințase, cât și de foloasele personale ce aveau să decurgă de pe urma unei asemenea situații. Așa se explică, interesul și activitatea febrilă ce o depune Stalin la secretariatul partidului, atitudine care contrastează în chip izbitor cu superba și insolenta nepăsare ce o manifestase ca titular la cele două comisariate.

Pe cât de absent apare în calitatea lui de comisar al poporului, pe atât de activ și vigilent se arată în calitatea sa de secretar general al partidului. Reiese clar de aci, ca și'n alte împrejurări, că Stalin este omul care știe unde trebuie să lucreze, când trebuie să lucreze și cum trebuie să lucreze. La înființarea Comitetului Central, Lenin își dădea bine seama de evoluția Republicii Sovietice a cărei putere se concentra din ce în ce mai mult în mâinile organelor superioare ale partidului.

El încredințează cele trei locuri de secretar, la trei persoane lipsite de relief și prestigiu, dar devotate lui, ca astfel să dispună după plac și să fie la adăpost de surprize neplăcute.

Cei trei secretari sunt: Stalin, Molotov și Mihailov.

Pe Stalin îl alege după cum am văzut ca secretar general.

Lenin n'are de ce se teme de dânsul; nu-l poate submina; e creatura lui.

Lucrurile se schimbă însă odată cu moartea lui Lenin.

Dacă Stalin acceptă bucuros să fie aghiotantul lui Lenin, nu poate însă în niciun caz să vadă în fruntea Republicii Sovietice pe evreul Bronstein.

Trotski, prin firea lui mândră și impulsivitatea lui agresivă, prin temperamentul lui de pamfletar și atitudinea sa arogantă, sfârșise prin a-și creea în

sânul cadrelor partidului, numeroase și profunde antipatii.

Datorită însă talentului său multilateral, unui bogat trecut revoluționar, marilor servicii aduse cauzei bolșevice, prestigiului și imensei popularități de care se bucura în rândurile armatei și a'le muncitorimii, Trotski se credea urmașul firesc al lui Lenin.

Stalin și-a dat foarte bine seama că singurul rival serios care se punea deacurmezișul planurilor sale, era Leon Davidovici Trotski.

Pe acesta trebuia să-l răpuie; și l-a răpus.

Dat fiind însă personalitatea copleșitoare a adversarului, a fost o întreprindere pe cât se poate de anevoioasă.

Cu acest prilej, Stalin s'a dovedit un abil strateg, știind să se folosească de oameni și împrejurări. Nu putem spune că nu s'a bucurat și de favoarea soartei. La timp, au venit boala și moartea lui Lenin, ca și boala lui Trotski. Boala celor doi conducători, ținându-i departe de treburile publice a dat mână liberă lui Stalin și acoliților săi să manevreze în voie, precum și răgazul necesar să-și consolideze situația și să-și pregătească preponderanța.

În preajma morții, Lenin hotărîse îndepărtarea lui Stalin dela conducere. Dar moartea face ca această hotărîre să nu fie tradusă în fapt.

Rămâne însă testamentul politic al marelui dispărut.

Prin perspicacitatea lui, Lenin prevede neduplecata rivalitate dintre cei doi antagoniști și luptele intestinale care au să izbucnească după moartea sa. Ingrijorat de soarta partidului și a regimului, el caută să preîntâmpine primejdia.

În acest scop, în testamentul său politic, Lenin arată necesitatea ca Stalin să fie îndepărtat dela secretariatul general, iar conducerea partidului

sa revie lui Trotski, ca fiind cel mai indicat prin vrednicia și calitățile sale. Față de Stalin se exprimă în cuvinte puțin măgulitoare și nu-l găsește deloc apt să fie menținut în postul de secretar general al Comitetului Central. Indepărtarea lui Stalin dela secretariat, însemna decapitarea sa și triumful lui Trotski. Dat fiind cultul care se crease în jurul marelui dispărut, voința lui Lenin însemna literă de lege.

În asemenea condiții, e lesne de înțeles că Stalin se găsea la doi pași departe de prăbușire.

În ședința memorabilă, în care s'a dat citire testamentului politic al marelui dispărut și'n care se juca soarta lui Stalin, georgianul năsdruvăn a trebuit să treacă prin cele mai teribile emoții pe care le-a cunoscut în viața sa.

De dincolo de granițele vieții, cuvintele marelui dispărut, ridicat la rangul de zeu al proletariatului, cădeau grele și osânditoare la adresa lui Stalin. Adunarea era profund emoționată și consternată atât de conținutul testamentului, cât și de adevărarea prevederilor lui Lenin.

Lupta între cei doi antagoniști se angajase și amenința să periclitaze unitatea partidului și a regimului.

Datorită însă intervenției lui Zinoviev și Kamenev, cei doi regisori ai întrunirilor, adunarea trece peste voința lui Lenin și menține pe Stalin, în postul de secretar general al Comitetului.

„Tovarășii, zice Zinoviev, — reproducem după Bajanov — voința postumă a lui Ilici, fiecare cuvânt al lui Ilici, are în ochii noștri și nimeni nu se îndoiește de aceasta, putere de lege. Noi am jurat de a îndeplini tot ceea ce Ilici, când era pe patul de moarte, ne-a recomandat să facem.

„Este însă un punct, și cât suntem de fericiți

să-l constatăm că prevederile lui Ilici nu s'au împlinit. Vă vorbesc în chestia care privește pe secretarul nostru general. Cu toți ați fost martori la munca comună din timpul ultimelor luni și, ca și mine, ați avut satisfacția să observați că temerile lui Ilici nu s'au adevărit“.

Nu va trece mult timp și Zinoviev va regreta amarnic această intervenție salvatoare pentru Stalin; va împărtăși soarta lui Kamenev, celălalt colaborator al lui Stalin, care i-a fost de mare folos în primele timpuri ale ascensiunii și cu ajutorul căruia georgianul a învins pe Trotski și a nesocotit ultima voință a lui Lenin.

Pe amândoi Stalin îi va sacrifica, fără niciun fel de șovăire, când aceasta îi va fi la îndemână.

La fel procedează și cu Buckharin. Am văzut în altă parte, după relatarea lui Bajanov, cum procedează cu Frunză. N'a înțeles să cruțe nici pe Tomski și Rikov, alți doi colaboratori ai lui de mai puțină importanță, care l-au ajutat totuși în momente grele. Aceștia doi din urmă nu puteau să prezinte pentru Stalin vreo primejdie, dar îl stinghereau în oarecare măsură, datorită prestigiului de veterani ai revoluției și de foști colaboratori ai lui Lenin.

După cum am mai amintit și'n altă parte, în toate aceste împrejurări, Stalin a știut să aleagă momentul oportun și s'a priceput să se folosească de oameni și de împrejurări.

Am văzut cum, prin continui dovezi de devotament, a știut să câștige încrederea lui Lenin și cum parvine să obție postul de secretar general al partidului. În această calitate, secondat de Molotov, el muncește conștient, sistematic și perseverent la organizarea și consolidarea partidului. Și astfel, treptat și pe nesimțite, își întărește situația câștigată, minează poziția neindu-

plecatului său adversar Trotski și-și pregătește viitoarea lui preponderență.

Din cel de al doilea secretar al Comitetului, Veceslav Mihailovici Molotov, Stalin își face primul său aghiotant și omul lui de încredere. Molotov care este mâna dreaptă a lui Stalin, fără să fie un om dotat cu însușiri deosebite, are meritul de a fi foarte muncitor și de o perseverență dusă până la îndărătnicie. În ceea ce privește credința și devotamentul, Stalin a făcut în persoana lui Molotov, o alegere fericită. Molotov este omul devotat lui Stalin cu trup și suflet. În toate împrejurările, a înțeles să-și servească șeful și protectorul cu credință. Datorită acestor însușiri, Molotov a devenit colaboratorul cel mai de seamă și mai apropiat al dictatorului. După Stalin, el este astăzi, în Republica Sovietică, personajul cel mai important și mai puternic.

*

Cum se produce prima manifestare a bolii lui Lenin, Stalin își dă seamă că desnodământul fatal nu-i decât o chestie de timp. În acest caz, urma să se rezolve chestia succesiunii la conducerea Sovietelor.

Pentru publicul cel mare din Rusia și străinătate mai ales, neinițiat în culisele partidului, chestiunea succesiunii aproape că nu exista. Ea urma să se rezolve în chip automat în favoarea lui Trotski, ca unul care se bucura de cel mai mare prestigiu și popularitate, datorită însușirilor sale excepționale și a imenselor servicii aduse cauzei bolșevice.

Stalin însă veghea și lucra în umbră.

Zinoviev, Kamenev, Buckharin și alți conducători, neputând la rândul lor suporta să vadă pe Trotski în locul lui Lenin, fac cauză comună

cu Stalin. Trotski cu calitățile și cu răsunătoarele lui succese, sfârșise prin a stârni invidie. Dar ceea ce l-a păgubit mai mult, înstrăinându-și simpatiile a fost firea lui mândră dusă până la aroganță, impulsivitatea lui agresivă și mai cu seamă spiritul lui de pamfletar. Nu puțin a contribuit și îngrijorarea cadrelor ca nu care cumva Trotski s'alunece spre cazarism, dat fiind unele din pornirile sale tiranice și dictatoriale.

Stalin a știut de asemenea, să exploateze într-o largă măsură, originea judaică a lui Trotski. Pentru ruși, oricât de pătrunși ar fi ei de doctrina bolșevică care exclude orice deosebire de naționalitate și confesiune, în ultima analiză, Trotski rămâne tot Bronstein.

Și oricât ar fi de inzestrat cetățeanul Leon Davidovici, poporul rus care numără peste 160 de milioane de suflete, nu poate să accepte s'aibă în fruntea lui pe tovarășul Bronstein.

Bolșevicii ruși nu i-au iertat lui Trotski, originea lui judaică.

Stalin a știut să sgândăre amorul propriu al rușilor.

Cât timp a fost în viață Lenin, lupta a fost dusă în surdină, cu multă precauție și discreție. Cel mai precaut dintre toți era Stalin.

Fiind în preajma congresului al XII-lea și discutându-se în cerc restrâns asupra persoanei care-ar urma să citească, în lipsa lui Lenin, raportul politicii generale, Stalin se grăbește să intervină.

„Bineînțeles că Trotski!“ spune el, afectând un aer de surprindere că s'a putut pune în discuție o asemenea chestiune. Și continuă să repete că raportul politic nu poate fi făcut decât, de către cel mai influent și mai popular dintre membrii Comitetului Central și care, după Lenin, nu putea fi altul, decât Trotski. În rea-

litate însă, Stalin era adversarul cel mai neîmpăcat al lui Trotski.

Folosindu-se de boala lui Lenin și întrucâtva de aceea a lui Trotski ca și de situația lui de secretar general al Comitetului Central, el pe de o parte lucrează la recrutarea de partizani credincioși și devotați, iar pe de altă parte întreprinde opera de premenire a cadrelor partidului, prin îndepărtarea elementelor trotskiste și înlocuirea lor cu partizanii săi devotați. De asemenea Stalin își dă foarte bine seama că el nu poate opune lui Trotski umila lui persoană și să angajeze lupta în atari condițiuni. Lui Trotski, nu i se putea opune cu succes decât o singură persoană.

Și aceasta era Lenin.

Pe Lenin l-au ales ca stindard de luptă, adversarii lui Trotski.

Stalin a avut grija să se ferească să fluture acest stindard, cât timp Lenin a fost în viață.

Cum moare însă Lenin și lupta izbucnește în toată amploarea, persoana marelui dispărut devine stindard de luptă.

Pe toate căile, se încearcă să se creeze în jurul figurii primului conducător sovietic, o aureolă de idol. Cu toate protestările lui Trotski, în cetatea Kremlinului s'a înălțat în cinstea lui Lenin, un mausoleu impunător. Prin ridicarea în slavă a marelui dispărut, Stalin și partizanii săi, urmăreau micșorarea lui Trotski. Prin strălucirea orbitoare a lui Lenin, căutau să pună în umbră, personalitatea fostului generalisim al armatelor roșii.

Trecutul lui Trotski a fost scotocit cu grijă și minuțiozitate. Și cele mai mărunte neînțelegeri care în chip fatal au putut să survie între cei doi bărbați politici, în decursul unei activități

așa de îndelungate, au fost folosite cu îndemănare, în defavoarea lui Trotski.

Peste tot s'au străduit să puie față în față pe Trotski cu Lenin.

Au desmormântat vechile și uitatele polemici dintre cei doi frunțași.

Au răscolit până și arhivele poliției ca să se servească de o scrisoare a lui Trotski, datată dela 1912, scrisoare în care într'adevăr, el vorbește cât se poate de rău pe socoteala lui Lenin.

S'au priceput de minune să treacă sub tăcere, perioada de colaborare fecundă dintre cei doi bărbați politici, cu evenimentele ca lovitura de stat și războiul civil, când ei erau nedespărțiți, portretele lor mereu puse alături, numele lor mereu rostite împreună, ca să insiste în schimb asupra unor note discordante care au existat cândva în relațiile dintre ei.

Pe de altă parte, ca să-i înstrăineze simpatiile țărănimii, Trotski e denunțat ca unul care nu dă atenția cuvenită clasei țărănești, subvalorând-o.

În acest scop „Troica“ are grijă ca, la congresul al XII-lea, din anul 1923, să propună la raportul lui Trotski relativ la industrie, un amendament care privea clasa țărănească. Amendamentul e propus fără asentimentul lui Trotski și chiar împotriva lui. Trotski are imprudența să-l combată.

Presă, tribuna, reuniunile particulare, toate căile sunt folosite să se apere leninismul și să combată trotskismul.

Prin lupta contra trotskismului, Stalin care e de fapt sufletul Troicii, caută să arate că nu vizau atât omul, cât directivele lui.

Diferitele înfrângeri pe care le încearcă mișcarea revoluționară în diverse țări, contribuie în

bună măsură la sdruncinarea situației lui Trotski care preconiza și propovăduia cu căldură „Revoluția permanentă”, consolidând situația lui Stalin care era adversarul acestei concepții.

Și'n cazul revoluției permanente, îl vedem pe Stalin că nu se lasă sedus de mirajele închiruirii.

Pe câtă vreme Trotski acționează ca un artist care se lasă furat de avânturile imaginației, Stalin acționează ca un adevărat om politic care știe să ție cont de realități.

Luat de vârtejul luptei, Trotski își pierde simțul măsurii.

Ca să-și asigure simpatia tineretului și preponderanța în partid, el cere primenirea cadrelor cu elemente tinere. Atacă cu vehemență vechile cadre și cere pur și simplu pensionarea lor.

Intr'o scrisoare adresată Comitetului Central, Trotski vorbește răspicat de degenerarea posibilă „a vechii gărzi”, citând exemplul șefilor Internaționalei a doua a bătrânului Liebnecht, a lui Bebel, Singer, Victor Adler, Kautski, Bernstein, Lafargue, Guesde care au căzut la sfârșitul vieții lor în oportunism.

Stalin folosește de minune această ieșire nepolitică a lui Trotski, coalizând împotriva fostului generalisim al armatelor roșii, vechea gardă a partidului. Aceasta strânge și mai mult rândurile și devine mai solidară ca oricând. Alăturea de Trotski nu rămân decât Rakovski, Piatacov și Preobrajenski. Grosul partidului e alătura de Stalin.

Georgianul s'a priceput să-l izoleze.

Cum de asemenea se pricepe să pareze lovirile.

Intr'o ședință a Comitetului Central, Trotski asvârle bomba.

El declară că renunță bucuros la toate gradele și onorurile câștigate în Rusia Sovietică, ca s'accepte să servească ca simplu soldat în mișcarea revoluționară din Germania, care era în mers. Își exprima credința că Sovietele nu-i vor refuza această favoare.

Asistența era profund emoționată.

În acest moment critic, intervine Stalin.

În modul cel mai serios și mai convingător cu putință, el declară că partidul nu-și poate îngădui luxul să expuie primejdiei o viață așa de prețioasă și sub niciun chip „șefii prea iubiți” nu trebuie lăsați să plece în Germania.

Comitetul a adoptat punctul de vedere al lui Stalin și Trotski a trebuit să rămâie pe loc.

Când lupta era în toi, Stalin nu se dă înapoi să fie chiar curtenitor față de Trotski. În ședințele lui Politbiro, în timp ce alții îl ocolese pur și simplu : Zinoviev nici nu vrea să-l bage în seamă, iar Kamenev se mulțumește să schițeze un ușor salut, Stalin, adversarul cel mai neîmpăcat al lui Trotski, îl salută cât se poate de amical și-i strânge mâna cu căldură.

Trotski constrâns de împrejurări e silit să capituleze; cel puțin de formă.

„Știu, zice el, că este cu neputință să ai dreptate împotriva partidului tău. Englezii au un proverb: De-i drept sau nu, e țara mea, noi suntem încă și mai îndreptățiți să zicem: De-i drept sau nu, e partidul meu”.

Stalin nu numai că se mulțumește cu această capitulare, dar combate cu energie propunerea lui Zinoviev care cerea pur și simplu excluderea lui Trotski din partid. Nu-i nevoie să mai spunem că a fost adoptată părerea lui Stalin; dânsul și-a dat seama că nu era deloc momentul potrivit pentru excluderea lui Trotski. Era încă destul de popular. Tolerarea lui în partid

prezenta mai puțină primejdie decât excluderea.

Pe Stalin începuse să-l preocupe pe drept cuvânt, atât acțiunea lui Zinoviev cât și o altă opoziție care se manifesta în cadrul partidului.

Și una și alta destul de însemnate și primejdioase pentru Stalin.

Zinoviev și Kamenev, când s'au alăturat lui Stalin și au constituit faimoasa Troică, care a răpus pe Trotski, și-au inchipuit că se vor folosi de fostul seminarist ca de un instrument, rămânând ei adevărații conducători ai Rusiei Sovietice. În curând, a trebuit să constate că s'au înșelat în socotelile lor. Stalin nu era deloc dispus să joace cum îi cântau cei doi tovarăși. Dimpotrivă, înțelegea să exercite singur puterea, lăsând celorlalți satisfacțiile decurului.

Furioși de ciudă, ei plănuesc răsturnarea lui Stalin. În acest scop, se aliază cu Trotski și formează în partid opoziția de stânga.

Ei scontază o victorie sigură. Kamenev mai cu seamă e cât se poate de optimist. „E de ajuns, zice el lui Trotski, să v'arătați cu Zinoviev pe aceeași tribună și partidul își va găsi imediat adevăratul său Comitet Central“. Evenimentele se vor însărcina să-i spulbere iluzia.

Alătura de stânga, se crease în partid o opoziție de dreapta, destul de însemnată. Dreapta avea în fruntea ei pe Osovski, Medvediev, Șliapnicov, etc.

Pe câtă vreme, stânga cere democratizarea partidului, dreapta cere democratizarea regimului. În acest scop, dreapta susține dreptul legal de existență și pentru celelalte partide decât cel bolșevic.

Stalin își dă foarte bine seama că democratizarea regimului cerut de dreapta înseamnă lichidarea bolșevismului.

Ca să poată distruge aripa dreaptă care în partid era destul de numeroasă și promitea să devie un real pericol, încheie un acord provizoriu cu Trotski. Prin acest acord, Trotski acceptă să rupă cu grupul Osovski și face o nouă declarație de supunere. I se acordă numai dreptul să expună în cadrul statutului, opiniile sale.

Stalin, cu toate că-și dă seama că acest acord nu-i decât aparent și provizoriu, un acord prin care Trotski caută să câștige timp, are totuși destule motive să fie mulțumit. Printr'o concesie așa de mică — permisiunea de a-și expune opiniile în cadrul statutelor — obține pe de o parte supunerea lui Trotski, fie chiar și de formă, iar pe de altă parte, izolarea lui Osovski.

Mai târziu, când Trotski se va găsi în exil, nu se va da înapoi, ca pentru înfrângerea dreptei să aplice programul trotskist, dar fără Trotski.

Între cele două poziții extreme, Stalin ocupă linia de mijloc.

Într'unul din discursurile sale, rostit în fața Comitetului Central, dictatorul își definește poziția față de cele două opoziții: „La stânga, zice el, opoziția întrebuițează fraze grozav de revoluționare. Ei pretind că totul depinde de revoluția mondială și că fără sprijinul revoluției internaționale a proletariatului, socialismul este irealizabil în Rusia. Defetism!“

„La dreapta, continuă el, nu se ocupă de mișcarea internațională. Nu vor să aibă în vedere decât Rusia și interesele sale. Se dorește astfel să intrăm pe calea lichidării politicii eterne a revoluției din Octombrie, a lichidării politice internaționale a proletariatului“.

În materie politică, calea aceasta din mijloc,

adoptată de Stalin, pare a fi cea mai potrivită.

Revoluția internațională a proletariatului nu se poate produce pe cale de decret și nici după placul celor care stau în fruntea Internaționalei a treia. Dacă nu stă în puterea Sovietelor să deslănțue revoluția mondială, nu urmează de aci că trebuie să renunțe la socializarea Rusiei.

Pe de altă parte, dacă socializarea completă a Rusiei nu-i posibilă fără o revoluție mondială, nu urmează de aci că nu trebuie să se mulțumească cu o socializare parțială.

E mai mult decât un pas înainte, mai mult decât o tranșee cucerită; e consolidarea unui front de luptă, în marea bătălie a revoluției proletare.

În această situație, Rusia Sovietică constituie baza de operație a revoluției mondiale. De aci, vor porni submarinele și torpiloarele în incursiuni de guerilă să hărțuiască uriașele dreghnaturi ale societății capitalisto-burgheze. Când stânga preconiza ofensiva revoluționară pe toată linia, Stalin își dădea seama că nu venise încă momentul prielnic să angajeze lupta cea mare, fără să riște o înfrângere sigură.

Dacă flota sovietică poate să facă incursiuni de guerilă în apele burgheze, unele chiar cu șanse de succes, ea nu se poate aventura la o luptă decisivă în largul mării. În acest caz, rolul Sovietelor, e asemenea unui ferment puternic care lucrează la provocarea și accelerarea revoluției mondiale.

Interesele revoluției proletare nu pot să fie servite mai bine decât prin menținerea și consolidarea Rusiei Sovietice.

Stalin a înțeles să ție această linie de mijloc, deopotrivă de avantajoasă pentru proletariat și țara sa.

Pentru menținerea și consolidarea regimului,

Stalin și-a dat seamă că-i nevoie să-și asigure concursul țărănimii. În această privință, n'a făcut decât să urmeze linia de conduită trasă de genialul său înaintaș, Lenin. Pentru câștigarea acestui element așa de prețios care va contribui în chip hotărîtor la asigurarea regimului sovietic, cu toate protestele stângii extreme, Stalin nu se va da înapoi să facă o serie de concesii. În acest scop, Buckharin, purtătorul de cuvânt pe vremea aceea al lui Stalin, nu se va sfii să asvârle lozinca: îmbogățiți-vă.

Era concesiă impusă de împrejurări.

Lenin a fost silit să institue „Nepul“. Favorizarea culacilor (țărani chiaburi) nu-i decât o transpunere a Nepului în lumea economică țărănească.

Dar în intenția lui Lenin, politica Nepului nu era decât o concesie de moment, o fază de tranziție. La fel gândește și acționează și Stalin.

După ce prin concursul culacilor reușește să-și consolideze atât regimul cât și situația lui personală, Stalin va relua planul de socializare a Rusiei. Acum, se poate lipsi, fără prea multă pagubă, de concursul culacilor. Alianța cu dânșii nu mai prezintă necesitatea de pe vremuri.

În vederea accelerării socializării Rusiei, se întocmește faimosul plan quinquinal (planul pe cinci ani).

Dacă acest plan își va atinge sau nu obiectivele propuse, aceasta este cu totul altă chestie și nu-i locul aci s'o discutăm.

Ceea ce-i de reținut însă, este însemnătatea în sine ce o reprezintă elaborarea unui asemenea plan care prevede o muncă rațională, o activitate organizată, o guvernare sistematică.

Niciun fel de muncă sau activitate, cu atât mai mult guvernarea unei obștii, în vremurile și'n condițiile de astăzi, nu poate să dea roade

satisfăcătoare, dacă ea nu este rațională, organizată și metodică.

Guvernarea Statelor capitaliste de astăzi se caracterizează printr'o înspăimântătoare lipsă de sistemă.

Existența guvernelor este cât se poate de efemeră. Abia au răgazul să trăiască de pe o zi pe alta. Între guvernele care se succed — și se succed cam des — de cele mai multe ori, nu există niciun fel de continuitate. Multiplele și variatele activități ale societății moderne suferă de această lipsă de continuitate. Ca să facă față situației, se recurge la expediente.

Lipsiți de plan și mai cu seamă de posibilitatea aplicării acestui plan, într'o perioadă de timp, guvernării se lasă în voia improvizațiilor mai mult sau mai puțin ingenioase și astfel totul poartă pecetea provizoratului.

Pe de altă parte, statul de multe ori este la discreția băncilor, a trusturilor de tot felul, a presei interesate și altor asociații ejusdem farine. În această situație, el a abdicat dela misiunea lui care e aceea de tutore al intereselor obștești. Adeseori, vedem cum este tutelat și terorizat.

În asemenea condiții, nu-i de mirare dacă vedem că scârțâie carul statelor.

În elaborarea planului, Sovietele și-au dat seamă că, dacă este necesar un anumit interval de timp, pentru desfășurarea programului de activitate, nu e bine însă ca acest interval să fie de durată prea lungă.

Viața societății de astăzi este prea amplă și complicată ca să poată cineva să prevadă atât în ansamblu cât și în detalii, desfășurarea evenimentelor pe o perioadă de timp mai îndelungată.

Durata de cinci ani de zile pare a fi cea mai potrivită.

Oricare ar fi pentru Soviete rezultatele planului quinquinal, el constituie în domeniul economic, una din cele mai interesante experiențe care s'au făcut dela războiul încoace.

Statele capitalisto-burgheze nu pot să spuie că la un moment dat n'au simțit unele efecte ale planului quinquinal care este în curs de aplicare.

Dumpingul rusesc (unul din rezultatele acestui plan) a contribuit în bună parte să desorganizeze la un moment dat, producția capitalistă. Odată cu desorganizarea producției, oricine își dă seama că este periclitată însăși organizația socială burgheză.

Aceasta nu-l împiedecă pe Stalin să cultive raporturi de prietenie cu statele burgheze.

Dânsul și-a dat seamă că politica „Revoluției permanente” ca și aceea „a splendidei izolări”, nu poate fi decât păgubitoare Sovietelor.

Revoluția permanentă preconizată de Trotski, pe de o parte avea darul să mobilizeze împotriva Rusiei statele capitaliste, iar pe de alta, condamnă populația țării la o stare de alarmă continuă, într'o vreme când opera de refacere și consolidare cerea liniște și stabilitate.

Era în interesul Rusiei să se spargă cercul de fier care o încătușa.

În locul blocusului și a cordonului sanitar care înăbușeau Republica Sovietelor, ea încheie cu statele burgheze numeroase pacte de neagresiune, amicitie și alianță.

De unde, înainte, Sovietele aveau împotriva lor întreaga lume, astăzi statele burgheze sunt bucuroase de prietenia Rusiei, iar în concertul politicii mondiale, Sovietele joacă un rol de primul rang.

Datorită acestei politici, Rusia Sovietică are răgazul și puțința să respire și să-și vadă de treabă.

Fără această destindere internațională, nu era posibilă o operă constructivă internă. Pentru atingerea unui astfel de rezultat, conducătorii Rusiei nu s'au dat în lături să facă o serie de concesii precum de asemenea au știut să se folosească de momentele prielnice.

De unde, la început, bolșevicii erau adversarii neînduplecați ai Ligii Națiunilor, au sfârșit prin a deveni unii din cei mai zeloși sprijinitori ai ei. Ea nu mai trece astăzi în ochii lui Stalin ca o „Ligă a briganzilor“ care n'are altă menire decât să urmărească distrugerea Sovietelor. Din ordinul lui Stalin, Litwinov propune dezarmarea generală.

Dictatorul Rusiei are meritul că știe să-și păstreze cumpătul.

Mărirea și puterea nu-i ametește judecata.

Cu toate repetatele provocări ale Japoniei, în Extremul Orient, Stalin nu se lasă târît în vâltoarea unui războiu.

Iși dă seama că războiul prezintă o mulțime de neajunsuri.

Pe de o parte ar împiedica dezvoltarea firească a Republicei, iar pe de alta, ar pune în primejdie însăși existența regimului.

De aceea, Stalin are grijă ca să evite războiul. Nu caută ca alții, în expediții militare, diversiuni pentru dificultățile interne și succese pentru consolidarea situației.

Are destulă prudență să nu se joace cu focul.

Aceasta nu-l împiedică să se îngrijească de aproape de înarmarea țării. Se conformează întru totul dictonului latin care spune că dacă vrei pace pregătește-te de războiu.

Ca să preîntâmpine o eventuală primejdie din partea Germaniei hitleriste, Stalin dă mâna cu Franța, „țara cea mai agresivă și mai militaristă din lume“ cum obișnuia s'o numească Stalin, într'un congres al partidului nu prea îndepărtat.

O astfel de contradicție în atitudini, ar fi de natură să impresioneze în chip neplăcut pe unele persoane.

După cum se vede, în materie de tactică politică, Stalin se dovedește a fi un demn continuator al lui Lenin. Despre marele dispărut se spune nu fără dreptate c'a fost un „oportunist genial“. Ca și înaintașul său, Stalin e și el un oportunist de mâna întâia.

În materie politică, oportunismul nu trebuie luat în accepțiunea pejorativă a cuvântului.

Omul politic nu trebuie să fie prizonierul unor formule abstracte sau să se complacă în atitudini ibseniene : ori totul, ori nimic.

Dimpotrivă, el e obligat să ție cont de realități, să se acomodeze situațiilor, să se mulțumească cu ceea ce îi acordă împrejurările, folosindu-se de ele ca să dobândească maximum de beneficii sau să iasă cu minimum de pierderi. Nu trebuie să se piardă din vedere că atitudinea omului politic este de esență utilitaristă și doar prin accident de natură estetică.

Iar Stalin n'are nicio pretenție să treacă drept un estet.

Îi e de ajuns satisfacția ce o are de a se ști conducătorul unei țări care numără peste 160 de milioane de suflete.

*

Ceea ce i se reproșează cu asprime, este felul cum înțelege să guverneze. În ochii opiniei

publice mondiale, trece drept tipul reprezentativ al teoriei bolșevice. Cu o trăsătură de condeiu a suprimat toate libertățile cetățenești cucerite de omenire prin veacuri întregi de luptă și de jertfe fără număr. Fără niciun pic de șovăire a trimis la moarte sute de mii de oameni și a deportat prin fundul Siberiei și malurile Oceanului Înghețat, peste 5 milioane de țărani.

Un sfert din Rusia a transformat-o în închisoare iar restul în cazarmă.

Sub Stalin, regimul e cu mult mai aspru și mai crud ca pe timpul țarismului. Precum, pe vremuri, Țarul se sprijinea pe Ockhrana și cazaci, tot astfel, Stalin se sprijină pe Ghepeu și armata roșie.

Intr'o convorbire cu Emil Ludwig, autocratul rus încearcă să justifice politica sa crudă.

„Vreau să justific, spune el, motivul principal cu câteva exemple istorice. Când bolșevicii veniră la putere, ei erau foarte blânzi, foarte îngăduitori față de dușmani. Pe atunci, de pildă, aveau și menșevicii zărele lor legale, și social-revoluționarii, chiar și cadeții. Când generalul alb Krasnov porni cu armata sa spre Leningrad și fu arestat de noi, el, după legile de războiu, trebuia împușcat sau cel puțin făcut prizonier. Noi i-am dat drumul pe cuvântul lui de onoare. Pe urmă se vădi că, în felul acesta, ne subminam singuri sistemul. Am săvârșit o greșală. Să arătăm blândețe față de asemenea putere, înseamnă să comitem o crimă față de clasa muncitorească. Aceasta s'a dovedit curând. Social-revoluționarii de dreapta, menșevicii de dreapta, cu Bogdanov și alții, au organizat pe urmă răscoala Junkerilor. Krasnov a organizat pe cazaci și-a luptat doi ani împotriva Sovietelor. Mamontov s'a aliat cu dânsul. Curând s'a văzut că la

spatele acestui agent stăteau Marile Puteri apusene și Japonia. Ne-am dat atunci seama că nu mai merge altfel decât cu o politică crudă“.

Rămâne de discutat dacă argumentele invocate de Stalin, îndreptătesc toate ororile și cruzimile săvârșite de bolșevici.

În orice caz însă, am săvârși o mare greșală, dacă ne-am încumeta să judecăm pe Stalin, făcând abstracție de mediu și împrejurări.

Ca să civilizeze poporul rus, Petru cel Mare a fost nevoit să întrebuițeze cnutul. Timp de aproape 300 de ani, Romanovii au guvernat prin teroare. În virtutea inerției, ea a continuat să funcționeze chiar și după prăbușirea țarismului. Copil din flori al țarismului, era firesc ca bolșevismul să moștenească câte ceva din apucăturile vechiului regim.

Masaryk avea perfectă dreptate, când a spus că „bolșevicii au suprimat Țarul, dar n'au suprimat țarismul“.

Pe de altă parte, nu trebuie să se uite crudul adevăr exprimat de Bismarck și potrivit căruia „un stat nu se făurește cu vorbe, ci cu foc și sânge“.

Stalin, fără să cunoască, poate, vorbele lui Bismarck, a dovedit că știe să aplice principiul.

Cei care se grăbesc să-l condamne din cauza asprimii, pierd din vedere faptul că, fără Stalin, revoluția rusă de mult poate ar fi fost o amintire.

Tot ce se poate ca, într'o bună zi, să plătească cu capul excesul de zel pe care-l pune în exercitarea teroarei. De obicei, sângele vărsat se răsbună. Cuvintele mântuitorului sunt deplin îndreptățite: „Cine ridică sabia, de sabie va pieri“.

Când Danton urca treptele eșafodului, îi spune

neinduplecatului stăpân al Franței: „Robespierre, mă vei urma“.

Nu trece mult timp și profetia lui Danton se împlinește, Robespierre moare pe eșafod.

În clipa în care Zinoviev, Pietakov și ceilalți tovarăși păseau, din ordinul lui Stalin, în fața plutonului de execuție, era cazul să i se amintească dictatorului cuvintele profetice ale lui Danton.

De altfel, Trotski a avut de mult grija să-l avertizeze; a declarat-o solemn, într'o ședință memorabilă ținută în anul 1927, când a expus în fața adunării, cu vehemența care-l caracterizează, teza „clemencistă“.

Stalin însă ca să le-o ia înainte, imită pilda lui Ivan cel Groaznic, care-și spânzura supușii ca să nu-l spânzure ei pe dânsul.

Își cunoaște bine țara. Aceasta e una din însușirile care i-au asigurat succesul.

Tot ce se poate ca ea să devie și cauza prăbușirii sale. Deprins din copilărie să vadă moartea în față și să se joace cu dânsa, oare, îl va surprinde, îl va emoționa un eventual desnodământ tragic? Sau mai degrabă, e cel dintâi care dându-și seama de logica inerentă a lucrurilor, așteaptă din moment în moment să se producă un astfel de sfârșit.

În această ipostază, e omul care și-a făcut socotelile în viață și asemeni compatrioților săi, e pregătit să accepte cu seninătate olimpiadă.

În acest caz, nicio surpriză neplăcută nu-i poate rezerva viitorul.

De aci, decurg tăria și curajul acestui om.

Originea lui caucaziană se resimte cât de colo.

*

În cursul anului 1918, Lenin, într'un moment de legitimă îngrijorare, îi spune lui Trotski:

„Dacă alții ne omoară pe tine și pe mine, crezi că Sverdlov și Buckharin vor ști să iasă din încurcătură?“

Avea tot dreptul să se îndoiască. Deși, cei doi fruntași amintiți mai sus, nu erau niște persoane lipsite de calitate, totuși, cu greu ne putem închipui că ei ar fi fost în stare să facă față situației.

Era o sarcină din cale afară de anevoioasă.

Cât despre Trotski, cu toate însușirile sale, rămâne un mare semn de întrebare, dacă el ar fi izbutit să ducă la bun sfârșit opera începută.

Numai la Stalin nu se gândise Lenin.

Și tocmai dânsul a fost acela care i-a continuat opera.

Pe patul de moarte, Lenin plănuise chiar îndepărtarea lui Stalin de la conducerea partidului. Soarta a vrut ca dorința lui să nu fie respectată.

Se pare că evenimentele s'au însărcinat să dea dreptate lui Zinoviev și Kamenev, care au susținut pe Stalin în ședința Comitetului, când s'a dat citire testamentului politic al lui Lenin.

La lumina faptelor de astăzi, poate că Lenin ar fi cel dintâi care să se bucure de insubordonarea cadrelor.

Stalin s'a dovedit mai presus de așteptări.

„Cea mai eminentă mediocritate a partidului“ a reușit să asigure existența regimului.

SFÂRȘIT

BIOGRAFIILE CELEBRE, scrise de condeiele cele mai competente și talentate ale literaturii contemporane, apărute în editura „CUGETAREA“, cuprind interesante volume:

STEFAN ZWEIG:

MARIA STUART, ed. II

MARIE ANTOINETTE, ed. IV

FOUCHÉ, ed. III

CASANOVA

EMIL LUDWIG:

DE VORBĂ CU MUSSOLINI
CONDUCĂTORII EUROPEI

*Briand, Lloyd George, Rathenau,
Motta, Venizelos, Stalin, Nansen.*

CONVORBIRI CU MASARYK
FIUL OMULUI

WILHELM II

BISMARCK

TREI TITANI:

Michel Angelo, Rembrandt, Beethoven

PIERRE NÉZELOF: HERMANN WENDEL:

MIRABEAU

D A N T O N

BRUNO FRANK:

GÉRARD WALTER:

CERVANTES

M A R A T

Citiți celebra scriere:

CONTELE DE MONTE CRISTO

DE

AL. DUMAS

CONTELE DE MONTE CRISTO este opera care a format lectura generoasă, zămisitoare de gânduri bune a tuturor generațiilor, și care, alături de MIZERABILII, trebuie pusă cu deosebire în mâna tineretului.

4 mari volume, frumos imprimate, cu coperti ilustrate, Lei 160, ceea ce constituie un record editorial al „CUGETĂRII“ și o nouă faptă culturală.

SUB TIPAR:

CEI TREI MUSCHETARI
DUPĂ DOUĂZECI DE ANI
VICONTELE DE BRAGELONNE

— REGINA MARGOT —

operele nemuritorului AL. DUMAS

INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
„CUGETAREA“
STR. POPA NAN, 21
BUCUREȘTI

EDITURA „CUGETAREA“

Director-proprietar: P. C. GEORGESCU-DELAFRAS

AUTORI ROMĂNI

Al. Bilciurescu Tichia de mărăgăritar
 Ury Benador Hilda
 Emil Cioran Cartea amăgirilor
 Maria Canta Legende
 G. Ciprian Soț ori Fără
 N. Craintic Puncte Card. în Haos
 N. Crevedia Buruteni de dragoste
 Ovid Densușlanu Stăpânul
 Sterie Diamandi Galeria oam. politice
 M. Dragomirescu Focul
 Dr. Em. Dragu Cum să ne hrănim
 Gabriel Drăgan Porțele naț. creator
 Octav Dessila Cartea cu Minciuni
 Mircea Eliade India
 — Șantier
 Gala Galaction În Pământul Făgăd.
 Valeriu Grecu Să facem un gimnaz
 Ion Iovescu Nuntă cu bucluc
 N. Iorga Idei as. prob. actuale
 B. Jordan Invățătorii
 — Normaliștii
 — Revizori și Inspectori
 I. Lupăș Probleme școlare
 Vasile Militaru Fabule, ed. II
 Gb. I. Mihăescu Zilele și nopțile unui
 student întârziat
 Al. Lascarev-M. Mama
 — Romanul Furnicii
 — Flori Creștine
 — Int. lui And. Pătrașcu
 V. Monda Urechea lui Dionys
 Ilie I. Mirea Teatru școlar
 — Comoara copiilor
 — Man. serb. școl. v. I, II
 Victor Papilian Fără limită
 Pompiliu Nicolau Naționalism. constr.
 Ion Pillat Portrete lirice
 Cezar Petrescu Oraș patriarhal, 2 vol.
 — Apostol
 — Chela vizitilor
 — Fram, ed. III
 Popescu, Boiescu Cartea serbărilor
 N. Porsenna Se-aprind făclii
 D. Protopopescu Fortul 13
 M. Rădulescu Clasa VII-a
 Eug. Speranția „Papillons“ de Schu-
 mann
 T. C. Stan Cei șapte frați stamezi
 — Eu, Tina și Adam
 Damián Stănotu Camere Mobilate
 — Alegere de stareță
 — Fete și văduve

Gr. Tăușan Dincolo de cotidian
 — Opiniile unui sing.
 D.N. Tădorescu Calărețul colorat
 Sandu Teleajen Tutunuri în apă
 M. Tican Rumano Sub soarele Africei
 G. M. Vlădescu Moartea fratelui meu
 — Menuetul

AUTORI STRĂINI

F. Bettex Mînunea
 Casarova Memoriile—vol. I v
 Cervantes Don Quijote, 2 vol
 A. Dumas Contele de Monte
 — Cristo, 4 vol.
 Bruno Frank Cervantes
 Victor Hugo Mizerabiliții, 4 vol
 Emil Ludewig Mussolini
 — Conducătorii Europei
 — Fiul Omului
 — Masaryk
 — Wilhelm II
 — Bismarck
 Th. Mann Moartea la Veneția
 Pierre Nesselof Mirabeau
 I. Wassermann Cazul Mauritzius, 2 v.
 — Etzel Andergast, 2 v.
 Herman Wendel Danton
 Stefan Zweig Marie Antoinette
 — Amok
 — Fouché
 — Noaptea fantastică
 — Maria Stuart

NOUA COLECȚIE DELAFRAS

Paul Doumer Cartea copiilor mei
 Eugenia Makata Jupănița Ruxandra
 Mihail Negru Cămașa Fericitului
 Al. Oltnescu Milionul lui Pri-
 chindel
 S. Smiles Ajută-te singur!...
 Oscar Wilde Casa cu roșii

LUCRĂRI DE SPECIALITATE

G. C. Bradeteanu Lecturi Științifice
 G. I. Chelaru și Noua Ortografie
 Crizante Popescu Semne de Punctuație
 I. Diaconeacu Istor. a lit. latine
 — Istoria lit. eline
 Gabriel Drăgan Istoria lit. române
 Th. Mart.-Asău Dicț. franc. de expr.
 Mihail Pașcanu Dreptul falimentar
 Lucjan Predescu Istoria lit. române
 Vișoreanu, Petiț. Codul de proc. pe-